

ISSN 2412-2149 (Print)
ISSN 2710-3269 (Online)

АБЫЛҒАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ
ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР
ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТІ

ХАБАРШЫСЫ

“ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫ” СЕРИЯСЫ

ИЗВЕСТИЯ

КАЗАХСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И
МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ ИМЕНИ АБЫЛҒАЙ ХАНА

СЕРИЯ “ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ”

BULLETIN

OF KAZAKH ABLAI KHAN UNIVERSITY OF
INTERNATIONAL RELATIONS AND
WORLD LANGUAGES

SERIES “PEDAGOGICAL SCIENCES”

ISSN 2412-2149 (Print)
ISSN 2710-3269 (Online)

1 (68) 2023

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ
ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТІ

КАЗАХСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И
МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ ИМЕНИ АБЫЛАЙ ХАНА

KAZAKH ABLAI KHAN UNIVERSITY OF INTERNATIONAL RELATIONS AND
WORLD LANGUAGES

1 (68) 2023

ISSN 2412-2149 (Print)

ISSN 2710-3269 (Online)

Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ

ХАБАРШЫСЫ

“ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫ”

сериясы

ИЗВЕСТИЯ

КазУМОиМЯ имени Абылай хана

серия “ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ”

BULLETIN

of Ablai Khan KazUIRandWL

Series “PEDAGOGICAL SCIENCES”

Алматы

«Полилингва» баспасы

2023

© “Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті” Акционерлік қоғамының “Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ Хабаршысы-Известия” ғылыми журналының “Педагогика ғылымдары” таралымы, Қазақстан Республикасының Инвестициялар мен даму жөніндегі министрліктің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде тіркелген. Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі № 674, 18.05.1999 ж. Тіркелу куәлігі 10.04.2015 жылғы № 15195-Ж

Бас редактор
Құнанбаева С.С.,

филология ғылымдарының докторы, профессор,
ҚР ҰҒА-ның академигі, Алматы, Қазақстан

Жауапты редактор

Ұзақбаева С.А., п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан

Редакция алқасы мүшелері

Мехмет Ташипинар, доктор PhD, Гази университеті, Анкара, Түркия

Пильтен Пусат, доктор PhD, Сельчук университеті, Конья, Түркия

Тряпицина А.П., п.ғ.д., профессор, А.И.Герцен атындағы Ресей
Мемлекеттік Педагогикалық Университеті, Санкт-Петербург, Ресей

Гриншкун В.В., п.ғ.д., профессор, Мәскеу қалалық педагогикалық
университеті, Мәскеу, Ресей

Тажиев М.Т., п.ғ.д., профессор, Өзбекстан Республикасы ЖОАКБМ
жанындағы жоғары және арнайы орта кәсіби білім беруді дамыту
орталығының бөлім басшысы, Ташкент, Өзбекстан

Калдыбаева А.Т., п.ғ.д., профессор, И.Арабаев атындағы Қырғыз
мемлекеттік университеті, Бішкек, Қырғызстан

Нұрғалиева Г.К., п.ғ.д., профессор, “Ұлттық ақпараттандыру
орталығы” АҚ директорлар Кеңесінің төрайымы, Алматы, Қазақстан

Жампеисова К.К., п.ғ.д., профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ,
Алматы, Қазақстан

Кульгильдинова Т.А., п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы
ҚазХҚжӘнеӘТУ, Алматы, Қазақстан

Жолдасбекова С.А., п.ғ.д., профессор, М.Әуезов атындағы университеті-
нің кәсіптік оқыту кафедрасының меңгерушісі, Шымкент, Қазақстан

Беркімбаев К.М., п.ғ.д., профессор, Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық Қазақ-Түрік университетінің ғылыми-зерттеу істер жөніндегі
Вице президенті, Түркістан, Қазақстан

Шығарушы редактор

Әбілова З.Т., аға оқытушы, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан

pedagogika.bulletin@ablaikhan.kz

© Научный журнал “Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана”, серия “Педагогические науки” Акционерного общества “КазУМОиМЯ имени Абылай хана” зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан. Номер и дата первичной постановки на учет № 674, 18.05.1999 г. Регистрационное свидетельство № 15195-Ж от 10.04.2015 г.

Главный редактор

Кунанбаева С.С.

доктор филологических наук, профессор,
академик НАН РК, Алматы, Казахстан

Ответственный редактор

Узакбаева С.А., д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан

Члены редакционной коллегии

Мехмет Ташипинар, доктор PhD., университет Гази, Анкара, Турция

Пильтен Пусат, доктор PhD, университет Сельчук, Конья, Турция

Тряпицина А.П., д.п.н., профессор, Российский Государственный Педагогический Университет им. А.И. Герцена, Санкт-Петербург, Россия

Гринишкун В.В., д.п.н., профессор Московский городской педагогический университет, Москва, Россия

Тажиев М.Т., д.п.н., профессор, начальник отдела Центра развития высшего и среднего специального, профессионального образования при МВССО Республики Узбекистан, Ташкент

Калдыбаева А.Т., д.п.н., профессор, Кыргызский государственный университет им. И.Арабаева, Бишкек, Кыргызстан

Нургалиева Г.К., д.п.н., профессор, Председатель Совета директоров АО “Национальный центр информатизации», Алматы, Казахстан

Жампеисова К.К., д.п.н., профессор, КазНПУ им. Абая, Алматы, Казахстан

Кульгильдинова Т.А., д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Жолдасбекова С.А., д.п.н., профессор, заведующий кафедрой профессионального обучения Южно-Казахстанского университета М.Ауэзова, Шымкент, Казахстан

Беркимбаев К.М., д.п.н., профессор, Вице-президент по научно-исследовательской работе Международного Казахско-турецкого университета им. Ходжи Ахмета Ясави, Туркестан, Казахстан

Выпускающий редактор

Абилова З.Т., старший преподаватель КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

pedagogika.bulletin@ablaikhan.kz

© Bulletin “Ablai khan University of International Relations and World Languages”. Series “Pedagogical sciences” of JSC “Ablai khan Kazakh University of International Relations and World Languages” is registered in Communication, Informatization and Information Committee of Ministry for Investment and Development, Republic of Kazakhstan. Number and date of first registration №674, from 18.05.1999. Certificate N 15195 – G, 10.04.2015.

Chief Editor

Kunanbayeva S.S.,

*Doctor of Philology, Professor,
Academician of NAS of the RK, Almaty, Kazakhstan*

Executive Editor

Uzakhbayeva S.A., d.p.s., professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan

Editorial team members

Mekhmetspınar, Doctor of PhD., Gazi University, Ankara, Turkey

Piltens Pusat, Doctor of PhD., Selçuk Üniversitesi, Konya, Turkey

Tryapitsina A.P., d.p.s., professor of Herzen State Pedagogical University of Russia, St.Petersburg, Russia

Grinshkun V.V., d.p.s., professor, Moscow City Pedagogical University, Moscow, Russia

Tazhiyev M.T., D.of Ped. Sc., Professor, head of the Center for the Development of Higher and Secondary Specialized, Professional Educational MHSSE, Republic of Uzbekistan, Tashkent

Kaldybayeva A.T., d.p.s., professor, I.Arabayev Kyrgyz State University, Bishkek, Kyrgyzstan

Nurgaliyeva G.K., d.p.s., professor, Chairman of the Board of Directors in National Informatization Center, JSC

Zhampeisova K.K., d.p.s., professor, Kazakh National Pedagogical university Abai, Almaty, Kazakhstan

Kulgildinova T.A. d.p.s., professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan

Zholdasbekova S.A., d.p.s., professor, Head of the Department of Vocational Training of the South Kazakhstan University of M. Auezov, Shymkent, Kazakhstan

Berkimbayev K.M., d.p.s., professor, Vice President of Research Work in the International Kazakh-Turkish Khoja Ahmet Yasavi University, Turkestan, Kazakhstan

Commissioning Editor

Abilova Z.T., senior lecturer, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan

pedagogika.bulletin@ablaikhan.kz

МАЗМУНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1 Бөлім

ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ДАЯРЛАУ ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ

Раздел 1

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Part 1

A THEORY AND PRACTICE OF PROFESSIONAL PREPARATION OF SPECIALISTS, IS AT HIGHER SCHOOL

Асипова Н.А., Боранбаева А.С. Проблемы подготовки педагогических кадров к социально-педагогической поддержке детей, подверженных миграции в Кыргызской республике	10-21
Асипова Н.А., Боранбаева А.С. Кыргыз республикасында көші-қонға ұшыраған балаларды әлеуметтік-педагогикалық қолдауға педагог кадрларды даярлау мәселелері	10-21
Asipova N.A., Boranbaeva A. S. Problems of training pedagogical staff for social and pedagogical support of children confirmed to migration in the Kyrgyz republic	10-21
Abdraimova B.A., Zhaitapova A.A. Integrating structural and content components of foreign language formation to improve future specialists' linguistic and cultural competence.....	22-36
Абдраимова Б.А., Жайтапова А.А. Болашақ мамандардың лингвомәдени құзыреттің қалыптастыру барысында шеттілді білім берудің құрылымдық және мазмұндық компоненттерін интеграциялау	22-36
Абдраимова Б.А., Жайтапова А.А. Интеграция структурных и содержательных компонентов иноязычного образования для повышения лингвокультурологической компетентности будущих специалистов	22-36
Kapasheva Zh.K., Mirza N.V., Zhunussova A.K., Gelmanova Z.S. The problem of reforming the education system in modern conditions of world development	37-58
Капашева Ж.К., Мирза Н.В., Жүнісова А.Қ., Гельманова З.С. Әлем дамуының қазіргі жағдайында білім беру жүйесін реформалау мәселесі	37-58
Капашева Ж.К., Мирза Н.В., Жунусова А.К., Гельманова З.С. Проблема реформирования системы образования в современных условиях развития мира	37-58

Baigulina E., Uzakhbayeva S.A. Conceptual principles and approaches for the formation of professionally foreign language communicative competence of the students “biology” speciality	58-73
Байгулина Э., Ұзақбаева С.А. «Биология» мамандығы студенттерінің кәсіби-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың тұжырымдамалық принциптері мен тәсілдері	58-73
Байгулина Э.А., Узакбаева С.А. Концептуальные принципы и подходы формирования профессионально-коммуникативной компетенции студентов специальности «биологов»	58-73
Қалиева К.М., Утебаева Б.Т., Жалғасова Ш.А. Болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы веб-квест технологиясының педагогикалық мүмкіндіктері.....	73-86
Калиева К.М., Утебаева Б.Т., Жалғасова Ш.А. Педагогические возможности технологии веб-квест в формировании профессиональной компетенций будущих учителей	73-86
Kaliev K.M., Utebaeva B.T., Zhalgasova Sh.A. Pedagogical possibilities of web-quest technology in forming professional competences of future teachers	73-86
Қаратаева М.С., Гриншкун В.В., Каратаев Г.С. «Stem» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарын даярлаудың дидактикалық шарттары	86-102
Каратаева М.С., Гриншкун В.В., Каратаев Г.С. Дидактические условия подготовки будущих учителей информатики на базе образовательной программы «Stem».....	86-102
Karatayeva M.S., Grinshkun V.V., Karatayev G.S. Didactic conditions for the training of future teachers of computer science on the basis of the educational program “Stem”	86-102
Какабаева Д.С., Абибулаева А.Б., Егорычев А.М. Профессиональная позиция будущего педагога-психолога: необходимость развития	102-118
Какабаева Д.С., Абибулаева А.Б., Егорычев А.М. Болашақ педагог-психологтың кәсіби ұстанымы: даму қажеттілігі	102-118
Kakabaeva D.S., Abibulaeva A.B., Egorychev A.M. Professional position of the future teacher- psychologist: is to develop	102-118
Исина Н.Т., Толуспаева Д.Ж. Тілдік емес жоғары оқу орындарында кәсіби бағытталған шетел тілі оқытушыларының біліктілігін арттыру	118-131

Исина Н.Т., Толуспаева Д.Ж. Повышение квалификации преподавателей иностранного языка для профессиональных целей в неязыковых вузах	118-131
Issina N.T., Toluspayeva D.Zh. Competence development of teachers of foreign language for professional purposes in non-linguistic higher education institutions	118-131
Бейсембаева А.А., Өтемұратова Б.С., Ахметжанова Д.С. Болашақ мұғалімдерді ақпараттық технологияларды пайдалануға даярлаудың тиімді жолдары	132-145
Бейсембаева А.А., Утемуратова Б.С., Ахметжанова Д.С. Эффективные способы подготовки будущих учителей к использованию информационных технологий	132-145
Beisembaeva A.A., Utemuratova B.S., Ahmetzanova D.S. Effective ways to prepare future teachers to use of information technologies	132-145

2 Бөлім

ОҚЫТУДАҒЫ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Раздел 2

СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ

Part 2

MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES OF TEACHING

Нұрмышева Ш.А., Аққожина Б.Қ., Алдабергенова Г.Д. Қазақ тілін үйретуде мәтін таңдау және тиімді пайдалану әдістері	146-158
Нурмышева Ш.А., Аккожина Б.Қ., Алдабергенова Г.Д. Методы подбора текста и эффективного использования в обучении казахскому языку	146-158
Nurmysheva Sh.A., Akkozhina B.K., Aldabergenova G.D. Methods of text selection and effective use in teaching the kazakh language	146-158
Жұмагулова Б.С., Цуй Синдэ, Сеидомарова С.Н. Квест-технология в обучении иностранных студентов русскому языку: из опыта применения	158-174
Жұмағұлова Б.С., Цуй Синдэ, Сеидомарова С.Н. Шетелдік студенттерді орыс тілін оқытуда квест технологиясын қолдану тәжірибесі	158-174
Zhumagulova B., Cunde Cui, Seidomarova S. Quest technology in teaching foreign students the russian language: from the experience of application	158-174

Баймухамбетова К.М., Есназар А.Ж. Инновациялық технологиялар болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастырудың құралы ретінде	175-191
Баймухамбетова К.М., Есназар А.Ж. Инновационные технологии как средство формирования инновационной профессиональной деятельности будущих учителей начальных классов	175-191
Baimukhambetova K.M., Yesnazar A. Innovative technologies as a means of forming innovative professional activity of future primary school teachers	175-191
Туркменбаев А.Б., Абдыкеримова Э.А., Куанбаева Б.У., Рахметов М.Е. Қашықтықтан оқыту үдерісінде виртуалды зертханалық жұмыстарды құру мен қолдану әдістемесі	192-206
Туркменбаев А.Б., Абдыкеримова Э.А., Куанбаева Б.У., Рахметов М.Е. Методика создания и применения виртуальных лабораторных работ в процессе дистанционного обучения	192-206
Turkmenbaev A., Abdykerimova E., Kuanbayeva B., Rakhmetov M. Methodology of creation and application of virtual laboratory work in the process of distance learning.....	192-206
Zyryanov V., Smagulova M., Zhaxylykova A. Comparative analysis of the efficiency of online and traditional formats of teaching a foreign language	207-221
Зырянов В.К., Смагулова М.М., Жаксылыкова А.Б. Шет тілін онлайн және дәстүрлі форматта оқыту тиімділігінің салыстырмалы талдауы	207-221
Зырянов В.К., Смагулова М.М., Жаксылыкова А.Б. Сравнительный анализ эффективности онлайн и традиционного форматов обучения иностранному языку.....	207-221
Бектурова М.Б. Основные проблемы формирования компетенции академического письма у будущих педагогов иностранного языка	221-235
Бектурова М.Б. Болашақ шет тілі мұғалімдерінің академиялық жазу құзыреттілігін қалыптастырудың негізгі мәселелері	221-235
Bekturova M.B. The main problems of academic writing competence formation of pre-service foreign language teachers	221-235

3 Бөлім.
ЭТНОПЕДАГОГИКА. МЕКТЕП ЖӘНЕ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ
ПЕДАГОГИКА
Раздел 3.
ЭТНОПЕДАГОГИКА. ШКОЛЬНАЯ И ДОШКОЛЬНАЯ
ПЕДАГОГИКА
Part 3.
ETHNOPEDAGOGY. SCHOOL AND PRESCHOOL PEDAGOGY

Iskakova M.O., Kariyev A.D., Rahimzhanova N.A. Development of children's teamwork through world cafe technology	236-253
Искакова М.О., Кариев А.Д., Рахимжанова Н.А. Әлемдік кафе технологиясы арқылы балалардың ұжымдық жұмысын дамыту	236-253
Искакова М.О., Кариев А.Д., Рахимжанова Н.А. Развитие коллективной работы детей с помощью технологии мировое кафе	236-253
Сабырханова Л.Ш., Ибашова А.Б., Белесова Д.Т. Информационно-образовательная среда по курсам scratch и робототехника в начальной школе: особенности и актуальность	254-270
Сабырханова Л.Ш., Ибашова А.Б., Белесова Д.Т. Бастауыш мектептегі scratch және робототехника курс- тары бойынша ақпараттық-білім беру ортасы: ерекшеліктері мен өзектілігі	254-270
Sabyrkhanova L.Sh., Ibashova A.B., Belesova D.T. Information and educational environment for scratch and robotics courses in elementary school: features and relevance.....	254-270

1 Бөлім
ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ДАЯРЛАУ
ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ
Раздел 1
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
СПЕЦИАЛИСТОВ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ
Part 1
A THEORY AND PRACTICE OF PROFESSIONAL PREPARATION
OF SPECIALISTS IS AT HIGHER SCHOOL

УДК:378:376. 6 (576.2) (040)

МРНТИ 14.15.01

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.001>

ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ
К СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКЕ ДЕТЕЙ,
ПОДВЕРЖЕННЫХ МИГРАЦИИ В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

***Асипова Н.А.¹, Боранбаева А.С.²**

¹д.п.н., профессор, Кыргызский национальный университет им Ж.

Баласагына, Бишкек, Кыргызстан, e-mail: n-asipova@mail.ru

²аспирант, Кыргызский национальный университет им Ж. Баласагына,
Бишкек, Кыргызстан, e-mail: alma_1958@inbox.ru

Аннотация. Цель данной статьи состоит в раскрытии научно-теоретических основ и социально-педагогических аспектов проблем подготовки бакалавров направления педагогики к социально-педагогической поддержке детей, подверженных миграции. Научно-практическая значимость статьи заключается в акцентировании внимания ученых на новом направлении педагогической науки – мигрантской педагогики, обосновании необходимости введения такой дисциплины в содержание педагогических дисциплин. Среди наиболее острых проблем можно отметить расслоение общества на богатых и бедных по экономическим признакам, падение уровня жизни населения, усиление внешней и внутренней миграции и др. Все эти процессы напрямую отражаются на психологическом самочувствии населения и в первую очередь осложняет социальное формирование подрастающего поколения, что требует исследования проблем подготовки педагогических кадров к сопровождению детей и молодежи в современных условиях. Материалы, методология и методы исследования основаны на анализе достижений современной педагогической науки, статистических данных о состоянии

миграционных процессов в Кыргызской Республике и их отражении на социальном формировании детей и подростков. Научная ценность, практическая значимость, а также вклад материалов статьи состоит в том, что авторами изучены и представлены цель, задачи и основные пути подготовки будущих педагогов-психологов к осуществлению социально-педагогической поддержки детям, подверженным миграции. В работе представлен опыт подготовки бакалавров направления педагогика, профиль – педагог-психолог в Кыргызском национальном университете им. Ж. Баласагына по оказанию социально-педагогической поддержки детям и подросткам, оставленных на попечении родственников и престарелых родителей.

Ключевые слова: подготовка педагогических кадров, социально-педагогическая поддержка, миграция, дети мигрантов, мигрантская педагогика, психолого-педагогическое сопровождение, образовательная программа, педагог-психолог

Основные положения

Одним из важных задач цивилизованного общества является повышение индекса человеческого развития (ИЧР), под которым понимается улучшение параметров, обеспечивающих людям высокую продолжительность жизни, доступ к качественному образованию, возможность самореализоваться в обществе и др. Распад социалистической системы, развал СССР и последовавший за ними переход на новые экономические рельсы, наряду с приобретением суверенитета постсоветскими странами, эйфорией независимости и демократии обусловили, возникновение многих проблем, социально-экономического характера. Среди наиболее острых проблем можно отметить расслоение общества на богатых и бедных по экономическим признакам, падение уровня жизни населения, усиление внешней и внутренней миграции и др. Все эти процессы напрямую отражаются на психологическом самочувствии населения, и, в первую очередь, осложняют социальное формирование подрастающего поколения, что требует исследования проблем подготовки педагогических кадров к психолого-педагогическому сопровождению детей и молодежи в современных условиях.

Введение

Последовавшая за трансформационными процессами системная безработица вынудила трудоспособное население постсоветских стран к внешней и внутренней миграции, которая сопровождается серьезными социально-психологическими последствиями, доходящими вплоть до разрушения устоев семейной жизни, угрозы человеческой жизни, осложнение воспитания и социального формирования подрастающего поколения. В особенности, это касается детей, оставленных на попечении

родственников, пожилых родителей, которые не всегда справляются с возложенными на них обязанностями по воспитанию детей и подростков. Это приводит к росту негативных явлений в детской среде, как отсутствие необходимого ухода, неуспеваемость в учебе, осложнение взаимоотношений в семье, уход детей из семьи, провоцируют увеличение девиантности, бродяжничества, школьного рэкета, нередко суициды в детском возрасте и др.

Вышеизложенные обстоятельства диктуют необходимость исследования проблем внешней и внутренней миграции и ее влияние на социальное формирование детей школьного возраста, поиск путей подготовки педагогических кадров к социально-педагогической поддержке детей, подверженных к миграции. Данное обстоятельство способствовало появлению нового направления педагогической науки – мигрантской педагогики, объектом исследования которой являются миграционные процессы и их влияние на формирование подрастающего поколения.

Цель данной статьи состоит в постановке проблемы подготовки педагогических кадров к социально-педагогической поддержке детей, подверженных к миграции, что требует раскрытия научно-теоретических основ и социально-педагогических аспектов проблемы подготовки бакалавров направления педагогики к социально-педагогической поддержке детей в условиях Кыргызской Республики. В центре внимания находятся вопросы внешней и внутренней миграции, изучение состояния детей, оставленных родителями-мигрантами в стране происхождения, т.е. в Кыргызстане, включая инклюзивное образование детей мигрантов.

Материалы исследования основаны на изучении научно-педагогических источников, касающихся миграционных процессов и мигрантской педагогики на современном этапе в Кыргызстане, России и других странах. В частности, в качестве основного источника опирались на данные мониторинга Центрально-азиатской консалтинговой компании (CAIConsulting) в рамках программы ЮНИСЕФ по защите детей, затронутых миграцией в Юго-Восточной, Южной и Центральной Азии, а также на анализе пробелов в доступе к основным видам услуг, для детей, затронутых миграцией в Кыргызстане в 2020 году, детским фондом ООН (ЮНИСЕФ) Кыргызстана. Кроме того, учтены исследования российских ученых по проблемам мигрантской педагогики, а также собственный опыт исследователей по подготовке бакалавров к социально-педагогический и психолого-педагогической поддержке субъектов образовательного процесса.

В качестве основных методов исследования использовался анализ научно-педагогических материалов о детях мигрантах в средствах массовой информации КР, наблюдения за детьми и беседы знакомыми

и родственниками, занимающимися воспитанием детей, подверженных миграции, беседы с внутренними и внешними мигрантами, а также анализ содержания психолого-педагогической практики студентов по оказанию социально-педагогической поддержки детям, подверженным к миграции.

Обсуждения по теме

Анализ научно-теоретических исследований и повседневные наблюдения за миграционными процессами и детьми, оставленными на попечение родственников, свидетельствуют о существовании ряда противоречий в этом направлении, среди которых можно отметить противоречия между: актуальностью проблем социально-педагогической и психологической поддержки детей, подверженных миграции, и отсутствием целенаправленных исследований, рассматривающих их в качестве предмета педагогического исследования в КР; острой необходимостью социально-педагогической поддержки детей мигрантов и не изученностью научно-теоретических основ социально-педагогической поддержки детей мигрантов; потребностью общества в квалифицированных кадрах по оказанию психолого-педагогической поддержки детей, оставленных на местах проживания и не разработанностью научно-методического обеспечения подготовки педагогических кадров и др.

Указанные противоречия свидетельствуют о наличии научной проблемы, суть которой состоит в необходимости исследований научно-теоретических основ и разработки путей подготовки педагогических кадров к социально-педагогической и психологической поддержке детей, подверженных миграции. Исследование проблем миграции и ее влияния на детей и подростков становится одним из важных задач педагогических исследований, что привело к возникновению нового направления – *мигрантская педагогика*, под которой понимается междисциплинарная область педагогической науки и социологии, где рассматриваются процессы социальной адаптации детей и взрослых к новым языковым и культурным условиям жизни [1].

Результаты исследования

Мигрантская педагогика происходит от латинского слова «migration», что на русском языке означает «миграция», под которым подразумевается переселение и передвижение людей, а также представителей животного мира в поисках лучших условий. Сегодня различают два вида миграции: 1. Внутренняя миграция населения из одной местности в другую внутри одной и той же страны; 2. Внешняя миграция людей за пределы своей страны. Причиной обеих миграций является поиск работы, улучшение материальных условий жизни для себя и своей семьи. И та, и другая миграция сопровождаются расставанием близких, отъездом родителей, отрывом детей от родителей, что осложняет их воспитание и образование.

В определенной степени миграция или переселение людей — процесс исторически обусловленный, которое сопровождается изменением социально-экономической ситуации в то или иной стране, переездом людей в поисках лучших условий жизни. Ведущими мотивы были удовлетворение потребностей в еде, защите семьи, продолжении рода и др., например, будучи кочевниками, кыргызский народ мигрировал между Енисеем (Сибирью) и Центральной Азией в поисках пастбищ. Сегодня с развитием цивилизации молодежь чаще стали выезжать для учебы или самореализация своих творческих потребностей в другие страны.

В настоящее время миграция превращается в социально-педагогическую проблему, в основе которых лежат социально-экономические причины, приобретающие перманентный характер. Как было отмечено выше, по социально-экономическим признакам существует внешняя и внутренняя миграция. Первая характеризуется переселением граждан из одной местности в другую, внутри одного государства, чаще всего из сельской местности в города с целью улучшения своего материального положения. Вторая охватывает людей, выезжающих за пределы своей страны в поисках заработка, накопления средств и решения экономических проблем семьи. Оба вида миграции осложняют социальное формирование и воспитание детей, оставленных без родителей, влекут за собой проблемы ухода, воспитания и образования. В условиях внешней миграции родители-мигранты, принимая решение о постоянной или маятниковой миграции, сталкиваются с необходимостью оставить своих детей на родине. Часто решения одного или обоих родителей покинуть родину и ребенка основывается на альтруистическом желании - материально обеспечить свою семью и достойную жизнь детям.

Исследователи отмечают, что несмотря на позитивное воздействие миграции на экономику страны, она негативно влияет на воспитание и социальное формирование детей. Оставление детей уезжающими на заработки родителями ведет к негативным последствиям в развитии и становлении детей и подростков, отражается на снижении уровня образования и академической успешности детей; ухудшении качества питания, уровня здоровья из-за интенсивности домашнего труда и высокого уровня заболеваемости (туберкулез, ВИЧ), наличие серьезных поведенческих проблем со стороны несовершеннолетних, в том числе правонарушений [2, с. 653].

По данным Министерства цифрового развития Кыргызской Республики, в 2021 году отмечалось увеличение числа выбывших за пределы Кыргызской Республики на территорию других государств с целью перемены места постоянного жительства. По-прежнему, доминирующими государствами в плане выбора места постоянного жительства для мигрантов являются Россия (67,4 процента) и Казахстан (26,6 процента) [3].

Как показывают наши наблюдения за миграционными процессами в КР, наиболее уязвимым и сложным является положение детей внешних мигрантов, которые в поисках заработка оставляют своих детей родственникам, не всегда справляющимися с возложенными на них обязанностями по уходу, воспитанию и обучению детей.

Не лучше обстоят дела с детьми внутренних мигрантов. По оценкам ЮНИСЕФ, около одного миллиона человек являются внутренними мигрантами в Кыргызстане, большинство из них перебрались из сельских районов в города, в основном в г. Бишкек и Ош. Дети внутренних мигрантов часто проживают в опасных для жизни условиях на окраинах Бишкека с ограниченными ресурсами воды, газа, электричества, санитарии и средств связи и сталкиваются с трудностями в доступе к основным видам услуг [4].

Анализ научно-педагогической литературы свидетельствует о том, что проблемы детей мигрантов находят отражение в трудах российских ученых: В.И. Долговой, Р.Г. Дергачевой, А.А. Нестеровой, Г.Х. Зариповой, Е.А. Казаевой, В.В. Гриценко и Н.Е. Шустовой, О.У. Гогицаева А.Г. Абсаямовой, Т.И. Белкиной, И.А. Бучиловой, Л.Н. Вавиловой и др., в трудах которых рассматриваются культурные и языковые аспекты адаптации детей к новым условиям и т.д. [9].

В условиях Кыргызской Республики наибольшую тревогу вызывает дети, оставленные на родине, чаще всего бабушкам или на попечении близких родственников, которые сами нуждаются в социально-психологической поддержке. По данным ЮНИСЕФ из 52 опрошенных опекунов только 10 (19,2%) официально зарегистрировали свое опекунство. Остальные 11 опекунов (78,8%) не зарегистрировали свое опекунство. Основными причинами, которые препятствуют оформлению опекунства, являются отсутствие документов (справка с места жительства, свидетельство о рождении ребенка, паспорт и т.д.), и в результате многие услуги становятся для них недоступными, например, дошкольные учреждения, школы, медицинские и другие государственные услуги, не имеют доступа к социальной поддержке со стороны государства. [5, с. 8]. Поскольку многие внутренние мигранты не имеют определенных документов (право собственности на дом, в котором они проживают; или временной прописки), они не могут получить другие документы (справка с места жительства, свидетельство о рождении, паспорт и т.д.). В результате многие социальные услуги для детей мигрантов становятся недоступными, например, устройство в дошкольные учреждения, школы, медицинские и другие государственные услуги. Из вышеизложенного следует, что одним из важных задач и путей нейтрализации проблем детей, чьи родители находятся за пределами страны, является подготовка педагогических кадров, способных к социально-педагогической поддержке детей, подверженных миграции.

С учетом этих обстоятельств в КНУ им. Ж. Баласагына в 2017 году была открыта образовательная программа подготовки бакалавров – профиль «педагогика и психология». Основной целью программы в области воспитания является подготовка бакалавров педагогов-психологов, способных поддерживать учащихся в их духовно-нравственном развитии и формировании их как будущих сознательных граждан, творчески развитых, самореализующихся личностей, способных к умению жить в поликультурном обществе. [6].

При определении профессиональной подготовки современного педагога-психолога мы исходим из сложившегося научного представления о том, что *педагог-психолог* – это сотрудник образовательной организации, который отвечает за социальную адаптацию детей, их психологическое развитие и поведение. Учитывая знания, которые дают психология и педагогика, и этимологию названия профессии (педагог – от греческого *paidagogos* (воспитатель/наставник); психолог – от греческого *psyche* (душа)), человека, владеющего этими знаниями, можно назвать, например, воспитателем человеческих душ. [7]. В содержании образовательной программы, ориентированной на подготовку будущих педагогов и психологов для работы в образовательной сфере, прежде всего учитываются принципы гуманистического воспитания: умения понимать психологическое состояние субъектов образовательного процесса, проникать в межличностные отношения в образовательной среде, а также навыки осуществления поддерживающей педагогики всем тем, кто в этом нуждается.

Объектом работы бакалавров профиля педагог-психолог является процесс социализации детей и подростков, подверженных миграции, их успешная интеграция в обществе, а также процесс гармоничного развития, помощь в самореализации в образовательной среде.

Предметом педагогической деятельности является социально-педагогическая поддержка, которая предполагает владение общепедагогическими умениями и навыками, такими как педагогический оптимизм, организаторские умения, умение быстро ориентироваться в создавшейся обстановке, коммуникабельные способности, самообладание, психолого-педагогическая эрудиция и др., которые характеризуют профессиональную компетентность педагога-психолога.

Одним из важных качеств педагога в процессе реализации поддерживающей педагогики считается его способность организовывать взаимодействие с детьми, общаться с ними, учитывая психологическое состояние ученика, особенности возраста и пола. Педагог-психолог должен быть готов воспринимать детей в соответствии с их социальной и половой позицией, знать социокультурные и социально-психологические особенности личности и образовательной среды, характеристики поведения мальчиков и девочек, а также этнокультурные аспекты

воспитания, уметь квалифицированно взаимодействовать с субъектами образовательного процесса, и т.д.

Отдельную проблему в условиях миграции представляет психолого-педагогическая поддержка детей с ограниченными возможностями развития (ОВЗ). Содержание социально-педагогической поддержки таких детей состоит в создании специальных образовательных условий, с целью удовлетворения их особых потребностей в образовании и социализации в образовательном процессе. Это связано с тем, что современная педагогическая наука и образование, позитивно реагируя на индивидуальные особенности детей с ограниченными возможностями, не рассматривает работу с такой категорией детей как неразрешимую проблему и ищет пути их педагогической поддержки.

Сегодня понятие «педагогическая поддержка – pedagogical support» относится к числу часто используемых понятий как в отечественной, так и зарубежной педагогике. Данный феномен стал предметом научного изучения в последние десятилетия, которые совпадают с усилением расслоения общества и появлением социально слабо защищенных категорий населения, в том числе студентов. «...социально-педагогическая поддержка предполагает активную педагогическую деятельность преподавателей и организаторов образования в плане оказания морально-психологической, педагогической помощи в решении как социально-адаптационных проблем, так и в организации познавательной деятельности, досуга, быта и реализации творческих притязаний студентов в период их обучения в вузе». [8, 107].

Заключение

Исследование проблем миграции показывает, что данный процесс приобретает перманентный характер. Несмотря на позитивное воздействие миграции на экономику страны, она негативно влияет на воспитание и социальное формирование детей, отрицательно сказывается на развитии, воспитании и социальном формировании подрастающего поколения. Особую тревогу вызывают дети внешних мигрантов, которые зачастую остаются с престарелыми родителями, родственниками, не всегда способными оказать необходимый уход, заботу и защиту детей от различных невзгод, помочь детям в обучении и т.д.

Целенаправленное решение указанных проблем требует совершенствования подготовки бакалавров направления педагогики к социально-педагогической поддержке детей, подверженных миграции. Социально-педагогическая поддержка рассматривается нами как составная часть общего педагогического процесса, где следует

овладевать такими универсальными общепедагогическими умениями и способностями, как педагогический оптимизм, организаторские умения, быстро ориентироваться в создавшейся обстановке, обладание самоконтролем, психолого-педагогической эрудицией, профессиональными способностями, компетентностью и педагогической техникой. Суть психолого-педагогической поддержки состоит в том, чтобы помочь растущему человеку преодолеть те или иные препятствия, трудности, ориентируясь на имеющиеся у него реальные и потенциальные возможности и способности, развивая потребность в успешности и самостоятельности действий.

Для совершенствования подготовки будущих педагогов и психологов к социально-педагогической поддержке детей, подверженных миграции, предлагается ввести учебную дисциплину «Мигрантская педагогика» в рабочий учебный план педагогических направлений. Основная цель, задачи и содержание данной дисциплины должны быть направлены на формирование профессиональных компетенций бакалавров по изучению потребностей детей и подростков, помочь им в их социализации, организовывать взаимодействие с детьми, общаться с ними, учитывая психологическое состояние ученика, особенности возраста и пола.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Словарь по образованию и педагогике. – Режим доступа: <https://didacts.ru/termin/migrantskaja-pedagogika.html> [Дата обращения: 01.02.2023].

[2] Нестерова А.А. Дети, охваченные миграционными процессами: разнообразие, вызовы и диверсификация моделей поддержки. // Журнал исследований социальной политики. – 2018. - Том 16. - № (4). - С. 643-660.

[3] Миграционные процессы в 2021 году характеризовались значительным снижением оттока населения. – Режим доступа: <http://stat.kg/ru/news/migracionnyye-processy-v-2021-godu-harakterizovalis-znachitelnym-snizheniem-ottoka-naseleniya/> [Дата обращения: 01.02.2023].

[4] Ситуационный анализ детей в Кыргызской Республике. - Бишкек, 2015 – Режим доступа: <https://www.unicef.org/kyrgyzstan/media/1381/file/> [Дата обращения: 01.02.2023].

[5] Анализ пробелов в доступе к основным видам услуг для детей, затронутых миграцией в Кыргызстане. 2020. – Режим доступа: <https://www.unicef.org/kyrgyzstan/ru>. [Дата обращения: 01.02.2023].

[6] Основная образовательная программа высшего профессионального образования (ООП ВПО). Направление 550700 Педагогика, профиль педагогика и психология. Утв. Ректором КНУ им. Ж. Баласагына от 11. 10. 2020 г. (папка № 7. каф ПВШ КНУ)

[7] Педагог-психолог – Режим доступа: https://fulledu.ru/articles/1253_pedagog-psiholog.html [Дата обращения: 23.11.2023].

[8] Асипова Н.А. Социально-педагогическая поддержка студентов и ее влияние на подготовку будущих педагогов. //Вестник ТГПУ (TSPU Bulletin). - 2019. - 8 (205). - С. 105-110.

[9] Долгова В.И., Дергачева Р.Г. Проблемы адаптации детей мигрантов /монография. – М.: ПЕРО, 2021. – 201 с.

REFERENCES

[1] Slovar' po obrazovaniyu i pedagogike (Dictionary of education and pedagogy). – Rezhim dostupa: [//https://didacts.ru/termin/migrantskaja-pedagogika.html](https://didacts.ru/termin/migrantskaja-pedagogika.html) [Data obrashcheniya: 01.02.2023]. [in Rus.]

[2] Nesterova A.A. Deti, okhvachennyye migratsionnymi protsessami: raznoobraziye, vyzovy i diversifikatsiya modeley podderzhki (Children covered by migration processes: diversity, challenges and diversification of support models). //Zhurnal issledovaniy sotsial'noy politiki. – 2018. - Tom 16. - № (4). - S. 643-660. [in Rus.]

[3] Migratsionnyye protsessy v 2021 godu kharakterizovalis' znachitel'nyy snizheniyem ottoka naseleniya (Migration processes in 2021 were characterized by a significant decrease in the outflow of the population). – Rezhim dostupa: <http://stat.kg/ru/news/migracionnye-processy-v-2021-godu-harakterizovalis-znachitelnym-snizheniem-ottoka-naseleniya/> [Data obrashcheniya: 01.02.2023]. [in Rus.]

[4] Situatsionnyy analiz detey v Kyrgyzskoy Respublike (Situation Analysis of Children in the Kyrgyz Republic). - Bishkek, 2015 – Rezhim dostupa: <https://www.unicef.org/kyrgyzstan/media/1381/file/> [Data obrashcheniya: 01.02.2023]. [in Rus.]

[5] Analiz probelov v dostupe k osnovnym vidam uslug dlya detey, zatronutyykh migratsiyei v Kyrgyzstane (Analysis of gaps in access to essential services for children affected by migration in Kyrgyzstan). 2020. – Rezhim dostupa: <https://www.unicef.org/kyrgyzstan/ru>. [Data obrashcheniya: 01.02.2023]. [in Rus.]

[6] Osnovnaya obrazovatel'naya programma vysshego professional'nogo obrazovaniya (OOP VPO) (The main educational program of higher professional education (BEP VPO)). Napravleniye 550700 Pedagogika, profil' pedagogika i psikhologiya. Utv. Rektorom KNU im. ZH. Balasagyna ot 11. 10. 2020 g. (papka № 7. kaf PVSH KNU) [in Rus.]

[7] Pedagog-psikholog (Pedagog-psychologist) – Rezhim dostupa: https://fulledu.ru/articles/1253_pedagog-psiholog.html [Data obrashcheniya: 23.11.2023]. [in Rus.]

[8] Asipova N.A. Sotsial'no-pedagogicheskaya podderzhka studentov i yeye vliyaniye na podgotovku budushchikh pedagogov (Socio-pedagogical support of students and its impact on the training of future teachers). //Vestnik TGPU (TSPU Bulletin). - 2019. - 8 (205). - S. 105-110. [in Rus.]

[9] Dolgova V.I., Dergacheva R.G. Problemy adaptatsii detey migrantov (Problems of adaptation of children of migrants) /monografiya. – М.: ПЕРО, 2021. – 201 s.[in Rus.]

ҚЫРҒЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДА КӨШІ-ҚОНҒА ҰШЫРАҒАН БАЛАЛАРДЫ ӘЛЕУМЕТТІК-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУҒА ПЕДАГОГ КАДРЛАРДЫ ДАЯРЛАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

***Асипова Н.А.¹, Боранбаева А.С.²**

¹п.ғ.д., профессор, Ж. Баласағұн атындағы Қырғыз ұлттық университеті, Бішкек, Қырғызстан, e-mail: n-asipova@mail.ru

²аспирант, Ж. Баласағұн атындағы Қырғыз ұлттық университеті, Бішкек, Қырғызстан, e-mail: alma_1958@inbox.ru

Аңдатпа. Бұл мақаланың мақсаты көші-қонға бейім балаларды әлеуметтік-педагогикалық қолдауға педагогика бағытындағы бакалаврларды даярлау проблемаларының ғылыми-теориялық негіздері мен әлеуметтік-педагогикалық аспектілерін ашу болып табылады. Мақаланың ғылыми-практикалық маңыздылығы ғалымдардың назарын педагогикалық ғылымның жаңа бағытына – мигранттар педагогикасына аудару, педагогикалық пәндердің мазмұнына осындай пәнді енгізу қажеттілігін негіздеу болып табылады. Ең өткір проблемалардың қатарында қоғамның байлар мен кедейлерге бөлінуін, халықтың өмір сүру деңгейінің төмендеуін, сыртқы және ішкі көші-қонның күшеюін және т. Б. атап өтуге болады. Бұл процестердің барлығы халықтың психологиялық әл-ауқатына тікелей әсер етеді және ең алдымен жас ұрпақтың әлеуметтік қалыптасуын қиындатады, бұл педагогикалық кадрларды балалар мен жастарды алып жүруге дайындау мәселелерін зерттеуді қажет етеді. Материалдар, әдістемелер мен зерттеу әдістері қазіргі педагогика ғылымының жетістіктерін талдауға, Қырғыз Республикасындағы көші-қон процестерінің жағдайы туралы статистикалық мәліметтерге және олардың балалар мен жасөспірімдердің әлеуметтік қалыптасуына қатысты көрінісіне негізделген. Мақала материалдарының ғылыми құндылығы, практикалық маңызы, сондай-ақ авторлардың қосқан үлесі болашақ психологтарды балаларды әлеуметтік-педагогикалық қолдауды жүзеге асыруға дайындаудың мақсатын, міндеттерін және негізгі жолдарын қарастырып, ұсынуы болып табылады. Жұмыста Ж. Баласағұн атындағы Қырғыз мемлекеттік университетінің туыстары мен қарт ата-аналарының қамқорлығында қалған балалар мен жасөспірімдерге әлеуметтік-педагогикалық қолдау көрсету мәселесі бойынша педагогика бағытындағы бакалаврларды даярлау тәжірибесі ұсынылады.

Тірек сөздер: педагог кадрларды даярлау, әлеуметтік-педагогикалық қолдау, көші-қон, мигрант балалар, мигранттар педагогикасы, психологиялық-педагогикалық қолдау, білім беру бағдарламасы, педагог-психолог

PROBLEMS OF TRAINING PEDAGOGICAL STAFF FOR SOCIAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF CHILDREN CONFIRMED TO MIGRATION IN THE KYRGYZ REPUBLIC

*Asipova N.A.¹, Boranbaeva A.S.²

¹d.p.s., professor, Kyrgyz National University after J. Balasagyn, Bishkek, Kyrgyzstan, e-mail: n-asipova@mail.ru

²postgraduate student, Kyrgyz National University named after J. Balasagyn, Bishkek, Kyrgyzstan, e-mail: alma_1958@inbox.ru

Abstract. The purpose of this article is to reveal the scientific and theoretical foundations and socio-pedagogical aspects of the problems of preparing bachelors in the direction of pedagogy for the socio-pedagogical support of children subject to migration. The scientific and practical significance of the article lies in focusing the attention of scientists on a new direction of pedagogical science – migrant pedagogy, substantiating the need to enter such a discipline into the content of pedagogical subjects. Among the most acute problems, one can note the stratification of society into rich and poor on economic grounds, falling living standards of the population, an increase in external and internal migration, etc. All these processes directly affect the psychological well-being of the population and, first of all, complicate the social formation of the younger generation, which requires research on the problems of training teaching staff to accompany children and youth in modern conditions. Materials, methodology and research methods are based on the analysis of the achievements of modern pedagogical science, statistical data on the state of migration processes in the Kyrgyz Republic and their reflection on the social formation of children and adolescents. The scientific value, practical significance, as well as the contribution of the materials of the article lies in the fact that the authors have studied and presented the goal, objectives and main ways of preparing future educational psychologists for the implementation of social and pedagogical support for children subject to migration. The paper presents the experience of preparing bachelors in the direction of pedagogy, profile – a teacher-psychologist at the Kyrgyz National University. Zh. Balasagyn to provide social and pedagogical support to children and adolescents left in the care of relatives and elderly parents.

Key words: teaching staff training, social and pedagogical support, migration, migrant children, migrant pedagogy, psychological and pedagogical support, educational program, educational psychologist

Статья поступила 25.02.2023

УДК 378.091.12.:81243

МРНТИ14.15.01

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.002>

INTEGRATING STRUCTURAL AND CONTENT COMPONENTS OF FOREIGN LANGUAGE FORMATION TO IMPROVE FUTURE SPECIALISTS' LINGUISTIC AND CULTURAL COMPETENCE

*Abdraimova B.A.¹, Zhaitapova A.A.²

^{*1}doctoral student, KazUIRandWL named after Ablai Khan, Almaty,
Kazakhstan, e-mail: bbabdraimova@gmail.com

² d.p.s., professor, KazUIRandWL named after Ablai Khan, Almaty,
Kazakhstan, e-mail: zhaitapova.a@mail.ru

Abstract. The article discusses scientific research conducted by both domestic and international researchers on the issue of prospective foreign language instructors' linguistic and cultural competence. The article uses various approaches to explain the definition and its structural components.

The need for specialists and professionals who can perform intercultural communication at a high level is growing as modern society, thus it is important to pay special attention to the development of future specialists' linguistic and cultural competence at the stage of professional education.

Educational program in a foreign language must include knowledge of that language's culture, history, and nation.

The development of linguistic and cultural competency is based on the study of a foreign language through the lens of cultural understanding; the difficulty of teaching the language is secondary; learning the language itself is merely a "tool" for learning a foreign language culture. Learning a foreign language is closely tied to becoming familiar with the history and culture; one must be aware of these elements.

Thus, in the contemporary approach of teaching a foreign language, the issue of the development of linguistic and cultural competence of future professionals is significant.

Key words: linguistic and cultural competence, communicative component, future foreign language teachers, sociocultural component, intercultural communication, foreign language education, linguocultural methodology, sub-competence

Basic provisions

Developing experts (a.k.a Specialists) of the "new formation", primed and capable to conduct intercultural communication under the unconventional, rapidly transforming circumstances of contemporary education, determined the priority for the formation of linguistic and cultural competence. In other words, the integration of the system of foreign language education necessitates the

training of new-level specialists with a high level of development in linguistic and cultural competence, capable of making independent responsible decisions and anticipating the potential effects of those decisions in the rapidly changing context of professional interaction.

The Law of the Republic of Kazakhstan «On Education» [1] states that «the main task of the education system is the introduction of new learning technologies, informatization of education, access to international communication networks, creation of necessary conditions for obtaining knowledge aimed at the formation, development and professional improvement of the individual on the basis of national and universal values, achievements of science and practices».

Introduction

The link between education and culture was the subject of in-depth debates and theoretical analysis in the writings of S. I. Hessen at the beginning of the XX century. He points out that there should be a perfect alignment between education and culture, as they both cover the three pillars of modern human life: education, citizenship, civilization [2, p.11].

According to Hessen, the aspiration to be a part of the «Culture-man» system is an equilibrium and a harmonious relationship between external influences and an individual's inner readiness and ability to perceive them. This method is the best from the standpoint of teaching a foreign language as a source of speech activity in culture and education since it addresses all the essential elements of this idea in the linguodidactic aspect. [3, p.15].

The author emphasizes the importance of language in the language-culture-personality triad, since understanding the value of the tasks involved in learning a foreign language through language is connected to the phenomenon's versatility, which is not only interesting, but is also the point of view of linguodidactics. To prepare someone for continuous self-improvement, it is necessary to change a number of components in the system for teaching a foreign language at a university. As a result, the scientist considers this phenomenon from various angles, solves the problem, and pushes for further implementation of the theory of a foreign language and multilingual education.

Moreover, the interdisciplinary construction defines the "foreign language - foreign culture - personality" as a synthesized object classified under the umbrella term "linguo-culturology." Consideration of the triad "foreign language - foreign culture - personality" as an object of teaching a foreign language and "cognitive-linguocultural methodology" finds in it the true meaning of the primary purpose of teaching a foreign language, known as cognitive aspect and joint study of the language and culture of a foreign society (aspect of linguocultural methodology), among other things. It is well known that the second cognitive-linguistic discipline focuses on anthropocentric linguistics in its formulation. In the methodology we analyze, language

education forms a linguistic identity, including Kazakh and Russian languages, but in foreign language education, the subject of linguo-cultural linguistics is formed. [3, p.52].

The subject of intercultural communication is a communication that demonstrates the formation of a “second cognitive consciousness of the subject” in a person with a high level of cognitive and activity-based communication foundations and ensures the ability of a person to adequately carry out intercultural communication while reflecting a strong fixation of linguistic and cultural components. The process of language education, which is based on cognitive consciousness as a picture of the world of other people, is characterized for representatives of this linguo-culturologist by the student’s exposure to another linguistic community [4, p. 51].

The formation of a picture of a different linguistic and cultural world is characterized, first of all, by the subject’s reliance on the framework of his culture as the primary cognitive images for understanding elements of a different culture. Secondly, by his use of previously established framework cognitive images and knowledge of the new culture of the country of the studied language. Thirdly, he pays attention to new knowledge about his own culture, discovered in the process of mastering a foreign culture [5, p.52].

As a result of such cognitive activity, the subject forms new cognitive structures in the mind, which reflect his perception and comprehension of the language and the world of a different society. The formation of cognitive structures can only take place in activity, during the process of language education, specifically in a setting of communicative activity. At the same time, human cognitive activity is considered a universal property.

Depending on the many approaches to forming a language portrait of the world, the subject nonetheless succeeds in achieving new vocabulary, cognitive-cultural abilities as well as creativity and communication skills.

Materials and methods

The concepts of “competence” and “expertise”, also known as the competence approach, heavily rely on the studies of Russian and foreign researchers, such as L. A. Petrovskaya, T.G. Barinova, A.G. Bermus, E.A. Bystrova, O. E. Lebedev, I. A. Winter, N. V. Kuzmina, L. M. Mitina, O. E. Lebedev, E. V. Zelensky, A.V. Khutorsky, E. F. Zeer, B. Oskarsson as well as Kazakhstani researchers, such as S.S. Kunanbayeva, A. A. Zhaytapova, M. J. Jadrina, K. K. Zhanpeisova, K. L. Kabdolova, J.H. Salkhanova, K. U. Kunakova, G. D. Aulbekova, V. A. Bolotov, V. V. Serikov, J. T. Dauletbekova, A.B. Tumanova, B. A. Arinova, V. E. Abaev, Bisenbayeva Zh.N. et al. [6, p.23].

According to the competence approach, the graduate is seen as a subject of intercultural communication, who is prepared and capable of solving the problem independently in situations requiring professional activity while using professional training, knowledge, skills, creative abilities, and competencies.

In this regard, it is not the knowledge of the prospective foreign language teacher that matters, but rather his experience in dealing with issues that arise throughout the educational process.

S.S. Kunanbayeva considers the competence approach to a foreign language education to be an integral characteristic of a person capable of independently solving professional issues, drawing on creative abilities and competencies as well as delving into a special "cultural and educational context" as professional training for an upcoming specialist. Professional education emphasizes that it is intended to form a new specialist capable of providing a new impetus to technology advancement in the strategic development of the country, to reach a qualitatively new level of innovative and professional potentia of the country [7, p.45].

A.A. Zhaytapova demonstrates the professional competence of a specialist as an indicator of theoretical and practical readiness for professional activity and intelligence. She implies that a specialist's competencies are manifested in his skills when speaking of the need for an inquisitive teacher who meets the requirements of the time, has sufficient scientific and methodological knowledge, and is profoundly proficient in pedagogy and psychology. [8, p.43].

We see this in the definition of V. A. Maslova's linguistic and cultural competence, who calls it «an integral, global image of the world in which the world connection, which is the result of all spiritual activity of a person, arises in a person during all his activities» [5, p. 21].

In numerous recent studies by V. Bespalko, O. Lomakina, V. Kraevsky, I. Lerner, et al mention that the end of the twentieth century is said to have been marked by the activity of such a social and cultural phenomenon as projectivity. The defining feature of modern thinking in general is one of the most significant etymological characteristics of modern culture because of its primary manifestations associated with human creative activity. Scientific design is regarded as the foremost avenue for the modernization of pedagogical education. Researchers unanimously identify the concept of design as a social phenomenon, a sociocultural phenomenon, and a particular form of activity related to forecasting and decision-making [9, p. 81].

According to scientists mentioned above, there is a normative model with a set of specific stages or stages of implementation. He argues that the leading principles of pedagogical and methodological design are the principles of priority and personal self-development. The projected (simulation) process, in accordance with the principle of human priorities, is aimed at the participant of the process, depending on his specific needs, interests and capabilities. This principle fully corresponds to the conceptual foundations of modern theory and foreign language education, which are based on humanistic philosophy, and are practically implemented through a student-oriented approach to learning. The principle of self-development of the designed systems implies that they become dynamic, flexible, capable of change, restructuring, complication or

simplification throughout the course of their implementation. When designing didactic processes or systems, it is crucial to distinguish the three following stages:

- modeling
- design
- implementation [10, p.78].

Results

A theoretical and methodological review of the literature shows that researchers identify the main characteristics of the components of structural content of linguistic and cultural competence.

The article analyzed the survey for diagnosing the linguistic and cultural competence level of foreign language teachers. The paper uses the results of the survey conducted in the Zhambyl district, Almaty region. The study involved 150 government-run foreign language teachers. They were 20-60 years- old – 143 females and 7 males.

The diagnosis aims to identify the level of teachers' perception of linguistic and cultural competence, the need for its presence in a modern teacher, personal characteristics necessary for the successful formation, and further application of linguistic and cultural competence in pedagogical activity in a multicultural educational space.

Teachers were asked to give complete, detailed answers that could reflect their understanding of linguistic and cultural competence and its features. Reliance on life and professional experience were allowed. Teachers were required to indicate what level of skills on these issues they possess. The questionnaire consisted of 5 questions.

Teachers were asked to rate their level on a 3-point scale:

1. High level- a system of these skills can perform high-quality operations;

2. Average level- skill system is formed at a sufficient level, but implementations of some actions cause difficulties;

3. Low level- the teacher does not possess linguistic and cultural skills.

The respondents' answers to the first question "How do you understand linguistic and cultural competence?" are presented

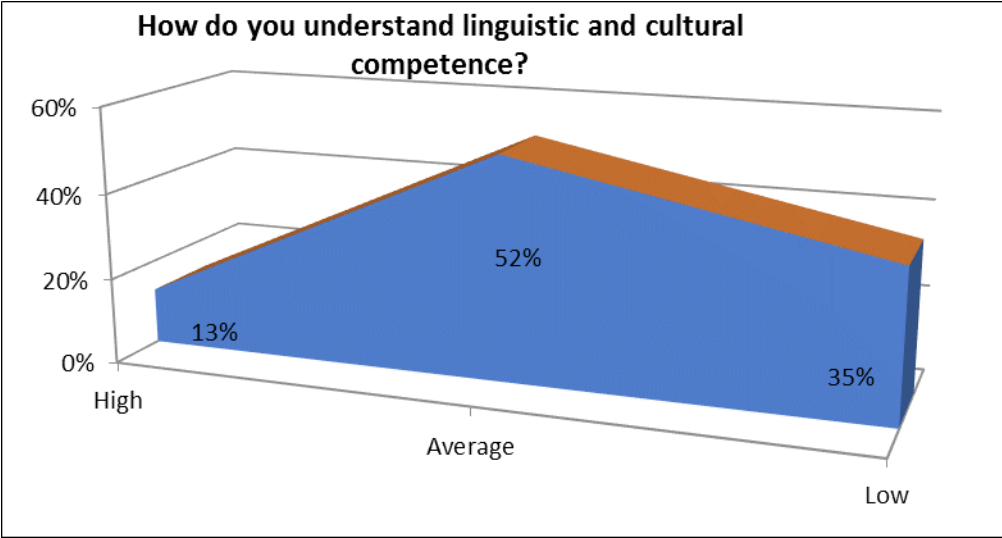

Figure 2 - How do I understand linguistic and cultural competence?

The questionnaire results allowed us to establish the degree of awareness of teachers’ need to further improve their knowledge and skills, as linguistic and cultural competence. The results showed that 52% of teachers adequately assess themselves, 35 % have average, and 13% have low self-esteem. On the hand, people with high levels actively apply in professional activity knowledge and skills that help to select, assimilate, and process scientific information about linguistic and cultural competence.

Analysis of the diagnosing questionnaire of teachers

Indicator	Results		
	High level	Average level	Low level
Understanding the essence of multicultural space	20%	34%	46%
The idea of linguistic and cultural competence, its role in professional and pedagogical activity	16%	31%	53%
Awareness of the importance of having a formed linguistic and cultural competence of the teacher	18%	37%	45%
Perception of the process of formation of linguistic and cultural competence among teaching staff	12%	31%	57%

The data obtained during the ascertaining experiment allow us to conclude the presence of the surveyed teachers' ideas about linguoculturology and linguocultural competence. However, the average and low levels of formation of teachers' ideas about linguistic and cultural competence and the need for the formation of this competence within the framework of the development of personal characteristics of a modern teacher for successful use in teaching activities.

These structural components of professional competence are the set of competencies that underlie organizational, psychological, and pedagogical requirements for teaching staff in the modern multicultural educational space. The didactic conditions for the optimal combination of various approaches (individual and group) in the organization of the process of professional development of teaching staff formulated;

The diagnostic tools for determining the level of formation of linguistic and cultural competence criteria of teaching staff has adapted and applied (A.D. Ishkov, E.I. Rogov, V.F. Ryakhovsky) [11, p. 184].

Qualitative characteristics of cognitive (knowledge) the criteria were determined by us on three levels:

A high level implies the consistency and depth of theoretical and methodological knowledge about linguoculturology and linguocultural competence, a confident command of the conceptual apparatus of this field of science, awareness of the role of successfully formed linguocultural competence in improving the effectiveness of pedagogical activity;

The average level is characterized by basic knowledge, the desire to fill gaps in knowledge regarding the essence of linguistic and cultural competence;

The low-level, incomplete, fragmentary knowledge in the field under study and elementary ideas about the patterns of interpersonal interaction with participants in the educational process is typical, but without the connection of this communication with the formed linguistic and cultural competence.

Thus, the level of forming cognitive criteria and an analysis of the degree of assimilation by teachers of knowledge about linguoculture, socio-cultural and socio-historical structure of the world were conducted.

Discussion

A formal version of the model of linguistic and cultural competence is presented. Components of the discipline of linguoculturology that are structurally formulated in terms of their structural and functional relationships:

- 1-Foreign language and linguoculturological subcompetence
- 2-Foreign language-meta-subject subcompetence
- 3-Foreign socio-cultural subcompetence
- 4-Foreign language communicative subcompetence

Before discussing whether skills should be qualified as linguoculturological, it is worth referring to the word's original meaning. This term is widely used

not only in methodological works, but also in psychological and pedagogical research. The most common definitions of this concept include: the ability to perform actions effectively in accordance with the conditions of the activity, the willingness or ability of a person to find solutions to problems quickly or easily (V. V. Davydov). Suffice to say that skill is knowledge in action; the ability of an individual to perform work in new conditions productively, skillfully and at the time; and mastery of a comprehensive system of psychological and practical actions required for purposeful regulation of activity, etc.

The literature on psychology and pedagogy makes a distinction between basic and complex skills or generalized and specialized talents. A. V. Usova holds that acquired skills may be classified as a category of talents that are flexible in their qualities, easily transferred to new situations, and aimed at developing a student's intellectual abilities. Such abilities, in A. V. Usova and A. A. Bobrova's opinions are characterized by consciousness, intelligence, purposefulness, arbitrariness, planning, prodigiousness, practical reality, and a combination of mental and practical actions. In other studies, I. S. Yakiainskaya, V. I. Andreev, and M. Wertheimeer exclusively interpret the concept of generalized talents as intellectual skills. The scientific and theoretical foundations of teachers' professional growth are viewed in A. A. Zhaytapova's works, who portrays methodological work as an integral component of the management of human resources and the development of the national model for continuing education in the context of universal quality management [12, p. 316].

According to G. I. Shchukina, intellectual abilities are adaptable, mobile, and changeable. Taking into account the unique characteristics of the communication skills and adding the linguistic culturology skills to the category of intellectual ability, their defining characteristics can be listed as follows: these are comprehensive intellectual abilities with wide rangeability, which act as a catalyst for application;

These are recognized methods when applying knowledge from social sciences to understanding various social situations, such as cultural phenomena, and addressing socio-cultural issues for they combine into different actions and actively influence the spiritual and intellectual potential of the individual. [8, p. 99].

In presenting a linguo-culturological dictionary, L. G. Sayakhova discusses the ways in which LCP is formed through the assimilation of culturally significant vocabulary - not identical, but rather a background, thematic connection that is stylistically differentiated into the main spheres of communication [13, p.61]

The methodological typology of the skill is one of the conditions for the controlled process of forming the competence of linguoculturology.

This combination includes the skills of obtaining linguistic and cultural knowledge necessary for further cognitive and communicative activity, as well as the management of one's personal attributes in the process of cognition.

Skills of this type include:

- The awareness of the system of concepts that make up an alien picture of the world;
- Combining the vocabulary of the national-level trademark abbreviations and neologisms;
- Identification of the concealed meaning of cultural materialism as expressed in aphorisms and winged expressions;
- The establishment of causal dependencies and determinants of cultural phenomena reflected in the language;
- Combining the difference ways of seeing the world;
- The establishment of morphological, structural, service properties and signs of socio-cultural phenomena manifested in units of language;
- Collection and synthesis of linguistic and cultural information;
- The ability to comment on and evaluate the phenomenon of an alien culture expressed in language.
- The ability to carry out analytical, semantic and evaluatively critical processing of linguistic and cultural information;
- Analysis of the value motives of meaningful texts;
- Identification and analysis of the value principles reflected in the text;
- Identification, analysis and evaluation of norms, images, stereotypes, imprints in the linguistic and cultural practice of the studied language.

There are also skills that enable effective search for answers to problem tasks through linguistic and cultural integration, necessitating the update of the entire structure of previously acquired knowledge as well as the consolidation of cognitive and rational-logical aspects of knowledge. This combination consists of the following skills:

- The ability to recognize and classify lexical units with a national-cultural component of semantics;
- Find important linguistic and cultural information for communication;
- Group units of linguoculturology on various grounds;
- Find the text, explain and systematize names, signs;
- Generalization of cultural phenomena, facts, events reflected in the language;
- Demonstration and systematization of linguistic cultural material in accordance with the traditions and customs of the studied language of the country;
- The ability to recognize and classify a system of concepts that reflect someone else's picture of the world.
- The ability to describe and interpret cultural facts expressed in linguistic units;
- Definition of the thematic and informational field of texts of various nature.

As in regard to reproductive and interpretive form of skills, there is

a communicative and relevant unity. Skills of this type prepare the transition from receptive-reproductive to productive-interpretive, and then to creative-constructive and communication action. Skills of this type include:

- The ability to choose facts from the text that express the author's thoughts;

- Describe and explain cultural facts using languages;
- Find details of cultural information of various texts;
- Specify the reason that caused the need for this type of text;
- Translation of the text from one code to another;
- Transformation of the received information into other speech forms,

dialogue, monologue;

- Comparison of critical statements about information of text types;
- Request for additional information;

- The ability to comment on the given text of the postulate;

- Explain certain concepts of social phenomena;

- Isolation from the text and the use of specific means of linguoculturology in speech;

- Explanation of norms, images, stereotypes, perceptions in foreign linguistic culture;

- Choice of units of linguoculturology from the text and use them in various communicative, communicative-informational, communicative-regulatory, communicative-evaluative conditional activities.

As for the creative modeling unit, it is a form of talent that has evolved creatively. This kind includes the following skills:

- Creation of a logical and compositional basis for a certain type of text;

- Determination of the intention to formulate a communicative task;

- Prediction of counterarguments, build up of own strategies;

- Expression of one's own opinion, point of view on the content of foreign types of text;

- The ability to make a generalized explanatory statement from the point of view of the ethical aspect of textual information;

- Convince the interlocutor of the practical significance of textual information

- Find alternative solutions and actions for the proposed text types;

- Execution of types of texts of various nature;

- The ability to perform typical situations of intercultural communication based on information obtained from texts;

- Prediction on the consequences of actions of the proposed text types;

- Conduct a free conversation on information in the types of text;

- Free use of units of linguoculturology in various acts of intercultural communication.

The source of the formation of linguistic and cultural skills is a foreign language text of a variety of kinds, including linguistic units with a national-cultural blend of semantics.

Updated information has been provided on the importance of utilizing educational technologies and interactive methods in the learning process based on the competence approach. Competence is the capacity to apply knowledge, abilities, personal qualities, and practical experience for successful action in a particular field. Competence entails a collection of internalized personal qualities (knowledge, skills, and methods of action) that are necessary for high-quality productive activities in relation to a certain range of objects and processes.

The structure of the linguistic and cultural competence of pre- service foreign language teacher, in our opinion, can be represented by a set of following competencies

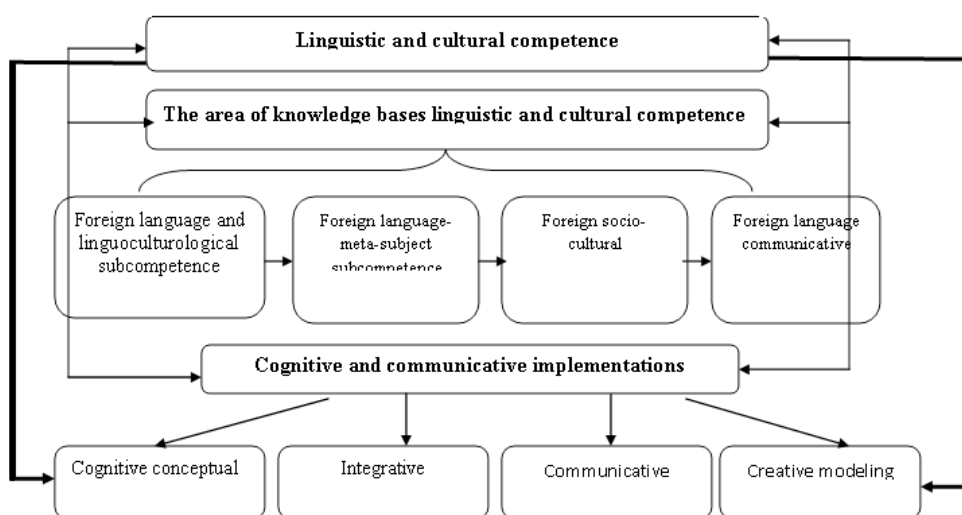

Figure 1 - The structural and functional model of linguistic and cultural competence of pre- service foreign language teacher

Conclusion

Competence is a dynamic set of knowledge, skills, and values necessary for effective professional, social, and personal development activities. It is also essential for assimilation and demonstration after the completion of any or all educational programs.

On the basis of the learning process, the linguoculturological approach is comprised of the following approaches:

- The emphasis in the field of theory of teaching a foreign language, consisting in focusing on the language;
- Formation of knowledge, skills and foreign language;
- Skills how to instill and master a different culture;
- The content of the new socioculture.

Thus, the modern practice of interpreting knowledge in a foreign language is primarily associated with the presence of a specific language, access to another culture and its representatives, a linguoculturological approach, and a simplified factual, fragmentary approach, which can reveal crucial cultural aspects, i.e. through the formation of a complete picture of reality in a foreign language.

From the standpoint of the linguoculturological approach, successful communication is not only the correct use of linguistic means, but also the mastery of the cultural composition of the speech segment. Thus, if at least one of the speakers does not possess the before-mentioned competencies, communication is difficult to perform.

The structural and functional model proposed by us consists of several interrelated and complementary structural components – target, methodological, technological, activity, and criteria-evaluation – the complex unity of which ensures high efficiency of the process of formation of linguistic and cultural competence of pre-service teachers and ensures the achievement of a high result of the method described by us.

It is vital to develop a model for the formation of linguistic and cultural competence to understand teachers' essential features (characteristics) of linguistic and cultural competence, i.e., those indicators to which it is necessary to strive, forming this type of competence. We have identified the essential features of linguistic and cultural competence: relevance, feasibility, integrity, consistency, and structurality. Taking into account these signs, following the logic of our study, we have determined the levels of formation of linguistic and cultural competence of teaching staff.

A low level (reproduction) indicates that the teacher has the basics of scientific knowledge about linguoculturology, has an idea of the sociocultural and socio-historical structure of the world, and can take a passive part in intercultural, interlanguage, and interpersonal interaction. However, the low level of linguistic and cultural competence formation does not allow him to interact effectively with the participants of the educational process in a multicultural educational environment. Sociocultural interaction is carried out formally, but the effectiveness of such communication could be much higher.

The average level reveals the teacher's possession of the basics of scientific knowledge about linguoculturology, about the sociocultural and socio-historical structure of the world. Based on the acquired knowledge and interpersonal interaction, but only as one of the participants, with the necessary skills to independently organize intercultural communication. Insufficiently formed linguistic and cultural competence limits the effectiveness of the teacher's interaction with other participants in the educational process in a multicultural educational environment.

A high level (of creativity) confirms the teacher's possession of a system of scientific knowledge about linguoculturology, about the sociocultural and

socio-historical structure of the world. Based on the acquired knowledge system, the teacher successfully organizes intercultural, interlanguage, and interpersonal interaction, being its direct participant.

Thus, the structural and functional model developed can ensure high efficiency in forming future foreign language teachers' linguistic and cultural competence.

REFERENCES

- [1] The Law of the Republic of Kazakhstan dated 27 July. – 2007. - No.319-III. - URL:https://adilet.zan.kz/eng/docs/Z070000319_ [Date of access: 25.10.2022]
- [2] Development of education in the Republic of Kazakhstan for 2020-2025 of the state program for years. - URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988> [Date of access: 25.10.2022]
- [3] Kunanbayeva S. S. Modern foreign language education: methodology and theory. - Almaty, 2020. - 264 p.
- [4] The State program for the development of education and science of the Republic of Kazakhstan for 2020 – 2025. -URL: <https://primeminister.kz/en/news/gosprogramma-razvitiya-obrazovaniya-do-2025-goda-obnovlenie-uchebnyh-programm-podderzhka-nauki-i-elektronnoe-ent> [Date of access: 25.10.2022]
- [5] Maslova V. A. Linguoculturology: textbook. - M., - 2019. - 450 p.
- [6] Telia V. N. Metaphorization and its role in creating a linguistic picture of the world. - Moscow: International Relations, 2018. - 333 p.
- [7] Kunanbayeva S.S. Conceptuological foundations of cognitive linguistics in the formation of a multilingual personality. A., 2019. - 415 p
- [8] Telia V. N. Russian phraseology: semantic, pragmatic and linguocultural aspects. M., 2019.- 199 p
- [9] Klaus G. The Power of the word. Epistemological and pragmatic analysis of language. M., 2020. - 422 p.
- [10] V. F. Humboldt. The concept of general linguistics. Goals, content, structure. - M.: 2020. - 327 p.
- [11] Berdichevsky A. L. Methodology of intercultural education using Russian as a foreign language. - M. 2020. - 184 p.
- [12]. Zhaytapova A.A. Professional growth of teachers in the system of advanced training. - Almaty: RIPK SO, 2010. - 316 p.
- [13] Vorobyev V. V. Linguoculturology. - M.: Publishing House of RUDN, 2018. - 340 p.

БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ ЛИНГВОМӘДЕНИ ҚҰЗЫРЕТТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ БАРЫСЫНДА ШЕТТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ҚҰРЫЛЫМДЫҚ ЖӘНЕ МАЗМҰНДЫҚ КОМПОНЕНТТЕРІН ИНТЕГРАЦИЯЛАУ

***Абдраимова Б.А.¹, Жайтапова А.А.²**

***¹докторант, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан,
e-mail: bbabdraimova@gmail.com**

**²п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы,
Қазақстан, e-mail: zhaitapova.a@mail.ru**

Аңдатпа. Мақалада болашақ Шет тілдері оқытушыларының лингвомәдени құзыреті мәселесі бойынша отандық және шетелдік зерттеушілер жүргізген ғылыми зерттеулер мен ғылыми көзқарастар қарастырылады. Мақалада негізгі ой- түйіндемелерге анықтаманы және оның құрылымдық компоненттерін түсіндіру үшін әртүрлі әдіс пен тәсілдер қолданылады.

Мәдениетаралық коммуникацияны жоғары деңгейде жүзеге асыра алатын мамандар мен мамандарға деген қажеттілік қазіргі қоғамның дамуына қарай ұдайы артып келеді, сондықтан кәсіби білім беру кезеңінде болашақ шетел тілі мамандарының лингвомәдени құзыретін дамытуға және ғылыми ізденістер ерекше назар аудару қажеттілігі туындайды.

Шет тіліндегі кез-келген білім беру бағдарламасы барысында осы тілдің мәдениетін, тарихын және ұлтын білуді қамтуы керек. Алайда, қазіргі уақытта оқу орындарында шет тілі мәдениетін ескеретін шет тілін түбегейлі жүйелі оқыту жүйесі жоқ.

Лингвомәдени құзыретінің дамуы мен мәдени түсінігі призмасы арқылы шет тілін үйренуге басымырақ негізделген; тілді оқытудың күрделілігі қайталама; тілдің өзін зерттеу - бұл шет тілі мәдениетін зерттеудің “құралы” ғана. Шет тілін үйрену елдің тарихы мен мәдениетімен танысумен тығыз байланысты болуы; тиімді қарым-қатынас жасау үшін осы элементтер туралы білу қажет.

Бұл идеяның мәдени сипаттамаларын есекере отырып, эквивалентті емес тұжырымдардың едәуір санын түсіндіру мүмкін еместігі айқындалады.

Осылайша, шет тілін оқытудың заманауи тәсілінде болашақ шет тілі мамандардың лингвомәдени құзыретін дамыту мәселесі маңызды болып табылады.

Тірек сөздер: лингвомәдени құзырет, коммуникативті компоненті, болашақ шетел тілі мамандары, әлеуметтік-мәдени компоненті, мәдениетаралық коммуникация, шеттілдік білім беру, лингвомәдениеттану әдістемесі, субқұзыреттілік

ИНТЕГРАЦИЯ СТРУКТУРНЫХ И СОДЕРЖАТЕЛЬНЫХ КОМПОНЕНТОВ ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ

***Абдраимова Б.А.¹, Жайтапова А.А.²**

***¹докторант, КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан,
e-mail: bbabdraimova@gmail.com**

**²д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы,
Казахстан, e-mail: zhaitapova.a@mail.ru**

Аннотация. В статье представлены исследования отечественных и зарубежных ученых по проблеме развития лингвокультурологической компетенции будущих учителей иностранных языков. Изложены различные подходы к определению и её структурных компонентов.

В процессе непрерывного развития современного общества все больше возрастает необходимость в специалистах и профессионалах, способных на высоком уровне осуществлять межкультурную коммуникацию, в этой связи необходимо обратить особое внимание на формирование лингвокультурологической компетенции у будущих специалистов иностранного языка на ступени профессионального образования.

Одним из обязательных компонентов любой образовательной программы по иностранному языку являются знания в области культуры, истории и страноведения. Однако, в настоящее время, методика обучения иностранному языку в аспекте иноязычной культуры в вузах остается до конца неразработанной.

В основе процесса формирования лингвокультурологической компетенции лежит изучение иностранного языка через призму культурологического знания, проблема обучение языку остается вторичной – овладение собственно языком является лишь «инструментом» для освоения иноязычной культуры. Обучение иностранному языку неразрывно связано со знакомством с культурой и историей страны, для осуществления успешной коммуникации необходимо знание культурных и этикетных особенностей нации.

Большое количество безэквивалентной лексики невозможно объяснить, прежде не раскрыв культурологические особенности данного понятия.

Таким образом, вопрос о формировании лингвокультурологической компетенции у будущих специалистов иностранного языка является актуальным в современной методике обучения иностранному языку.

Ключевые слова: лингвокультурная компетенция, коммуникативный компонент, будущие специалисты иностранного языка, социокультурный компонент, межкультурная коммуникация, иноязычное образование, методика лингвокультурологии, субкомпетенция

Статья поступила 17.11.2022

УДК 378.147

МРПТН 14.35.07

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.003>

THE PROBLEM OF REFORMING THE EDUCATION SYSTEM IN MODERN CONDITIONS OF WORLD DEVELOPMENT

*Kapasheva Zh.K.¹, Mirza N.V.², Zhunussova A.K.³, Gelmanova Z.S.⁴

*¹doctoral student, Karaganda Buketov University,

Karaganda, Kazakhstan, e-mail: kapashevazhk@mail.ru

²doctor of pedagogical sciences, professor, Karaganda Buketov University,

Karaganda, Kazakhstan, e-mail: mirza_natalya@mail.ru

³master, senior lecturer, Ablai Khan KazUIRandWL,

Almaty, Kazakhstan, e-mail: ainash.zhunusova@mail.ru

⁴candidate of economic sciences, professor, Karaganda Industrial University,

Temirtau, Kazakhstan, e-mail: zoyakgiu@mail.ru

Abstract. The combined impact of globalization, ICT and the explosion of knowledge has led to striking changes in modern society, calling into question all aspects of our modern way of life. To cope with these rapid changes, we need to prepare a workforce with the skills to work with various electronic technologies specific to our digital era.

A different approach to education is needed to develop citizens with a worldview, intercultural understanding, the ability to work on group projects in a multicultural environment, as well as the ability to think creatively and critically. This article argues that it is necessary to radically change, especially in developing countries, the way education is provided to the "digital aborigines" of today and tomorrow. Arguing that education is the engine, that a country's strength is based on its quality education, and that the country must provide a verified education to produce globally competitive citizens. The article examines various educational reforms carried out in some successful education systems, but it makes a reservation that developing countries, such as Indonesia or the ASEAN region, should learn from the experience of such systems. At the same time, they should understand that an idea that works in one socio-economic environment may not be as effective in another, since socio-political systems play their role.

Key words: GERM (Global Educational Reform Movement), PISA (Programme for International Student Assessment), TIMSS (Trends in Mathematics and Science Study), PIRLS (The Progress in International Reading Literacy Study), educational program, education strategy, teacher training, professional development

Basic provisions

In the 21st century, education has replaced industrial organization as

the main source of productivity. Education, ICT, innovation and scientific technologies are the fundamental pillars of the knowledge society. A significant part of people work in the field of education. Nations that attach great importance to the knowledge economy invest in training students who are able to competently manage information, evaluate and apply their knowledge in other contexts.

In the digital age, the leading role of a teacher is the role of a leading student. Teachers should understand the role of technologies in the learning process and the principles of their integration in such a way that they contribute to learning and do not attract attention.

When innovative teachers introduce technology into the learning process, students' knowledge improves significantly. Initiatives in the field of educational technologies are aimed at giving students the opportunity to reach their maximum potential. Transformational use of educational technologies requires changes in pedagogy, curriculum, evaluation policy, ICT and financing. In fact, digital education requires excellent teachers, and the teaching profession requires digital education. «As digital tools spread and improve, reliable learning of the basics eventually becomes «smoother» - accessible anywhere in the world. Excellent learning elements that are difficult to replace with technology are increasingly differentiating student outcomes»[1].

Introduction

In the 21st century, we live in a world where globalization, information and communication technologies and an explosion of knowledge have turned the world into a global village. Education, ICT, innovation and scientific technologies are the main pillars of the knowledge society. The socio-political and economic landscape has undergone phenomenal changes. Globalization has united the world into a single economic space through the expansion of international trade and financial markets and has facilitated the movement of goods, services, capital and labour without barriers to national borders. For developing countries, globalization has proved to be more of a transformative force than anything else. Hundreds of millions of people in Asia have risen from poverty and formed a huge middle class. An educated workforce is no longer the prerogative of developed countries, as developing countries have begun to catch up with them. The process of globalization has challenged existing structures and processes and opened up opportunities for expanding international cooperation.

One of the phenomena on a global scale, without the influence of which no sphere of public life remains today, is the processes of globalization and integration. Of particular importance are these processes in the context of the analysis of the problems of education, and in particular, the quality of education in a modern dynamic information society.

Methods and materials

To achieve the goal of scientific work, the following methods were applied: the study of scientific research on this topic, observation, survey, analysis of the results obtained. The effectiveness of the developed questionnaire for teaching staff was tested experimentally at Academician Y.A. Buketov Karaganda University for three months (March-May 2022).

The Global Education Reform Movement (GERM). GERM's flagships are countries that have demonstrated that the real wealth of a nation is its well-educated human resources. These countries have realized that high-quality education is the engine of the modern economy, a well-educated workforce is the basis of the country's progress, and «knowledge workers» are the cornerstone of the country's economic growth and prosperity. Most of these countries invest more than 6% of their GDP in education, which is much higher than in developing countries. It is assumed that high education costs will lead to an increase in skilled labour, which will increase national productivity and make the labour force more able to work and compete in world markets (for example, Japan, and South Korea). In this knowledge society, the knowledge economy is the generator of most jobs, and citizens who can identify and solve problems, work in interdisciplinary teams to solve complex and multidimensional tasks, synthesize ideas and communicate effectively are an asset for the prosperity of the nation.

Since the 1980s, GERM has increasingly become the main educational reform in the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) countries, the USA, the UK and Australia. The common features of educational policy and reforms were used to improve the quality of education and eliminate obvious problems in public education systems [2]. The main features of GERM can be distinguished. The first feature is the standardization of education: results-based education reform in the 1980s, followed by standards-based education policy in the 1990s. The basic concept of these reforms is that the establishment of clear and sufficiently high standards for the activities of schools, teachers and students will improve the quality of expected results. Setting detailed activity goals, and frequent testing of students on standardized tests will improve learning outcomes. Secondly, GERM focuses on the core subjects: literacy and numeracy tested under Programme for International Student Assessment (PISA), Trends in Mathematics and Science Study (TIMSS) and PIRLS. The success or failure of students, teachers and schools is assessed based on standardized tests. Thirdly, by searching for low-risk ways to teach educational goals, teachers focus on guaranteed content to best prepare their students for the tests. Fourth, GERM uses corporate governance models as the main driving force for improvement. This process is motivated by economic benefits. Fifth, school accountability is closely linked to standardized testing.

The standards movement arose out of legitimate concerns about standards in schools. This movement is rooted in competition between students, teachers, schools, districts, and now between countries. All is not well in the Standards Movement. Why do one and a half million students in the United States drop out of high school every year? There are millions of students who stay in school, but they get bored with the whole process. What should we do with children who do poorly and are written off as a risk group? How to re-attract young people to study who either do not have time at school or have dropped out altogether? The system cannot cope with a large number of students. Dropout is a symptom of a deeper problem in the system. The standards movement largely fails for its reasons and creates more problems than it solves [2].

Many countries have begun to revise their education systems, others have begun to rethink the PISA league tables. There is a lot of concern about the PISA form and the harm it does. One of the dangers of standardized education is the idea that one size fits all and life is linear. It makes more sense to help children develop in different ways and identify personal talents and interests that attract them. There is a strong demand worldwide for an alternative to PISA tests. Experts say that you need to start with projects that are interesting to them and where they can work together in groups. This is called alternative education.

In the USA, the Race to the Top (RTTT) program marks a historic moment. It has helped to achieve higher standards, improve teacher performance, use data effectively in the classroom, and adopt new strategies to help struggling schools. Now in the USA, special attention is paid to improving science, technology, engineering and mathematics (STEM) to enable all students to study deeply and think critically.

Anti-GERM: Finnish model. Efforts to improve education, currently underway even in developed countries, are aimed at bringing back 20th-century education through technological improvements. Even if such efforts succeed, the current reforms will not solve our educational problems, which are not related to testing results, but the future. When teachers believe that success in education is the promotion of our children up in the PISA rankings, they send a message that they want our students to compete, which is already in the past. In many cases, reforms do not take root in the classroom or, at best, are “accepted on the surface without changing behaviour and beliefs.” Our main educational need is not to increase scores, but to prepare children for the future. Instead of trying to put knowledge into our children’s heads, as it was in the past (and then trying to measure how much it was learned), modern teachers should find ways to create citizens of the 21st century who repeat less and think more.

Many reforms failed to properly prepare schools for changing conditions [3]. Meanwhile, schools are encouraged to learn quickly, and teachers are encouraged to become «knowledge workers» to effectively cope with the growing pressure of a rapidly changing environment [4].

Finland has remained unaffected by GERM viruses mainly due to its professional strength and the moral health of its schools. The main elements of GERM are not accepted in Finland.

Finland is one of the symbols of successful education, but, ironically, it is also in the process of radical education reform. The country is abandoning traditional subject-based learning in favour of topic-based learning or phenomenal learning.

The basic philosophy is to prepare people for life. In the pedagogy of teaching, a collaborative approach is used, when students work in small groups, solving problems and improving their communication skills. Teachers are being trained to adopt a new approach. Phenomenally-oriented training is fully implemented by 2020.

The characteristic features of teaching and learning in Finland are high trust in teachers and principals, encouraging teachers and students to try new ideas and approaches: to put curiosity, imagination and creativity at the centre of learning.

According to several thinkers, innovative changes in education should occur from the bottom up [3]. This school of thought asserts that students and classroom teachers are vital cogs influencing an innovative approach to transforming the educational process. Changes should start with the students - what they need and how we can give it to them. Inspiring and motivating teachers are key elements for realizing this vision. Adherents of this argument claim: «The way teachers treat their students and how they see their mission with them will have a huge impact on the world to come». Teachers and students should work together in new forms of partnership in which students do what they do best (for example, use technology, find information and create products that demonstrate their beginnings), and in which teachers guide students by doing what they do best (by asking the right questions, putting things in the appropriate context and ensuring quality and rigour).

Primary and secondary education, of course, is the basis on which any subsequent education is based. The focus of knowledge in the 21st century has largely shifted from the teacher to the Internet. Modern research has shown that the quality of a teacher's work is a key factor determining a student's success. The issue of teaching quality is currently one of the most pressing problems identified by the developers of educational policy. Ensuring that all students have access to highly qualified teachers is of paramount importance. In recent years, few issues of education have attracted more attention than the problem of providing high-quality teaching in primary and secondary school classes. Many countries are investing billions of dollars to improve the training of quality teachers.

Emphasizing the importance of quality teachers, Hargreaves A. states: «We live in a time when a great vision is required, when our prosperity and security depend on our ability to develop students and teachers who will be

able to understand and be able to participate in the dramatic social changes that represent today's knowledge society, along with human consequences» [5].

In the modern era, teachers are required to prepare almost all students for the development of higher-order thinking and performing skills that were previously inherent in only a few. Schools need the ability to constantly learn from the world around them and apply the knowledge they have gained in new situations so that they can continue to achieve their goals in an ever-changing context and be able to prepare children and youth for both the present and the future [6]. More and more scientists and educators are advocating for rethinking schools as educational organizations.

Leadership is crucial for technology-based learning to become a permanent part of the educational process. By building a strong leadership team, enlisting the support of the community, skillfully managing change and planning for long-term sustainability, experienced leaders can allow school systems not only to implement mobile devices but also to use them for meaningful purposes to improve academic performance and equity. The task of the leaders is to ensure the consistency of all elements of the system so that this happens. This implies changes throughout the system - sustainable financing, the creation of policies that support these initiatives, and then the creation of a continuous cycle of innovation and improvement. Changes in education require leaders to understand the research and theory behind the proposed changes and communicate them convincingly to teachers and other stakeholders; inspire confidence that the proposed changes can produce excellent results - that they are worth the effort; understand how the proposed changes will affect the curriculum, training and evaluation, and led the implementation of the changes; we monitored the results and made adjustments as necessary to continuously improve the results of the program [7].

Highly efficient education systems such as Finland, Singapore, South Korea, Japan and others:

- 1) recruit graduates with high abilities for teacher training courses;
- 2) control the number of students taking teacher training courses;
- 3) pay teachers a high salary;
- 4) use a strict selection process for applicants to receive pedagogical education.

Teachers who are passionate about teaching develop a high level of knowledge in their subject and use the pedagogical practice of teaching and learning at a high level. A successful change strategy requires professional development, feedback and teacher support along with well-researched mentoring and evaluation. It is critically important to attract good teachers, support and encourage their professionalism, continue to invest in them, and coordinate assessment and remuneration to support innovation in teaching. While it is widely recognized that teacher quality is a critical component of successful education, in practice, there is little agreement on how to fill the

country's classrooms with teachers capable of successfully coping with the more complex tasks of modern schools. The main demand is for teachers who do not supply curricula but develop the learning process. To cope with the growing problems, teachers need new training - one that will allow them not to limit themselves to studying the curriculum, but to teach in a way that instils in students a passion for learning. Teachers should prepare their students so that they have the best chance of success in the knowledge economy. The focus of teaching must remain the development of deep cognition skills: character education (personal traits and qualities such as responsibility, perseverance and empathy); citizenship (knowledge of global problems, respect for other cultures, participation in the preservation of humanity and the environment); communication: the ability to communicate effectively and actively listen to teachers; critical thinking, problem-solving and effective decision making; collaboration: teamwork, learning and contribution to the learning of others and cooperation with different people; creativity and imagination: consideration and implementation of new ideas, the leadership of others and entrepreneurial activity, responsibility for their learning and participation in meaningful social learning [3].

The knowledge base on which a teacher's career is built has expanded and requires teachers to constantly work with it, learning throughout their lives. In the 21st century, teachers must become «knowledge workers» to effectively cope with the growing pressure of a rapidly changing environment.

Schools must prepare students for life and work in a radically changing environment, for jobs and technologies, some of which have not yet been created.

Students entering pedagogical education have high academic achievements, a high level of literacy and numeracy, strong interpersonal communication skills, openness to continuous learning and a passion for teaching. They control admission to pedagogical educational institutions to match the balance between the supply and demand of teachers.

Successful education systems develop citizens with skills such as 1) the ability to use several electronic technologies to obtain, systematize and apply information; 2) to think critically and creatively and evaluate the results of one's thinking; 3) the ability to effectively communicate and cooperate with others, especially in a diverse and multicultural environment.

The OECD calls successful student-centred schools an innovative learning environment with the following characteristics: make learning and student engagement central; provide a social orientation of learning and cooperation; take into account the motives and emotions of students; acutely feel individual differences; demanding of all students, but without excessive overload; use assessments that correspond to learning goals, with a strong emphasis on formative feedback; contribute to the relationship between subjects. The skills students need to contribute effectively to society are constantly changing, but

our school systems are not keeping up with them. Teachers themselves often do not develop the practice and skills necessary to meet the diverse needs of modern students [4].

With the support of effective policies, professional development, and a digital curriculum, teachers receive unprecedented tools and information to customize the learning experience of students and provide an academically rigorous education that focuses on search, research, independent learning, and collaboration. Under the guidance of highly qualified teachers, students in a transformed environment use powerful mobile devices as personal learning platforms. With access to a huge number of digital learning resources and following modern pedagogical strategies, students can:

- 1) manage their time and take control of their learning;
- 2) interact with the world and use various learning tools to improve outcomes;
- 3) use a wide range of creative methods to demonstrate what they are learning;
- 4) take responsibility for their learning and participate in meaningful social learning.

All students should be prepared to become lifelong learners, creative, sociable, problem-solving, and happy people who contribute to the common good in today's globally interdependent world. It is necessary that our training systems promote the development of young people's vision of what it means to communicate and thrive in an ever-evolving world, and equip them with new skills to realize these visions [8].

Students of the 21st century should not only master the basic concepts but also be able to apply, expand and deepen this knowledge. Students should:

- 1) work independently, throughout life;
- 2) work collaboratively and respect different points of view;
- 3) critically evaluate new tasks;
- 4) apply their knowledge in new situations to solve new problems;
- 5) communicate using various technologies and methods;
- 6) work hard in the face of difficult tasks.

As part of the training program, future teachers should possess critical ideas, skills and abilities to reflect, evaluate and learn lessons from their teaching activities so that it is constantly improved. Teaching and learning methods are undergoing significant changes, and the field of academic literacy goes beyond reading and writing. The focus of teaching is on preparing students for modern learning and developing the qualities of a global citizen. Thus, teachers and schools are required to transform the learning landscape and achieve fundamental changes in student learning outcomes, measured by their ability to think critically, work collaboratively, solve problems and become lifelong learners.

G. Masters identifies five main problems faced by the developers of educational policy today [9,10].

Firstly, to improve the quality of teaching, it is important to raise the status of teachers. To develop teaching as a knowledge-based profession, it is necessary to attract more capable graduates to teacher training courses. Successful education systems (Singapore, Finland, Japan and South Korea) recruit graduates from the cohort of the top 10%-30%. In Finland, only one out of 10 applicants are selected for the position of a primary school teacher. Graduates enrolled in pedagogical courses undergo rigorous training in the content of the subject, the pedagogy of teaching and the integration of technology into teaching and learning.

Secondly, the OECD PISA shows that some countries (Germany, Mexico and Turkey) have succeeded in improving academic performance and reducing differences related to the socioeconomic background of students.

Thirdly, the school curriculum should try to prepare students for a significantly changed and changing world. Instead of teaching the subjects individually and focusing on the assimilation of factual information, it is more useful to teach the curriculum, paying attention to the topics, and students solve issues collectively.

Fourth, it is necessary to use more flexible ways of individualizing teaching and learning with the help of technology to better focus on the current level of academic performance and learning needs. Thus, for the individual development of students, it is necessary to apply flexible forms of education.

Fifth, it is necessary to determine the learning trajectories of students with low academic performance to identify students at risk at an early stage and solve their problems.

Given the pace of technological change and globalization, higher education institutions in many countries have made it their top priority to train high-quality graduates. Pedagogical institutes in many countries have begun to modernize their teacher training practices, striving to provide quality education from the primary level (primary and secondary school) to higher education. A high-quality and operational education system is vital for professional development, which in turn contributes to increased labour force participation and productivity.

Universities were once revered as ivory towers for learning, but today they are forced to view their students as consumers and customers. Many universities are torn between market forces and growing public expectations and accountability. They are expected to develop a world-class reputation in research (academic agenda) while simultaneously educating an increasing number of students (economic agenda). They are required to be the engines of economic development while maintaining a comprehensive scientific profile.

The missions of universities should be rethought, and the meaning of the scholarship revised to meet modern urgent academic and social requirements

[11]. In the 21st century, due to globalization, the ICT revolution and the belief in the growing importance of knowledge, universities face huge challenges to meet the needs of the market and competition. The landscape of universities has changed significantly. The rise of the knowledge economy requires universities to provide lifelong learning and wider and fairer access to a more diverse student body.

The scope and impact of higher education have changed radically over the past few decades. Higher education institutions have become much more diversified and include new types of educational institutions to meet the needs of the labour market. There is a diversification of sources of funding for universities, and public funding is increasingly linked to competitive indicators.

There is an increasing focus on accountability, efficiency and quality assurance. Universities are much more connected to the world through regional integration, networking, research collaboration, student and staff mobility, and transnational education.

If historically universities have played a crucial role in the development of research and innovation due to their autonomous freedom to conduct research for their own sake, without pursuing commercial goals, today universities are increasingly encouraged to conduct applied research that can be commercialized.

Higher education is obliged to promote, create and disseminate knowledge through research and scientific activities. The policy of admission to universities based on meritocracy tends to give preference to socially privileged groups who have a better chance of admission. The dilemma for universities is to reconcile the contradictions between fairness and other imperatives, such as quality and excellence, in the face of reduced public funding [12].

In the 21st century, universities are expected to produce knowledge that directly benefits society and the economy. More and more emphasis is placed not on pure research, but on innovations in solving applied problems, and economic and social impact. This requires university research to commercialize, innovate and accelerate research results through direct collaboration with industry.

Higher education institutions in many countries have made it their top priority to train high-quality graduates. The role of our higher education institutions should be to constantly review pedagogical practice and train teachers preparing to work at the university, who would ignite passion and zeal for teaching to create both internal and external interest in learning. At the level of higher education, a lot needs to be done to train high-quality teachers, administrators, education leaders and high-quality teachers. Pedagogical institutes should adopt a dynamic approach to providing future graduates with the necessary tools. The University provides opportunities for the development of critical thinking to test new ideas and theories. This intellectual excitement takes place in a lively and benevolent social context. There is an openness to differences and challenges.

Most OECD countries, Australia and New Zealand, Singapore, South Korea, Hong Kong and Japan belong to highly effective education systems. The most common thing for these countries is the importance of maintaining excellent teachers in the classroom, continuous improvement of pedagogical knowledge and skills of teachers, as well as recognition and encouragement of expert practice. These education systems involve teachers in setting their teaching and learning goals, as well as creating a productive learning environment. The main purpose of these education systems is to develop teachers as professionals and experts in their field of teaching. Exemplary teachers are rewarded for their dedication and professionalism.

In Australia, only 10% of 8th-grade students now show about the same level in mathematics as the top 50% of students in Singapore [13].

The discrepancy between what is taught in school and what society or the world of work requires is a problem that needs to be solved.

The discrepancy between the curriculum and the learning process contributes to an increase in the gap between educational institutions and the world of work and leads to a high dropout rate, which leads to an increase in unemployment.

In the new economic environment – the «new economy» - most developed countries invest heavily in improving the quality of human capital because they understand that this is crucial for their economic competitiveness and growth. Successful education systems set high expectations for all students and provide a high degree of support for each student. They focus on attracting high-quality teachers and supporting their professionalism, continue to invest in them, coordinate evaluation and reward innovative teachers.

Results and Discussions

Technology is a favourable force for the development of entrepreneurship and works with knowledge. Evidence shows that the link between education and economic growth is strengthening as the pace of technology transfer increases. Many sectors of the economy today are in the process of developing and updating business strategies based on how people use ICT as a means of individual and collective expression of experience and its interpretation. The competitive advantage of a nation or region (for example, ASEAN) is now based on the skills of the general workforce. Innovation, rapid dissemination, accumulation and effective application of knowledge on a large scale allow the nation to be competitive at the global level. In this rapidly changing and interconnected world, the Internet has made knowledge universally available. The modern global economy pays for what you can do and what you know. In the digital world, no organization can succeed without introducing technology into every aspect of its daily activities. The capabilities of computers and related technologies have expanded so much that computer-controlled machines replace human labour when performing routine tasks. Technology has become

an integral part of life and learning models in the 21st century.

Today we have a huge stock of information and knowledge and face unprecedented challenges caused by the converging impact of globalization, the growing influence of knowledge as a major growth factor and the ICT revolution. In the digital age, technology has made it possible to access the world's best experts and specialists in any part of the world, allowing them to use the world's most brilliant methods of interactive multimedia communications and making it easier for anyone to learn anything in a way that suits everyone's lifestyle. Society is changing at an alarmingly high rate, but schools are still sluggishly adhering to the structures that developed in the 19th century. In many developing countries in the 21st century, the average level of education has reached the level of Western countries in the early 20th century [4]. Many of these countries are struggling to change their teaching practices mainly due to political and social beliefs and a lack of resources. Schools teach outdated skills that are not needed in the digital age. Too many children graduate from school without mastering the minimum set of cognitive and non-cognitive skills. «The whole structure of the school, including its age division by classes and the content of the curriculum, is determined by the obsolete characteristics of the technologies of the pre-digital era. Trying to use computers to improve an outdated system is akin to using a jet engine to improve transportation by attaching it to a stagecoach» [14].

The main changes introduced by ICT in society require the study of specific new forms of learning, concerning how learning takes place and how knowledge appears outside of traditional education systems.

These emerging challenges and opportunities have important implications for educational policymakers. Knowing how we learn, how to turn information into knowledge, and how to document and analyze lifelong learning is very important in the 21st century. New skills are required at all levels [15]. In many countries, especially in developing countries, teachers and students are forced to work according to outdated curricula that will be of little use to them in their future lives. In the 21st century, education systems face numerous challenges. The new economy is driven by entrepreneurs, technology and innovation. The emergence of a «knowledge society», the growth of the service sector, and dependence on knowledge products and highly educated personnel for economic growth are new phenomena [4]. With the rapid development of knowledge, technology and skills, they become key factors of development. The knowledge economy is the generator of most jobs, and it will require citizens who can identify problems, work in multidisciplinary teams to find solutions, manage complex and multidimensional tasks, synthesize ideas and communicate effectively. In the knowledge society, the most important task of the country's education is to coordinate curricula and training with a completely new economic model based on the emerging global knowledge-based workforce [5]. To achieve this goal, it is necessary to transform the

process of teaching children at school and beyond and involve them in the acquisition of skills and knowledge of the 21st century.

Investments in human capital are crucial for competitiveness and economic growth. Knowledge is its main production resource. The knowledge economy is driven by two major forces: the growth of knowledge-intensive economic activity and the globalization of this activity. Knowledge-intensive economic activity, in turn, is conditioned by the information technology revolution.

Therefore, employment in the knowledge-based economy is characterized by a growing demand for highly qualified workers, known as «knowledge workers» [6].

The term «knowledge society» usually refers to a society in which knowledge is the main source of production instead of capital and labour. In a knowledge society, people create, share and use knowledge for the prosperity of their people.

There is a broad consensus that yesterday's lecture-oriented approach cannot prepare students for modern challenges, let alone those that will appear during their lifetime. New paradigms of education in the 21st century require a holistic transformation of education - drawing up a comprehensive roadmap covering curriculum reform and evaluation, new strategies for hiring and training teachers, leadership development and integration of collaboration technologies.

In the 21st century, graduates should be able to invent and respond effectively to innovations. The new world will require them to constantly train and update their knowledge and skills in the field of information literacy.

Labour markets have become more polarized as many of the mid-skill jobs that developed during the 20th century, especially in manufacturing, have been eliminated by new technologies or outsourced to emerging economies. In the 21st century, there is a need for a workforce capable of using a range of electronic technologies to access, synthesize and apply information, capable of thinking creatively and critically, as well as able to communicate and collaborate effectively with other people, especially in a diverse and multicultural environment. A different approach to education is needed to prepare citizens with a cosmopolitan worldview and intercultural understanding.

To increase students' ability to work, they need to be equipped with skills that allow them to cope with the complexities of the modern world, where education plays a key role in everyday life. We must teach students how to learn, how to turn accessible and ubiquitous information into knowledge and analyze the effectiveness of their learning.

The term «21st-century skills» refers to a broad set of knowledge, skills, work habits and character traits that are critical to success in the modern world. Literacy and numeracy, ICT skills, the ability to learn, evaluate and solve problems, interpersonal and civic competencies, entrepreneurship, knowledge

of culture, flexibility, adaptability, independent work, critical thinking and self-directed learning are some of the most important skills that are essential attributes of the 21st-century workforce. Other core competencies include global citizenship, financial literacy, the ability to solve complex problems individually and in a team, respond to changes, work in highly effective teams, communicate effectively in various forms in the face of emerging problems and act in a global context. International competition from countries with strong education systems and millions of highly educated, skilled workers dominate the markets.

The educational systems of these countries have directed their curricula to the development of the skills indicated here: critical thinking, problem-solving, reasoning, analysis, interpretation and synthesis of information; research skills and practice of asking questions; creativity, curiosity, imagination, innovation, personal expression; perseverance, self-direction, planning, self-discipline, adaptability and initiative; oral, written communication, public speaking; -leadership, teamwork, collaboration and global awareness; ICT literacy, scientific and environmental literacy; civic, ethical and social literacy, multicultural literacy, financial literacy.

In a rapidly changing, interconnected world, education must change to prepare students for success in life. Countries aspiring to a knowledge economy invest in training students who know how to creatively use what they know and apply their knowledge in a different context. The transition to a knowledge economy has caused widespread concern that young people are entering the labour market without the skills that employers value the most, as indicated above. Currently, there is a growing understanding that a different approach to education is needed to prepare citizens with a cosmopolitan worldview and intercultural understanding. Japan's economic success is explained by the high literacy and education of the population. This skills gap has led to a focus on school reforms. In addition, it is of great concern that young people lack opportunities to practice skills outside of school. In the workplace, young people get real opportunities to develop skills such as responsibility and independence [8]. They also develop social capital, i.e. create informal networks and interact with adult role models who encourage good work habits.

The focus of teaching is on preparing students for modern learning and developing the qualities of global citizens. Expectations from educational institutions to transform the educational landscape and radically change the results of students' education have increased. To achieve success both at work and in their personal life, students will have an advantage if they learn to apply their knowledge to solve real-world problems, and not just reproduce the information in tests.

Traditional schooling is experiencing a crisis of confidence as students drop out in record numbers and juvenile delinquency is on the rise. To make fundamental changes in the current practice of education and the thinking of

practitioners, actions are needed at all levels of education. It has never been more important to prepare the workforce to solve the problems that arise under the influence of the combined forces of globalization and technology. In the 21st century, the context of education has changed, and a new context requires new thinking. Education leaders and policymakers face the difficult task of transforming their education systems to train a workforce with competencies appropriate to these challenges.

Modern thinkers in the field of education offer various approaches to transform the teaching and learning model of the 20th century. Transformative systems allow the development of 21st-century competencies. They recognize that in the 21st century it is impossible to communicate effectively, collaborate, innovate or solve problems without technology. As globalization intensifies, it is becoming increasingly important that the academic performance of students in our schools matches that of other countries. Schools of the 21st century will include project-based curricula involving students in solving real-world problems and issues important to humanity. This is a sharp departure from the factory model of education of the past, based on textbooks, focused on teachers and paper and pencil. The new paradigm of education in the 21st century requires a holistic transformation of education, guided by a comprehensive roadmap that covers curriculum reform and evaluation, new strategies for hiring and training teachers, leadership development and integration of collaboration technologies. In the 21st century, literacy is reading for learning, the ability and motivation to identify, understand and interpret, create and transmit knowledge using written materials related to various situations in constantly changing contexts.

Transformation in schools occurs when school leaders engage their communities and stakeholders in a dialogue about the 21st-century competencies that they will implement in their schools. Transformational use of education requires changes in pedagogy, curriculum, assessment and policy.

Modernization of the education system in the Republic of Kazakhstan as one of the priority directions provides for the digital transformation of education, which in turn implies the widespread use of new information technologies in various fields of education. Nevertheless, the study and experimental substantiation of organizational psychological and pedagogical conditions for the use of information technologies, i.e. mastering appropriate new learning tools, information technologies and resources in the direction of developing an optimal learning strategy in distance education.

In order to find out: how much the university teachers and students themselves are adapted to interact in the new educational environment, we conducted a study in which students and their teachers took part. The psychological and pedagogical specificity of adaptation to distance learning was studied. The age of the participants in this stage of the study is from 25-75 years.

Figures 1 and 2 show the results of a study conducted with teachers and students, where the advantages of distance learning were indicated by teachers: the development of the ability to learn independently (48.3%), automatic knowledge control (15%), the realization of the possibility of inclusive education. (30.8%).

The students indicated as an advantage of distance learning:

- develops the ability for independent learning (62.7%);
- learning activity of students is controlled automatically (21%);
- the possibility of inclusive education is realized (13.8%).

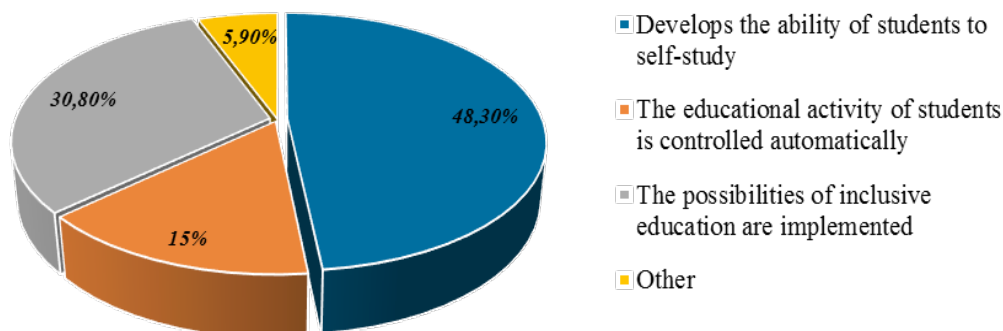

Figure 1 - Advantages of distance learning from the position of teachers.

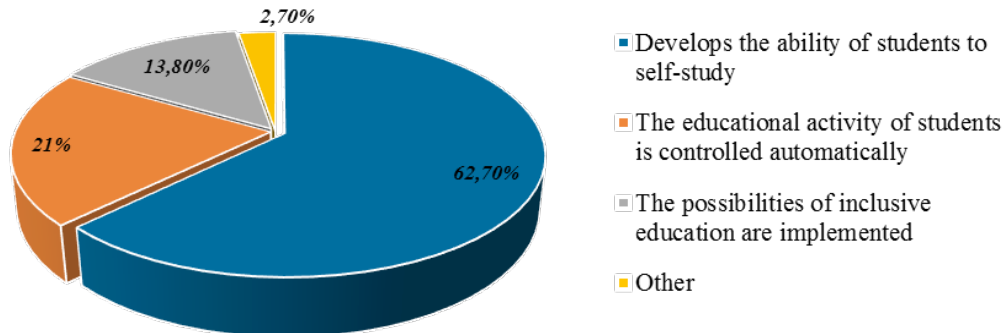

Figure 2 - Advantages of distance learning from the position of students.

The respondents highlighted the general - the main advantage of distance learning, which is the development of independent learning activities of the teacher.

When considering the disadvantages of distance learning, teachers indicated the following:

- students can massively cheat and violate academic integrity (39.7%);
- it is impossible to assess the psychological characteristics of the student (33%);
- the process of spiritual and moral education of the student is not fully provided (23.5%) (Figure 3).

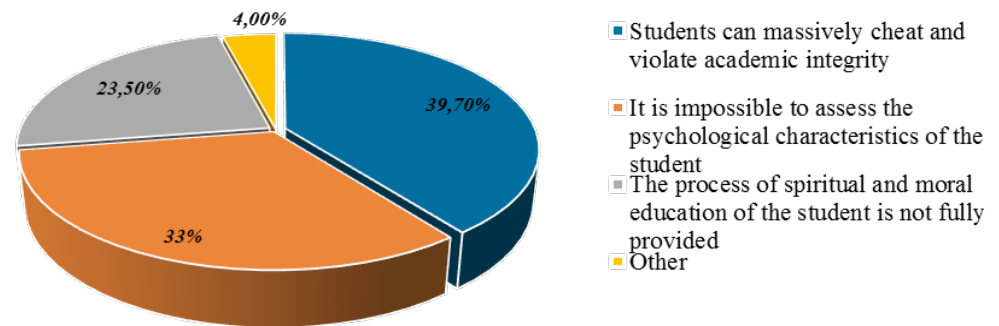

Figure 3 - Disadvantages of distance learning from the position of teachers.

And according to the students, as disadvantages of distance learning, it is indicated that students can massively write off and violate academic integrity (30.6%); it is impossible to assess the psychological characteristics of the student (37%); the process of spiritual and moral education of the student is incomplete (23.5%) (Figure 4).

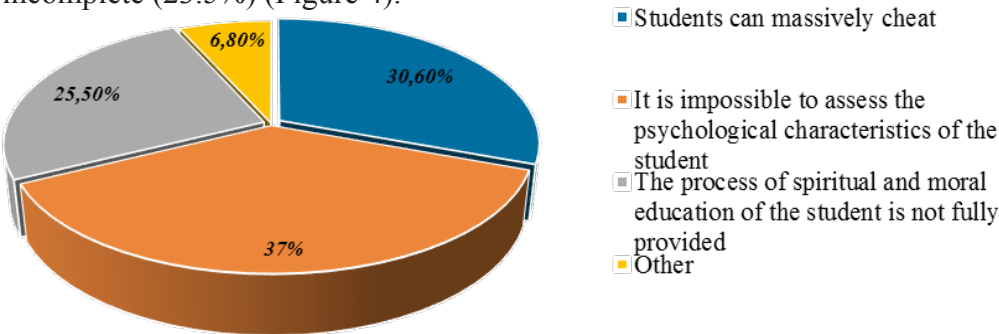

Figure 4 - Disadvantages of distance learning from the perspective of students.

The results of the surveys allowed us to conclude that the ideas of teachers and trainees about the disadvantages of distance learning are not particularly different in their content.

The development and analysis of the experimental results allowed us to theoretically substantiate approaches to adaptation to the newly emerged educational conditions.

Managing these changes requires highly qualified leaders who can inspire strong-minded people, implement significant changes and promote an educational culture to increase collaboration, inspire innovation and establish a continuous cycle of continuous improvement.

With the help of ICT, teachers can transform the learning environment by attracting students and promoting student-centered learning; personalized learning, connecting all learners; supporting virtual learning spaces; improving the work of a teacher, learning through online materials, collaborative learning communities, capacity building through partnerships

Before we start improving the school, we need to formulate a clear vision and roadmap to achieve our goal.

Critics of GERM and standardized curricula argue that we can change almost everything in the system - schools, leaders, teachers, the number of hours and days of training - and still not provide an education that will interest our students and make them dive deep into their own learning and what they need to succeed in the 21st century. We must change what and how we teach.

When we believe that success in our current education is what is important for today's and tomorrow's students, we put students at an extreme disadvantage in this rapidly changing time.

When our education leaders believe that the task of teachers is to recreate the old education, they deprive our students of the opportunity to cope and succeed in the 21st century.

All children should be able to achieve the highest and most creative levels of education. We cannot afford to risk a future in which teachers will not prepare students for either the knowledge economy or social and moral challenges. Education must continue to innovate and empower students to succeed in a future that we cannot foresee.

There is a misconception that only economic growth can lead to a happier society. However, the existing inequality in economic development, leading to a huge gap between rich and poor around the world, as well as within countries, is a source of tension and practical problems. The success of humanity depends on the adoption of a positive mental attitude by the current generation.

That's why education is of great importance. Knowledge is like a tool, and whether this tool will be used constructively depends on motivation.

Conclusion

Modern education is very reasonable, but it seems to be based on universal recognition of the importance of brain development. Not enough attention is paid to the development of the personality as a whole and the promotion of a sense of self-worth. It is important to solve moral issues related to the whole life of a person. Parents have a special responsibility to introduce their children to the benefits of basic human qualities such as love, kindness and a warm heart.

In the conditions of a multipolar world, the Kazakhstan educational system, which is adequately integrating into the world educational space and dynamically developing, should preserve its achievements, priorities based on national educational traditions.

It should be noted that Kazakh education is based on cultural and pedagogical national traditions and priorities, has deep historical roots, and was formed taking into account the Kazakh mentality. Therefore, the transformations should be carried out gradually, taking into account the value educational priorities of the Kazakh society.

REFERENCES

- [1] Bryan C., Emily E. other. Education Reforms for the Digital Era. – Thomas Fordam Institute. - 2012. - 138 p.
- [2] Hargreaves A. Fullan M. Transforming Teaching in Every School. – New York; London: Teachers College Press. - 2012. - 220 p.
- [3] Fullan M. The Awesome power of the principal //Educational Leadership. - 2010. - No. 89 (4). P. 10-12.
- [4] Schleicher A. Education for the 21st Century. Retrieved from internet. – Access mode: URL: <https://bigthink.com/surprising-science/educating-for-the-21st-century-2/> [Date of access: 24.09.2022].
- [5] Hargreaves A. Changing teachers, changing times: Teacher work and culture in the post-modern age. – New York: Teachers college press. - 1994. - 272 p.
- [6] Stoll L. Capacity building school improvement or creating capacity for learning? A Changing landscape. //Journal of educational Change. - 2009. - Vol. 10. P. 115-127.
- [7] Marzano R. The New Art and science of Teaching. – Solution Tree Press. - 2012.
- [8] Fullan M., Langworthy M. A Rich Seam: How New Pedagogies Find Deep Learning. London, Pearson. January, 2014. – Access mode: URL: https://michaelfullan.ca/wp-content/uploads/2014/01/3897_Rich_Seam_web.pdf [Date of access: 10.10.2022].
- [9] Masters, G. Teaching and learning school improvement framework. Melbourne: Australian Council for Educational Research (ACER); Brisbane: Department of Education and Training. - 2010. – Access mode: URL: https://research.acer.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1015&context=monitoring_learning [Date of access: 10.10.2022].
- [10] Masters G. Enhancing the quality of teaching and learning in Australian schools: Submission to the Senate Inquiry on Teaching and Learning (maximising our investment in Australian schools) - October, 2012. – Access mode: URL: https://research.acer.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1016&context=tll_misc [Date of access: 15.10.2022].
- [11] Boyer L. Scholarship Reconsidered Priorities of the Professoriate. – Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching. - 1990. - 147 p.
- [12] Douglas P. Enhancing Student learning using on-line submission and feedback to improve first year learning experience. // Discussion paper - 8 March, 2007. – Access mode: URL: www.reap.ac.uk/reap/public/Papers/DouglasBMAFPaper.pdf [Date of access: 21.10.2022].
- [13] Hattie J. Teachers make difference: What is the research evidence? // Australian Council of educational Research. - 2003. - Vol. 36. No. 2. P. 115-127.
- [14] Papert S., Markowsky G. The State of Learning: A Preview // Learning Landscape. 2013. Vol. 67 No. 1.

[15] Chubb I. AFR. Higher Education Summit. Keynote address, 27 October, 2015. – Access mode: URL: www.chiefscientist.gov.au/sites/default/files/27-October-AFR-Higher-Ed-Summit_WEB.pdf [Date of access: 21.10.2022].

ӘЛЕМ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫНДА БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН РЕФОРМАЛАУ МӘСЕЛЕСІ

*Капашева Ж.К.¹, Мирза Н.В.², Жүнісова А.Қ.³, Гельманова З.С.⁴

^{*1}докторант, Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті,
Қарағанды, Қазақстан, e-mail: karashevazhk@mail.ru

²п.ғ.д., профессор, Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды
университеті, Қарағанды, Қазақстан, e-mail: mirza_natalya@mail.ru

³магистр, аға оқытушы, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӨТУ, Алматы,
Қазақстан, e-mail: ainash.zhunusova@mail.ru

⁴э.ғ.к., профессор, Қарағанды индустриялық университеті,
Теміртау, Қазақстан, e-mail: zoyakgiu@mail.ru

Аңдатпа. Жаһанданудың, АКТ-ның және білімнің жаңғыруының әсері біздің бүгінгі өмір салтымыздың барлық аспектілеріне күмән тудырып, қазіргі қоғамды таңғаларлық өзгерістерге әкелді. Осы жылдам өзгерістерге үндесу үшін біз цифрлық дәуірімізге тән әртүрлі электрондық технологиялармен жұмыс істеу дағдылары бар жұмыс күшін дайындауымыз керек.

Азаматтарды дүниетанымы, мәдениетаралық түсінігі, көпмәдениетті ортада топтық жобалармен жұмыс істеу қабілеті, сондай-ақ шығармашылық және сыни ойлау қабілеті бар тұлға ретінде дамыту үшін білім берудің басқа тәсілі қажет. Бұл мақалада, әсіресе дамушы елдерде, бүгінгі және ертенгі «цифрлық аборигендерге» білім беру тәсілін түбегейлі өзгерту қажеттігі жайлы тұжырымдалған. Білім - бұл қозғалтқыш, елдің күші оның сапалы біліміне негізделеді және ел әлемдік деңгейде бәсекеге қабілетті азаматтарды тәрбиелеу үшін жан-жақты талқыланған білім беру жүйесін енгізуі тиіс деп қорытындыланған. Мақалада кейбір табысты білім беру жүйелерінде жүргізілген әртүрлі білім беру реформалары қарастырылған, бірақ бұл жүйелер тәжірибесін Индонезия немесе АСЕАН аймағы сияқты дамушы елдер үйренуі керек екендігі ескертілген. Сонымен қатар, олар бір әлеуметтік-экономикалық ортада табысты нәтиже берген идея екіншісінде тиімді болмауы мүмкін екенін айта келе, әлеуметтік-саяси жүйелердің өзіндік рөлі болатындығын көрсеткен.

Тірек сөздер: GERM (Білім беруді реформалаудың жаһандық қозғалысы), PISA (Студенттердің оқу жетістіктерін бағалаудың халықаралық бағдарламасы), TIMSS (Математика және жаратылыстану бойынша білім беру сапасын халықаралық зерттеу зерттеу), PIRLS (Оқу

сауаттылығы мен мәтінді түсіну бойынша халықаралық зерттеу), білім беру бағдарламасы, білім беру стратегиясы, педагогты даярлау, кәсіби даму

ПРОБЛЕМА РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ МИРА

*Капашева Ж.К.¹, Мирза Н.В.², Жунусова А.К.³, Гельманова З.С.⁴

*¹докторант, Карагандинский университет имени Е.А. Букетова,
Караганды, Казахстан, e-mail: karashevazhk@mail.ru

² д.п.н., профессор, Карагандинский университет имени Е.А. Букетова,
Караганды, Казахстан, e-mail: mirza_natalya@mail.ru

³магистр, старший преподаватель, КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: ainash.zhunusova@mail.ru

⁴к.э.н., профессор, Карагандинский индустриальный университет,
Темиртау, Казахстан, e-mail: zoyakgiu@mail.ru

Аннотация. Совокупное воздействие глобализации, ИКТ и взрыва знаний привело к поразительным изменениям в современном обществе, поставив под сомнение все аспекты нашего современного образа жизни. Для того чтобы справиться с этими быстрыми изменениями, нам необходимо подготовить рабочую силу, обладающую навыками работы с различными электронными технологиями, характерными для нашей цифровой эпохи.

Необходим иной подход к образованию, чтобы развивать граждан с мировоззрением, межкультурным пониманием, способностью работать над групповыми проектами в мультикультурной среде, а также способностью мыслить творчески и критически. В данной статье утверждается, что необходимо радикально изменить, особенно в развивающихся странах, способ предоставления образования «цифровым аборигенам» сегодняшнего и завтрашнего дня. Утверждая, что образование - это двигатель, что сила страны основана на ее качественном образовании, и что страна должна обеспечить выверенное образование, чтобы производить конкурентоспособных на мировом уровне граждан. В статье рассматриваются различные образовательные реформы, проведенные в некоторых успешных системах образования, но при этом делается оговорка, что развивающиеся страны, такие как Индонезия или регион АСЕАН, должны учиться на опыте таких систем. В то же время они должны понимать, что идея, которая работает в одной социально-экономической среде, может оказаться не столь эффективной в другой, поскольку социально-политические системы играют свою роль.

Ключевые слова: GERM (Глобальное движение за реформу образования), PISA (Международная программа по оценке образовательных достижений студентов), TIMSS (Международное

исследование качества математического и естественнонаучного образования), PIRLS(Международное исследование качества чтения и понимания текста), образовательная программа, стратегия образования, подготовка педагога, профессиональное развитие

Статья поступила 24.12.2022

УДК 37.022

МРПТИ 14.01.35

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.004>

**CONCEPTUAL PRINCIPLES AND APPROACHES FOR THE
FORMATION OF PROFESSIONALLY FOREIGN LANGUAGE
COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE STUDENTS
“BIOLOGY” SPECIALITY**

***Baigulina E.¹, Uzakhbayeva S.A.²**

¹master of pedagogical sciences, senior-teacher, International Taraz
Innovative Institute, Taraz, Kazakhstan, e-mail: elmedira@mail.ru

²d.p.s., professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan,
e-mail: sahipzhamal.a@mail.ru

Abstract. This article is devoted to the definition of the basic principles and approaches of non-linguistic university foreign language educational process. The authors believe that when implementing a multilingual program in the Republic of Kazakhstan, it is necessary to provide an in-depth study of biology in English and provide conditions for differentiating the content of education in accordance with individual abilities and interests. The authors believe that in order to organize and build theoretical and practical activities, a system of conceptual principles and approaches is needed to effectively implement the requirements of modern education and form a competitive specialist in demand on the international labor market.

The authors substantiate the pedagogical effectiveness of using a certain set of principles of foreign language education in the formation of foreign language communicative competence. It is noted that these principles are of particular importance in the study of a foreign language. Moreover, it is noted that the principle of a foreign language-professional orientation develops the ability of students to work with texts, the principle of foreign language-interactivity forms all the speech abilities of students, the principle of foreign language-systematicity and consistency develops a systematic approach to tasks, the principle of foreign language-communicative situational contributes to the work of students with problematic situations. The authors believe that

it is necessary to create a continuity with vocational education and effectively train students to master vocational education programs.

The authors considered conceptual approaches in the foreign language educational process: foreign language professional behavioral approach, foreign language professional cognitive approach, foreign language professional humanistic approach, foreign language professional lexical approach. The article reveals the significance of these approaches in the formation of a foreign language professional communicative competence of biology students. According to the authors, taking into account approaches and principles in foreign language education contributes to improving the quality of education and the level of students' competence in preparing for a professionally oriented foreign language.

Key words: conceptual principles, conceptual approaches, foreign language educational process, biology student, professional communicative competence, professional equipment, competence, foreign language

Introduction

The task of training highly qualified specialists is especially relevant in today's educational space. This requires a specialist to be able to set goals for their work, to identify ways and means to achieve them, and to take responsibility for achieving results. A high school graduate must know the function of their profile in the workplace, be able to create, change and develop it. It should be aware of the world standards of this service, which requires understanding of a foreign language as a means of professional communication. At present, understanding of a foreign language and its practical mastery is, on the one hand, a guarantee of competitiveness, on the other hand, a factor of national security.

The teaching of professionally oriented English began abroad in the 1960s as a scientific discipline. Currently, professional-oriented English language teaching is a key issue in educational services. Professionally-oriented foreign language teaching, in turn, requires a future specialist to study a foreign language based on their future needs.

In this regard, the formation of a high level of professional competence, one of the components of which is communicative competence, comes first, as any specialist participates. To ensure successful modern intercultural communication, it is essential to introduce new innovative approaches to the education system. The main objective of this article is to identify fundamental conceptual principles and effective methods of quality training for science education in a foreign language.

In the exchange of information and interacts with others. From the point of view of modern communication, the most important thing in communication is to express and achieve the communicative goals of communication partners.

The concept of the developing foreign language education extrapolates

the strategic course for the development of education in the Republic of Kazakhstan to the qualitative renewal of domestic foreign language education and the training in this area of professional personnel who meet global standards.

The integration processes that have been rapidly advancing in the past decade, along with the increase in professional and academic exchanges and the expansion of international cooperation, have been the driving force behind the continuous development of foreign language education. In this context, a foreign language is regarded as a powerful tool for enhancing the intellectual potential of society, which is considered to be one of the primary resources for the development of new states in the present historical era. [1]

Since 1971, within the framework of projects of the Council of Europe, a lot of work has been done to develop the principles and practices of teaching foreign languages, their teaching and assessment. The result of this work was the document “Common European foreign language competencies” (“Common European foreign language competencies”, 2003), which was approved in 1997. The main content of the document is based on the description of strategies for activating general and communicative competencies in order to perform language actions to solve communicative problems in different communication situations.

The methodological basis for the construction of any methodological system is didactic principles of teaching. They are associated with the objectives of training and education and have a historical nature; some of them are losing their purpose, others are being improved, new principles are emerging that reflect the current requirements of society and science to the organization of foreign language teaching. The principles of learning also matter in determining the content, forms, methods and organization of teaching. Teaching any academic discipline is built, as you know, on a common didactic basis and is implemented in terms of compliance with didactic principles developed in the theory of education.

In our research, we attempted to examine the applicability of didactic principles in teaching foreign languages, taking into account the current state and unique characteristics of the language. To achieve this, our initial focus was on exploring and analyzing the current status and distinct features of the subject “Foreign Language” in the education system.

E.G. Azimov and A.N. Shchukin note that “the system of learning principles is open, allowing the inclusion of new principles and rethinking of existing ones” [2].

S.S. Kunanbaeva singles out the professional concept, which involves the implementation of psychological and pedagogical principles, when the student in the learning environment can see and actively engage in the context of their future professional activity [3, p. 7].

B. Lipa points out the principles of special didactics correction (special) principles of teaching and in each of them defines the corresponding didactic rules [5].

Pedagogical research has repeatedly made reasonable attempts to expand the set of didactic principles, taking into account the conditions of learning in higher education. For the first time the Soviet educator S. I. Zinoviev expressed his position in this regard in the 70s of the XX century. According to him, with regard to higher education can be established their own didactic principles. In form they may coincide with the principles of general education school, but will differ from them in content [6, c. 6].

The term «principle» comes from the Latin word principium, «basis,» «original. Hence, the principle of teaching is the primary basis, the pattern according to which the system of teaching the subject should function and develop. In foreign language teaching methodology under the principles we understand the basic provisions that determine the entire organization of training and appear in the interrelation and interdependence. Correct implementation of the principles ensures the effectiveness of the activities organized in the classroom and determines the interest of students in this activity. This implies the need and importance of their knowledge of the teacher and the ability to practically guide them in the organization and conduct of classes in a foreign language.

G.A. Kitaygorodsky singles out the following principles of intensive foreign language teaching, determining the «method of activating the reserve capabilities of individuals and groups»: the principle of collective interaction, the principle of person-oriented communication, the principle of role-based organization of the educational process, the principle of organizing educational material by focusing on a particular topic and educational process, the principle of multifunctionality of exercises [7, c.14-21].

K.S. Makhmuryan, developing the methodology of foreign language teacher training in the conditions of additional professional education, puts forward the principles of awareness, functionality, situationality, novelty, authenticity, clarity, psychological comfort, variability, creativity [8].

Due to the organic unity of principles, individual adjustment methods for their implementation are repeated. The close combination of these didactics leads to the correct organization and implementation of educational work in the principles of foreign language lessons.

Materials and methods

As part of our research, we attempted to develop provisions that, on the one hand, would take into account the general didactic and methodological principles of teaching a foreign language, and, on the other side, the specifics of the formation of professional and communicative competence of biologists. The work we have done in the framework of the study allows us to identify

several principles that, in our opinion, should be guided when creating and using a system of exercises aimed at the formation of professional and communicative competence of biologists.

The main of these principles include the following:

- principle of foreign-language-professional orientation;
- principle of foreign-language-communicative situations; the essence of which is reduced to the selection and organization of situationally conditioned and problematic material;
- principle of foreign-language novelty, which is characterized by a constant change of the subject of conversation, circumstances, conditions, tasks, methods and technologies of teaching, bringing closer to the goal of learning a foreign language
- principle of foreign-language interactivity;
- principle of foreign language-systemacity and consistency.

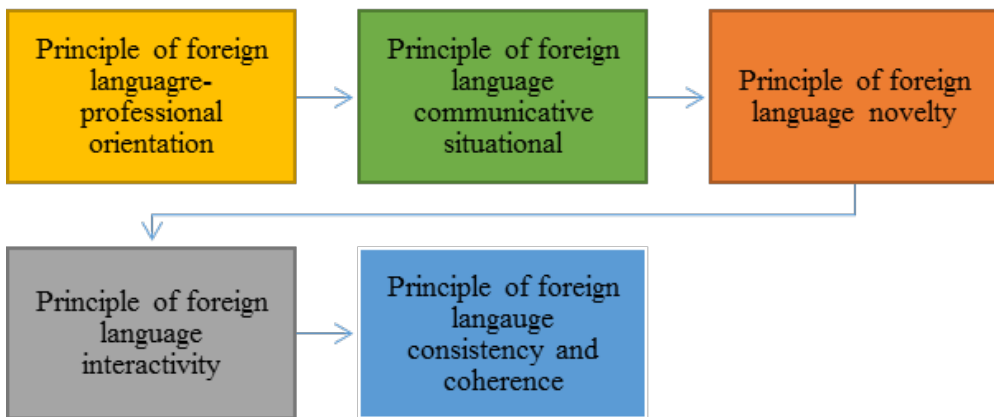

Figure 1 – Principles of formation professional and communicative competence of biologists

For the first time, the principle of professional orientation in higher education was introduced by R.A. Nizamov and A.V. Barabanshchikov in the mid-1970s [9]. Professional orientation in learning a foreign language enables our students to enter the world of their future profession. Professional orientation of learning brings to the fore one of the main problems of modern linguodidactics scientifically grounded quantitative and qualitative selection of language material and its consistent introduction in the speech activity of students.

The principle of professional orientation is realized through:

- formation of certain practical skills oriented to future professional activity taking into account the specifics of training within the framework of the educational program in the specialty;
- development of practical skills and competencies as part of the

educational program's profile corresponding to the requirements;

- formation of tasks and practical works taking into account professional oriented terminology, providing simulation of conditions directly related to future professional activity.

The principle of foreign language-communicative situational. The most important principle of communicative-oriented learning is situativity, when teaching speaking in a foreign language takes place with the help and on the basis of situations. That is the expression of their thoughts in the process of communication, means of which are speaking, reading, listening and writing. This allows us to make the lesson effective and interesting, and to increase students' interest in the language and intensify cognitive activity. In modern methodology, the principle of situation is considered as a means of implementing a communicative approach to learning.

According to A.N. Shchukin, the situational principle implies «such an organization and carrying out of classes in which the introduction and consolidation of educational material is carried out using topics and communication situations that reflect the content of the sphere of communication chosen for classes. In general terms, situativity as a principle means that all teaching of speaking occurs on the basis of and with the help of situations. In the process of teaching oral foreign language communication we should simulate speech situations that recreate the parameters of this type of communication [10].

V.P. Furmanova notes that in teaching a foreign language we must proceed from the specific situation, because the situation is considered «as a social construct, created by bearers of culture, in which the connection of linguistic and cultural aspects is very clearly traced [11, c. 48].

The information available in the theory and methodology of teaching foreign languages in the field of studying the features of communicative / educational-communicative situations allows us to determine the specificity of speech culture-oriented situations. They represent a scheme of students' interaction with each other in order to meet their various cultural and communicative needs by means of a foreign language in the conditions of simulated oral foreign language communication.

The principle of foreign-language novelty the approach to communicative learning emphasizes the importance of incorporating fresh and innovative content and organization. This necessitates the use of texts and exercises that introduce novel concepts to students, avoiding repetitive readings and exercises with identical tasks, the use of texts of diverse subject matter constructed from identical material.

Thus, novelty ensures the rejection of mechanical memorization, develops speech production, the heuristic nature of speech skills, and arouses interest in learning activities.

For the formation of professional and communicative competence

of biologists we singled out the following approaches. Foreign-language professional-biological approach, foreign-language professional-cognitive approach, foreign-language professional-humanistic approach, foreign-language professional lexical approach.

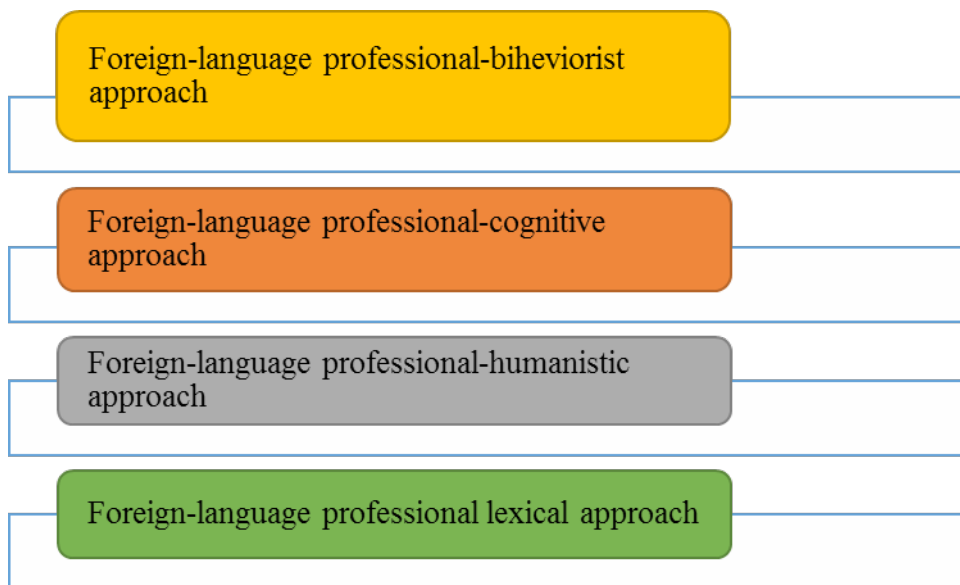

Figure 2 – Approaches of formation of professional and communicative competences

The foreign-language professional-behaviorist approach is provided by a detailed program of foreign language learning and teaching. In it the material is graded by degree of complexity and studied in small portions. The learning process is based on the individual characteristics of the students. However, the principle of consciousness is not taken into account, and learning is based on imitation and mechanical execution of actions. The learning process is identified with actions, the basis of which are reflexes. The purposeful and motivated nature of the student's activity is not taken into account. The foreign-language professional-cognitive approach, the authors of which are considered to be J. Bruner and W. Rivers [12].

This approach is based on the principle of consciousness in learning and on the theory of socio-constructivism, according to which students are active participants in the process of learning, not the object of the teacher's learning activity. Depending on individual psychological features and personality traits students have their own way of cognition, their own cognitive style, which affects the choice of learning strategies.

Foreign-professional-humanistic approach the method of teaching a foreign language from a humanistic perspective aims to prioritize the learner's needs and interests, foster their personal growth and development to teaching a

foreign language relies on the thoughts, feelings and emotions of the students.

In psychology, this approach is associated with the name of C. Roger [13]. According to the humanistic approach, teaching should be personality-oriented, contribute to the development and realization of the sense of personal identity. The humanistic approach means the necessity to educate students to have a sense of responsibility, an ability to self-assessment and self-control. This approach assumes a humane and "free" nature of teaching and rejects curriculum development, i.e., it is virtually uncontrolled.

The foreign-language professional-lexical approach reflects the content side of language. In this way, dictionary is studied in all its diversity. Particular attention is paid to the formation of word usage skills. According to this approach, the leading learning process is listening, receptive type of speech activity. Formation of receptive skills should precede the formation of productive oral-speech skills. Speech training begins after the skills of understanding a text by ear are formed. Teaching is based on the transfer of listening skills to other speech activities. The main attention is paid to the meaning of the studied linguistic phenomenon, not to its form.

Thus, the process of formation of foreign language communicative competence of biologists will be successful with the implementation of the above principles and approaches, which are closely interrelated, and the integrated application of which allows preparing future biologists with a high level of professional competence.

Results and discussion

Based on the principles and approaches, we decided to use the method of interactive technology to determine their effectiveness. The purpose of the experimental work:

- to study the state of the problem under study in the practice of forming the communicative competence of the biologist on the basis of interactive teaching methods;

- Diagnosis of the formation of communicative competence of biologists using interactive teaching methods.

The experiment was attended by 25 3rd year students majoring in "Biology" studying in the multilingual group of Taraz Humanities University.

During the experiment, students were given text-oriented tasks. In the selection of texts we were got by the principles we have identified: the principle of foreign-professional orientation, the principle of foreign-communicative situational, the principle of foreign non-reactivity, the principle of foreign novelty, the principle of foreign systemicity and consistency contributed to the development. The purpose of our study is to form the foreign communicative competence of future biologists.

In our experiment, the texts are directed at the development of foreign communicative competence, the formation of students' ability to communicate

orally in English, to conduct controversy and discussion, as well as to study with various informational, scientific and necessary materials. Using modern computer technology, the teacher integrates students by planning lessons according to their level of preparation, size and content.

During the introduction of the principle of foreign language-interactivity, students developed the ability to work with text. The approbation of our study was as follows: we presented interactive exercises developed using the exercises for students majoring in “Biology” studying in a multilingual group. Before reading the text, students answered the teacher’s questions.

For example:

1. Analyze the process of transporting substances by Phloem and Xylem. What are their similarities and differences?
2. What causes make them stronger and slower?
3. Why you... can you tell me what it is?
4. Why does temperature as a factor affect the intensity of metabolism in any living cell?

By answering these questions, each student has the opportunity to express their views and join the lesson. At the beginning of the lesson, these questions will help to relieve the stress of students and adapt them to work actively in the classroom.

During the study. Task: They work in small groups. They start to read the text and put the words into it, give reasons. Working in small groups, students learn to interact with each other, listen to their peers and develop their ability to perceive their point of view.

After reading the text, students are given the following task. Work in pairs. Discuss the text whether you like it or not. Then think about the conclusion of the text. What can be the idea of the text? Present your point of view to the group using the new words and phrases. Students work in pairs, discuss the story they read, share their impressions. They then suggest an alternative ending to the text and introduce them to the whole group using the newly learned vocabulary.

We conducted a comparative analysis of students’ knowledge on the topics covered.

Table 1 – Students’ knowledge on the topics covered

<i>Questions</i>	<i>Number of correct answers</i>	
	<i>25 students</i>	
Who proposed the term homeostasis first ?	12	9
Which insect spreads malaria?	17	11
Biological science studies?	20	17
What is a liquid yellowish substance in the blood?	16	12
What is used in paper production?	17	8
What is Stoma?	15	10

What is Transpiration?	12	7
How much water do the plants daily lose?	15	10
From what does the transpiration protect the plant?	14	15
How much bacteria live in our organism?	18	10
Do you remember how the lesson went? (the answer is «yes»)	20	15
Do you like working as a couple/in a group? (the answer is «yes»)	21	18
	78,8%	56,8

According to the results of the survey, it can be seen that the use of interactive tasks in the texts has a positive effect on the mastery of the content of the text. In this regard, the use of interactive tasks in the survey showed a significant increase in the use of terms in the speech of students by 78.8%, and at the end of the academic year by 56.8% (figure 3).

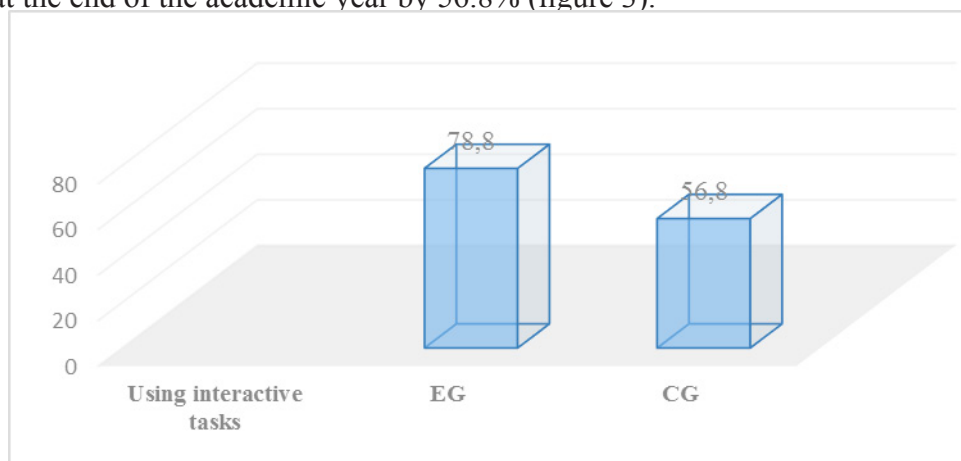

Figure 3 – The results of using interactive tasks

Hence, from the achieved outcomes, it is evident that incorporating English texts during lessons has a favorable impact on enhancing the aptitude of learners and is an essential prerequisite for the appropriate application of a foreign language.

We have defined the principle of professionally oriented foreign language through the tasks given by the method of “Jigsaw”. Jigsaw puzzles are a great way to get word out that the students are learning from each other. Students read the lengthy text individually in small groups. Then the composition of the groups was changed and new groups were formed, consisting of one student from each primary group. In the group of experts, students discussed only a certain part of the text. Here, they not only work together on the content of the topic (by discussing and explaining the difficult parts), but also on how to teach others to their own section of the text when they return to their original

groups. This method allowed students to explore the topic, identify complex, conflicting issues and approaches to the topic. The results show that 85% of students are interested in this method of teaching.

It can be said that 89% of students studying in the multilingual group have changed the interaction of students as a result of the use of interactive methods in the formation of foreign communicative competence. 67% said they were free to engage in dialogue. 72% said that the lessons were very interesting. 45% of students reported that their vocabulary in biology was replenished.

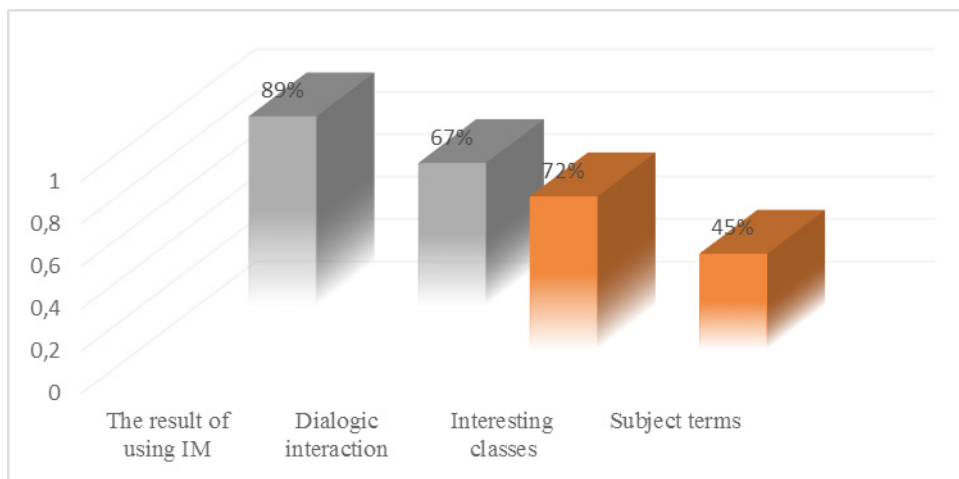

Figure 4 – The survey results

Therefore, through the utilization of interactive technologies in English language instruction, students were able to intentionally modify and cultivate their communicative proficiency by engaging in interactive tasks. This method of teaching facilitated the development of communicative competence in a foreign language.

Conclusion

Implementation of the above-mentioned principles through the application of various forms of work, interactive and communicative technologies in accordance with the profile of the specialty has the aim of maximum activation of foreign language activity of all students of the study group, regardless of their initial level of knowledge and abilities. Such a comprehensive approach contributes to the consolidation of the language material and, accordingly, increases the effectiveness of the formation of professional foreign language communicative competence of biology students.

Thus, different approaches and principles are considered as a conceptual basis for the formation of professional communicative competence. It is an undeniable fact that communicative education of university students is an integral component of their professional training. The choice of the most

effective among the many existing approaches depends on the language students are taught, on the profile of students' training, as well as on the technologies, methods and techniques that are chosen to form professional communicative competence in higher education institution.

REFERENCES

- [1] Концепция развития иноязычного образования РК. Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана. – 2006. – Режим доступа: URL: <http://www.litsoch.ru/referats/read/251866> [Дата обращения: 18.11.2022]
- [2] Азимов Э.Г., Щукин, А.Н. Словарь методических терминов (Теория и практика преподавания языков. – СПб: «Златоуст», 1999. – 472 с.
- [3] Кунанбаева С.С. Теория и практика современного иноязычного образования– Алматы, 2010. – 344 с.
- [4] Основы специальной дидактики /Изд.. И.Еременка. – 2-ой выпуск. Processing. – К.:Radoshk., 1986. – 200 с.
- [5] Липа В. Основы коррекционной педагогики: Учеб. пособие. – Донецк, Лебедь, 2000. – 319 с.
- [6] Зиновьев С.И. Учебный процесс в советской высшей школе. – М.: Высшая школа, 1975. - 314 с.
- [7] Китайгородская Г.А. Интенсивное обучение иностранным языкам. Теория и практика. – М.: Изд-во Высшая школа, 2009. – 277 с.
- [8] Махмурян К.С. Современный урок в условиях реализации ФГОС //Иностранные языки в школе. - 2014. - №11. - С.14-21.
- [9] Низамов, Р. А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. – Казань: КГУ, 1975. – 302 с.
- [10] Барабанщиков А. В. Некоторые теоретические и практические вопросы педагогики высшей школы //Современные проблемы педагогики высшей школы. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1976. – С. 4–30.
- [11] Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам. Теория и практика: учебное пособие для преподавателей и студентов. 3-е изд. М.: Филоматис, 2007. - 480 с.
- [12] Фурманова В.П. Межкультурная коммуникация и лингвокультуроведение в теории и практике обучения иностранным языкам. – Саранск: Изд-во Морд. ун-та, 1993. – 124 с
- [13] Rivers W.M. Interactive Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. - 228 p.
- [14] Rodgers T. Approaches and Methods in Language Teaching. - Camb. Un. Press, 1993, - 171 p.

REFERENCES

- [1] Kontseptsiya razvitiya inoyazychnogo obrazovaniya RK (The concept of development of foreign language education in the Republic of Kazakhstan).

Kazakhskiy universitet mezhdunarodnykh otnosheniy i mirovykh yazykov imeni Abylay khana. – 2006. – Rezhim dostupa: URL: <http://www.litsoch.ru/referats/read/251866> [Data obrashcheniya: 18.11.2022] [in Rus.]

[2] Azimov E.G., Shchukin, A.N. Slovar' metodicheskikh terminov: Teoriya i praktika prepodavaniya yazykov (Dictionary of methodological terms: Theory and practice of teaching languages). – SPb: «Zlatoust», 1999. – 472 s. [in Rus.]

[3] Kunanbayeva S.S. Teoriya i praktika sovremennogo inoyazychnogo obrazovaniya (Theory and practice of modern foreign language education). – Almaty, 2010. – 344 s. [in Rus.]

[4] Osnovy spetsial'noy didaktiki (Fundamentals of special didactics) / Izd.. I.Yeremenka. – 2-oy vypusk. Processing. – K.: Radoshk., 1986. – 200 s. [in Rus.]

[5] Lipa V. Osnovy korrektsionnoy pedagogiki: Ucheb. Posobiye (Fundamentals of correctional pedagogy: Proc. allowance). – Donetsk, Lebed', 2000. – 319 s. [in Rus.]

[6] Zinov'yev S.I. Uchebnyy protsess v sovetskoy vysshey shkole (The educational process in the Soviet higher school). – M.: Vysshaya shkola, 1975. – 314 s. [in Rus.]

[7] Kitaygorodskaya G.A. Intensivnoye obucheniye inostrannym yazykam. Teoriya i praktika (Intensive teaching of foreign languages. Theory and practice). – M.: Izd-vo Vysshaya shkola, 2009. – 277 s. [in Rus.]

[8] Makhmuryan K.S. Sovremennyy urok v usloviyakh realizatsii FGOS (A modern lesson in the context of the implementation of the Federal State Educational Standard) //Inostrannyye yazyki v shkole. - 2014. - №11. - S.14-21. [in Rus.]

[9] Nizamov, R. A. Didakticheskiye osnovy aktivizatsii uchebnoy deyatel'nosti studentov (Didactic bases for activating students' educational activities). – Kazan': KGU, 1975. – 302 s. [in Rus.]

[10] Barabanshchikov A. V. Nekotoryye teoreticheskiye i prakticheskiye voprosy pedagogiki vysshey shkoly (Some theoretical and practical issues of pedagogy of higher education) //Sovremennyye problemy pedagogiki vysshey shkoly. – Kazan': Izd-vo Kazan. un-ta, 1976. – S. 4–30. [in Rus.]

[11] Shchukin A.N. Obucheniye inostrannym yazykam. Teoriya i praktika: uchebnoye posobiye dlya prepodavateley i studentov. 3-ye izd (Learning foreign languages. Theory and practice: a textbook for teachers and students. 3rd ed). - M.: Filomatis, 2007. - 480 s. [in Rus.]

[12] Furmanova V.P. Mezhekul'turnaya kommunikatsiya i lingvokul'turovedeniye v teorii i praktike obucheniya inostrannym yazykam (Intercultural communication and linguistic and cultural studies in the theory and practice of teaching foreign languages). – Saransk: Izd-vo Mord. un-ta, 1993. – 124 s. [in Rus.]

[13] Rivers W.M. Interactive Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. - 228 p.

[14] Rodgers T. Approaches and Methods in Language Teaching. - Camb. Un. Press, 1993, - 171 p.

«БИОЛОГИЯ» МАМАНДЫҒЫ СТУДЕНТТЕРІНІҢ КӘСІБИ-КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ ПРИНЦИПТЕРІ МЕН ТӘСІЛДЕРІ

*Байгулина Э.¹, Ұзақбаева С.А.²

¹педагогика ғылымдары магистрі, аға оқытушы, Халықаралық Тараз инновациялық институты, Тараз, Қазақстан, e-mail: elmedira@mail.ru

²п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: sahipzhamal.a@mail.ru

Аңдатпа. Мақала тілдік емес ЖОО-да шеттілдік білім беру үдерісінде негізгі принциптер мен тәсілдерді анықтауға арналады. Авторлар Қазақстан Республикасында көптілді бағдарламаны жүзеге асыру кезінде биологияны ағылшын тілінде тереңдете оқыту жеке тұлғаның қабілеті мен қызығушылығына сәйкес оқу мазмұнын саралауды қамтамасыздардыру қажет деп есептейді. Теориялық және практикалық іс-әрекетті ұйымдастыру мен құру үшін заманауи білім беру талаптарын тиімді жүзеге асыруда және халықаралық еңбек нарығында сұранысқа ие бәсекеге қабілетті маманды қалыптастыруда тұжырымдамалық принциптер мен тәсілдер жүйесі қажеттілігіне тақталады.

Шеттілдік коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруда шеттілдік білім беру белгілі бір принциптерін қолданудың педагогикалық тиімділігін негіздейді. Бұл принциптердің шетел тілін меңгеруде аса маңызыды екенін атап өтеді. Сонымен бірге, шеттілдік кәсіби бағдар беру принципі студенттердің мәтінмен жұмыс жасау қабілетін дамытатынын, шеттілдік-интерактивтік принцип студенттердің барлық сөйлеу қабілеттерін қалыптастыратынын, шеттілдік-жүйелілік және бірізділік принципі тапсырмаларға жүйелі көзқарасты дамытатынын, шеттілдік-коммуникативтік ситуативтік принципі студенттердің проблемалық жағдаяттары шешуіде ықпал ететінін баса көрсетеді. Авторлар кәсіби білім берумен сабақтастықты қалыптастырып, студенттерді кәсіби білім беру бағдарламаларын меңгеруге тиімді оқыту қажет деп есептейді. Шетел тілін оқыту үдерісінде тұжырымдамалық тәсілдерді қарастырады: шеттілдік кәсіби-бихеверисттік тәсіл, шеттілдік кәсіби-танымдық тәсіл, шеттілдік кәсіби-гуманистік тәсіл, шеттілдік кәсіби лексикалық тәсіл.

Мақалада биолог студенттердің шеттілдік кәсіби коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудағы осы тәсілдердің маңызы ашылады. Авторлардың пікірінше, шеттілдік білім беруде тәсілдер мен принциптерді

ескеру білім беру сапасы мен даярлық барысында кәсіби-бағдарлы шетел тіліне даярлау құзыреттілік деңгейін арттыруға ықпал етеді.

Тірек сөздер: тұжырымдамалық принциптер, тұжырымдамалық тәсілдер, шеттілдік оқу үрдісі, биология мамандығы студенті, кәсіби-коммуникативті құзыреттілік, кәсіби білім беру, құзыретті, шетел тілі

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПРИНЦИПЫ И ПОДХОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО- КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «БИОЛОГОВ»

*Байгулина Э.А.¹, Узакбаева С.А.²

*¹магистр педагогических наук, ст.преподаватель,
Международный Таразский инновационный институт,
Тараз, Казахстан, e-mail: elmedira@mail.ru

²д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: sahipzhamal.a@mail.ru

Аннотация. Данная статья посвящена определению основных принципов и подходов в иноязычном образовательном процессе неязыкового вуза. Авторы считают, что при реализации полиязычной программы в Республике Казахстан необходимо обеспечить углубленное изучение биологии на английском языке и условия для дифференциации содержания обучения в соответствии с индивидуальными способностями и интересами личности. Полагают, что для того, чтобы организовать и построить теоретическую и практическую деятельность необходима система концептуальных принципов и подходов для эффективной реализации требований современного образования и формирования конкурентоспособного специалиста, востребованного на международном рынке труда.

Обосновывают педагогическую эффективность использования определенной совокупности принципов иноязычного образования в формировании иноязычной коммуникативной компетенции. Отмечают, что данные принципы приобретают особенное значение при изучении иностранного языка. Более того, показывают, что принцип иноязычной-профессиональной направленности развивает способности студентов работать с текстами, принцип иноязычной-интерактивности формирует все речевые способности студентов, - принцип иноязычной-системности и последовательности развивает системно подходить к заданиям, принцип иноязычной-коммуникативной ситуативности способствует работе студентов с проблемными ситуациями. Авторы полагают что, необходимо создать преемственную связь с профессиональным образованием и эффективно обучать студентов для усвоения программ профессионального образования. Авторами рассмотрены концептуальные подходы в

иноязычном образовательном процессе: иноязычный профессиональный-бихевиористский подход, иноязычный профессиональный-когнитивный подход, иноязычный профессиональный-гуманистический подход, иноязычный профессиональный лексический подход.

В статье раскрывается значимость этих подходов при формировании иноязычной профессиональной коммуникативной компетенции студентов-биологов. По мнению авторов, учет подходов и принципов в иноязычном образовании способствует повышению качества образования и уровня компетентности обучающихся при подготовке к профессионально-ориентированному иностранному языку.

Ключевые слова: концептуальные принципы, концептуальный подход, иноязычный образовательный процесс, студент-биолог, профессиональная коммуникативная компетенция, профессиональное образование, компетентность, иностранный язык

Статья поступила 31.01.2023

УДК 371.321

МРНТИ 14.25.07

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.005>

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ВЕБ-КВЕСТ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІ

*Қалиева К.М.¹, Утебаева Б.Т.², Жалғасова Ш.А.³

¹п.ғ.к., профессор Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: kalieva.k.m@mail.ru

²п.ғ.м., аға оқытушы, Құрманғазы атындағы қазақ ұлттық
консерваториясы, Алматы, Қазақстан, e-mail: bota071@mail.ru

³п.ғ.к., профессор Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: sholpan1945@outlook.com

Аңдатпа. Қазіргі білім беруді ақпараттандыру дәуірінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар құралдары мен олардың болашақ мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруға ықпалы ерекше өзектілікке ие.

Жалпы білім беру стандартының талаптарына сәйкес болашақ маман оқыту процесінде ақпараттық-білім беру ортасын құра білуі және заманауи технологиялардың (атап айтқанда, веб-квест технологиясының) артықшылықтарын шебер пайдалана білуі керек.

Қазіргі уақытта веб-квест технологиялары білім беру тәжірибесінде қолданылып келетініне қарамастан, олардың мәні теориялық тұрғыдан толық ашылмай, жүйесіз және бірізділік сақталмай енгізілуде. Осыған байланысты білім беру саласында веб-квесттерді қолданудың дидактикалық әлеуетін анықтау мәселесінің өзектілігі туралы атап өткен жөн.

Мақалада болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы веб-квест технологиясының педагогикалық мүмкіндіктері қарастырылған. Веб-квест технологиясын ақпарат көзі ретінде пайдалану оқу процесін жан-жақты және тиімді ұйымдастыруға ықпал етеді, болашақ мұғалімнің өзін-өзі жетілдіру және өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндіктерін түсінуге көмектеседі, олардың шығармашылық әлеуетін ашуға және ақпараттық мәдениетін дамытуға жағымды әсер етеді.

Мақалада веб-квест технологиясының ерекшеліктері жөнінде ашып баяндалады, веб-квесттердің құрылымы және олармен жұмыс істеу формалары сипатталады. Олардың басқа ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арасындағы өзіндік орны ашып көрсетіледі.

Тірек сөздер: білім беру процесі, кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру, дидактикалық құрал, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, ақпараттық ресурстар, интерактивті іс-әрекет, веб-квест технологиясы, веб-сайт

Кіріспе және негізгі ережелер

Қазіргі кәсіби жоғары білім беру жүйесі оқытудың оңтайлы формалары мен әдістерін іздестіру үстінде. Бұл жалпы еуропалық кеңістік талаптарына сәйкес білім беру қызметінің жаңа үлгілерін қалыптастыруды, студенттерді жаңа іс-әрекет түрлеріне тартуға мүмкіндік беретін ақпараттық және коммуникациялық оқу құралдарын кеңінен пайдалануды көздейтін отандық білім беруді жаңғыртумен тікелей байланысты. Оқытудың тиімділігін арттыру, болашақ маманның қабілеттілігін дамыту, жалпы білім беруді ізгілендіру міндеттерін шешу кезек күттірмейтін мәселеге айналуға.

Әрбір студент өз бетінше әрекет ету тәжірибесін және жеке жауапкершілікті меңгеруі керек, яғни бұлар тұтас алғанда, жалпы заманауи білім беру сапасын және жекелей алғанда мамандарды даярлау деңгейін айқындайтын негізгі құзыреттіліктер. Бұл процесс өз кезегінде білім берудің ақпараттық технологияларын дамытуды және электрондық білім беру ресурстарын таратуды қажет етеді.

Ақпарат ағыны үнемі өсіп келеді, осыған байланысты онымен, соның ішінде интернетте алынған мәліметтермен жұмыс істеу қабілетін қалыптастыру қажеттілігі де артады. Дәл осы қажеттілікті қанағаттандыру мақсатында ақпарат көзі ғана емес, сонымен қатар оқу мотивациясын

арттыруға және оны әртараптандыруға көмектесетін инновациялық коммуникациялық және ақпараттық білім беру технологиялары мен әдістері жасалуда. Ақпараттық технологиялар ақпаратты іздеу, өңдеу және оны әртүрлі формада беру процесін жеңілдетеді.

Білім беруді ақпараттандыру, оқыту процесінде заманауи технологияларды пайдалану мәселелері шетелдік және қазақстандық зерттеушілер тарапынан кеңінен сөз болып келеді. Әсіресе, ақпараттық білім беру ортасын құрудың маңыздылығы [1,2], оның ішінде шеттілдік білім беруді ақпараттандырудың өзектілігі [3], инновациялық коммуникациялық және ақпараттық білім беру технологияларының болашақ маманның кәсіби күзiреттілігін қалыптастыруға ықпалы [4,5] жөніндегі зерттеулер аса қызығушылық тудырады.

Мәселен, зерттеуші Д.М.Джусубалиева жеке тұлғаның ақпараттық мәдениетінің қалыптасу дәрежесі мен қашықтықтан оқытуды университеттің оқу процесіне енгізу дәрежесі арасында терең диалектикалық байланыс бар деп санайды. Автор көрсетуінде, қашықтықтан оқыту неғұрлым белсенді түрде енгізілсе, соғұрлым жеке тұлғаның ақпараттық мәдениетін қалыптастыруға жағдай жасалады және керісінше, жеке тұлғаның ақпараттық мәдениеті неғұрлым жоғары болса, оқытудың жаңа технологияларына сұраныс соғұрлым арта түседі [5].

Заманауи ақпараттық технологиялардың дамуы оқытудағы конструктивистік әдістерді едәуір ілгерілетуге мүмкіндік беруде. Конструктивті оқыту әдістемесін ақпараттандыру желісі, өз кезегінде әртүрлі жоғары технологиялық оқыту әдістемелерін, соның ішінде веб-квестерді әзірлеуге ықпал етті.

Веб-квест технологиясы жаңа ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) арқылы ықшам құрылымдалған технологияға қосылған әртүрлі заманауи дидактикалық әдістер мен жаңа жүйелердің бірігуі нәтижесінде пайда болды. Веб-квест технологиясы бағдарламаланған оқытуды, жобалық оқыту технологиясын, проблемалық оқытуды, ойын әдістерін және басқа да белсенді оқыту әдістерін дамытуға байланысты және әртүрлі интернет ресурстарға, сонымен бірге білім алушының бірыңғай ақпараттық-виртуалды жұмыс кеңістігіне біріктірілген.

Веб-квест технологиясы оқытудың икемді, ұжымдық әдісі ретінде оқыту курсының тікелей міндеттері аясында өз технологиясын құруға мүмкіндік беретін дидактикалық және ақпараттық конструктор болып табылады. Басқаша айтатын болсақ, веб-квест технологиясы бұл тіпті технология емес, керісінше, оқытудың әртүрлі әдістері мен тәсілдерін, ең алдымен конструктивті проблемалық-іздістіру сипатын қолдануға арналған ақпараттық-виртуалды дидактикалық алаң, оны оқу курсына нақты мақсаттарға (жеке модульдер, тақырыптар мен сабақтар аясында) қолдануға болады.

Интернеттің ақпараттық ресурстарын қолдана отырып, өз мүдделерін қанағаттандыру мүмкіндігі болашақ маманның мәдени және ғылыми көзқарасын тереңдетіп қана қоймайды, сонымен қатар қазіргі ақпараттық қоғамдағы қарым-қатынас құралы ретінде өмірлік қажеттілігін де байқатады. Интернеттегі тәжірибені пәндерді үйрену кезінде оқыту процесіне енгізу жалпы адамзаттық мәдени құндылықтармен танысуға және болашақ маманның қызығушылықтарын аттыруға мүмкіндік береді, қажетті ақпаратты таңдау мүмкіндігіне және желідегі нақты қарым-қатынас жағдайында аналитикалық дағдыларды игеруге ықпал етеді.

Ақпараттық технологияларды оқу процесіне кеңінен енгізу білім беруді ұйымдастыру мен жетілдіруге, білім алу технологиясын түбегейлі өзгертуге және болашақ мұғалімдердің педагогикалық шығармашылығына жаңа мүмкіндіктер ашады. Сонымен қатар кәсіби білім берудің міндеттеріне жауап беретін ақпараттық құралдар икемді, көп функциялы болуы керек, компьютерлік технологияларды, оның ішінде веб-квест технологияларын пайдалануда кәсіби құзіреттілікті қалыптастырудың сабақтастық, қарқындылық және үздіксіздік принциптерінің басшылыққа алынуы аса маңызды болып табылады.

Осы орайда болашақ маманның кәсіби құзіреттіліктерін қалыптастыру технологияларына, соның ішінде веб-квест технологиясына қатысты жекелеген нақты мәселелер әлі толық зерттелмей келетінін атап өткен жөн. Демек, оның болашақ мұғалімдерді педагогикалық іс-әрекетке даярлаудағы мүмкіндіктерін арнайы қарастыру өзекті болып табылады.

Материалдар мен әдістердің сипаттамасы

Веб-квест (ағылшын тілінен алынған webquest) сөзбе-сөз «интернеттен іздеу» немесе «интернет іздеу» дегенді білдіреді. Термин салыстырмалы түрде жақында (1995) пайда болуына байланысты оның анықтамасы әлі де тұрақсыз. Педагогикалық әдебиеттерде веб-квесттің ең әртүрлі және көп мағыналы түсіндірмелерін табуға болады.

Веб-квест технологиясының авторы Сан-Диего мемлекеттік университетінің (АҚШ) білім беру технологиялары бойынша американдық профессоры Берни Додж болып саналады. Бұл оқыту моделі алғаш рет 1995 жылдың жазында ұсынылды. Сонымен қатар бұл «веб-квест» терминін ғалымның өзі ұсынған болатын және ол «веб-квест» технологиясының негізгі ережелерін тұжырымдады. Ғалым оны өз сабақтарында кеңінен қолдана бастады және білім берудің әртүрлі деңгейлерінде әртүрлі пәндерді оқыту кезінде оқу процесіне интеграциялау үшін интернеттің инновациялық қосымшаларын жасады. Бұл қызмет түріне (технологияға) пікірлес Берни Додж және оның Сан-Диего мемлекеттік университетіндегі әріптесі Том Марч қосылды. Зерттеушілер Берни Додж және Том Марч білім беру тапсырмасы ретінде веб-квесттің алғашқы әзірлеушілері болып табылады.

Терминнің авторы Берни Додж анықтауында: веб-квест – бұл іздеу әрекеті (немесе іздеуге бағытталған әрекет), студент пайдаланатын бүкіл ақпарат немесе оның бір бөлігі интернет көздерінен алынады. Веб-квесті әзірлеудегі басты міндет – студенттің уақытын тиімді пайдалануды ұйымдастыру және оның күш-жігерін ақпаратты іздестіруге емес, онымен жұмыс істеуге бағыттау. Автордың пікірінше, веб-квест оқушының ой-өрісін кеңейтеді, топта жұмыс істеу процесінде аналитикалық, сыни және шығармашылық ойлауды, проблеманы шешу дағдыларын дамытуға ықпал етеді [6].

Веб-квесттің көп мағыналы анықтамалары оны технология, веб-сайт, проблемалық тапсырма, әдіс, форма, оқу құралы ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Мәселен, М.В. Андреева, веб-квесті әдіс тұрғысынан қарастыра отырып, оны мұғалім мен оқушылардың білім беру мәселелерін шешуге бағытталған өзара байланысты іс-әрекет тәсілі; оқушының оқу-танымдық әрекетін ұйымдастыру тәсілі; оқыту формасы (белгілі бір мазмұнмен жұмыс істеу кезінде мұғалім мен оқушылардың өзара әрекеттесуіне тапсырыс беру, орнату, жүйеге келтіру) ретінде анықтайды [7].

Қазіргі уақытта дидактикада веб-квест студенттер жұмыс істейтін ақпараттың бір бөлігі немесе барлығы әртүрлі веб-сайттарда орналасқан веб-жоба ретінде түсініледі. Студентке белгілі бір тақырып бойынша интернетте материалдар жинау, осы материалдарды қолдана отырып, кез-келген мәселені шешу тапсырмалары беріледі. Кейбір дереккөздерге сілтемелерді студенттерге оқытушы береді, ал кейбіреулерін қарапайым іздеу жүйелерін қолдана отырып өздері таба алады. Квест аяқталғаннан кейін студенттер осы тақырып бойынша өздерінің веб-парақтарын немесе электронды, баспа немесе ауызша түрдегі басқа да шығармашылық жұмыстарын ұсына алады [8].

Веб-квесттер заманауи ақпараттық технологиялар негізінде құрылған және ғаламдық компьютерлік желінің ақпараттық кеңістігінің байлығы мен шексіздігін білім беру мақсатында пайдалануды көздейді, белгілі бір тақырыпты зерттеуде болашақ маманның ынтасын арттыру, оларды заманауи технологиялармен таныстыру, интернеттің мүмкіндіктерін барынша пайдалана білу, шынайы көздерден білім алу дағдыларын қалыптастыруға бағытталады.

Веб-тапсырмаларды әзірлеу технологиясы ұзақ және қиын процесс болып табылады. Біріншіден, кез-келген тақырыпты зерттеу бойынша жұмыс жасай отырып, оқытушы белгілі бір тақырып бойынша интернет-ресурстардың ақпаратын кеңінен пайдаланады. Екіншіден, веб-квесті орындау бойынша жұмыс жасай отырып, студент жеке немесе командада веб-квест бойынша жұмыс істейтініне қарамастан, өзі үшін тапсырманы орындаудың ең ыңғайлы қарқынын таңдай алады. Үшіншіден, веб-квест тақырып бойынша қосымша ақпаратты іздеуге мүмкіндік береді, алайда

бұл әрекет оқытушы белгілеген белгілі бір шеңберде іске асуы керек. Оқытушының сайттарды алдын-ала таңдауы студенттердің расталмаған, жалған немесе объективті емес ақпараты бар сайттарды пайдалану ықтималдығын болдырмауға мүмкіндік береді.

Мультимедиялық түрде ұсынылған ақпарат оқулықтардағы ақпаратқа қарағанда басқа қасиеттерге ие. Ол білімді игеруге және түсінуге бағытталған емес, тек құрылымы жоқ бейнені қалыптастыруға бағытталған. Сонымен қатар, интернетте ақпараттың әртүрлі формалары бір-бірімен байланысты және эффектілердің көмегімен адам психикасына әсер етеді: мәселен түс, дыбыстар мен символдардың үйлесімі. Интернеттегі ақпаратты ұсынудың ерекшелігі – бұл жерде әр түрлі жанрларда, стильдерде ұсынылған, әртүрлі адрестік бағытқа ие, сол фактілер әртүрлі түсіндіріледі. Сондықтан зерттеушілер атап өткендей «...тек пән маманы тақырыптық сайттағы ақпаратты бағалай алады және оны оқу процесінде қолдануға болатындығын шешеді». Оқытушы сонымен қатар интернет-ресурстарды студенттер дайындығының әртүрлі деңгейлеріне назар аудара отырып таңдайды.

Веб-квестті дамыту технологиясын келесі негізгі кезеңдер түрінде ұсынуға болады.

1. Қатысушылардың негізгі рөлдерін нақты сипаттайтын қысқаша кіріспе тұжырымы немесе квест сценарийі, алдын-ала жұмыс жоспары, бүкіл квестке шолу.

2. Кесте түрінде орындау үшін қажетті тапсырманы құрастыру, оны кейіннен толтыру қажет. Кесте тапсырмадан, бағалау шкаласынан, сұрақтар мен мүмкін жауаптардың нұсқаларынан, кеңестерден тұрады. Тапсырма кестесі әр студентке немесе бүкіл топқа бөлек жіберілуі мүмкін.

3. Студенттердің тапсырманы орындауы үшін қажетті ақпараттық ресурстар банкін (электрондық түрде – компакт дискілерде, бейне және аудио тасымалдаушыларда, қағаз түрінде, интернеттегі ресурстарға сілтемелер, тақырып бойынша веб-сайттардың мекенжайлары) ұсыну. Бұл тізім аннотациялануы керек.

4. Тапсырманы орындау кезеңдерінің кадамдық сипаттамасы мыналарды қамтиды:

- студенттердің оқытушы ұсынған материалды өз бетінше зерттеуі;
- оқытушының веб-квест мазмұнына немесе оны көрсетуге тікелей байланысты мәселелер бойынша консультациясы;
- студенттердің тапсырма-кестені толтыруы;
- тақырып бойынша веб-квесті орындайтын студенттер арасында команданың әрбір мүшесінің жеке жұмыс нәтижелерін талқылау.

Топ мүшелері қорытынды презентация (веб-беттер және т.б.) үшін неғұрлым маңызды материалды таңдайды, электрондық көздерді пайдалану бойынша оқытушының ұсыныстарын; қорытынды презентацияны рәсімдеу бойынша оқытушының талап-тілегін (нұсқаулық,

веб-бет және т.б.) басшылыққа алады және құрылымын әзірлейді.

5. Материалды ұйымдастыру және жүйелеу бойынша нұсқаулық. Онда веб-квесттің орындалу уақыты және веб-сайттарды кезең-кезеңмен бөлу бойынша ұсыныстар бар. Егер студент өз бетінше, дербес беттерді құру барысында техникалық қиындықтар туындаса, онда оларға веб-квест құру моделін көрсететін «нұсқалар» беріледі.

Нәтижелер және талқылау

Психологиялық тұрғыдан веб-квест шығармашылық және ынтымақтастық атмосферасында оқытушылармен жаңа қарым-қатынас орнату, қорытынды бақылаудан өтудегі кедергілерді жеңілдету сияқты мәселелерді шешеді. Әдістемелік тұрғыдан алғанда, веб-квест пәнге деген қызығушылықты, мотивацияны, шығармашылық деңгейін және өзіндік жұмысты ұйымдастырудың басқа да түрлерін арттыруы мүмкін. Сонымен, веб-квесттерді оқыту үдерісінде қолдану кәсіби құзіреттілікті қалыптастыру мәселесін де шешуге айтарлықтай ықпал етеді.

Бұл ойды веб-квесті оқытудың конструктивті тәсілі ретінде сипаттаған Филипп Бенц пікірі қуаттай түседі. Ол «веб-квест қатысушылары интернеттен алынған ақпаратты жинап, жүйелеп қана қоймайды, олар өз әрекеттерін өздеріне жүктелген міндеттерге, көбінесе болашақ мамандығымен байланыстыруға бағыттайтындығын орынды атап көрсетеді [9].

Ал, Е.М. Шульгинаның көрсетуінде жеке веб-сайтта орналас-тырылған веб-жобамен жұмыс белгілі бір проблемалық мәселені зерттеуге және негізінен болашақ кәсіби іс-әрекетпен байланысты ізденіске бағытталуы қажет [10].

Оқытушы студенттерді интернеттің шексіз кеңістігінен қажетті ақпаратты іздеуге мәжбүрлеудің орнына, оларға жоба тақырыбына және олардың білім деңгейіне сәйкес келетін веб-сайттар тізімін ұсынады. Қажетті ресурстарды іздеуге үнемделген уақыттың арқасында веб-квест қатысушылары көп уақытын өз жобасын жасауға және зерттеу нәтижелерін ұжымдық (топтық) және жеке түрде ұсынуға жұмсайды.

Веб-квест болашақ маманның аналитикалық және шығармашылық ойлау дағдыларын дамытуға бағытталады; веб-квест технологиясын қолданушы оқытушы пәндік және әдістемелік құзыреттіліктің жоғары деңгейіне ие болуы тиіс. Веб-квест технологиясын әзірлеу кезінде оқытушының студенттерге іздеу, талдау, жалпылау, жаңа ақпаратты қорытындылау, оны сақтау және тасымалдау дағдылары қажет болатын жағдайларды жасау мүмкіндігі бар.

Сондай-ақ, веб-квест технологиясын кәсіби құзіреттілікті қалыптастыруды бақылаудың тиімді нысаны ретінде пайдалануға болады.

Веб-квест технологиясының бірнеше жіктмесі бар. Жобамен жұмыс істеу кезінде басым болатын әрекеттерге сәйкес олар: зерттеушілік, шығармашылық, ақпараттық, тәжірибеге бағытталған жобалар болып ажыратылады.

Веб-квесттер белгілі бір мәселені, пәнді, тақырыпты қамтиды және пәнаралық болуы мүмкін.

Веб-квесттерді қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді жұмыс үшін пайдалануға болады. Қысқа мерзімді веб-квест қарапайым білім беру мақсаттарын көздейді – білімді кеңейту, тереңдету және оны біріктіру, олар әдетте бір-үш сабаққа арналады.

Ұзақ мерзімді веб-квесттерде басқа деңгейдегі білім беру мақсаты шешіледі: студенттер ақпарат көздерінен, интернеттен және шынайы өмірден алған білімдерін кеңейтеді және түрлендіреді. Олар ұзақ мерзімге – семестрге немесе тіпті оқу жылына арналуы мүмкін.

Веб-квест тиімді аралық немесе қорытынды бақылау нысаны бола алады. Бұл сонымен қатар жеке, топтық және жұптық бақылаудың заманауи түрі болып саналады. Веб-тапсырмалардың артықшылығы мұнда белсенді оқыту әдістерін қолдану мүмкіндігі кең. Осылайша, веб-квест топтық және жеке бақылауға арналған болуы мүмкін. Бақылаушы веб-квест тексерудің екі түрін қамтиды: білімді тексеру (іс жүзінде «квесттен өту») және ақпараттық іс-әрекет дағдыларын тексеру (квесттен өткеннен кейін студент сонымен қатар қорытынды ұсынуы немесе квесттің сюжетіне сәйкес келетін тапсырманы орындауы керек), ақпаратты дұрыс ұсыну мүмкіндігі.

Компьютерлік веб-квесттерді пайдаланған кезде, кем дегенде екі нәтиже болуы мүмкін. Нәтижені бағалаудың бірінші құрамдас бөлігі, шын мәнінде, аяқталған веб-квест көрінісін бейнелейді. Оның үстіне, игерілген ақпараттың көлемі емес, мақсатқа жету үшін оның іс-әрекетте қолданылуы (қалай қолданылатыны) бағаланады. Екінші нәтиже – студенттерді «білімді меңгеру» процесіне қосудың педагогикалық әсері және олардың логикалық қолданылуы, яғни тұрақты қарым-қатынас режимінде пәндік ортада ақпаратты іздестіру әрекеттеріне қосылуы.

Веб-квест бойынша орындалған тапсырмаларды қорғау барысында студент әрбір әрекетке, тапсырмаға және т.б. бір ғана емес, бірнеше көзқарастар, бірнеше шешімдер болуы мүмкін екенін көреді. Ол басқа көзқарастарды салыстыруға, талдауға және қабылдауға үйренеді. Компьютерлік веб-квесттерді қолданудың қазіргі практикалық және зерттеушілік тәжірибесі олардың пән бойынша білім беру процесіне енгізудің тиімділігін көрсетеді, атап айтқанда:

- болашақ маманның ақпараттық іс-әрекет дағдыларын дамытуға;

- таным процесіне жағымды эмоционалды қарым-қатынас қалыптастыруға, оқу мотивациясын, оқытылатын пән бойынша білімді меңгеру сапасын арттыруға;

- болашақ маманның шығармашылық әлеуетін дамытуға ықпал етеді.

Веб-тапсырмалардың тақырыбы әртүрлі болуы, проблемалық тапсырмалар қиындық дәрежесіне қарай ерекшеленуі мүмкін.

Веб-квест барысында студенттер жеткіліксіз деңгейде үйренген материалға қайта оралып, жеке жаңа қарқынмен жұмыс істей алады. Оқуға деген осы көзқарасты жүзеге асыру оқытушының мүмкіндіктерін кеңейтеді, бұл оған оқу процесін жекелендіруге мүмкіндік береді. Бұл даралау, ең алдымен, студенттердің алдын-ала дайындығын (олардың білімі мен дағдыларының деңгейін), психологиялық ерекшеліктерін (темперамент, ойлау процестерінің сипаты, оқу қабілеті, оқу элементтерімен жұмыс жылдамдығы) ескерумен байланысты. Оқу процесін дұрыс ұйымдастыру үшін оқытушыда әрдайым студенттерге ұсынылатын оқу элементтерінің қоры болуы керек. Бұл оқу элементтері болашақ мұғалімнің білімін кеңейтеді, тереңдетеді, берік және сапалы етеді.

Қорытынды

Осылайша, болашақ мұғалімнің кәсіби дайындық процесіне енгізілген веб-квест технологиялары кәсіби құзыреттілікті тиімді қалыптастыру құралы болып табылады.

Болашақ мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі кіріктірілген ақпараттық-коммуникациялық білімді, дағдылар мен іскерліктерді меңгеруді; конструктивтік әдістерді қолдана отырып, білім беру процесінің үнемі өзгеріп отыратын жағдайында оңтайлы және стандартты емес педагогикалық шешімдерді әзірлеу мен енгізуді; веб-квест технологияларын үйренуге және игерілген білім мен дағдыларды педагогикалық практикада қолдануға негізделген мотивацияны қамтиды.

Веб-квест технологиясын болашақ мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру құралы ретінде пайдалану оның мазмұны мен құрылымын сапалы тұрғыда өзгертеді.

Қорытындылай келе, төмендегідей тұжырымдар жасауға болады:

- веб-квест технологиясын меңгеру болашақ маманды педагогикалық іс-әрекетке дайындауда үлкен дидактикалық әлеуетке ие;

- бұл технология білім беру бағдарламасын меңгерудің міндетті нәтижесі болып табылатын кәсіби құзыреттіліктер кешенін жетілдіреді;

- веб-квесттерді жобалау процесінде қалыптасатын білім, білік, құзыреттіліктер өзінің кәсіби іс-әрекетін тиімді ұйымдастыруға қабілетті маманды дайындау мүмкіндігін арттырады;

- болашақ мұғалімдерге веб-квесттерді әзірлеу және білім беру

процесіне енгізу дағдыларын үйрету әдістемесі одан әрі жетілдіруді талап етеді.

Оқыту процесіне веб-квесттерді енгізудің тағы да бір артықшылығы болашақ мұғалімдерді өзіндік аналитикалық және креативті ойлауға ынталандыру, оларды өз нәтижелері мен топпен жұмыс нәтижелерін объективті бағалауға тарту болып табылады.

Веб-квесті дайындау уақыт пен жоғары кәсібилікті қажет етеді. Белгілі бір курсқа арналған веб-тапсырмалар топтамасын жасай отырып, оқытушы оны кейінгі уақыттарда да қолдана алады, уақытты үнемдеп қана қоймайды, сонымен қатар оқыту мен бақылау процесін қызықты әрі заманауи тұрғыда ұйымдастырады.

Веб-квесттерді қолдану тәжірибесін талдай отырып, оларды пәндерді оқытуда қолданудың келесі артықшылықтарын атап өтуге болады:

- сабақтардың практикалық бағыттылығын арттыру;
- оқытудың сабақтастығын күшейту, жеке дайындыққа сүйену;
- аудиториялық сабақтарға бөлінетін сағаттардың жетіспеушілігін болдырмау.

ӘДЕБИЕТ

[1] Методология моделирования информационной образовательной среды вуза. /Б.С.Ахметов, Ю.П.Ехлаков, М.П.Силич, В.В.Яворский. – Алматы, 2008. – 275 с.

[2] Кунанбаева С.С. Создание информационно-обучающей среды в системе университетского образования /С.С. Кунанбаева, Г.К. Нургалиева, А.Т. Чакликова. — Алматы: РЦИО, 2006. — 119 с.

[3] Чакликова А.Т. Состояние и тенденции информатизации иноязычного образования //Учитель иностранного языка в контексте информатизации иноязычного образования: материалы респ. науч.-практ. конф. — Алматы, 2012. — С. 6–10.

[4] Оразалина З. З. Формирование технологической готовности преподавателя вуза к использованию виртуальной образовательной среды при кредитной технологии обучения: на примере Республики Казахстан. - Барнаул, 2015

[5] Жусубалиева Д. М. Теоретические основы формирования информационной культуры студентов в условиях дистанционного обучения: дисс. д.п.н., 13.00.01. – Алматы, 1997.

[6] Москалевич Г.Н. Понятие и сущность образовательной информационно-коммуникационной технологии веб-квест. // Информационно-технологическое обеспечение образовательного процесса современного университета: Секция 4 Интернет-технологии в учебном процессе. – Минск. 2013. - С. 287-293.

[7] Андреева М.В. Технологии веб-квест в формировании коммуникативной и социокультурной компетенции //Информационно-коммуникационные технологии в обучении иностранным языкам: Тезисы докладов I Международной научно- практической конференции. - М., 2004.

[8] Быховский Я.С. Образовательные веб-квесты // Информационные технологии в образовании. ИТО-99: материалы международной конференции [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ito.bitpro.ru/1999>. [Дата обращения: 05.10.2022].

[9] Бенц Ф. Применение веб-квестов в учебной деятельности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.natalia-chimera.ru/view.php?id=42>. [Дата обращения: 01.09.2022].

[10] Шульгина Е.М. Мотивация познавательной деятельности студентов посредством технологии веб-квест // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. - 2016. - Т. 21. - № 5-6. – С. 40-45.

REFERENCES

[1] Metodologiya modelirovaniya informatsionnoy obrazovatel'noy sredy vuza (Methodology for modeling the information educational environment of a university). /B.S.Akhmetov, YU.P.Yekhlakov, M.P.Silich, V.V.Yavorskiy. – Almaty, 2008. – 275 s. [in Rus.]

[2] Kunanbayeva S.S. Sozdaniye informatsionno-obuchayushchey sredy v sisteme universitetskogo obrazovaniya (Creation of an information-learning environment in the system of university education) /S.S. Kunanbayeva, G.K. Nurgaliyeva, A.T. Chaklikova. — Almaty: RTSIO, 2006. — 119 s. [in Rus.]

[3] Chaklikova A.T. Sostoyaniye i tendentsii informatizatsii inoyazychnogo obrazovaniya (Status and trends of informatization of foreign language education) //Uchitel' inostrannogo yazyka v kontekste informatizatsii inoyazychnogo obrazovaniya: materialy resp. nauch.-prakt. konf. — Almaty, 2012. — S. 6–10. [in Rus.]

[4] Orazalina Z. Z. Formirovaniye tekhnologicheskoy gotovnosti prepodavatelya vuza k ispol'zovaniyu virtual'noy obrazovatel'noy sredy pri kreditnoy tekhnologii obucheniya: na primere Respubliki Kazakhstan (Formation of technological readiness of a university teacher to use a virtual educational environment with credit technology of education: on the example of the Republic of Kazakhstan). - Barnaul, 2015 [in Rus.]

[5] Zhusubaliyeva D. M. Teoreticheskiye osnovy formirovaniya informatsionnoy kul'tury studentov v usloviyakh distantsionnogo obucheniya: diss. d.p.n., 13.00.01 (Theoretical foundations of the formation of information culture of students in conditions of distance learning: diss. PhD, 13.00.01). – Almaty, 1997. [in Rus.]

[6] Moskalevich G.N. Ponyatiye i sushchnost' obrazovatel'noy

informatсионno-kommunikatsionnoy tekhnologii veb-kvest (The concept and essence of educational information and communication technology web quest). //Informatsionno-tekhnologicheskoye obespecheniye obrazovatel'nogo protsessa sovremennogo universiteta: Sektsiya 4 Internet-tekhnologii v uchebnom protsesse. – Minsk. 2013. – S. 287-293. [in Rus.]

[7] Andreyeva M.V. Tekhnologii veb-kvest v formirovanii kommunikativnoy i sotsiokul'turnoy kompetentsii (Web quest technologies in the formation of communicative and socio-cultural competence) // Informatsionno-kommunikatsionnyye tekhnologii v obuchenii inostrannym yazykam: Tezisy dokladov I Mezhdunarodnoy nauchno- prakticheskoy konferentsii. – M., 2004. [in Rus.]

[8] Bykhovskiy YA.S. Obrazovatel'nyye veb-kvesty (Educational web quests) //Informatsionnyye tekhnologii v obrazovanii. ITO-99: materialy mezhdunarodnoy konferentsii [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://ito.bitpro.ru/1999>. [Data obrashcheniya: 05.10.2022]. [in Rus.]

[9] Bents F. Primeneniye veb-kvestov v uchebnoy deyatel'nosti (The use of web quests in educational activities) [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.natalia-chimera.ru/view.php?id=42>. [Data obrashcheniya: 01.09.2022]. [in Rus.]

[10] Shul'gina Ye.M. Motivatsiya poznavatel'noy deyatel'nosti studentov posredstvom tekhnologii veb-kvest (Motivation of cognitive activity of students through web-quest technology) //Vestnik Tambovskogo universiteta. Seriya: Gumanitarnyye nauki. – 2016. – T. 21. – № 5-6. – S. 40-45. [in Rus.]

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ТЕХНОЛОГИИ ВЕБ-КВЕСТ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

*Калиева К.М.¹, Утебаева Б.Т.², Жалгасова Ш.А.³

*¹к.п.н., профессор КазУМОиМЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан,
e-mail: kalieva.k.m@mail.ru

²м.п.н., старший преподаватель, Казахская национальная консерватория
имени Курмангазы, Алматы, Казахстан, e-mail: bota071@mail.ru

³к.п.н., профессор КазУМОиМЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан,
e-mail: sholpan1945@outlook.com

Аннотация. В эпоху информатизации современного образования средства информационно-коммуникативных технологий и их влияние на формирование профессиональной компетентности будущего учителя приобретают особую актуальность.

В соответствии с требованиями общеобразовательного стандарта будущий специалист в процессе обучения должен уметь создавать информационно-образовательную среду и умело использовать преимущества современных технологий, (в частности, веб-квест технологии).

В настоящее время веб-квест технологии используются недостаточно и не в полной мере, без теоретического осознания ее сущности, бессистемно и непоследовательно входят в практику образования. В связи с чем, необходимо говорить об актуальности проблемы выявления дидактического потенциала веб-квестов в образовательной сфере.

В данной статье рассматриваются педагогические возможности веб-квест технологии в формировании профессиональной компетенции будущих педагогов. Использование веб-квест технологии в качестве информационного источника делает организацию учебного процесса более разнообразным и продуктивным, способствует самосовершенствованию и пониманию возможностей самореализации, помогают раскрытию творческого потенциала и развитию информационной культуры будущего учителя.

Статья раскрывает особенности веб-квест технологии, описываются структура и формы работы с веб-квестами. Показывает их место в ряду других информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: образовательный процесс, формирование профессиональной компетенции, дидактическое средство, информационно-коммуникационные технологии, информационные ресурсы, интерактивная деятельность, веб-квест технология, веб-сайт.

PEDAGOGICAL POSSIBILITIES OF WEB-QUEST TECHNOLOGY IN FORMING PROFESSIONAL COMPETENCES OF FUTURE TEACHERS

*Kalieva K.M.¹, Utebaeva B.T.², Zhalgasova Sh.A.³

*¹c.p.s., professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan,
e-mail: kalieva.k.m@mail.ru

²m.p.s., senior teacher, Kurmangazy Kazakh national conservatoire,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: bota071@mail.ru

³c.p.s., professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan,
e-mail: sholpan1945@outlook.com

Abstract. In the era of informatization of modern education, the means of information and communication technologies and their influence on the formation of the professional competence of the future teacher are of particular relevance.

In accordance with the requirements of the general educational standard, the future specialist in the learning process must be able to create an information and educational environment and skillfully use the advantages of modern technologies (in particular, web quest technology).

Currently, web quest technologies are used insufficiently and not fully, without a theoretical understanding of its essence, unsystematic and

inconsistently enter the practice of education. In this connection, it is necessary to talk about the relevance of the problem of identifying the didactic potential of web quests in the educational field.

This article discusses the pedagogical possibilities of web quest technology in the formation of the professional competence of future teachers. The use of web quest technology as an information source makes the organization of the educational process more diverse and productive, promotes self-improvement and understanding of the possibilities of self-realization, helps to unlock the creative potential and develop the information culture of the future teacher.

The article reveals the features of web quest technology, describes the structure and forms of working with web quests. Shows their place among other information and communication technologies.

Key words: educational process, formation of professional competence, didactic tool, information and communication technologies, information resources, interactive activity, web quest technology, website

Статья поступила 30.01.2023

УДК 378.147.88
МРНТИ 14.35.09
<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.006>

«STEM» БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ НЕГІЗІНДЕ БОЛАШАҚ ИНФОРМАТИКА ПЕДАГОГТАРЫН ДАЯРЛАУДЫҢ ДИДАКТИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

*Қаратаева М.С.¹, Гриншкун В.В.², Каратаев Г.С.³

¹докторант, М.Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан,
e-mail: mondra-mali@mail.ru

² п.ғ.д., профессор, Мәскеу қалалық педагогикалық университеті,
Мәскеу, Ресей, e-mail: grinshkun@mgpu.ru

³PhD доктор, М.Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан,
e-mail: galimzhan.87@mail.ru

Аңдатпа. Әлемнің тез өзгеріп жатқан көрінісі, жаппай жаһандану және білім беруді тез ақпараттандыру, әлемдік білім беру кеңістігіндегі интеграция, мемлекет пен қазіргі қоғам жағдайында, педагогтың жеке басына қойылатын талаптарымен қатар білікті ғылыми және ғылыми-педагогикалық кадрларды даярлау сапасын арттырудың маңызы зор. Олардың ішінде болашақ информатика педагогтарын кәсіби даярлауға ерекше көңіл бөлінеді. «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ педагогикалық кадрларды даярлау, әрі педагог мамандығының

беделін және олардың сапалық құрамын арттыру маңызды мәселелердің бірі болып табылады.

Бұл информатика ғылымының өзінің де, қазіргі кезде кеңінен тараған электронды және қашықтан оқыту жағдайында информатиканың оқу үдерісінде тікелей зерттеліп, белсенді қолданылып жүрген ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың да қарқынды дамуымен, сонымен қатар информатика курсының мазмұны мен оны оқыту әдістемесінде тікелей көрініс табатын қазіргі білім беруді дамытудың әлемдік тенденциялары. Осының барлығы болашақ информатика педагогының кәсіби даярлығын арттыру қажеттігін көрсетеді.

Мақалада «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарды даярлаудың дидактикалық шарттары туралы мәліметтер берілді. Болашақ информатика педагогтарды STEM білім беруді жүзеге асыру мүмкіндіктерін зерттеуге, информатика кабинетінде STEM білім беруді ұйымдастыру үшін заманауи педагогикалық және ақпараттық технологиялардың сәйкес құралдарын таңдауға, информатика педагогтардың осы қызметке әдістемелік даярлауға арналған инновациялардың, пәнаралық байланыстарды жүзеге асыруда IT технологияларды пайдалануға даярлау, жеке тұлғаның шығармашылық әлеуетін дамытуды көздейді.

Зерттеу мақсатымыз «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарын даярлаудың дидактикалық шарттарын ұсыну және оның тиімділігін ашып көрсету болып табылады.

Педагогтарды STEM білім беруді жүзеге асыруға даярлау олардың кәсіби-педагогикалық құзыреттілігінің маңызды және қажетті компоненті ретінде электрондық білім беру ресурстарын құруға және пайдалануға дайындығын қамтамасыз етеді және шығармашылық қабілеттің арттырады.

Тірек сөздер: STEM білім беру, информатика педагогы, оқыту әдістемесі, даярлау, пәнаралық байланыстар, «STEM» білім беру бағдарламасы, дидактикалық шарт, кәсіби педагогикалық құзыреттілік

Негізгі ережелер

Зерттеу проблемасын шешуде педагогтардың цифрлық құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық іргелі заманауи зерттеулерінің нәтижелері мен зерттеудің жүйелі іске асырылуының логикалық бірізділігі басшылыққа алынды.

«STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарды даярлаудың дидактикалық шарттарын ашып көрсетуді мақсат еттік. «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарды даярлаудағы кәсіби педагогикалық мәселелерді шешу үшін, оның мазмұны педагогикалық, психологиялық білім мен өнер түрлерінің туындыларын біріктіру болып табылады және

ол педагогикалық құралдар мен әдістердің көмегімен жүзеге асырылады. «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде пәнді оқытуға қойылатын жалпы қағидалар: объективтілік, ғылымилық, теорияның практикамен байланысы, тәрбиелік оқыту, кәсіби бағыттылық, сабақтастылық, пәнаралық байланыстылық жүйелілік, бірізділік, қажетті қиындық дәрежесіндегі қолжетімділік, көрнекілік әдістерінің әртүрлігі, білім алушылардың белсенділігі, шығармашылық іс-әрекет тәжірибесімен ұштасып шығармашылықпен жұмыс басшылыққа алынды.

Кіріспе

«Білімді ұлт» сапалы білім беру ұлттық жобаның негізгі бағыттарына сай, еліміздегі Жоғары оқу орындарының бәсекеге қабілеттілігін жоғарылату мақсатында 2025 жылдың соңына дейін шетелдік жоғары оқу орындарының бес филиалын ашу жоспарланды, ал бұл болса, жастардың шетелге кетуін шектеуге әсер етеді [1].

Министрлік тарапынан Жалпы білім беру мен мамандар дайындау салаларын ақпараттандыруға байланысты информатика пәнін оқытуға қойылатын дидактика қағидалары нақтыланған мемлекеттік стандарты бекітілді. Әрі, STEM пәнін оқытудың мазмұны мен мақсаты, әдістері, құралдары мен ұйымдастыру түрлерін зерттейтін жүйе ретінде қарастырылды. Мектеп базасында компьютерлермен және материалды техникалық жабдықтармен жабдықталған сыныптарда болашақ информатика педагогтарын STEM пәнін оқыту үшін кәсіби іс-әрекетке даярлауды қажет етеді.

STEM білім беру ресурстарының мазмұны мен интерфейсін жаңарту, әрдайым білім беру құралдарына қойылатын үнемі өзгеріп отыратын талаптарға сәйкес келе бермейді. STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) - ғылым, технология, инженерия және математика ұғымдарын қамтиды. Мұның негізінде де бұл ұғымның жаңа нұсқалары пайда болды, олардың ішінде кең таралғаны STEAM (ғылым, технологиялар, инженерия, өнер және математика) сонымен қатар, STREAM (ғылым, технологиялар, робототехника, инженерия және математика) ұғымдары кездеседі.

Бүгінгі күні STEM әлемдік білім беру жүйесінің басты бағыттарының бірі болып табылады [2]. Осыған орай, «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарын даярлауда білім беру ресурстарының дидактикалық мүмкіндіктерін пайдалануға ғана емес, оларды құру мен оқытудың белгілі бір түріне бейімделуге дайындауды талап етеді.

Материалдар мен әдістер

STEM – бұл оқытудың интеграцияланған тәсілі, оның аясында академиялық, ғылыми-техникалық тұжырымдамалар шынайы өмір

жағдайында зерттеледі. STEM білім берудің басты мақсаты мектеп, қоғам, жұмыс және бүкіл әлем кеңістігінде STEM – сауаттылықты дамытуға және әлемдік экономикадағы бәсекеге қабілеттілікке ықпал ететін нық байланыстарды орнату болып табылады [3].

Т. А. Бороненко, В. В. Гриншкун, В. В. Гур, Л. Х. Зайнутдинова, С.В.Зенкина, О.Г.Смолянинова, А. Ю. Уваровтың зерттеулерінде педагогтарды электрондық білім беру ресурстарын қолдануға және құруға дайындау проблемаларына арналған. Осы зерттеулерді талдау болашақ информатика педагогтарды STEM білім беруге даярлаудың дидактикалық шарттарын анықтауға бағытталған зерттеулердің жоқтығын көрсетеді.

Педагогтың кәсіби дайындығының жалпы теориялық негіздері М. Б. Алиев, Ф. Н. Алипханова, Б. Г. Ананьев, Ю. К. Бабанский, Т. Г. Везилов, Г. М. Гаджиев, Б. С. Гершунский, Л. Н. Давыдова, Г. А. Қараханова еңбектерінде зерттелді.

Заманауи электрондық білім беру ресурстарын құруға болашақ педагогтарды даярлау мен оларды кәсіби қызметте қолдану мәселелерін зерттеу мен әрі, осы мәселелер бойынша іргелі және қолданбалы аспектілерін Я.Л. Ваграменко, Д. Ш. Матрос, Б. Е. Стариченко зерттеулерінде қарастырылған. Білім берудегі ақпараттандыру жолдары айқындалған. Атап айтсақ, ақпараттық және коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы, білім беру үдерісін ұйымдастыруға М.М. Абдуразаков, Т. Г. Везилов, Г. М. Гаджиев, Е. В. Баранова, Л. И. Долинер, Н. И. Пак, З. В. Семенова және т. б. жұмыстары арналған.

Болашақ педагогтардың ақпараттық коммуникациялық технологиялар бойынша құзыреттілігін табысты қалыптастыру шарттарын В. А. Адольф, Т. В. Добудько, А. А. Елизаров, М. П. Лапчик, С. Р. Удалов және т. б. еңбектерінде қарастырылды.

А.И. Башмаков, И.Г. Захарова, Е. С. Полат, И. В. Роберт, Н. В. Софронова және т. б. зерттеулерінде оқыту сапасын арттыру үшін электрондық білім беру ресурстарын қолдану тетіктері ашып көрсетілді.

Информатика саласы бойынша Ресейлік ғалымдар В. В. Гриншкун, В. В. Гур, С. В. Зенкина, О. Г. Смолянинова, А. Ю. Уварова және т. б. зерттеулеріне талдау нәтижесінде, болашақ информатика педагогтарының электрондық білім беру ресурстарын құру және пайдалану саласындағы құзыреттілігін қалыптастыру жағдайларын анықтауға бағытталған.

Инженерлік-техникалық және жартылыстану-ғылыми бағыттар бойынша оқушыларды оқытудағы заманауи технологияларымен қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін мұғалімдерді даярлаудың озық кешенді тәсілі STEM білім беру.

STEM білім берудің басты екі компоненті бар, біріншісі пәндер мазмұнының интеграциясы (жаратылыстану ғылымдары, ақпараттық және инженерлік технологиялар, математика), екіншісі жобалық іс-әрекетті жүзеге асыру, яғни жобалар мен зерттеулерді орындау, оқу

қызметінің нысаны болып табылады [4]. Жоғары педагогикалық білім беру жүйесінде STEM – ұстанымын толыққанды жүзеге асыру үшін теориялық және эмпирикалық зерттеулердің жалпыланған ұсыныстары қажет. Жоғары оқу орындары мен орта мектеп педагогтарын пәнаралық ұстанымға негізделген оқытудың шетелдік тәжірибесін талдау нәтижесі, олардың физика-математика пәндерді оқытуда STEM технологияларды пайдалануы колледждер мен университеттер студенттерінің үлгерімі мен өзін-өзі бағалауын арттыратынын көрсетеді [5].

Дегенімен, «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарды даярлаудың дидактикалық шарттары бойынша зерттеулердің жоқтығын көрсетеді.

Кәсіби құзыретті болашақ информатика пәнінің педагогын даярлауға қойылатын қазіргі заманғы талаптарды талдау, сондай-ақ осы бағыттағы әдебиеттердегі зерттеу нәтижелері мен «STEM» білім беруге болашақ информатика педагогтарын даярлаудың дидактикалық шарттарын зерттеу нәтижесінде олардың арасындағы келесідей қайшылықтарды анықтадық:

- «STEM» білім беруге болашақ информатика педагогтарын даярлау деңгейіне қойылатын талаптардың өсуі және жоғары білім беру жүйесінің оларды іске асыру мүмкіндігінің жеткіліксіздігі;

- «STEM» білім беру ресурстарының дидактикалық мүмкіндіктері және оларды оқу үдерісінде пайдалану шарттарының жеткіліксіздігі;

- болашақ информатика педагогтарының «STEM» білім беруге кәсіби құзіреттілігін қалыптастыру қажеттілігі және ЖОО-дағы білім беру үдерісінде студенттерді «STEM» білім беруге даярлаудың дидактикалық шарттарының жеткіліксіз бағыты.

Аталған қарама-қайшылықтар зерттеу проблемасын өзекті етеді яғни, оның мәні оқытудың дидактикалық шарттарын негіздеу болып табылады. Осыған орай, «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарын даярлаудың дидактикалық шарттарын анықтау үшін алдымен оның мәніне назар аударсақ. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігінде «шарт» ұғымына мынандай анықтама берілген:

- «Шарт» - өзара міндеттер алу жөніндегі келісім ретінде;
- «Шарт» - міндет, борыш ретінде;
- «Шарт» - керектілік, қажеттілік тұрғысында қарастырылған [6].

Т.А.Цецоринаның пайымдауы бойынша шарт – белгілі бір заттың ол онсыз өмір сүре алмайтын қоршап тұрған көріністерге деген қатынасын білдіреді деген пікірін білдіреді [7]. Шарт нақты көрініс пайда болатындай немесе көрінетін және дамитын жағдайды жасайды.

Дидактика негізін қалаған Я.А.Коменскийдің пікірі бойынша оқу үдерісі дидактикалық қағидалармен бірізділікпен жүргізілуі қажет. Дидактикалық шарттар - педагог құралы болып табылады.

Педагогика саласындағы зерттеулерде «дидактикалық шарттар»

ұғымына түрліше анықтамалар берген. Мәселен, В.С.Егорина дидактикалық шарттар ұғымына мынадай түсінік береді: міндеттерді тиімді шешуге ықпал ететін мазмұны мен формаларды, әдістер мен оқыту құралдарын таңдау, жобалау және қолдану нәтижесі болып табылатын оқу шарттары дегенді білдіреді [8].

Волкова С.В. еңбегінде дидактикалық шарт ұғымына төмендегідей түсінік береді, шарт – білім беру міндеттерін нақты бір класын анықтауға мүмкіндік беретін арнайы модельденген оқыту кезеңдері деген ойын айтады [9].

Ложакова Е.А. зерттеулерінде студенттердің ақпараттық күзиреттілігін қалыптастырудың дидактикалық шарттар ретінде мыналарды қарастырады:

- оқытудың нақты бір нысандарын, құралдарын және әдістерін, игерген білімді бақылау әдістері мен нысанын таңдауды (жаттығулар, тест сұрақтары мен интербелсенді оқыту әдістері мен компьютерлік бағдарламалар және т.б.);

- заманауи ақпараттық технологиялар түрлерін қолдануға құзыреттілігін игеруге ықпал ететін арнайы тапсырмалар дайындау және оларды пайдалану;

- студенттердің білімі, іскерлігі және дағдысын бағалау жүйесін дайындау және пайдалану [10].

Әдебиеттерге талдау жасау негізінде, «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарін даярлаудың дидактикалық шарттары анықтау бойынша зерттеулер қарастырылмағанын анықтадық.

Зерттеу нәтижелері

Оқыту құралдарын тиімді қолданудың дидактикалық шарттары оқыту құралдарына қойылатын сыртқы (ғылыми-техникалық) сипаттамалар мен ішкі (психологиялық-педагогикалық, дидактикалық және әдістемелік) талаптардың өзара байланысын көрсетеді, тиісті оқыту құралдарының нақты дидактикалық мүмкіндіктерін, олардың оқу-тәрбие процесін оның барлық кезеңдерінде кешенді әдістемелік қамтамасыз етуге бағдарлануын ескереді. Біз, «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарды даярлаудың дидактикалық шарттарын әзірледік:

- «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарын оқыту мазмұнын жаңарту;

- «STEM» білім беру бағдарламасын игеруге қажетті материалды-техникалық базамен және дидактикалық оқу материалдарымен қамтамасыз ету;

- «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарды даярлаудың мотивациялық, мазмұндық және операциялық компоненттерінің бірлігін қамтамасыз ету;

- «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтардың танымдық іс-әрекетінің репродуктивті және өнімді сипатының бірлігі;

- болашақ информатика педагогтарды «STEM» білім беру бағдарламасын игеруге ынталандыру және шығармашылық қабілетін арттыру.

Осы орайда, «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарын оқыту мазмұнын жаңарту үшін оқу үдерісіне STEM» білім беру пәні енгізілді. «STEM» білім беру бағдарламасының мақсаты: білім беру саласында STEM элементтерімен ақпараттық технологияларды қолдануға, ғылыми-зерттеу іс-әрекет дағдыларын меңгеруге оқу үдерісінде мониторинг пен басқаруды жүзеге асыруға қабілетті мұғалімдерді даярлау болып табылады.

Пәнді оқыту міндеті: студенттерді білім беру робототехникасы, микроконтроллерлерді бағдарламалау (Ардуино және т. б.), «Python» тілінде бағдарламалау негіздері, C/C++ бағдарламалау негіздері мен деректер базасын бағдарламалау, C-да Объектіге бағдарланған бағдарламалау бойынша білім беру және игерген білімдерін практикада қолдана білуге үйрету болып табылады.

STEM білім беруде жоба әдісін қолдану арқылы студенттердің интеллектуалды және маңызды дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Атап айтсақ: танымдық және практикалық міндеттерді нақтылау, проблемалық жағдайларды талдау, мақсаттарды жобалау, гипотезаларды әзірлеу және тексеру, мақсатқа жетуді жоспарлау, шешімдерді бағалау және дәйекті таңдау жасау, топта тиімді жұмыс жасау. Яғни болашақ STEM педагогтарын даярлаудың оқу жоспарында көзделген практиканың барлық түрлері жобалық-технологиялық болуы қажет.

Жобалармен жұмыс жасауда әр студентке цифрлық дәуірдегі адамға қажетті келесідей дағдылар мен құзыреттерді қалыптастыруға және дамытуға мүмкіндік береді:

- Жобалау іс-әрекет нәтижесіне қол жеткізу туралы хабардар болу;
- Бастамашыл шығармашылық дербестік;
- Өзін-өзі басқару,
- Байланыс және ынтымақтастық;
- Мәселені шешуде интеграциялық және жүйелілік ұстанымдар

[11].

Педагогиканың дидактика деп аталатын тарауында кез-келген оқу пәнін оқытуға қойылатын жалпы талаптар жиыны – дидактиканың принциптері тағайындалған. Дидактика принциптері - бұл оқытудың мазмұнына, ұйымдастырылуына және әдістемесіне қойылатын талаптар жүйесін анықтайтын негізгі ережелер, оқыту принциптерін, формалары мен әдістерін, теориясын зерттейтін педагогика саласы. Дидактикалық принциптері ретінде мыналарды бөліп көрсетеді: саналылық және

белсенділік; көрнекілік, жүйелілік пен бірізділік, беріктік, ғылымилық, шамаға лайықтылық, теорияның практикамен байланысы [12].

Ал, информатика пәнін оқытуға қойылатын жалпы қағидалар: объективтілік, ғылымилық, теорияның практикамен байланысы, тәрбиелік оқыту, кәсіби бағыттылық, сабақтастылық, пәнаралық байланыстылық жүйелілік, бірізділік, қажетті қиындық дәрежесіндегі қолжетімділік, көрнекілік әдістерінің әртүрлігі, білім алушылардың белсенділігі, шығармашылық іс-әрекет тәжірибесімен ұштасып отыр.

Информатиканы оқытуда басшылыққа алынатын ғылымилық қағидасы, білімнің келесідей басты үш сапалық көрсеткішін қамтиды:

а) білім мазмұны заманауи ғылымның деңгейіне сай болуы;
ә) таным әдісінің дұрыс екеніне ғылыми тұрғыда негіздеу арқылы оқушылардың сенімін қамтамасыз ету;

б) таным процесінің маңызды заңдылықтарын ашып көрсету.

Бүгінгі, технологияның даму қарқыны инженерлік және IT-мамандарға, жоғары технологиялық кәсіпорындардың кәсіпқойларына сұраныстың артуына ықпал етеді. Сәйкесінше, білім берудің барлық деңгейінде ғылыми-техникалық құрамдас бөліктерге қызығушылық артып келеді.

Осыған орай, мектептегі «STEM» пәнінің ерекшелігі, оның үнемі өзгерісте болып, түрлі техникалық құралдары мен бағдарламалық құралдарды үздіксіз жаңартып отыруы қажет. Сонымен қатар, жаңа компьютерлік бағдарлама бойынша информатиканы оқыту әдістемесінің жеткіліксіз дәрежеде зерттелуі, тәжірибелі мұғалімдеріне курсты оқыту әдістері мен мазмұнына тереңірек назар аударуды талап етеді. Нақты осы орайда дидактиканың жалпы принциптері көмек береді [13].

Сонымен қатар, «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарды даярлау әдістемесін шартты түрде кезеңдерге бөлуге болады: электронды білім беру ресурстарының құрылымын дамыту; дидактикалық қолдау.

Электрондық білім беру ресурсын *әзірлеудің бірінші кезеңі* мақсат қою, курс мазмұнын анықтау, оны модельдерге (бөлімдер мен тақырыптарға) бөлу жағдайларын қарастыру ең маңызды және күрделі процес болып табылады, өйткені ол болашақ информатика педагогынан дидактиканы жақсы білуді және практикалық тәжірибенің болуын талап етеді.

Жұмыстың *екінші кезеңі магнитті* тасығыштарда (бейне немесе аудио), электронды оқу ресурстары мен тест тапсырмаларын (электрондық оқулықтар мен оқу құралдары, Интернет-ресурстар, тестілеудің автоматтандырылған жүйелері) басып шығару арқылы дидактикалық қамтамасыз етуді әзірлеуге, олармен қатар пайдаланылатын кіріктірілген мүмкіндіктерді (сервистерді): форумдарды, чаттарды, электрондық және бейнеконференцияларды пайдалануға бағытталған баспа басылымдары

(оқулық, оқу құралдары, әдістемелік нұсқаулықтары, журналдары мен газеттері және т.б.) қолдануды жоспарлау.

Болашақ информатика педагогы дидактикалық қолдауды әр түрлі редакторларда әзірлейді: стандартты кеңсе редакторларында Microsoft Word, Excel, PowerPoint, Paint және т.б. түрлі мультимедиялық қосымшалармен тест сұрақтарын дайындауға арналған арнайы редакторларда: Macromedia Flash, Adobe Acrobat, Lucagalli's QuizFaber және т.б..

Жұмыстың үшінші кезеңі әзірленген «STEM» білім беру ресурстарын оқыту жүйесіне орналастыруға бағытталған. Тәжірибе көрсеткендей, болашақ информатика педагогы «STEM» білім беру ресурстарының жеткілікті нұсқасы үшін дайындалған материалдардың көпшілігі желілік нұсқада тиімді қолданылады.

«STEM» білім беру ресурстарын құрудың кезеңдері (алгоритмдері) келесідей болды (кесте. 1).

Кесте 1 - «STEM» білім беру ресурстарын құру кезеңдері

<i>Кезеңдері</i>	<i>Мазмұны</i>
Алдын ала жұмыс	Бастапқы идеяны тұжырымдау. ЭҚЖ әзірлеуге арналған құжаттаманы ресімдеу. Бар элементтерді бағалау. Кадрлық бағалау(мамандардың болуы).
Қажетті ақпаратты жинау	Қажеттіліктері анықтау. Негізгі дидактикалық мақсатты бөлу. Кәдімгі баспа оқулығымен салыстырғанда өнімнің қажеттілігі мен жаңашылдығын негіздеу.
Мазмұнды дайындау	Дидактикалық қосалқы мақсаттарды бөлу. Жоспарын жасау. Мазмұнды модуль түрінде ұсыну.
Дизайн	Жалпы тұжырымдаманы әзірлеу. Медиа тандау (дыбыс, суреттер, бейнелер және т.б.). Сценарий жазу. Толық дизайн + интерактивтілікті қосу.
Өндіріс	Бағдарламалау және мазмұнды цифрландыру. Суреттерді, дыбысты және т. б. жасау. Дайын материалдарды модульдерге жинақтау. Өнім бойынша шарлау қондырмасы.
Тестілеу	Тестілеу және өнімді бағалау.

Бұл кезеңдер (Алгоритмдер) «STEM білім берудің теориясы мен әдістемесі» пәні бойынша авторлық электрондық оқу-әдістемелік кешенді құру және пайдалану кезінде пайдаланылды, оған мыналар кіреді: курс бағдарламасы, дәрістер конспектісі, оқу практикумы, зертханалық жұмыстар, тестілеу, әдебиет және қосымшалар.

Сонымен бірге, STEM құралдары оқытудағы эксперименттік,

конструкторлық және ғылыми-зерттеу әрекеттерін жүзеге асыруды қамтамасыз ететін құрал-жабдықтардың, идеялардың, құбылыстардың және іс-әрекет әдістерінің жиынтығы ретінде қарастырылады. Таңдалған құралдар ақпараттық, практикалық, шығармашылық және бақылау функцияларын орындауы керек. «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарды даярлауда қолданылатын дидактикалық материалдар басшылыққа алынады:

- баспа әдістемелік (оқулықтар, электронды оқулықтар, оқу-әдістемелік құралдар, оқу нұсқаулары мен алгоритмдері),
- әртүрлі типтегі көрнекі құралдар: (жабдықтар, құралдар, үлгілер), бейнелі (фотосуреттер, плакаттар, картиналардың репродукциясы), таңбалық-символдық (белгі үлгілері, графиктер, диаграммалар, кестелер);
- пәннің техникалық: ақпараттық (компьютерлер, мультимедиа, проекторлар, интерактивті тақталар, жүйелері, проекциялық үстелдер және т.б.) және басқару (тренажерлер, процестерді диагностикалауға арналған құрылғылар) және т.б.

Зерттеу нәтижелерінің талқылануы

Нарықтық заманға сай білім беру құралдарының түрлері көп. Бұрын айтылған құралдарды біздің елде педагогтар пайдаланбаған деп ойлау қате болар еді. Жоба әдісі, интерактивті тақталар, «Stereometry», «Trigonometry», «Mathematica», «Geometry» бағдарламалары, бөлшектермен әрекеттерді орындауға арналған тренажерлар және т.б.

Қазіргі уақытта ұсыныстар мен мүмкіндіктер ауқымы айтарлықтай өсті. Білім беру мекемелерінің техникалық жабдықталуы STEM - білім беруді ұйымдастыруда осы ресурстарды пайдалануға мүмкіндік береді. Жаһандық жетекші компаниялар да педагогтарға өз өнімдерін ұсынуға дайын. Мысалы, Microsoft Store for Education тегін және ақылы құралдарды ұсынады. Ол тапсырмалар мен бағалауды ұйымдастыруға арналған OneNote жазу кітапшасын және әрбір студентті сабаққа жұмысқа тартуға арналған STEM бағдарламаларын және Microsoft Teams ұйымдастыруға арналған құралдарды, жарияланымдарды жасауға арналған Sway сабағын, интерактивті оқу материалдарын, презентацияларды, жобаларды және т.б. кіреді.

Әйгілі қолданба – GeoGebra динамикалық математика өрісі, Sensavis Visual Learning Tool, WeDo 2.0 LEGO® Education визуалды үлгілері бар интерактивті цифрлық оқыту құралдары.

Өкінішке орай, олардың аз ғана бөлігінде қазақ тілінде (EV3 Programming, GeoGebra Classic, GeoGebra Graphing Calculator) немесе орыс тілінде (Sensavis Visual Learning Tool, Polyup, GeoGebra Geometry, FMATH, MyBookMachine Player, FluidMath, EquatIO, Matific) нұсқалары бар [14,15]. Олардың көпшілігі информатиканы оқуда, кейбіреулері физиканы оқуда өте пайдалы, ал кейбіреулері математика сабағында

педагогтарға қызықты болуы мүмкін.

Біз санамаланған оқыту құралдарын Информатиканы оқытуды пайдалану контекстінде қарастырдық. Sensavis Visual Learning Tool бағдарламалық құралының қосымшаларына арналған жүйелік талаптарды қозғамай, оларды сипаттайық. Педагогтар оны сабақта көрнекі модельдер құру, күрделі ұғымдарды жеңілдету және талдау үшін тек информатика саласында ғана емес, сонымен қатар математика, биология, химия, физика, география, технология және т.б. Студенттер материалды зерттеп, достарымен біріге отырып өздерінің бейнероликтерін жасай алады. Таңдамалы визуализацияға арналған жазу құралын педагог қолданбадан шықпай-ақ цифрлық тактаны пайдаланып тікелей экранда жазуға мүмкіндік береді.

Polyup математикалық жұмбақтарды және жобалау алгоритмдерін шешу үдерісінде логикалық және сыни ойлауды дамытуға мүмкіндік береді.

EV3 Programming – LEGO® Education ресми бағдарламалау қолданбасы. Қолданба LEGO MINDSTORMS Education EV3 білім беру тұжырымдамасына қосымша болып табылады, ол педагогтарға арнайы платформа және білім беру бағдарламасына қатысты жетекші сабақтар арқылы қолдау көрсетеді. Ол мектеп оқушыларының информатика, жаратылыстану, технология, инженерия және математика сияқты пәндердің кең ауқымына қол жеткізуін және қатысуын жеңілдетуге арналған.

GeoGebra – бұл STEM білім беру мен оқыту мен оқу саласындағы инновацияларды қолдайтын динамикалық математикаға арналған әлемдегі жетекші бағдарламалық құрал. Оны кез келген білім беру бағдарламасына немесе жобасына бейімдеуге болады. GeoGebra Geometry нұсқасы жазық фигуралардың ұзындықтары мен аудандарын өлшеуге мүмкіндік береді. Оны бақылау үшін де пайдалануға болады.

GeoGebra Graphing Calculator бағдарламасының нұсқасы параметрлік қисықтарды және берілген полярлық координаттарды қоса алғанда, жүгірткілердің көмегімен функциялардың графиктерін құруға, түрлендіруге мүмкіндік береді. Теңдеулерді шешу үшін функциялардың арнайы нүктелерін (нөлдік нүктелер, минимумдар, максимумдар, қиылысу нүктелері), туынды және интегралдарды табу керек. GeoGebra Classic геометрияны, алгебраны, электрондық кестелерді, графиканы, статистиканы және есептеулерді бір пайдалануға оңай пакетте біріктіреді.

FluidMath – бұл графикалық қолданба, бірақ оның бірінші нұсқасы тек квадраттық функция үшін қол жетімді.

MyBookMachine ойнатқышы бір мультимедиялық файлға мәтінді, суреттерді, фотосуреттерді, бейнені, аудионы, графиканы және т.б. біріктіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, әрбір нысанның қосымша функциясы болуы мүмкін (YouTube бейнежазбасын ашатын сілтеме,

белгілі бір мәселеге қатысты Word құжаты, қосымша интерактивті жаттығуды іске қосу, мысалы, MasterTool, GeoGebra, студенттер бірнеше түрлі кітапханаларға қол жеткізе алады осы бағдарламаның кестелерінен немесе педагог осы серверге жүктеп салатын тек педагогтың кітаптарынан және т.б.). Бұл, авторлардың пікірінше, бұл цифрлық кітапты пайдалануға мүмкіндік берудің ең оңтайлы жолы. Мұндай рұқсат алу үшін автордан рұқсат алу керек.

FluidMath – жоғары мектеп оқытушылары мен студенттеріне арналған қолжазбаға негізделген алғашқы математикалық білім беру қосымшасы. Бұл қолданбаның танымалдылығы оны пайдаланудың қарапайымдылығында. Бұл педагогтар мен студенттерге стандартты математикалық жағдаяттарды құруға, математикалық және физикалық тапсырмаларды өз қолжазбасын пайдалана отырып құрастыруға және шешуге мүмкіндік береді. Педагогтар үшін бұл аудитория үшін динамикалық оқу материалдарын жасауда пайдалы. Математика және жаратылыстану ғылымдары бойынша студенттерге түсініктерді зерттеуге ыңғайлы.

Қорытынды

Қорытындылай келе, «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарды даярлаудың дидактикалық шарттары нақтыланды, ол - «STEM» білім беру бағдарламасы негізінде болашақ информатика педагогтарды оқыту бойынша арнайы курс «STEM білім берудің теориясы мен практикасы» ұйымдастыру, қажетті материалды-техникалық базамен және дидактикалық оқу материалдарымен қамтасыз ету, информатика педагогтарды даярлау компоненттерінің бірлігін қамтамасыз ету, олардың іс-әрекетінің репродуктивті және өнімді сипатының бірлігі мен беру бағдарламасын игеруге ынтасы мен шығармашылық қабілетін арттыруды көздейміз. Ал, бұл болса STEM білім беру барысында бірқатар мәселелерді шешу жолдарының бірі болып табылады.

ӘДЕБИЕТ

[1] «Білімді ұлт» сапалы білім беру» ұлттық жобасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы қаулысы. Кіру режимі: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2100000726> [Қаралған күні 14.08.2022]

[2] Ногайбаева Г. Развитие STEM-образования в мире и Казахстане. //Білімді ел – образованная страна. – 2016. - №20 (57) от 25 октября.

[3] Шитыбаев С.А., Уакбаева Н.А., Байғұт Э.Ө. Химия сабақтарында STEM оқытудың тиімділігі және оны қолдану. «Өрлеу-Шымкент» Республикалық әдістемелік-педагогикалық журналы. – 2018. - №2(38). - 33-37 бб

[4] Обухова А.С., Ловягин С.А. Задания для практики STEM

образования: от суммы частных задач и учебных дисциплин к целостному деятельностному междисциплинарному подходу // Исследователь / Resrarcher. - 2020. - №2(30). - С.63-80

[5] Анисимова Т. И., Шатунова О. В., Сабирова Ф. М. STEAM-образование как инновационная технология для Индустрии 4.0 // Научный диалог. - 2018. - № 11. - С. 322-332.

[6] Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі: 50 мыңға жуық сөз бен сөз тіркесі – Алматы: ДайкПресс, 2008. – 967 б.

[7] Организация образовательного процесса в школе на основе ресурсного подхода: Дис. канд. пед. наук. - Белгород. 2002. - 172 с.

[8] Егорина В.С. Формирование логического мышления младших школьников в процессе обучения: - Автореф. дисс.канд.пед. наук/Егорина Вера Сергеевна. - Брянск, 2001. – 23 с.

[9] Волкова С. И. Дидактические условия реализации учащимися личностных смыслов в процессе обучения. - Автореф. дисс..к.п.н. - Перозаводск, 2002. – 24 с.

[10] Ложакоева Е.А. Формирование информационной компетентности будущих музыкантов в процессе обучения информатике. - Москва. 2012. – 23 с.

[11] Савинова С.Ю., Шубнякова Н.Г. Проектная деятельность в профессиональной подготовке бакалавров-менеджеров // Инновационные проекты и программы в образовании. - 2015. - №5. - С.46-50].

[12] Хуторской А.В. Современная дидактика. Учебное пособие. - 2-е издание, переработанное. – М.: Высшая школа, 2007. – 639 с.

[13] Құрманалина Ш.Х., Мұқанова Б.Ы., Ғалымова А.У., Ильясова Р.К. Педагогика. - Астана: Фолиант, 2004. - 426 б.

[14] Сюй Шихуань, Сунг Чиа-Чи, Шин Хорн-Чжун Разработка междисциплинарного STEM-модуля для учителей средней школы: поисковое исследование // Вопросы образования. - 2020. - № 2. - С. 204-229.

[15] Bocharova, J.Yu., Bagachuk, A.V., & Safonova, M.V. The role of educational results in designing a model of pedagogical internship in engineering and technology // Perspektivy nauki i obrazovania – Perspectives of Science and Education. - 2020. - 45 (3). - pp. 508-516.

REFERENCES

[1] «Bilimdi ult» sapalı bilim berw» ulttıq jobasın bekitw twralı Qazaqstan Respwblıkası Ükimetiniń 2021 jılǵı qawlısı (Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan in 2021 on approval of the national project “Educated nation” quality education”). Kirw rejimi: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2100000726> [Qaralǵan kúni 14.08.2022] [in Kaz]

[2] Nogaybayeva G. Razvitiye STEM-obrazovaniya v mire i Kazakhstane (Development of STEM education in the world and Kazakhstan). // Bilimdi yel

– obrazovannaya strana. – 2016. - №20 (57) ot 25 oktyabrya. [in Rus.]

[3] Şitbaev S.A., Wakbaeva N.A., Bayğut É.Ö. Ximīya sabaqtarında STEM oqıtwdıñ tüimdiligi jäne onı qoldanw (Effectiveness and application of STEM teaching in chemistry classes). «Örlew-Şımkent» Respwblikalıq ädistemelik-pedagogikalıq jwrnalı. – 2018. - №2(38). - 33-37 bb [in Kaz]

[4] Qazaq tiliniñ tüsindirme sözdigi: 50mıǵña jwıq söz ben söz tirkesi (Explanatory dictionary of the Kazakh language: about 50 thousand words and phrases). – Almatı: DaykPress, 2008. – 967 b. [in Kaz]

[5] Organizatsiya obrazovatel'nogo protsessa v shkole na osnove resursnogo podkhoda (Organization of the educational process at school based on the resource approach): Dis. kand. ped. nauk. - Belgorod. 2002. - 172 s. [in Rus.]

[6] Yegorina V.S. Formirovaniye logicheskogo myshleniya mladshikh shkol'nikov v protsesse obucheniya (Formation of logical thinking of younger students in the learning process): -Avtoref. diss.kand.ped. nauk/Yegorina Vera Sergeyevna. - Bryansk, 2001. – 23 s. [in Rus.]

[7] Volkova S. I. Didakticheskiye usloviya realizatsii uchashtimsya lichnostnykh smyslov v protsesse obucheniya (Didactic conditions for the implementation of personal meanings by students in the learning process). - Avtoref. diss.k.p.n. - Perozavodsk, 2002. - 24s. [in Rus.]

[8] Lozhakova Ye.A. Formirovaniye informatsionnoy kompetentnosti budushchikh muzykantov v protsesse obucheniya informatike (Formation of information competence of future musicians in the process of learning computer science). - Moskva.2012. – 23 s. [in Rus.]

[9] Savinova S.YU., Shubnyakova N.G. Proyektynaya deyatel'nost' v professional'noy podgotovke bakalavrov-menedzherov//Innovatsionnyye projekty i programmy v obrazovanii. 2015.№5. S.46-50]. [in Rus.]

[10] Khutorskoy A.V. Sovremennaya didaktika (Modern didactics). Uchebnoye posobiye. -2-ye izdaniye, pererabotannoye. – M.: Vysshaya shkola, 2007. – 639 s. [in Rus.]

[11] Qurmanalına Ş.X., Muqanova B.I., Ğalıмова A.W., İlyasova R.K. Pedagogika (Pedagogy). - Astana: Foliant, 2004. - 426 b. [in Kaz]

[12] Khutorskoy A.V. Sovremennaya didaktika. Uchebnoye posobiye. -2-ye izdaniye, pererabotannoye. – M.: Vysshaya shkola, 2007. – 639 s. [in Rus.]

[13] Qurmanalına Ş.X., Muqanova B.I., Ğalıмова A.W., İlyasova R.K. Pedagogika. - Astana: Foliant, 2004. - 426 b. [in Kaz]

[14]Syuy Shikhuan', Sung Chia-Chi, Shin Khorn-Chzhun Razrabotka mezhdistsiplinarnogo STEM-modulya dlya uchiteley sredney shkoly: poiskovoye issledovaniye //Voprosy obrazovaniya. - 2020. - № 2. - S. 204-229. [in Rus.]

[15] Bocharova, J.Yu., Bagachuk, A.V., & Safonova, M.V. The role of educational results in designing a model of pedagogical internship in engineering and technology //Perspektivy nauki i obrazovaniya – Perspectives of Science and Education. - 2020. - 45 (3). - pp. 508-516.

ДИДАКТИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ НА БАЗЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ «STEM»

*Каратаева М.С.¹, Гриншкун В.В.², Каратаев Г.С.³

*¹докторант, ЮКУ им. М.Ауэзова, Шымкент, Казахстан,
e-mail: mondra-mali@mail.ru

²д.п.н., профессор, Московский городской педагогический университет,
Москва, Россия, e-mail: grinshkun@mgpu.ru

³PhD доктор, ЮКУ им. М.Ауэзова, Шымкент, Казахстан,
e-mail: galimzhan.87@mail.ru

Аннотация. Помимо стремительно меняющегося мира, глобализации и стремительное информатизации образования, интеграции в мировое образовательное пространство, государство и современное общество важно повышение качества подготовки квалифицированных научных и научно-педагогических кадров. Среди них особое внимание уделяется профессиональной подготовке будущих учителей информатики. Одним из важнейших вопросов является подготовка будущих учителей на базе образовательной программы «STEM», а также повышение престижа профессии учителя и их качества.

Это мировые тенденции развития современного образования, что напрямую отражается в содержании курсов информатики и методики обучения, а также стремительное развитие информационных и коммуникационных технологий, которые непосредственно изучаются и активно используются в образовательном процессе. информатики в современном электронном и дистанционном обучении. Все это свидетельствует о необходимости совершенствования профессиональной подготовки будущих учителей информатики.

В статье представлена информация о дидактических условиях подготовки будущих учителей информатики на базе образовательной программы «STEM». Готовность будущих учителей информатики к изучению возможностей STEM-образования, подбор соответствующих средств современных педагогических и информационных технологий для организации STEM-обучения в компьютерном классе, готовность инноваций для методической подготовки учителей информатики, использование ИТ-технологий в междисциплинарной коммуникации;

Цель исследования - обеспечить дидактические условия подготовки будущих учителей информатики на основе образовательной программы «STEM» и выявить ее эффективность.

Подготовка учителей к реализации STEM-образования обеспечивает их готовность создавать и использовать электронные образовательные ресурсы как важную и необходимую составляющую их профессионально-педагогической компетентности и повышает их креативность.

Ключевые слова: STEM-образование, учитель информатики, методика обучения, обучение, межпредметные связи, образовательная программа «STEM», дидактический контракт, профессиональная педагогическая компетенция

**DIDACTIC CONDITIONS FOR THE TRAINING OF FUTURE
TEACHERS OF COMPUTER SCIENCE ON THE BASIS OF THE
EDUCATIONAL PROGRAM «STEM»**

*Karatayeva M.S.¹, Grinshkun V.V.², Karatayev G.S.³

*¹doctoral student, SKU named after M.Auezov, Shymkent, Kazakhstan,
e-mail: mondra-mali@mail.ru

²d.p.s., professor, Moscov City Pedagogical University, Moscow, Russian,
e-mail: grinshkun@mgpu.ru

³PhD doctor, SKU named after M.Auezov, Shymkent, Kazakhstan,
e-mail: galimzhan.87@mail.ru

Abstract. In addition to the rapidly changing world, globalization and rapid informatization of education, integration into the global educational space, the state and modern society, it is important to improve the quality of training of qualified scientific and scientific-pedagogical personnel. Among them, special attention is paid to the professional training if future computer science teachers. One of the most important issues is the training jf future teachers on the STEM educational program, as well as increasing the prestige of the teaching professional and their quality.

These are global trends in the development of modern education, which is directly reflected in the content of computer science courses and teaching methods, as well as the rapid development of information and communication technologies, which are directly studied and actively used in the educational process. informatics in modern e-learning and distance learning. All this indicates the need to improve the professional training if future teachers of computer science.

The article provides information on the didactic conditions for the training of future computer science teachers on the basis of the STEM educational program. The readiness of future informatics teachers to study the possibilities of STEM education, the selection of appropriate means of modern pedagogical and information technologies for organizing STEM education in a computer class, the readiness of innovations for the methodological training of informatics teachers, the use of IT technologies in interdisciplinary communication;

The purpose of the study is to provide didactic conditions for the training of future teachers of computer science on the basis of the STEM educational program and to identify its effectiveness.

Preparing teachers for the implementation of STEM education ensures their readiness to create and use electronic educational resources as an important

and necessary component of their professional and pedagogical competence and increases their creativity.

Key words: STEM education, computer science teacher, teaching methodology, training, interdisciplinary connections, «STEM» educational program, didactic contract, professional pedagogical competence

Статья поступила 24.12.2022

УДК 378.4

МРНТИ 14.35.07

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.007>

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОЗИЦИЯ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА-ПСИХОЛОГА: НЕОБХОДИМОСТЬ РАЗВИТИЯ

*Какабаева Д.С.¹, Абибулаева А.Б.², Егорычев А.М.³

*¹ докторант, ЕНУ им.Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан,
e-mail: dinara_s_82@mail.ru

²д.п.н., профессор, ЕНУ им.Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан,
e-mail: asyoka93@gmail.com

³д.ф.н., академик, Российский Государственный социальный
университет, Москва, Россия, e-mail: chelovekcap@mail.ru

Аннотация. В статье представлен анализ понятий «профессиональная позиция педагога», «профессиональная позиция психолога». На основе проведенного исследовательского и теоретического анализа объясняются суть и содержание понятия «профессиональная позиция педагога-психолога». Авторами предложены результаты первичной диагностики исследуемого феномена, которые оценивают исходный уровень профессиональной позиции будущих педагогов-психологов - студентов 1 и 2 курсов, обучающихся по образовательной программе 6В01103 «Педагогика и психология» ЕНУ им. Л.Н.Гумилева (РК, г.Астана), 6В01101 КУ им. Ш.Уалиханова (РК, г.Кокшетау) и МГПУ (РФ, г.Москва).

Для выявления уровней профессиональной позиции студентов авторы в своем исследовании опираются на критерии и компоненты формирования профессиональной позиции, представленные в исследованиях ряда ученых. На основе анализа исследований казахстанских и российских ученых (А.Ж. Сапаргалиева, О.В. Ванновская, О.И. Иванова, Н.В. Кузьмина, С.Д. Пожарский, Л.Е. Паутова, В.Т. Кудрявцев) совершенствования процесса формирования профессиональной

позиции будущих педагогов-психологов выделяются компоненты профессиональной позиции студентов, такие как мотивационный, гностический, процессуальный и оценочно-рефлексивный.

Анализ исследуемой проблемы позволил авторам сделать вывод о том, что развитию и формированию профессиональной позиции будущего педагога-психолога может способствовать соответствующее современным условиям содержания образования практико-ориентированная траектория обучения и раскрытия творческого потенциала студентов, который в настоящее время является недостаточно изученным явлением в области профессиональной подготовки. Полученные результаты констатирующего этапа педагогического эксперимента показали низкий уровень сформированности профессиональной позиции студентов 1 и 2 курсов. Это свидетельствуют о том, что необходимо создавать в системе высшего образования определенные психолого-педагогические условия, направленные на совершенствование процесса подготовки будущего педагога-психолога, для чего мы предлагаем использование таких методов как арт-технология и арт-терапия.

Ключевые слова: педагог, психолог, педагог-психолог, уровень профессиональной позиции, мотивационный компонент, гностический компонент, процессуальный компонент, оценочно-рефлексивный компонент, арт-технологии, арт-терапия

Основные положения

Изучение потребностей современного общества позволяет сделать вывод о том, что необходимо изменить методы подготовки педагога-психолога в казахстанских вузах. В процессе обучения будущих специалистов требуется особая организация учебно-воспитательного процесса, которая подразумевает внесение реформ в его содержание, использование новых технологий, форм, методов и средств, влияющих на формирование профессиональной позиции. В частности, необходимо обратить должное внимание на арт-технологии, которые могут оказать существенное влияние на формирование профессиональной позиции будущего педагога-психолога.

Согласно традиционной точке зрения под профессиональной позицией будущего педагога-психолога понимаем целостное социально-психологическое образование, направленное на формирование специальных знаний и умений в соответствии с выбранной профессией, а также понимание сущности профессии, ценностного отношения и выработки способов действия, поведения и общения.

Введение

Современные социально-экономические и культурные условия развития общества требуют реформирования системы профессиональной

подготовки современных педагогов-психологов. В Национальном проекте «Качественное образование: «Образованная нация»» обозначена необходимость развития человеческого капитала для цифровой экономики и повышение качества образования обучающихся всех уровней образования. При этом одной из основных целей и задач высшей школы является повышение глобальной конкурентоспособности казахстанского образования и науки, воспитание и обучение личности на основе общечеловеческих ценностей, укрепление ресурсной базы, «вложение инвестиций в сохранение и развитие человеческого капитала, который является главным приоритетом образовательной стратегии в вузовской системе» [1]. Согласно данной установке, совершенствуется концепция осуществления профессиональной деятельности будущего педагога-психолога.

Главным приоритетом в системе образования в контексте современных реалий являются не только определенные знания, умения и навыки, но и базирующаяся на них личная, социальная и профессиональная компетентность. То есть будущий педагог-психолог должен быть способен самостоятельно находить, анализировать и использовать нужную информацию в своем деле, эффективно жить и трудиться в динамично развивающемся мире [2]. Нынешнее общество Казахстана испытывает потребность в таком профессионале, который владеет новыми технологиями обучения, умеет находить и внедрять собственную линию профессиональной деятельности, с учетом своих возможностей, имеет собственное мнение и несет ответственность за принятие решений. Профессиональная деятельность педагога-психолога включает различные виды деятельности: психологическое просвещение, психологическое консультирование, психологическая профилактика, диагностическая и коррекционная работа, на основании которой были изучены основные критерии профессиональной позиции и методы ее формирования.

На сегодняшний день в Республике Казахстан 43 вуза готовят будущих педагогов-психологов. Из них, по статистическим данным Палаты предпринимателей РК на 2021 год, трудоустроилось лишь 72 % выпускников, то есть не все выпускники работают по специальности, что указывает на наличие проблемы недостаточной профессиональной подготовки и сформированности профессиональной позиции студента-выпускника [3]. Это говорит о том, что большое внимание должно уделяться не только овладению базовыми знаниями в области педагогики и психологии, но и формированию профессиональной позиции будущего педагога-психолога, его понимания и личного отношения к предстоящей деятельности.

Рассматривая профессиональную позицию социальной сферы, О.В. Ванновская и О.И. Иванова выделили 6 аспектов ее содержания:

характеристика и целеполагание, характеристика сформированности, характеристика социальной полезности, характеристика адаптации, характеристика уровня осознания и характеристика механизма формирования профессиональной позиции [4].

В научных трудах известных педагогов-психологов имеются различные определения термина «профессиональная позиция». К примеру, в монографии Н.В. Кузьминой, С.Д. Пожарского и Л.Е. Паутовой приведена следующая трактовка: «позиция — это отношение к чему-либо, проявление конкретной роли личности в деятельности, атрибут социального положения» [5]. Результаты нашего исследования позволили нам дать следующее определение сути и содержания понятия «профессиональная позиция» - это осознанное отношение к себе как профессионалу и к своей будущей профессии, ответственность человека за свою личную и профессиональную деятельность.

Для того, чтобы более точно определить сущностную характеристику понятия «профессиональная позиция педагога-психолога» следует рассмотреть основные подходы к раскрытию следующих понятий - «профессиональная позиция психолога» и «профессиональная позиция педагога».

Профессиональная позиция психолога авторами понимается как сочетание профессиональных установок личности, которые обозначают профессиональную траекторию и конкретные планы, профессиональную направленность, отношение и готовность к трудностям профессиональной деятельности.

Как отмечает В.Т. Кудрявцев, обнаруживается прямая связь между профессиональной и личностной позициями специалиста. Баланс профессиональной и личностной позиций будет приобретаться тогда, когда психолог воспринимает свой труд как предназначение, которое достигается лишь при высоком уровне профессионализма. При таком подходе к своей профессиональной деятельности находят решения одновременно несколько задач: истинное принятие себя как целостной личности, неоспоримое принятие другого человека, оказание помощи клиенту в принятии себя и его окружающими [6].

Раскрывая содержание определения «*Профессиональная позиция педагога*», необходимо рассматривать ее как целостное образование личности, которое определяет систему отношений к своей роли, месту в образовательном процессе, взаимодействиях со своими учениками и коллегами.

На основе сравнительного анализа понятий «профессиональная позиция психолога» и «профессиональная позиция педагога» нами было сформулировано понятие «профессиональная позиция педагога-психолога» следующим образом: это показатель глубокого познания будущим специалистом спецификой выбранной профессии через

приобретение основных знаний, умений и навыков, осознание своей роли в будущей профессии, выработка моделей профессионального поведения, общения, форм эффективного взаимодействия с участниками образовательного процесса.

Исходные данные исследования в сфере подготовки педагогов-психологов позволили определить характерные составляющие готовности к профессиональной деятельности педагогов-психологов. А.Ж. Сапаргалиева выделила структурные компоненты профессиональной подготовки студентов: предметная подготовка, коммуникативная готовность и индивидуально-личностная подготовка. Также были определены основные компоненты формирования профессиональной позиции, такие как: 1. мотивационный, 2. гностический, 3. процессуальный и 4. оценочно-рефлексивный [7]. Опираясь на результаты ее исследований, мы применили сущностную характеристику данных компонентов для определения уровня сформированности профессиональной позиции будущих педагогов-психологов 1 и 2 курсов на констатирующем этапе педагогического эксперимента

Итак, раскроем содержание каждого компонента:

Мотивационный компонент, содержащий в себе мотивы, интересы, потребности, направленность личности будущего педагога-психолога.

Гностический компонент – это система профессиональных знаний, необходимых для осуществления профессиональной деятельности педагога-психолога.

Процессуальный компонент – компонент, включающий в себя профессиональные знания, умения и навыки, которые приобретаются в процессе обучения в высшем учебном заведении.

Оценочно-рефлексивный компонент – характеризуется формированием понятий, осмыслений, представлений будущего педагога-психолога о своей профессии.

Уровни сформированности профессиональной позиции мы условно поделили по четырем показателям: низкий 0-25%, средний 26-50%, достаточный 51-75% и высокий 76-100%. Каждый уровень представлен нами в соответствии с его характерными показателями (таблица 1).

Таблица 1 - Компоненты, критерии и уровни сформированности профессиональной позиции будущих педагогов-психологов

№	Компоненты ПП	Критерии ПП	Уровни ПП%			
			низкий 0-25	средний 26-50	достаточный 51-75	высокий 76-100

1	Мотивационный	Мотивационно-личностное отношение к овладению профессиональной деятельности и профессиональная направленность личности	Студент мало заинтересован в будущей профессии, проявляет равнодушие, рациональное отношение к профессиональной деятельности	Студент проявляет эпизодический интерес к овладению выбранной профессией, Имеет слабую мотивацию в социальном и статусном проявлениях профессиональной деятельности	Студент проявляет достаточную любознательность к будущей профессии, устойчивый интерес к учебной деятельности, проявляет коммуникативную активность в процессе освоения профессиональной деятельности	Студент испытывает высокую профессионально-мотивационную потребность, применяет творческий подход к самореализации в процессе освоения выбранной профессии
2	Гностический	Наличие знаний о специфике профессиональной деятельности (теоретические знания, научно-предметные знания, осознание будущей профессиональной деятельности)	Низкая уровень знаний о специфике профессиональной деятельности, не имеет точного представления себя в роли педагога-психолога	Частичные знания о специфике профессиональной деятельности, средний уровень познания будущей профессии	Достаточный уровень знаний о специфике профессиональной деятельности, хороший уровень познания будущей профессии	Высокий уровень знаний о специфике профессиональной деятельности, высокий уровень познания будущей профессии
3	Процессуальный	Овладение технологиями профессиональной деятельности	Отсутствуют умения и навыки применять технологии профессиональной деятельности в период обучения и прохождения учебной практики	Частично владеет умениями и навыками применять технологии профессиональной деятельности в период обучения и прохождения учебной практики	Владеет технологиями профессиональной деятельности и умеет их применять, в том числе в учебной практике, но не в полном объеме	Владеет технологиями профессиональной деятельности на высоком уровне, умеет творчески применять их в обучении и в период прохождения учебной практики

4	Оценочно-рефлексивный	Умение проводить рефлексию и оценку собственных профессиональных действий, соотносить их с целями и результатами своей деятельности	Не умеет проводить рефлексию и оценку собственных профессиональных действий, не умеет соотносить их с целями и результатами своей деятельности	Частично владеет навыками проводить самоанализ и оценку собственных профессиональных действий, соотношение их с целями и результатами своей деятельности	Не в полном объеме умеет проводить самоанализ и оценку собственных профессиональных действий, соотносить их с целями и результатами своей деятельности	Умеет проводить самоанализ и оценку собственных профессиональных действий на высоком уровне, соотносить их с целями и результатами своей деятельности
---	-----------------------	---	--	--	--	---

Описание материалов и методов

В целях выявить первоначальный уровень профессиональной позиции будущих педагогов-психологов нами был проведен первый этап педагогического эксперимента, основу которого составили 5 методик, 2 теста и 1 анкетирование.

Целью диагностики выступает качественная и количественная оценка профессиональной позиции студентов педагогов-психологов 1 и 2 курсов.

Задачи диагностики:

1. Определение уровня формирования *мотивационного компонента*,
2. Определение уровня формирования *гностического компонента*,
3. Определение уровня формирования *процессуального компонента*,
4. Определение уровня формирования *оценочно-рефлексивного компонента*.

В соответствии с целью и задачами диагностики был подобран комплекс методик, анкет и тестовых вопросов для определения уровня всех вышеназванных компонентов профессиональной позиции. Некоторые анкеты и тестовые задания были разработаны авторским коллективом (А.Б. Абибулаева, А.М. Егорычев, Д.С. Какабаева).

В констатирующем эксперименте приняло участие 120 студентов, обучающихся по образовательной программе 6B01103 «Педагогика и психология» ЕНУ им. Л.Н. Гумилева (РК, г.Астана), 6B01101 Кокшетауский университет им. Ш.Ш. Уалиханова (РК, г.Кокшетау) и Московский Государственный педагогический университет (МГПУ, РФ, г. Москва). Диагностика проводилась через google опросник и на бумажном носителе. Обработка полученных данных была проведена в соответствии с выделенными нами компонентами, критериями и уровнями формирования профессиональной позиции будущих педагогов-

психологов при помощи программных технологий на платформе SPSS.

С целью диагностики *мотивационного компонента* формирования профессиональной позиции студентов были использованы следующие методики:

1. Методика диагностики учебной мотивации студентов (А.А. Реан, В.А. Якунин, модификация Н.Ц. Бадмаевой);

2. Методика «Самооценка профессионально-педагогической мотивации» (адаптировано Н.П. Фетискиным);

Диагностика *гностического компонента* формирования профессиональной позиции будущих педагогов-психологов осуществлялась на основе:

1. Теста «Стили педагогического общения»;

2. Модифицированной методики «Уровень сформированности социальной компетентности обучающихся в высшей школе» А.А. Новиковой;

Исследование *процессуального компонента* осуществлялось следующими видами диагностики:

1. Методика «Самооценка направленности контакта»;

2. Анкета «Саморегуляция» (А.К. Осницкий);

Сформированность *оценочно - рефлексивного компонента* определялась следующими методиками:

1. Самооценка установки на профессиональную деятельность («Незаконченные предложения»);

2. Арт-терапевтические методики «Мандала», «Автопортрет».

Результаты

Рассмотрим результаты исследований, полученных нами в ходе проведения диагностики уровня профессиональной позиции респондентов. Для удобства рассмотрим каждый компонент профессиональной позиции по отдельности (табл. 2).

Таблица 2 - Результаты диагностики уровней профессиональной позиции студентов 1-2 курсов 2021-2022 учебный год (констатирующий эксперимент)

№	Компоненты формирования профессиональной позиции (КФПП)	Уровень %			
		низкий	средний	достаточный	высокий
1	Мотивационный	27	40	33	0
2	Гностический	75	25	0	0
3	Процессуальный	79	21	0	0
4	Оценочно-рефлексивный	80	20	0	0

По результатам констатирующего эксперимента мы наблюдаем следующее: *низкий* уровень мотивационного компонента, определяющий низкую заинтересованность студента к будущей профессиональной деятельности, равнодушное и прагматичное отношение к освоению профессиональной деятельности, показали 27 % опрошенных. Показатели *среднего* уровня компонента «*Мотивационный*», который характеризует функциональным интересом к освоению профессиональной деятельности, эпизодическим любопытством и слабым социальным мотивом - 40 %. Уровень «*достаточный*», который характеризуется достаточно развивающейся любознательностью к освоению будущей профессиональной деятельности, устойчивыми коммуникативными и учебно-познавательными мотивами, наблюдаются по компоненту «*Мотивационный*» - 33 %. Показатель *высокого* уровня по данному компоненту отсутствует.

Далее рассмотрим показатели по компоненту «*Гностический*». *Низкий* уровень определяет осведомленность об особенностях профессиональной деятельности, где студент не представляет себя в роли педагога-психолога - 75 %. *Средний* уровень, характеризующий не полную осведомленность об особенностях профессиональной деятельности, средний уровень теоретических знаний - 25 %. *Достаточный* и *высокий* показатель по данному критерию отсутствует.

По компоненту «*Процессуальный*» были получены следующие результаты: *Низкий* уровень, характеризующийся не владением технологией профессиональной деятельности во время учебы и педагогической практики, определился у 79% студентов. *Средний* уровень, определяющий не полное владение технологией профессиональной деятельности и неумение применять полученные знания и умения - 21 %. Результаты *достаточного* и *высокого* уровней показали 0 %.

Результаты по компоненту «*Оценочно-рефлексивный*». *Низкий* уровень «*Оценочно-рефлексивного компонента*», демонстрирующий неумением проводить самоанализ и оценку собственных профессиональных действий, неумением соотносить их с целями и результатами своей деятельности - 80 %. *Средний* уровень, характеризует не полное умение проводить самоанализ и оценку собственных профессиональных действий, соотношение их с целями и результатами своей деятельности - 20 %. *Достаточный* и *высокий* показатели по данному критерию отсутствуют. Более подробно можно рассмотреть результаты продемонстрированные в виде диаграммы (рис.1).

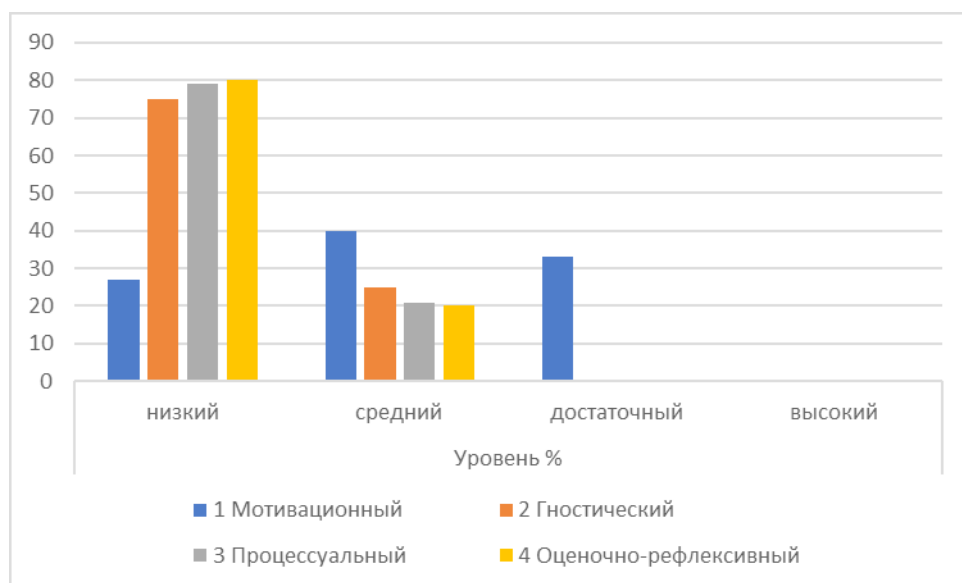

Рисунок 1 – Диагностика уровней профессиональной позиции студентов 1-2 курсов (констатирующий эксперимент)

Согласно результатам, можно сделать вывод о том, что по всем компонентам профессиональной позиции наблюдается низкий уровень (от 27 % до 80%), что говорит о невысоком уровне профессиональной позиции будущих педагогов-психологов. Большинство респондентов не удовлетворены своей готовностью к осуществлению профессиональной деятельности, и считают, что формированию профессиональной позиции не уделялось должного внимания.

Средний и достаточный уровни показали низкие результаты (от 20 % до 40%).

Высокой уровень компонентов, составляющих профессиональную позицию, отсутствует.

Вместе с тем, значительная часть опрошенных студентов проявила активный интерес к мотивационному компоненту формирования профессиональной позиции (40%).

Обсуждение

Профессиональная позиция является важной категорией профессионального становления и рассматривается как главная составляющая профессиональной компетентности, а также необходимое условие реализации профессиональной деятельности (В.К. Зарецкий, И.А. Колесникова, С.И. Краснов, А.К. Маркова, В.И. Слободчиков, А.М. Трещев, Г.А. Цукерман).

По мнению В.И. Слободчикова, В.П. Бедерхановой, С.И. Краснова, профессиональная позиция содержит в себе особенности сознания,

деятельности и личности педагога - психолога, которые определяют его готовность осуществлять свою профессиональную деятельность с творческим подходом, согласно гуманистическим принципам, подразумевая личностно – деятельностную траекторию [15].

Результаты исследования показали, что профессиональная позиция формируется в период профессиональной подготовки будущих педагогов-психологов. В процессе обучения студентами осваиваются нормы и средства профессиональной деятельности, которые соответствуют технологиям и правилам. В свою очередь, данный инструментарий способен обеспечить академические потребности личности обучающихся, которые должны стать определяющими в деятельности будущего педагога-психолога.

Также целесообразно отметить, что на формирование профессиональной позиции будущих педагогов-психологов огромное влияние оказывают различные внешние и внутренние факторы, основными из них являются: индивидуально - типологические особенности личности, характер и темперамент, создание благоприятных педагогических условий.

Заключение

Анализ результатов констатирующего эксперимента позволил сделать вывод о недостаточном уровне сформированности профессиональной позиции будущих педагогов-психологов на 1-2 курсах.

Основной ее причиной, на наш взгляд является и то, что студенты находятся в начале обучения. Не стоит исключать такие факторы, как адаптация студентов, низкая саморегуляция и недостаточность изучения базовых и элективных дисциплин. А также то, что студенты еще не вышли на педагогическую практику, где они могут реализовать себя в практической деятельности. В связи с этим, возникает необходимость актуализации процесса формирования профессиональной позиции будущих педагогов-психологов, что предусматривает разработку модели «Формирования профессиональной позиции будущих педагогов-психологов посредством арт-технологий» и внедрение в образовательный процесс разработанного элективного курса «Арт-терапия», с применением арт-технологий в процессе вузовской подготовки.

Результатом нашего исследования станет разработка элективного курса «Арт-терапия» с применением арт-технологии для формирования профессиональной позиции будущих педагогов-психологов с учетом личностно-ориентированного обучения и повышения творческой позиции студента.

Мы предполагаем, что занятия по данному курсу будут способствовать раскрытию творческих способностей будущих педагогов-психологов,

креативному переосмыслению профессиональной деятельности, саморазвитию и, самое главное, повышению уровня профессиональной позиции.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Национальный проект «Качественное образование «Образованная нация» от 12 октября 2021 года № 726. - Режим доступа: URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2100000726> [Дата обращения: 02.11.2022].

[2] Какабаева Д.С. Необходимость формирования профессиональной позиции будущих педагогов-психологов посредством арт-технологий / Материалы Международной конференции: XI социально-педагогические Калабалинские чтения. Под ред. Мардахаяева Л.В. - Москва. РГСУ, 2022. – С.180-185.

[3] Официальный сайт Национальной палаты предпринимателей Республики Казахстан «Атамекен». - Режим доступа: URL: https://atameken.kz/ru/university_ratings [Дата обращения: 02.11.2022].

[4] Ванновская О.В., Иванова О.И. Формирование профессиональной позиции как психолого-педагогическая проблема // Вестник СПбГУ. Сер. - 12. - 2010. Вып. - 2. – С. 279-282. – Режим доступа: URL: http://vestnik.spbu.ru/pdf10/s12/s12v2_10_S.pdf [Дата обращения: 02.11.2022].

[5] Кузьмина Н.В., Паутова Л.Е., Жаринова Е.Н. Акмеология – основы профессионализма преподавателя в XXI веке: учебное пособие: в 3 ч. - СПб.: Изд-во НУ «Центр стратегический исследований». - 2018. - Ч.1. - С. 155-168.

[6] Кудрявцев В.Т., Уразалиева Г.К. Предпосылки личностного роста в развивающем образовании // Вопросы психологии. - 2005. - № 4. – С. 52-62. - Режим доступа. URL: <https://tovievich.ru/news/5372-vtkudryavtsevgkurazalieva-predposilki-lichnostogo-rosta-v-obrazovanii.html> [Дата обращения: 02.11.2022].

[7] Сапаргалиева А.Ж. Совершенствование профессиональной подготовки педагога-психолога как специалиста помогающих профессий. Диссертация на соискание ученой степени доктора PhD. РК. – Талдыкорган, 2015. – С. 5-75.

[8] Течиева В.З. Проблема подготовки будущих педагогов-психологов к сопровождению образовательного процесса современной школы // Современные технологии в образовании. - 2015. - № IV. - С. 232-236.

[9] Зимняя И.С. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека // Высшее образование сегодня. - 2005. - №11. – С. 14-22.

[10] Байсеитова Ж.Б. Современное состояние системы высшего образования в Республике Казахстан. Инновационный Евразийский университет, Казахстан. - Режим доступа: URL: <http://www.rusnauka>.

com/7_NND_2009/Pedagogica/42841.doc.htm [Дата обращения: 02.11.2022].

[11] Сериков Г. Н. Образование и развитие человека. - Москва, 2002. – С. 416.

[12] Мынбаева А.К., Галимова Н.Р. Развитие креативности студентов в образовательной среде вуза //Вестник КазНУ им. аль-Фараби. Серия «Педагогические науки». - 2015. - №3 (46). - С. 38-49.

[13] Пантилеев С. Р. Самосознание как эмоционально-оценочная система. – М.: МГУ, - 1991. – С. 110.

[14] Лебедева Л. Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий. - СПб.: Речь, - 2003. – С. 254.

[15] Бедерханова В.П. Становление личностно-ориентированной позиции педагога. — Краснодар: КубГУ, - 2001. —С. 40.

REFERENCES

[1] Natsional'nyy projekt «Kachestvennoye obrazovaniye «Obrazovannaya natsiya» ot 12 oktyabrya 2021 goda № 726 (National project “Quality Education “Educated Nation” dated October 12, 2021 No. 726). - Rezhim dostupa: URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2100000726> [Data obrashcheniya: 02.11.2022]. [in Rus.]

[2] Kakabayeva D.S. Neobkhodimost' formirovaniya professional'noy pozitsii budushchikh pedagogov-psikhologov posredstvom art-tekhnologiy (The need to form a professional position of future educational psychologists through art technologies) /Materialy Mezhdunarodnoy konferentsii: XI sotsial'no-pedagogicheskiye Kalabalinskiye chteniya. Pod red. Mardakhayeva L.V. - Moskva. RGSU, 2022. – S.180-185. [in Rus.]

[3] Ofitsial'nyy sayt Natsional'noy palaty predprinimateley Respubliki Kazakhstan «Atameken» (Official website of the National Chamber of Entrepreneurs of the Republic of Kazakhstan “Atameken”). - Rezhim dostupa: URL: https://atameken.kz/ru/university_ratings [Data obrashcheniya: 02.11.2022]. [in Rus.]

[4] Vannovskaya O.V., Ivanova O.I. Formirovaniye professional'noy pozitsii kak psikhologo-pedagogicheskaya problema (Formation of a professional position as a psychological and pedagogical problem) //Vestnik SPbGU. Ser. - 12. - 2010. Vyp. - 2. – S. 279-282. – Rezhim dostupa: URL: http://vestnik.spbu.ru/pdf10/s12/s12v2_10_S.pdf [Data obrashcheniya: 02.11.2022]. [in Rus.]

[5] Kuz'mina N.V., Pautova L.Ye., Zharinova Ye.N. Akmeologiya – osnovy professionalizma prepodavatelya v KHKHI veke: uchebnoye posobiye: v 3 ch (Acmeology - the foundations of a teacher's professionalism in the 21st century: a textbook: at 3 hours). - SPb.: Izd-vo NU «Tsentr strategicheskii issledovaniy». - 2018. - CH.1. - S. 155-168. [in Rus.]

[6] Kudryavtsev V.T., Urazaliyeva G.K. Predposylki lichnostnogo rosta v razvivayushchem obrazovanii (Prerequisites for personal growth in developing education) //Voprosy psikhologii. - 2005. - № 4. – S. 52-62. - Rezhim dostupa. URL: <https://tovievich.ru/news/5372-vtkudryavtsevgkurazalieva-predposilki-lichnostogo-rosta-v-obrazovanii.html> [Data obrashcheniya: 02.11.2022]. [in Rus.]

[7] Sapargaliyeva A.ZH. Sovershenstvovaniye professional'noy podgotovki pedagoga-psikhologa kak spetsialista pomagayushchikh professiy (Improving the professional training of a teacher-psychologist as a specialist in helping professions). Dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni doktora PhD. RK. – Taldykorgan, 2015. – S. 5-75. [in Rus.]

[8] Tchiyeva V.Z. Problema podgotovki budushchikh pedagogov-psikhologov k soprovozhdeniyu obrazovatel'nogo protsessa sovremennoy shkoly (The problem of preparing future teachers-psychologists to support the educational process of a modern school) //Sovremennyye tekhnologii v obrazovanii. - 2015. - № IV. - S. 232-236. [in Rus.]

[9] Zimnyaya I.S. Obshchaya kul'tura i sotsial'no-professional'naya kompetentnost' cheloveka (General culture and socio-professional competence of a person) //Vyssheye obrazovaniye segodnya. - 2005. - №11. – S. 14-22. [in Rus.]

[10] Bayseitova ZH.B. Sovremennoye sostoyaniye sistemy vysshego obrazovaniya v Respublike Kazakhstan. Innovatsionnyy Yevraziyskiy universitet, Kazakhstan (The current state of the higher education system in the Republic of Kazakhstan. Innovative Eurasian University, Kazakhstan). - Rezhim dostupa: URL: http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Pedagogica/42841.doc.htm [Data obrashcheniya: 02.11.2022]. [in Rus.]

[11] Serikov G. N. Obrazovaniye i razvitiye cheloveka (Education and human development). - Moskva, 2002. – S. 416. [in Rus.]

[12] Mynbayeva A.K., Galimova N.R. Razvitiye kreativnosti studentov v obrazovatel'noy srede vuza (The development of students' creativity in the educational environment of the university) //Vestnik KazNU im. al'-Farabi. Seriya «Pedagogicheskiye nauki». - 2015. - №3 (46). - S. 38-49. [in Rus.]

[13] Pantilev S. R. Samosoznaniye kak emotsional'no-otsenochnaya sistema (Self-consciousness as an emotional-evaluative system). – M.: MGU, - 1991. – S. 110. [in Rus.]

[14] Lebedeva L. D. Praktika art-terapii: podkhody, diagnostika, sistema zanyatiy (Practice of art therapy: approaches, diagnostics, training system). - SPb.: Rech', - 2003. – S. 254. [in Rus.]

[15] Bederkhanova V.P. Stanovleniye lichnostno-oriyentirovannoy pozitsii pedagoga (The formation of a personality-oriented position of the teacher). — Krasnodar: KubGU, - 2001. —S. 40. [in Rus.]

БОЛАШАҚ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТЫҢ КӘСІБИ ҰСТАНЫМЫ: ДАМУ ҚАЖЕТТІЛІГІ

***Какабаева Д.С.¹, Абибулаева А.Б.², Егорычев А.М.³**

***¹докторант, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Астана, Қазақстан,
e-mail: dinara_s_82@mail.ru**

**²п.ғ.д., профессоры, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ,
Астана, Қазақстан, e-mail: asyoka93@gmail.com**

**³Ресей Федерациясының академигі, ф.ғ.д., Ресей Мемлекеттік әлеуметтік
университеті, Мәскеу, Ресей, chelovekcar@mail.ru**

Аңдатпа. Авторлар «педагогтың кәсіби ұстанымы», «психологтың кәсіби ұстанымы» ұғымдарын талдауды қарастырды және жүргізілген зерттеу және теориялық талдау негізінде «педагог-психологтың кәсіби ұстанымы» деген ұғымның мәні мен мағынасын ұсынды. Бұл мақалада - Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ 6В01103 «Педагогика және психология» (ҚР, Астана қ.), Ш. Уәлиханова (ҚР, Көкшетау қ.) 6В01101 және ММПУ (РФ, Мәскеу қ.). білім беру бағдарламасы бойынша оқитын 1 және 2 курс студенттері - зерттелетін құбылыстың бастапқы диагностикасының нәтижелері, болашақ педагог-психологтардың кәсіби ұстанымының бастапқы деңгейі ұсынылды.

Студенттердің кәсіби ұстанымының деңгейлерін анықтау үшін авторлар өз зерттеулерінде бірқатар ғалымдардың зерттеулерінде ұсынылған кәсіби ұстанымды қалыптастыру критерийлері мен компоненттеріне сүйенеді. Қазақстандық және ресейлік ғалымдардың зерттеулерін талдау негізінде (А.Ж. Сапарғалиева, О.В.Ванновская, О.И.Иванова, Н.В.Кузьмина, С.Д.Пожарский, Л.Е.Паутова, В.Т.Кудрявцев) болашақ педагог-психологтардың кәсіби ұстанымын жетілдіру бойынша авторлар мотивациялық, гностикалық, процестік және бағалау-рефлексивті сияқты студенттердің кәсіби ұстанымының компоненттерін қарастырып, ұсынды.

Зерттелетін мәселені теориялық тұрғыдан түсіну авторлардың назарын болашақ педагог-психологтың жоғары ұстанымын қалыптастыруға ықпал ету кәсіптік білім беру мазмұнын, оқытудың практикалық бағытын және студенттердің шығармашылық ұстанымын дамыту кезінде мүмкін болатындығына назар аударды, бұл өз кезегінде осы салада аз зерттелген аспект болып табылады. Педагогикалық эксперименттің анықталған кезеңінің, 1 және 2 курс студенттерінің кәсіби ұстанымы қалыптасуының төмен деңгейінің негізінде авторлар университетте белгілі бір психология-педагогикалық жағдайлар жасау қажеттілігі, сондай-ақ арт-технология және арт-терапия сияқты инновациялық технологиялар арқылы болашақ педагог-психологты даярлауға бағдарлану туралы қорытынды жасайды.

Тірек сөздер: педагог, психолог, педагог-психолог, кәсіби ұстаным деңгейі, мотивациялық компонент, гностикалық компонент, процессуалдық компонент, бағалау-рефлексивтік компонент, арт-технология, арт-терапия

PROFESSIONAL POSITION OF THE FUTURE TEACHER-PSYCHOLOGIST: IS TO DEVELOP

*Kakabaeva D.S.¹, Abibulaeva A.B.², Egorychev A.M.³

*¹doctoral student, ENU named by L.N. Gumilyov, Astana, Kazakhstan
e-mail: dinara_s_82@mail.ru

²PhD, professor, ENU named by L.N. Gumelev, Astana, Kazakhstan, e-mail: asyoka93@gmail.com

³Doctor of Philosophy, academician, Russian State Social University RSSU, Moscow, Russia, e-mail: chelovekcap@mail.ru

Abstract. The analysis of the concepts “professional position of a teacher”, “professional position of a psychologist” were considered by the authors and on the basis of the research and theoretical analysis, they proposed the essence and meaningful concept of “professional position of a teacher-psychologist”.

This article presents the results of the primary diagnosis of the investigating object, the initial level of the professional position of future educational psychologists - the 1st and the 2nd course students studying by the educational program 6B01103 “Pedagogy and Psychology” of the ENU named by L.N. Gumilyov (RK, Astana), 6B01101 KU named by Sh. Ualikhanov (RK, Kokshetau) and Moscow State Pedagogical University (RF, Moscow).

To identify the levels of professional position of students, the authors in their study rely on the criteria and components of the formation of a professional position, presented in the studies of a number of scientists.

Based on the study analysis of Kazakh and Russian scientists (A.Zh. Sapargalieva, O.V. Vannovskaya, O.I. Ivanova, N.V. Kuzmina, S.D. Pozharsky, L.E. Pautova, V.T. Kudryavtsev) to improve the professional position for future educational psychologists, the authors considered and proposed components of the student professional position, such as motivational, gnostic, procedural and evaluative-reflexive.

Theoretical understanding of the studying problem drew the authors' attention to the fact that is to contribute to the formation of a high position of the future teacher-psychologist is possible to have professional education, the practical orientation of training and the development of the creative position of students, which in turn is a little-studied aspect in this area.

On basis of the obtained data of the ascertaining stage of the pedagogical experiment, the low level of formation of the professional position of the 1st and the 2nd course students, the authors conclude that it is necessary to create

certain psychological and pedagogical conditions at the university, as well as focus on training the future teacher-psychologist through such innovative technologies as art technology and art therapy.

Key words: teacher, psychologist, teacher-psychologist, level of professional position, motivational component, gnostic component, procedural component, evaluative-reflexive component, art technologies, art therapy

Статья поступила 24.01.2023

УДК 378.046.4

МРНТИ 14.35.09

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.008>

ТІЛДІК ЕМЕС ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА КӘСІБИ БАҒЫТТАЛҒАН ШЕТЕЛ ТІЛІ ОҚЫТУШЫЛАРЫНЫҢ БІЛІКТІЛІГІН АРТТЫРУ

***Исина Н.Т.¹, Толуспаева Д.Ж.²**

¹п.ғ.м., оқытушы, Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті, Қарағанды, Қазақстан. e-mail: nazerke96g@mail.ru

²ғ.ғ.м., оқытушы, Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті, Қарағанды, Қазақстан. e-mail: dnm_tm@bk.ru

Аңдатпа. Мақаланың мақсаты: кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі оқытушысының негізгі кәсіби құзіреттіліктерін дамытуға бағытталған дайындық жобасын ұсыну. Зерттеу жұмысының өзектілігі: қазіргі қарқынды дамып келе жатқан технологиялық қоғамда кәсіби мақсаттарға арналған (заңгерлік, медициналық, металлургиялық, тау-кен ісі саласы және т.б.) шетел тілін оқытатын кәсіби біліктілігі жоғары, құзыретті оқытушыларға сұраныстың күшеюімен сипатталады. Ғылыми-практикалық маңыздылығы: ұсынылып отырған дайындық жобасын кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі оқытушыларының кәсіби біліктілігін арттыру мақсатында қолдану мүмкіндігімен айқындалады. Зерттеудің негізгі әдістері: таңдалған теориялық тұрғыдан зерттеу әдістері: талдау (ғылыми еңбектер мен әдебиеттерді зерттеу), синтез (зерттелген ақпараттар негізінде құзіреттілік моделін жобалау), салыстыру әдістері (жалпы мақсаттарға арналған шетел тілі және кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі арасындағы ерекшеліктер. Эмпирикалық әдістер ретінде келесі әдістер таңдалды: Қарағанды қаласының ЖОО-ң кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі пәнін оқып жатқан студенттері арасында онлайн-сауалнама. Зерттеудің ғылыми жаңашылдығы кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі оқытушысының құзыреттілік моделін негіздеу және

оларды дамытуға көзделген дайындық курсын ұсынумен айқындалады. Зерттеудің теориялық маңыздылығы – аталған мақала студенттерге сапалы білім беру және одан әрі кәсіби тұрғыдан даму үшін кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі оқытушысына қажетті құзіреттіліктері жайлы толығырақ теориялық түсініктеме береді. Зерттеуден алынған нәтижелер студенттердің оқу қажеттіліктерін қамтамасыз етуі үшін оқытушыларға қажетті негізгі құзыреттіліктерді анықтауға септігін тигізеді. Зерттеудің жұмысының тәжірибелік маңыздылығы: кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі оқытушысының шеберлігін арттыру үрдісінде ұсынылып отырған дайындық курсын қолдана алу мүмкіндігімен анықталады. Зерттеу жұмысының нәтижелері кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі оқытушыларының кәсіби құзіреттіліктерін жетілдіруге өз септігін тигізеді.

Тірек сөздер: шетел тілі, білім беру, біліктілік, біліктілікті арттыру, кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі, кәсіби құзыреттілік, құзыреттілік моделі, кәсіби дайындық

Кіріспе

Бүгінгі қарқынды дамып жатқан технологиялық қоғамда кәсіби мақсаттарға арналған (техникалық, заңгерлік, медициналық, экономикалық және т.б.) шет тілдерін оқытуға маманданған оқытушыларға деген сұраныс пен талаптар артуда. Соңғы 40 жылда ғылымды, технологияны және бизнесті кәсіби мақсаттарға арнап ағылшын тілінде оқыту (EPP – English for professional purposes) өзінің өміршең және серпінді қозғалыс екенін дәлелдеді. Инженерлік, тау-кен ісі, бизнес, құқық, медицина, авиация және басқа да көптеген пәндер кәсіби мақсаттарға арналған ағылшын тілінің академиялық секторына жатады. Алайда, бұл өсім оқытушылардың кәсіби дамуымен жеткілікті түрде қамтамасыз етілмей отыр. Әлемде EPP саласындағы зерттеулер мен оқу жоспарларын әзірлеуде елеулі жетістіктер орын алуда. Осы жаңа әдістер мен әдістемелерді тәжірибеге енгізетін кәсіби мақсаттарға арналған ағылшын тілі оқытушыларын даярлау деңгейі Қазақстанда жеткіліксіз болып отыр. Бұл мәселе қазіргі таңда оқытушыларға қойылатын негізгі талаптар, мысалы, кәсіби лингвистикалық-дидактикалық құзыреттіліктері қоғам мен еңбек нарығының сұранысын толық қанағаттандыра алмайтындығымен өзекті.

Негізгі ережелер

Бүгінгі экономикалық нарық жағдайлары мен жұмыс берушілердің талаптары білім беру ортасында кәсіби қызмет саласында шет тілін меңгерген сауатты мамандарды даярлаудың жаңа деңгейін анықтайды. Осы орайда EPP оқытушыларын даярлауды ұйымдастыру мәселесі бірінші кезектегі маңызға ие. Тілдік емес жоғары оқу орындарында кәсіби ағылшын тілі оқытушылары үшін арнайы дайындық болуы керек, себебі

студенттер жалпы ағылшын тілінде ғана емес, сонымен қатар кәсіби мәселелерде де тілдік дағдыларын жетілдіруі керек.

Кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі оқытушысы құзыреттіліктерінің мазмұнына қойылатын талаптарға және аталған пәнді оқытудың ерекшеліктеріне қатысты мәселелерді бірқатар ғалымдар зерттеген, мысалы: Ву Х., Баджер Р., Дадли-Эванс және Сент-Джон, Хатчинсон Т. және Уотрес А., Сысоев П., Коряковцева Н.Ф. және т.б.

Жоғарыда айтылғандардың негізінде:

- «Кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі» пәнін оқыту үшін шет тілдерін оқыту саласында дайындығы бар, алайда студенттерінің мамандығы бойынша базалық білімі жоқ тіл мамандары-оқытушыларға деген сұраныс және кәсіби тілдің ерекшеліктерін ескере отырып құрастырылған, кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі оқытушысының кәсіби құзыреттіліктерінің мазмұндық талаптарының айқындайтын арнайы дайындықтың жоқтығының арасындағы қарама-қайшылықты анықтауға мүмкіндік туды.

Бұл қарама-қайшылық біздің ғылыми-зерттеу мақаламыздың мақсатын тұжырымдауға мүмкіндік береді – кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі оқытушысының негізгі кәсіби құзыреттіліктерін дамытуға бағытталған дайындық жобасын ұсыну.

Материалдар мен әдістердің сипаттамасы

Мақалада көрсетілген теориялық ақпараттар мен материалдарды жинақтау барысында теориялық тұрғыдан зерттеу әдістері таңдалды: талдау (ғылыми еңбектер мен әдебиеттерді), синтез (зерттелген материалдар негізінде оқытушының негізгі кәсіби құзыреттіліктерін айқындау), салыстыру әдістері (жалпы мақсаттарға арналған шетел тілі шетел тілі және кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілін салыстыру). Тәжірибелік әдістер ретінде келесілер таңдалды: қазіргі таңда кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілін оқып жатқан студенттер арасында онлайн сауалнама жүргізу.

Зерттеу жұмысының өзектілігі: қазіргі қарқынды дамып келе жатқан технологиялық қоғамда кәсіби мақсаттарға арналған (заңгерлік, медициналық, туризм және т.б.) шет тілін оқытатын кәсіби біліктілігі жоғары, құзыретті оқытушыларға сұраныстың күшеюімен сипатталады. *Зерттеудің мақсаты:* кәсіби мақсаттарға арналған шет тілі оқытушысының құзыреттілік моделін теориялық тұрғыдан негіздеу және жобалау; *Зерттеу пәні:* Кәсіби мақсаттарға арналған шет тілі пәні оқытушыларының кәсіби құзыреттіліктерінің моделі

Бұл зерттеудің практикалық маңыздылығы – біз ұсынған дайындық жобасын кәсіби мақсаттарға арналған шетел тілі оқытушысының кәсіби өсуі мен құзыреттіліктерінің дамуын қамтамасыз ету мақсатында пайдалану мүмкіндігінде.

Зерттеудің теориялық маңыздылығы – оның шетел тілі оқытушысының кәсіби құзіреттіліктерін теориялық тұрғыдан түсінуге ықпал ететіндігінде, себебі бұл зерттеу жұмысы оқытушыларды даярлау және кәсіби дамыту бағытында маңызды нәтижелер бере алады.

Нәтижелер

Жалпы мақсаттағы ағылшын тілі (EGP-English for general purposes) оқытушыларына негізгі мақсаттары жалпы тілдік дағдылар ғана емес, сонымен қатар ғылыми және кәсіби сөздік қорды игеру болып табылатын студенттермен жұмыс істеу қиын болуы мүмкін. Себебі, оқытушы ағылшын тілінің грамматикасын, жалпы ағылшын лексикасын өте жоғары деңгейде меңгергенімен, студенттің мамандығына, кәсіби үрдістерінің барысына тікелей қатысты терминологиямен таныс емес. Оқытушының студенттің мамандығын түсінбеуі, терминологиясын толыққанды игермеуі жалпы алғанда, оқуға әсер етеді.

Біріншіден, кәсіби мақсаттарға арналған ағылшын тілін оқытатын, алайда біліктілігі тек EGP саласы болып табылатын оқытушылар академиялық ағылшын тілін меңгерумен қатар, студенттерінің пәндік салаларының негізгі ұғымдарын, үрдістері мен терминологиясын білуі керек. Яғни, ағылшын тілін кәсіби мақсаттарда белгілі бір пән аясында қолдануды үйрететін EPP оқытушылары студенттердің мамандығының мазмұнын сол студенттердің өздеріне қарағанда әлдеқайда аз біледі. Алайда есте сақтайтын жайт – тіл оқытушылары пәнді емес, тілді үйретеді. Яғни, студенттер кәсіби ағылшын тілін мамандығы арқылы, ал ұстаздар бейтаныс мамандықты ағылшын тілі арқылы меңгереді. Осылайша, EPP оқытушылары осы мәселелерді шеше алуы үшін өз студенттерінің болашақ мамандықтары мен кәсіптері бойынша кейбір негізгі білімге ие болуы керек [1].

Екіншіден, EPP және EGP бір бірінен ағылшын тілін үйренудегі мақсаттары бойынша ерекшеленеді. EPP жалпы мақсаттарға арналған ағылшын тілі сияқты бейресми ортада күнделікті қарым-қатынас орнату барысында еркін сөйлесу үшін қажетті грамматика мен тілдік құрылымдарды игеруге қарағанда, контекстік кәсіби тілге көбірек көңіл бөледі. Біріншісі нақты материалдар мен оқу жоспарын жасау үшін академиялық шет тілін және нақты кәсіптік саланың негіздерін білуді талап етсе, екіншісі әлеуметтік жағдайларда функционалдық сауаттылықты/коммуникативтік құзыреттілік пен дайын бағдарламаларды немесе оқулықтарды пайдалануды талап етеді. Бұл ерекшеліктер мұғалімдерді дайындауда көрініс табуы керек. Оқу мақсаттары студенттердің әлеуметтік және тілдік қажеттіліктеріне сәйкес анықталады, ал EPP мен EGP оқыту арасындағы ең маңызды айырмашылық студенттердің ағылшын тілін үйренудегі мақсаттары болып табылады. Ең алдымен, оқытушылар студенттердің мамандықтары бойынша болашақта жұмыс істеулеріне

қажет болуы мүмкін білім, яғни негізгі түсініктер, ұғымдар, үрдістер және терминдермен қамтамасыз етілуі керек, себебі олар аталған саланың маманы болмағынымен, осы кәсіби мазмұн арқылы тілге үйретеді.

ЕРР оқытушыларынан талап етілетін құзыреттіліктерді анықтау мақсатында кәсіби-бағытталған ағылшын тілін оқитын техникалық университеттің бакалавриат студенттері арасында сауалнама жүргізілді. Техникалық университеттің 72 студенті «Кәсіби бағытталған шет тілі» курсынан және оқытушыдан не күтетінін анықтауға арналған сауалнамаға жауап беру үшін кездейсоқ таңдалды. Алынған мәліметтер студенттердің тілектерін ескере отырып, болашақ кәсіби шет тілі мұғалімдеріне арналған дайындық курсын әзірлеуде пайдаланылды. Студенттер арасында сауалнама жүргізуге екі негізгі себеп әсер етті. Біріншіден, олар ағылшын тіліндегі өз жетістіктерінің деңгейін бағалауға және мақсаттарын айқындауға қабілетті ересектер. Әдетте, бұл үшінші курс студенттері. Екіншіден, бұл студенттер өз қажеттіліктерін талдауға қызығушылық танытуда және олардың пікірлерін ескеру қажет деп санаймыз. Шын мәнінде, олар сенімді ақпарат көздерінің бірі болып табылады. Чамберс айтқандай, сенімді ақпарат көзінің 3 түрі бар: студент, студенттің жұмыс берушісі және білім беру ұйымы. Осылайша, Робинсонның айтуы бойынша: «ЕРР студенттерінің әдетте нақты мақсаттары болатынын ескере отырып, ЕРР курсын жобалаудың маңызды элементі – қажеттіліктерді талдау болып табылады: ең алдымен, студенттерге ағылшын тілі не үшін қажет екенін анықтаңыз» [2]. Студенттерге берілген сауалнама анонимді болып табылады, бірақ нәтижелерді талдау үшін негізгі ақпарат сұралды, мысалы:

– Сіз оқып жатқан бағыт (мамандық) пен курсты көрсетіңіз;

Сондай-ақ, сауалнама респонденттен егжей-тегжейлі жауаптарды талап ететін 3 ашық сұрақты қамтиды, мысалы:

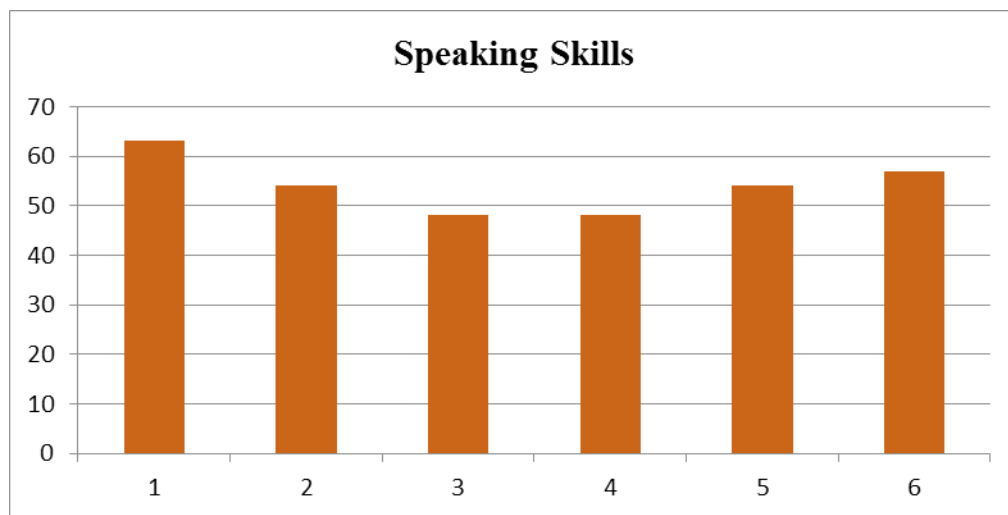
– «Кәсіби шетел тілі» курсының соңында қандай дағдыларға ие болғыңыз келеді?

– «Кәсіби шетел тілі» курсына қандай өзгерістер енгізгіңіз келеді?

– «Кәсіби шетел тілі» пәніне қатысты білім сапасын арттыру үшін оқытушыға қандай ұсыныстарыңыз бар?

Сонымен қатар, студенттер «Сіздің ойыңызша, «Кәсіби шет тілі» курсына қай дағдылар міндетті түрде оқытылуы керек?» деген сұраққа жауап берді (кестеде көрсетілген жауаптардың ішіне таңдаңыз). Студенттер бір блоктан қажетті деп санайтын бірнеше дағдыларды таңдай алады.

Сауалнама нәтижелері бойынша «Сөйлеу дағдылары» (“Speaking skills”) бөлімінің дағдылар келесі ретпен орналасты (1-сурет):

Сурет 1 - “Speaking skills” бөлімі бойынша сауалнама нәтижелері

1. Мамандыққа байланысты ағылшын тіліндегі терминдер және негізгі тіркестерді игеру – 63 ұ.

2. Мамандыққа байланысты белгілі процестер мен процедураларды сипаттау, түсіндіру және анықтау -54 ұ.

3. Коммуникациялық іс-әрекеттерді жүргізу және орнату - 48 ұ.

4. Ғылыми және академиялық тілді қолдану - 48 ұ.

5. Ағылшын тілінде кәсіби тақырыптар бойынша презентация жасау– 54 ұ.

6. Тыңдаушыға қажетті мағынаны дәл жеткізетін грамматикалық құрылымдарды дұрыс таңдап, грамматикадағы, тыныс белгілері мен стильдегі жиі кездесетін қателерге өзінің және басқалардың сөзін тексеріп, өңдеу; - 57 ұ.

Студенттердің таңдауы бойынша «Ағылшын тіліндегі мамандыққа қатысты терминдер мен негізгі сөз тіркестерін білу» дағдысы ең көп дауысқа ие болды.

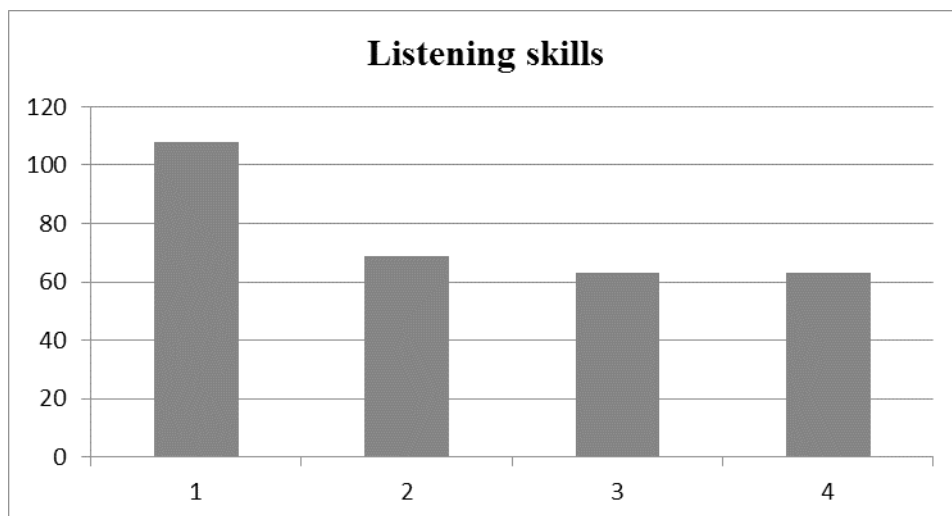
«Оқу дағдылары» (Reading skills) бөлімінде дағдылар келесі дауыстарға ие болды:

1. Кәсіби мәтіндерді түсіну – 72 ұ.

2. Кәсіби мәтіндерге анализ жасау, талдау және қорыту–53 ұ.

3. Кәсіби тақырыптағы мәтіндегі негізгі ойды анықтау – 49 ұ.

4. Кәсіби графикалық сызбаларды / диаграммаларды / кестелерді ағылшын тілінде оқу және түсіндіру - 63 ұ.

Сурет 2 - “Listening skills” бөлімі бойынша сауалнама нәтижелері

«Тыңдау дағдылары» (Listening skills) бөлімінің нәтижелері (2-сурет):

1. Ағылшын тілінде сөйлейтіндерді түсіну, кәсіби тақырыптарды талқылау - 108 ұ.

2. Ағылшын тілінде сөйлейтіндердің интонациясына, жеткізуіне және акцентіне енгізілген ақпаратты тану -69 ұ.

3. Кәсіби диалогтарды/аудио жазбаларды тыңдау кезінде түсіну, негізгі ақпаратты жазып алу – 63 ұ.

4. Нақты мәліметтерді, ғылыми фактілерді немесе кәсіби идеяларды тыңдау - 63 ұ.

«Жазу дағдылары» (Writing skills) бөлімінде:

1. Түйіндеме, іскерлік хаттар, жоба есептері, кәсіби Power Point презентациялары, семинарлық баяндамалар жазу – 68 ұ.

2. Өз кәсібімізде жиі қолданылатын жазу стилін игеру-51 ұпайға ие болды.

Сауалнамада студенттердің жазбаша жауабын талап ететін сұрақтар да болды. «Кәсіби шет тілі» курсына қандай өзгерістер енгізгіңіз келеді?» деген сұраққа мынадай жауаптар берілді:

- Кәсіби сызбаларды/макеттерді жиірек пайдалану;

- Шынайы кәсіби ортаны имитациялау;

- Жазбаша қарым-қатынас жасауға көбірек машықтандыру;

- Аудиоматериалдарды/өз саламыздағы ағылшын тілді мамандарды жиірек тыңдау;

«Сіздің ойыңызша, сіздің кәсіби ағылшын тілін білу деңгейіңіз шетелдік әріптестермен/шетелдік компанияларда жұмыс істеуге жеткілікті ме?» деген сұраққа жауап беру үшін төмендегі үш жауаптың бірін таңдау керек:

- жоқ - 44,4%
- Жауап беруге қиналамын – 22,3%
- иә – 33,3%.

Сараптама нәтижелері студенттердің кәсіби мақсатта шет тілі курсынан не күтетінін көрсетті, сонымен қатар сауалнама нәтижелері студенттердің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін біз ұсынып отырған кәсіби мақсаттағы шет тілі мұғалімінің құзыреттілігін дамыту дайындық курстарының қажеттігін көрсетті.

Талқылау

Сауалнама нәтижелеріне негізделе отырып, кәсіби шетел тілі оқытушыларына келесі қадамдарды ұсынамыз:

1. Оқытушы өзі оқытатын нақты пән туралы тиісті ақпаратқа ие болуы керек және арнайы мәтіндерді түсінуде белгілі бір қиындықтар туындаса, мамандардан көмек сұрауы қажет.

2. Оқытушылардың ЕРР оқыту дағдыларын жетілдіру қажет. Бұл ЕРР тренингінде сертификат беруді қарастыру арқылы жақсырақ орындалады.

3. ЕРР оқытушылары басқа ЕРР оқытушыларымен кездесіп, сұрақтарды талқылап, олардың тәжірибесін пайдалана алады.

4. Оқытушы жаңалықтар мен өзгерістерден қалыс қалмау және біліктілігін арттыру үшін өз зерттеулерін жалғастырып, ЕРР бойынша білімін дамытуы керек. Студенттерінің мақсаттарын бағалау үшін қажеттіліктерді үнемі талдауды талап етеді, осылайша оқытушы өз студенттерінің қажеттіліктерін қанағаттандыра алады және осы курсты өткізуде табысты болады.

5. ЕРР оқытушылары өзінің оқыту саласындағы барлық жаңалықтарды үнемі оқып отыруға және қажеттіліктерін талдауға сәйкес студенттерінің өзгермелі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жаңа құралдарды іздеуді ұсынамыз.

6. ЕРР оқытушылары өздерінің оқытып отырған студенттерінің кәсіби саласындағы маман емес, ағылшын тілінің маманы екенін есте ұстауы, алайда басқа кәсіби саланың мазмұны арқылы ағылшын тілін оқыту үшін қолайлы құралдарды пайдалануы керек. Бұл құралдарды студенттердің өз мамандығына байланысты коммуникативті дағдыларын және сөздік қорын жақсарту үшін үлесін тигізбек.

Өкінішке орай, болашақ ЕРР оқытушыларын жаңа ортаға дайындайтын және олардың міндеттерін тиімдірек орындауға мүмкіндік беретін оқу бағдарламалары қазіргі таңда жоқ. Оқытушыларды дайындау тұжырымдамасы оқыту барысында туындауы мүмкін қиындықтар мен талаптарды қанағаттандыру үшін қажетті құзыреттер мен дағдыларды дамытуға негізделуі тиіс.

Осы мақалада ұсынылып отырған құрылым PETT (Pre-service EPP

Teacher Training) концепциясына негізделген, бұл Кот-д'Ивуар – француз тілінде сөйлейтін елде кәсіби мақсаттарға арналған болашақ шет тілі мұғалімдерін даярлау бағдарламасы. Бұл құрылым Британ Кеңесі бірнеше жыл бойы қаржыландырған Кот-д'Ивуардағы РЕТТ бағдарламасының табысты болуына байланысты таңдалды. Аталған оқыту бағдарламасының негізгі мақсаты оқытушылардың кәсіби мақсаттарға арналған ағылшын тілін оқыту үрдісін оңтайландыру болып табылады. Бұл мақсаттың негізгі міндеттерінің бірі ағылшын тілі оқытушыларын кәсіби мақсаттарға арналған ағылшын тілін оқытуға даярлаудың оқу бағдарламасы мен оқу құралдарын жасау болып табылады [3].

РЕТТ мақсаттары:

Жоғарыда айтылғандай, кәсіби мақсаттарға арналған ағылшын тілін оқыту жалпы ағылшын тілін (GE) оқытуға қарағанда қосымша дағдылар, құзіреттіліктер мен білімді талап етеді. Мұндай дағдылар мен білімдер «ЕРР оқытушысының кәсіби құзыреттілігі» деп аталады, ол оқытушының тілдік құзыреттілігі, пәнаралық базалық білімі және педагогикалық құзыреттілігі ретінде анықталады. РЕТТ-тің жалпы мақсаты – ЕРР оқытушыларына осы дағдыларды беру.

РЕТТ негізгі артықшылықтары:

- Академиялық және кәсіби мақсаттарға арналған шет тілі саласында педагогикалық дағдылары мен білімдерін кеңейту мүмкіндігі.
- Оқытушының кәсіби құзіреттілігінің заман талаптарына сәйкес дамуы;
- Шетел тілі оқытушысының мансаптық перспективаларын жақсарту.

РЕТТ компоненттері:

Осы мақсатқа жету үшін РЕТТ оқытушыларын дайындау кезінде мазмұнға да, әдістемеге де назар аудару керек. Осылайша, РЕТТ екі негізгі құрамдас бөліктен тұрады: «ЕРР әдістемесі» - мұғалімдердің педагогикалық құзыреттілігін дамыту және «Пәндік-мазмұндық білім» («SCK – subject content knowledge») – белгілі бір кәсіби саладағы (мыс.: машина жасау саласында) лингвистикалық құзыреттілік және пәнаралық негізгі білім беру.

«ЕРР әдістемесінің» міндеттері:

- Курс тыңдаушыларын қолданбалы лингвистика саласында оқыту;
- ЕРР бойынша теориялық және практикалық білім беру;
- Оқытушыларға оқу материалдарын әзірлеуге және оларды өз сыныптарында бағалауға үйрету;
- Тілдік емес ЖОО студенттерінің тілдік қажеттіліктерін бағалауға және олардың қажеттіліктерін қанағаттандыратын курстарды жоспарлауға дайындау.
- Ересектерді оқыту (AL-adult learning) әдістемесімен және олардың психологиялық ерекшеліктерімен таныстыру.

Әдістемелік курстың бұл мақсаттары ЕРР оқытушыларына жоғарыда аталған талаптарды тек мұғалім ретінде ғана емес, сонымен қатар материалдарды әзірлеуші, студенттердің тіл қажеттіліктерін талдаушы және курс бағалаушысы ретінде орындауға мүмкіндік береді.

Пәндік-мазмұндық компонент (SCK):

SCK ағылшын тілінде сөйлейтін, бірақ кәсіби мақсаттарға арналған ағылшын тілін оқытуда кәсіби даярлығы мен біліктілігі жоқ тәжірибедегі немесе болашақ ЕРР оқытушыларын белгілі бір саладағы лингвистикалық құзыреттілікпен және кәсіби мазмұндағы негізгі білімімен қамтамасыз етуі керек. Осылайша, SCK келесі аспектілермен сипатталады:

Пәнаралық базалық білім: ЕРР оқытушылары пәндік негізгі білім мен түсінікке ие болуы керек. Филлипсонның айтуы бойынша, бизнес, ғылым және технология салаларында қызмет ету үшін ағылшын тілін игеру маңызды, себебі «Ағылшын тілі ғылымда, технологияда, медицинада және ақпараттық технологияларда, зерттеу жұмыстарында, журналдарда және бағдарламалық қамтамасыз етуде қолданылады; Сонымен қатар, транзакциялық бизнесте, саудада, кеме қатынасында, авиацияда және т.б. басым». [4]. Осы себептерге байланысты ЕРР мұғалімдеріне «Бизнес және экономикаға арналған ағылшын тілі» (EBE – English for business and economics) және «Ғылым және технологияға арналған ағылшын тілі» (EST – English for science and technology) ұсынылуы керек.

Біз ұсынатын РЕТТ схемасы:

Оқушылар: кәсіби мақсаттағы ағылшын тілі оқытушылары.

Оқу орны: Болашақ ағылшын тілі мұғалімдерін дайындайтын немесе кәсіби мақсаттарға арналған ағылшын тілі оқытылатын ЖОО.

Оқуды растау: Оқуды аяқтау туралы сертификат

Курстың нәтижесі: Оқытушы ЕРР әдістемесі бойынша білімін жетілдіреді және табысты оқыту үшін қажетті бір немесе бірнеше таңдалған кәсіптік бағыттар бойынша пәндік негізгі білім мен түсінікті меңгереді.

Курс екі бөлімнен тұрады:

1. Пәндік-мазмұндық білім – кәсіптің бірнеше саласын біріктіретін пәндік-мазмұндық білім алу. Мысалы: «Экономика» пәні бойынша базалық білім алатын оқытушы, болашақта «Экономика» саласына жататын бірнеше мамандық («Қаржы», «Менеджмент», «Есеп және талдау») студенттеріне кәсіби мақсаттарға арналған ағылшын тілін үйрете алады. Бұл үшін SCK-ң мазмұны оқытушыларға осы экономика саласындағы ең негізгі, аталған ғылым саласының барлық тармақтарына ортақ базалық түсініктер мен терминдерді, үрдістерді қамтамасыз етуі қажет.

Пәндік мазмұн бөлігінде мұғалімдер келесі бағыттар бойынша білім алады:

- таңдаған ғылым саласы бойынша негізгі білімді меңгеру (мысалы: тау-кен ісі; медицина; архитектура және құрылыс);

-таңдаған ғылым саласының негізгі ұғымдары мен терминдерін/жаргондарын білу;

- келесі ұсыныстарды алады:

- өз білімін одан әрі дамыту үшін қажетті әдебиеттер/оқулықтар тізімі;

- Оқыту кезінде қандай дағдыларды ескеру қажет екендігі жайлы (медицинада: науқаспен ауызша сөйлесу, рецепт жазу; экономикада: графиктер мен диаграммаларды түсіндіре білу және т.б.);

- оқу материалдарын таңдау және бейімдеу әдістері;

- Қолданылатын бағдарламалар мен материалдар туралы ақпарат – оқу жоспарлары, оқу-әдістемелік құралдар (карталар, қабырғалық кестелер, диаграммалар, макеттер);

2. «ЕРР әдістемесі» бөлімінде оқытушылар келесі бағыттар бойынша білім алады:

- ересектерді оқыту әдістемесі;

- ересектерді оқытудың психологиялық ерекшеліктері;

- студенттердің тілдік қажеттіліктерін бағалау және студенттердің қажеттіліктеріне сәйкес курстарды жоспарлау;

- сынып менеджменті, оқушылардың әртүрлі топтарының мінез-құлқы мен қарым-қатынасы;

- оқытудың негізгі әдістерін және оқытушы мен студент арасындағы қарым-қатынасты түсіну;

Оқытушыларға кім сабақ береді:

ESP әдістемесін шет тілі мамандары, психологтар және әдіскерлер бірлесіп жазған оқу бағдарламасы негізінде маман жүргізеді.

Пәндік-мазмұндық оқытуды шет тілі маманы және пән мамандары (ана тілінде) әзірлеген оқу бағдарламасы негізінде жүзеге асырылады.

Т.Ченнің пікірінше, тіл мұғалімінен кәсіптік пәннің мазмұнын терең білу талап етілмейді, бірақ оның пікірінше, ЕРР оқытушысы курсты мазмұны жағынан қолдайтын оқу бағдарламасын жасау үшін қажетті негізгі түсініктерге ие болуы керек. [5]. Расында, шетел тілі оқытушыларының кәсіптік пәндер бойынша дайындығы жеткіліксіз болуы мүмкін, алайда олар кәсіптік дайындықтан өтсе және пәндік білімін тереңдететін болса, тілдік емес жоғары оқу орнындағы кәсіби ағылшын деңгейі едәуір жоғарылайтын еді. Осыған байланысты, пән оқытушылары тіл мұғалімдеріне кәсіби мазмұнды білмеу қорқынышын жеңуге мүмкіндік беруі керек [6].

Қорытынды

Барлық зерттеу жұмысының нәтижелерін қорытындылай келе, біз мынадай қорытындыға келдік:

1. Оқытушылардың өз студенттерінің мамандығы бойынша негізгі білімі болуы керек және қиындықтар туындаса, мамандардан көмек сұрауы керек.

2. Оқытушылардың білігін арттыру және ЕРР оқыту дағдыларын жетілдіру қажет. Бұл дайындық курсын аяқтағаннан кейін сертификат беру мәселесін қарастыру арқылы жүзеге асады. Сонымен қатар біз оқыту қажеттіліктерін қанағаттардыру бойынша өз ұсыныстарымызды айтқымыз келеді: әр мамандықтың ерекшеліктерін ескере отырып, жаңа оқу жоспарын әзірлеу қажет, яғни ЕРР оқытушылары дайындық курстарынан өтіп, алынған білімді айқындайтын сертификатқа ие болады. Кәсіби мақсаттарға арналған шет тілі оқытушысына кәсіптік пән мазмұнының негізгі ұғымдарын, терминдері мен үрдістерін түсіндіретін және негізгі кәсіби түсінікті дамытатын оқыту курстары қажет деген тұжырымдаманы ұсынамыз.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Wu, H., Badger, R. In a strange and uncharted land: ESP teachers "strategies for dealing with unpredicted problems in subject knowledge during class. //English for Specific purposes. – 2009. – vol.28 – pp.19-32.
- [2] Robinson, P.C. ESP today: A Practitioner's Guide. Hemel Hempstead – Phoenix, 1991. – 224 p.
- [3] Koné, Z. Pre-service ESP teacher training in an African French-speaking country: the case of Cote d'Ivoire// English for Specific Purposes World. – 2007. – Vol. 6, Issue 1 (14). – pp.13-22.
- [4] Phillipson, R. Linguistic Imperialism. – Oxford University Press, 1992. – 79 p.
- [5] Chen, T. Self-training for ESP through action research// English for Specific Purposes. –2000. – Vol. 19, Issue 4. – pp.389-402.
- [6] Bracaj M. Teaching English for Specific Purposes and Teacher Training. //European Scientific Journal 10 (2) – 2014. – pp.40-49.

ПОВЫШЕНИЕ КВАЛИФИКАЦИИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ДЛЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ В НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗАХ

*Исина Н.Т.¹, Толуспаева Д.Ж.²

*¹М.п.н., преподаватель, Карагандинский технический университет
имени Абылкаса Сагинова, Караганда, Казахстан,
e-mail: nazerke96g@mail.ru

²М.г.н., преподаватель, Карагандинский технический университет имени
Абылкаса Сагинова, Караганда, Казахстан, e-mail: dnm_tm@bk.ru

Аннотация. Цель статьи: представить учебный проект профессионального назначения, направленный на развитие основных профессиональных компетенций преподавателя иностранного языка для профессиональных целей. Актуальность исследования обуславливается тем, что в современном стремительно развиваю-

щемся технологическом обществе возрастает потребность в высококвалифицированных, компетентных преподавателях иностранных языков для профессиональных целей (юридических, медицинских, металлургических, горнодобывающих и др.). Научная и практическая значимость определяется возможностью использования предлагаемого учебного проекта в профессиональных целях с целью повышения профессионального мастерства преподавателей иностранных языков для профессиональных целей. Основные методы исследования: выбранные теоретические методы исследования: анализ (исследование научных работ и литературы), синтез (построение модели компетенций на основе изученной информации), методы сравнения (отличия иностранного языка общего назначения от иностранного языка для профессиональных целей). Выбранные эмпирические методы: онлайн-опрос студентов, изучающих профессиональные иностранные языки в Карагандинском техническом университете. Научная новизна исследования определяется обоснованием модели компетентности преподавателя иностранного языка для профессиональных целей и предложением обучающих курсов по их развитию, а также исследовательские результаты дают более подробное теоретическое обоснование компетенций, необходимых преподавателю иностранного языка в профессиональных целях для качественного образования и дальнейшего профессионального развития. Результаты исследования помогают соответствовать учебным потребностям студентов, определить ключевые компетенции, которые необходимы преподавателям для достижения успеха. Практическая значимость исследования определяется возможностью использования предложенного учебного курса в процессе повышения квалификации преподавателя иностранного языка в профессиональных целях. Результаты исследования способствуют развитию профессиональных компетенций преподавателей.

Ключевые слова: иностранный язык, преподавание, квалификация, повышение квалификации, иностранный язык для профессиональных целей, профессиональная компетентность, модель компетенции, профессиональная подготовка

COMPETENCE DEVELOPMENT OF TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES IN NON-LINGUISTIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

*Issina N.T.¹, Toluspayeva D.Zh.²

^{*1}MPS, teacher, Abylkas Saginov Karaganda Technical University, Karaganda, Kazakhstan, e-mail: nazerke96g@mail.ru

²MHS, teacher, Abylkas Saginov Karaganda Technical University, Karaganda, Kazakhstan, e-mail: dnm_tm@bk.ru

Abstract. The purpose of the article is to present a professional educational project aimed at the development of basic professional competencies of a foreign language for professional purposes' teacher. The relevance of the study is due to the fact that in today's rapidly developing technological society there is an increasing need for highly qualified, competent teachers of foreign languages for professional purposes (legal, medical, metallurgical, mining, etc.). Scientific and practical significance is determined by the possibility of using the proposed training project for professional purposes in order to improve the professional skills of foreign language teachers for professional purposes. Main research methods: the selected theoretical research methods are analysis (research of scientific works and literature), synthesis (construction of competence model on the basis of the studied information), comparison methods (differences between a foreign language for general purposes and a foreign language for professional purposes). Selected empirical methods: online survey of students studying professional foreign languages at Karaganda Technical University. The scientific novelty of the research is determined by the substantiation of the competence model of a foreign language teacher for professional purposes and the proposal of training courses for their development. The research results provide a more detailed theoretical substantiation of the competences required by a foreign language teacher for professional purposes for quality education and further professional. The practical significance of the study is determined by the possibility of using the proposed training course in the process of professional development of a foreign language teacher for professional purposes. The results of the study contribute to the development of professional competencies of teachers.

Key words: foreign language, teaching, qualification, advanced training, foreign language for professional purposes, professional competence, competence model, professional training

Статья поступила 27.12.2022

УДК 378.1

МРНТИ 14.05.35

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.009>

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУҒА ДАЯРЛАУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

*Бейсембаева А.А.¹, Өтемұратова Б.С.², Ахметжанова Д.С.³

*¹п.ғ.к., ассоц.профессор, Қазақ Ұлттық Қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail: altynai.beisembaeva@mail.ru

²п.ғ.к., доцент, Қазақ Ұлттық Қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail: bekzada_u@mail.ru

³аға оқытушы, Қазақ Ұлттық Қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail:ahmetzanovadidar@gmail.com

Аңдатпа. Қазіргі ақпараттық-коммуникациялық технологиялар ғасырының талаптарына сай жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеуге болашақ мұғалімдер даярлау үдерісі ерекше көзқарасты талап етеді. Жоғары оқу орындарында болашақ мұғалімдерді даярлау ісі оқытушы мен студенттің өзара іс-әрекетін тиімді ұйымдастыру үшін жаңаша құрылуы керек. Ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы білім беру жан-жақты кәсіби дамыған, сауатты мамандарды қажет етеді. Мақалада болашақ мұғалімдердің кәсіби даярлығын қалыптастыруға арналған ғалымдардың ғылыми-әдістемелік еңбектері мен зерттеулеріне талдау жасала отырып, еліміздегі білім беру жүйесін ақпараттандыру кезеңдері, оқытудың жаңа әдістері мен формалары қарастырылады. Болашақ мұғалімдерге өздерінің кәсіби қызметінде ақпарат құралдарының түрлерін кеңінен пайдалануға бағыт беріледі. Мұнда педагогикалық қызметтің белсенділігін арттырудың таптырмас құралының бірі – компьютерді қолдана отырып оқытуда электронды оқу басылымдарын (мультимедиялық, электронды оқулықтар, дидактикалық құралдар) пайдаланудың жолдары көрсетіледі. Мынадай аспектілері қарастырылады: студенттердің сабаққа дайындалу барысында өз бетінше электронды құралдармен жұмыс жасауларын ұйымдастыру формалары, электрондық оқу құралдарымен жұмыс істеудің ұтымды әдістері, студенттердің электронды оқулықпен жұмыс істеу іс-әрекетінде дербестігін, белсенділігін, өз білімін тексеріп, бақылауын дамытудың жолдары, өздігінен білім алу іс-әрекетінің дағдыларын дамыту. Сонымен бірге қашықтықтан оқытудың онлайн (синхрондық) және оффлайн (асинхрондық) және кең таралған түрі вебинар және теледидар арқылы сабақ өткізу формаларына тоқталады. Қашықтықтан оқытудың ZOOM бағдарламасы арқылы білім алушылармен онлайн сабақтар және оны ұйымдастырудың жолдары айтылады. Ақпарат құралдарын пайдалану арқылы оқытудың оқушылардың белсенділігін арттырып, ойлау қабілеттерін дамытатыны нақтыланған.

Тірек сөздер: білім беру, тәрбие, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, болашақ мұғалімдердің даярлығы, оқыту әдістері, педагогикалық әрекет, қашықтықтан оқыту формалары, электрондық оқу құралдары

Кіріспе және негізгі ережелер

Зерттеудің мақсаты – мектеп оқушыларын оқытуда ақпараттық технологияларды пайдаланудың артықшылықтары мен кемшіліктерін көрсету, сонымен қатар білім беру үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданудың мүмкіндігі мен тиімділігін анықтау. Білім саласын ақпараттандыру мәселелері ашық білім берудің объективті заңды сипаттамасы бола отырып, ақпараттандыру кезеңінің негізгі шарты – әлемдік қоғамның дамуындағы жаңа өркениетті сатыға өтуі болып табылады. Ақпараттық-коммуникациялық технологияның сан алуан түрлері жедел қарқынмен дамып, күн сайын білім беру үдерісіне барынша терең еніп отыр. Сондықтан қоғамға қарқынды енгізілген ақпараттандыру процесі болашақ мұғалімдерді даярлауды қазіргі ақпараттық-коммуникациялық технологиялар талаптарына сәйкес жетілдіру мәселелерін қажет етеді.

Біздің көзқарасымыз бойынша, болашақ мамандарды ақпараттанған қоғам мен білім беру үдерісі жағдайында жұмыс істеуге даярлау мәселесін қалыптастыруда көптеген факторлар жетекші рөл атқарады. Ол факторлар білім беру мекемелерінде студенттерді жаңаша оқыту талаптарына сәйкес даярлау мен олардың кәсіби іс-әрекеттерінің мазмұнының жаңарту заманауи ақпарат құралдарының мүмкіндіктерін тиімді пайдалану арқылы жүзеге асырылады. Бұл олардың ғылыми-теориялық білімдерін тереңдетуге, белсенді өмірлік ұстанымын қалыптастыруға, алған білімдерін тәжірибеде қолдануларына, өздерінің кәсіби қызметтерінде нақты нәтижелерге жетулеріне ықпал етеді.

Жоғары оқу орындарында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды жоғары деңгейде меңгерген болашақ мұғалімдерді даярлау, оларды қазіргі жаңа тенденцияларға қарай бағыттаудың айқын көрінісі деп білеміз. Нәтижесінде оқушылардың мотивациясы, қызығушылығы және жетістіктері артады.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу мақсатына жету үшін білім беру жүйесіне ақпараттық-коммуникациялық технологияларды ендірудің өзектілігі мен оны қарқынды дамытудың нормативті құжаттарын, отандық және шетелдік әдебиеттерді талдау, ақпараттық құралдарды пайдаланудың педагогикалық тәжірибелерін талдау, сонымен қатар ғылымизерттеу жұмыстарының нәтижелері бойынша жалпылау және жүйелеу жүргізілді.

Нәтижелер және талқылау

Қазақстан Республикасы Президентінің орта білім беру жүйесін ақпараттандыру жөніндегі мемлекеттік бағдарламасында жалпы орта білім беретін мектептерді мультимедиялық компьютерлік сыныптармен жабдықтау, компьютерлік оқу бағдарламаларын жасау, білім беруді ақпараттандыру жүйесі арқылы басқару міндеттері атап көрсетілді [1]. Білім беруді ақпараттандырудың бұл бағдарламасы электронды оқу басылымдары, соның ішінде электронды оқулықтарды әзірлеуге себепші болды.

Осы мемлекеттік құжаттарға сәйкес білім беру мекемелері жаңа компьютерлермен, мультимедиялық проекторлармен, интерактивті тақталармен және де басқа ақпараттық құралдармен жабдықталды, мектептер Интернет желісіне кезең-кезеңмен қосылды, соңымен қатар e-learning электрондық оқыту жүйесі енгізілді.

Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында: «Білім беру жүйесінің міндеттері – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіптік шыңдауға бағытталған сапалы білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологияларын, оның ішінде қашықтан оқыту, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу және тиімді пайдалану, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу», – деп атап көрсетілген [2].

Білім беру процесінде техникалық құралдарды пайдалану өткен ғасырдың аяғында жалпы білім беретін мектептердің оқу үдерісінде пайдаланылған, олардың түрлері ауқымды және көп болуымен мазмұнды. Білім беру саласы түбегейлі жаңа ақпараттық құралдармен қамтамасыз етілді. Білім беру үдерісінде компьютерлік ЭЕМ-ның қолданылуына, ғылыми техникалық ақпарат көлемінің қарқынды өсуіне байланысты көп ақпарат құралдары тез ескіріп қалды, сондықтан да ақпаратты машина арқылы өңдеудің және басқарудың тиімді тәсілдерін жасау қажеттілігі туындады. Электронды есептеуіш машиналарды оқу үдерісінде пайдалануды зерттеу ісімен Қазақстан Республикасының белгілі ғалымдары мен көптеген жоғары оқу орындарының мамандары айналысты.

Заманауи білім беру саласында ақпараттық технологияларды пайдалануда болашақ мұғалімдерді даярлаудың қазіргі жағдайын шетелдік (И.Е.Вострокнутов) [3] және отандық ғалымдар (Е.Ы.Бидайбеков, Г.Қ.Нұрғалиева және т.б.) [4,5] ғылыми еңбектерінде қарастырған. Олар білім беру ортасын қалыптастырудың мынадай ерекшеліктерін айқындап көрсетті:

- оқушылар мен мұғалімдердің жан-жақты бірлесіп дамуы;
- барлық білім беру үдерісіне қатысушылардың даму деңгейі мен жылдамдығын үйлестіру;

- ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың көмегімен жалпы білім беретін сабақтардың пәнаралық үлгісі;
- оқушылар мен мұғалімдердің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану дағдыларын қалыптастыру;
- «білім беру траекториясын» таңдауды қамтамасыз ету.

Ақпараттық технологияларды пайдалануға болашақ мұғалімдер даярлаудың тиімді жолдары

Қоғамның даму процесі мен заманауи сұранысына, білім берудің жаңа әдіс-тәсілдерінің қажеттілігіне сәйкес, білім беру мекемелерінде оқытудың әдісі мен формасын, мазмұнын түбегейлі өзгерту компьютерлік технологиялардың мүмкіндіктерін пайдаланбай жүзеге асыру мүмкін емес. Мұнда ақпараттық технологияны білім беруге ендіру барысында оқу орнының мәдениеті мен оқу үдерісін жүргізудегі мұғалімнің рөлі өзгереді. Пән мұғалімдерінің жаңа әдістер мен тәсілдерді қолдану шебірлігі, кәсіби іс-әрекеттерін дамыта отырып, оқыту үдерісін қызықты және күрделі ұйымдастыру дағдылары, іскерліктері шыңдалады. Берілген ғылыми және оқу ақпараттарының көптігіне байланысты мұғалімнің пән және пәнаралық аумағында кәсіби дайындығына қойылатын талаптар да күшейе түседі. Сонымен қатар мұғалімнің жеке тұлғалық, жалпы мәдени, коммуникативтік білім, білік, дағдысы мен құзыреттілігіне қойылатын талаптар артады.

Қазір күнделікті тәжірибеден көріп жүргеніміздей, ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың түрлерін оқыту үдерісінде белсенді пайдалануды ізгілендіру кейбір мұғалімдер мен мектеп басшыларын толық ойландыра қоймаған тәрізді. Мұғалімдердің оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланбауының бірнеше себептері бар:

- педагогтың оқыту үдерісінде жаңа технологиялық құралдардың түрлерін пайдалануға дайындығының жеткіліксіздігіне;

- көптеген ақпарат контенттерінің, электрондық оқу басылымдары мен ресурстардың педагогикалық, әдістемелік талаптарға сәйкес болмауына байланысты. Бұл АКТ-ды білім беру үдерісінде қолдануға қолайсыздық туғызады және бұл ресурстарды дайындаушылардың педагогика, психология, пәнді оқытудың теориясы мен әдістемесі бойынша кәсіби мамандарды қатыстырмай жасағандарының көрінісі болып табылады;

- олар, білім беруді ақпараттандыру үдерісін дұрыс түсінбейді, ақпараттық контенттердің педагогикалық мүмкіндіктеріне күмәнмен қарайды. Мұғалімдер көбінесе ақпараттық ресурстардың мазмұнын қағаз басылымдағы оқу мәтінін компьютердің көмегімен экранға шығарып көрсету әрекетімен шатастырып алады.

Сондықтан ақпараттық-коммуникациялық технологияларды сауатты түрде тиімді пайдалана білу, мұғалімдердің білім беру үдерісінде

кәсіби ақпараттандырылған іс-әрекетімен жүзеге асырылатынын атап айтқымыз келеді.

Электронды контенттерді пайдалану арқылы оқыту

Білім беру саласында жүргізіліп отырған негізгі реформалардың бірі – болашақ мұғалімдерді оқыту үдерісінде АКТ-ды пайдалану арқылы оқытудың жаңа әдістерін меңгеруге дұрыс бағыттау болып табылады. Бұл алдымен қоғамның даму процесі мен сұранысына, оқытудың жаңа әдістерінің қажеттілігіне сәйкес, білім беру мекемелерінде оқытудың әдісі мен формасын компьютердің мүмкіндіктерін пайдаланбай жүзеге асыру мүмкін емес. Олай болса компьютердің мүмкіндігінің бірі – мектеп мұғалімдері үшін электронды оқу басылымдарын (мультимедиялық, электронды оқулықтар, дидактикалық құралдар) пайдалану, бұл олардың педагогикалық қызметінің белсенділігін арттырудың таптырмас құралы.

Электронды оқулықтар – ғылым негіздері қамтылған ғылыми-педагогикалық өнім болып табылады. Электронды оқулықтарды әзірлеудің концептуалдық негізі ол – модульдік оқытудың педагогикалық теориясы [6]. Бұл мектеп оқушыларының білім алудағы іс-әрекеттерін қалыптастыруға, жеке тұлғаның жағымды қасиеттерін дамытуға бағытталғын қолданбалы функцияларын қарастырады. Электронды оқулықтар мемлекеттік типтік бағдарламаға сәйкес келуі керек және оқу бағдарламасының мазмұны толықтай қамтылуы тиіс. Жоғары сапалы электронды оқулықты дайындау өте күрделі жұмыс. Оны дайындауға түрлі мамандар тартылады: дизайнерлер, бағдарламашылар, пән саласының мұғалімдері, мәтінді сараптау және дыбыс жазу редакторлары, беттеушілер және т.б. Әзірлеушілер оқулықтың сапасы мен эргономикалық тұрғыдан сәйкес болуына жауап береді. Электронды оқулыққа мынадай талаптар қойылады:

- материалдар модульдерге бөлініп, мазмұнын гипермәтінмен беру;
- қолданушыға ыңғайлы қарапайым навигациямен беру;
- графикасы мен иллюстрациялар көзге кері әсер етпейтіндей болу;
- әрбір тақырыпқа мәтіндік және әр түрлі деңгейдегі бақылау тапсырмаларын беру қажет.

Электронды оқулықтарды пайдаланудың мынадай әдістері мен жолдарын атап айтуға болады.

- модульдермен жұмыс істеу – оқулық бірнеше модульдерден құрылады немесе бөлімдер, мұнда ақпаратты-анықтама материалдары әрбір модульдің мазмұнына сәйкес түсініктеме гипермәтіндермен беріледі. Әрбір сабақ бойынша ақпараттардың бәрі мәтін, суреттер, слайдтар, бейне-аудиожазба, анимациялар және басқа да графикалық құралдар түрінде беріледі. Анимациялар диктордың дыбыстауымен, музыкалық шығармалардың сүйемелдеуімен толықтырылады. Әрбір модульден қажетті ақпараттарды оқып, диктордың оқуымен берілген мәтіндерді тыңдау арқылы түсіне алады, ал егер көзбен көру керек болса, оны

бейне-аудиожазба мен анимацияларды ашып қарап бірнеше рет қайталай алады. Навигация арқылы іздеу жүйесімен оқулықтың бір модулінен екіншісіне бірден ауысып, оқу мазмұнан толық игергенше қайталап тыңдауға, көруге мүмкіндік береді.

- интерактивті тапсырмалармен жұмыс істеу – әр модульге қатысты гипермәтінде берілген материалдармен логикалық байланысқа құрылған, белгілі білімдер жүйесін анықтайтын интерактивті тапсырмалар бар. Тапсырмалар әр түрлі деңгейлерде жайдан күрделіге қарай жасалады. Алған ақпараттардың мазмұнына сәйкес тапсырмалардың шартымен танысып, компьютердің батырмалары арқылы тапсырмаларды орындайды. Материалдарды меңгеру дәрежесін интерактивті тапсырмаларды орындап болған соң бірден білуге болады. Егер тапсырманы орындағанда жауабы бұрыс болса, онда модульге қайта кіріп, мәтінді көріп, тыңдап алу керек, одан кейін тапсырмалар батырмасына өтіп, жауабы дұрыс болғанша қайта орындауға болады.

- тест тапсырмаларымен жұмыс – оқулықтағы тест сұрақтары да модульде берілген гипермәтін мазмұнына байланысты құрылады. Тест сұрақтарының да деңгейлері жайдан күрделіге қарай әр түрлі нұсқада түзілуі мүмкін. Тест батырмасын басып, негізгі сұрақтарға кіру қажет. Берілген сұрақтарды орындау арқылы оқушылар алған білімдерін өздері тексеріп, нәтижесіне бірден көз жеткізе алады. Нәтижесіне қанағаттанбаған жағдайда оқулықтың гипермәтінін қайталап тыңдап, анимацияны көру арқылы ақпаратты есіне түсіріп, меңгергеннен соң тест бөліміне қайта өтіп, сұрақтарға жауап беру қажет. Нәтижесінде өзін өзі объективті түрде бағалай алады.

Электронды оқу басылымдарын мына мақсаттарда пайдалануға болады:

- балаға сыныпта оқу барысында алған білімдерін үйде компьютерде өз бетінше қайталап, интерактивті тапсырмалар мен тест тапсырмаларын орындаумен ұштастыруға көмектеседі;

- оқу пәнінің нақты тақырыптарының мазмұнын меңгеруге жағдай жасайды;

- компьютерде белгілі іс-әрекетті орындау мүмкіндіктерін жүзеге асырады;

- оқу пәні бойынша өз қызметін жан-жақты үйлестіре алады;

- оқушы өзіне қажетті тақырыбын бірнеше рет қайталап оқып-үйреніп, машықтана алады.

Алайда, ақпараттану жағдайының жағымды әсерімен қатар кері әсерін де ұмытпауымыз қажет. Сол себепті ақпараттық технология құралдарын пайдалануда педагогикалық, психологиялық, эргономиялық талаптарға аса мән беріп, орындауымыз қажет.

Мұғалімнің кәсіби қызметінде мына жағдайларға көңіл бөлу керек:

- оқушы компьютермен жұмыс істегенде монитор көзден 70 см.

қашықтықта болуы, арқасын түзу ұстап, аяқтарын еденге ыңғайлы, нық қоюы қажет;

- ұстаз шеттен, алыстан қадағалап тұрмай, оқушымен тікелей байланыста болуы қажет;

- оқушының компьютер алдында жұмыс істеу уақытын ұдайы бақылып тұру қажет, себебі ұзақ уақыт монитор алдында отыру олардың көру қабілетінің төмендеуіне, сколиоз және әртүрлі эмоциялық ауытқуларға әкеліп соқтыруы мүмкін.

Электронды оқыту басылымдары – ақпарат көздері, видео-аудио жазбалар, электронды оқулықтар, әртүрлі мультимедиялық бағдарламаларды пайдалану арқылы жүзеге асырылатын *оқыту тәсілдері* болып табылады. Оқыту үдерісінде ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы алған білімі мен дағдысы, өзіндік ізденуі нәтижесінде қол жеткізген білім деңгейінің тереңдігін және оны тәжірибеде кез келген жағдайда пайдалануымен сипатталады. Қазіргі компьютерлік және интербелсенді бағдарламалық әдістемелік құралдар оқытушы мен білім алушының әрекеттесу формаларын өзгертіп, субъекті мен субъектілік қатынас түрінде көрінеді. Мұндай өзгеріс болашақ мұғалімдердің білімге деген ынтасын арттырып, сабақтың, нәтижелік бақылаудың жаңа үлгілерін (баяндама, есеп беру, топ алдында жобаларды біріге отырып қорғау, эссе жазу, реферат және т.б.) орындауда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға итермелейді.

Сонымен бірге болашақ мамандардың кәсіби даярлығын қалыптастыруын қамтамасыз ететін келесі фактор оқыту үдерісін ұйымдастыруда қазіргі ақпараттық технологиялардың *түрлері*: интерактивті тақта, электрондық оқулықтар, инновациялық технологиялар мен интерактивті әдістерді қолдану. Білім алушылардың өзіндік жұмыстарының нәтижесін көрсететін портфолиосы, дәрістер мен семинарлар, болашақ мамандардың креативтілігін дамытуға арналған шығармашылық тапсырмалар, озат тәжірибелерді үйрену және т.б. пайдалану әдістемесін меңгерту болып табылады.

Электрондық оқу басылымдарын пайдалану арқылы олар қалалар мен елдерге саяхаттап, әлемнің ірі мұражайларына виртуалды экскурсияларға шығады, әлемдік мәдениеттің классикалық туындыларымен, сәулет, кескіндеме, музыка өнерінің үздік үлгілерімен таныса алады. Мұндай электрондық басылымдардың мақсаты – оқушылардың дүниеге көзқарасын арттырып, жоғары мәдениетін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қашықтықтан оқыту технологиялары арқылы оқыту

Оқу үдерісін ұйымдастырудың тағы бір формасы ол – *қашықтықтан оқыту* технологиялары арқылы білім беру.

Әлбетте, көпшіліктің көкейінде «Қашықтықтан оқыту қашан пайда болды?» – деген сұрақ әбден болуы мүмкін, бірақ оған нақты

жауап беру мүмкін емес. Ежелден адам туа салысымен өзін қоршаған айналадағы заттарды, барлық болып жатқан табиғи өзгерістер мен құбылыстарды саналы түрде түсінуге, білуге ұмтылып отырды. Мәселен, кейбір деректерде өздері өмір сүрген дәуіріндегі қалдырған таңбалар, жартастағы белгілерді де қашықтан оқып-білудің белгілі бір элементтері деген тұжырымдар айтылады.

XVIII ғасырда дамыған Европа елдерінде қашықтықтан оқытуды телеграф, пошта сервистері пайда болғаннан бастап пайдалана бастаған. Білім алушы тапсырмасын пошта арқылы алып, кітаптардан оқып-ізденіп жұмыстарын орындап, пошта арқылы қайта жіберетін болған. XX ғасырдан бастап шет мемлекеттерде телеарналар мен радиолардың қызметі де бұл оқыту форматының дамуына атсалысқан. Ал Ұлыбританияда алғаш рет қашықтықтан оқытатын университет ашылды.

Қашықтықтан оқыту – мұғалім мен білім алушының арасында қашықтан ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және телекоммуникациялық құралдарды қолдана отырып өткізілетін оқыту формасы, яғни Интернет ресурстарының көмегімен белгілі бір арақашықтықта жүзеге асырылатын оқыту.

Қашықтықтан оқытудың *3 түрлі формасы бар*: онлайн (синхрондық) және оффлайн (асинхрондық) және кең таралған түрі вебинар.

Онлайн режимдегі оқыту – оқу сабақтары нақты белгіленген уақытта экраннан көре отырып өзара іс-әрекет ету арқылы оқыту формасы (бейнеконференция, Интернет желісімен хабар алмасу, телефон аппараты арқылы келіссөздер).

Оффлайн режимдегі оқыту – интернет ресурстарының көмегімен мұғалім мен білім алушының арасындағы ақпарат алмасуды қамтасыз етуге мүмкіндік беретін оқытудың формасы (электрондық пошта, оқытушының тапсырмасы бойынша білім алушының оқулықпен жұмысы).

Вебинар – интернет желілерінің көмегімен семинарлар мен тренингтер өткізу формасы.

Әрине, ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қанша түрі болса да ол мұғалімді алмастыра алмайды және мұғалімнің күнделікті атқаратын көптеген іс-әрекеттерін орындай алмайды. Бірақ, мұғалімнің сыныптағы әрбір оқушының жеке қасиеттері мен қабілетін терең анықтауға мүмкіндігі де, уақыты да жете бермейді.

Мәселен:

- сабақты нашар немесе орташа оқитын оқушылармен жеке қосымша сабақтар өткізу арқылы үлгерім сапасын арттыру;

- жақсы оқитын оқушыларға күрделірек тапсырмалар беруге көңіл бөлу мүмкіндіктері жатады. Мұғалім қандай режимде жұмыс істесе де әрбір оқушының іс-әрекетін, алған білімі мен дамуын толықтай басқара алуы мүмкін емес.

Осы кезде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану мұғалімге де, оқушыға да маңызды көмек көрсете алады.

Е.С. Полаттың пікірінше жаңа технологиялардың оқыту тәжірибесіндегі рөлін, оның оқушылардың интеллектуалдық, шығармашылық және адамгершілік даму үдерісі ретінде қарастыру қажет [7].

Мұғалімнің білім берудегі іс-әрекеті нәтижелі болу үшін, ол тек оқытудың мазмұны бойынша ақпараттар беріп қана қоймай, компьютердің мүмкіндігімен берілген ақпараттардың жауабын қайта алудағы іс-әрекетті оқушы-компьютер- мұғалім арасындағы үштік өзара байланыстың тиімді болуын қамтамасыз ету керек. Ол үшін мұғалім білім беруде оқушымен өзара байланыс жасауды мына бағыттарда жүргізу қажет:

- компьютерді пайдаланып оқушы мен мұғалім арасында оқу байланысын орнатуға жағдай жасау;
- оқушылардың топқа бөлініп өзара байланыс жасауын және оқушылар тобының компьютермен байланысын жасауын қамтамасыз ету;
- компьютерді пайдаланып және компьютерсіз оқытудың ыңғайлы қатынасын анықтау.

Біздің ойымызша, болашақ мұғалімдер білім беруде ақпараттық технологияларды қолданудың мәні мен негізгі принциптерін, оны іске асыру үшін цифрлық білім беру контентінің түрлерін, ақпараттық технологияларды қолдануға арналған заманауи платформаларды білуі тиіс. Қашықтықтан оқытудың жүйесін пайдалана білуі, цифрлық білім беру ресурстарын құра білуі қажет.

Біз Алматы қаласындағы Қазақ Ұлттық Қыздар педагогикалық университетінің педагогикалық практикадан өткен бітіруші курс студенттері арасында сауалнама жүргіздік. Әрине біздің зерттеуіміз аталған мәселенің түйінін толық шешеді деп есептемейміз, дегенмен жоғары оқу орындары мен жалпы білім беру мекемелерінде білім беру процесіндегі ақпараттық технологияларды пайдаланудың қазіргі жағдайының деңгейін көрсетіп берді.

Сауалнамаға қатысқан 59 адамның 29,5% (20 адам) өздерінің кәсіби қызметінде ақпараттық құралдарды, оның ішінде электронды оқу құралдарын пайдаланатынын, бірақ қосымша теориялық және практикалық дайындықты қажет ететінін айтты. Бұл тақырыптан жалпы мағлұматтары бар, бірақ әлі электронды оқу басылымдарын пайдаланбаған, оқыту тәжірибелерінде пайдалану үшін үйренуге ынталары бар 21% (28 адам) белгілі болды. Бұл тақырыптан нақты білімдері жоқ, бірақ ол білімді оқып үйреніп, өздерінің кәсіби қызметтерінде пайдалануға ниетті 11 адам (45,5 %) болды.

Білім беру саласын ақпараттандырудың мемлекеттік құжаттарына орай, ғылыми-әдістемелік, техникалық жабдықтармен қамтамасыз етудің негізгі міндеттері айқындалған және ол ақпараттық-коммуникациялық технологияларды жетілдірумен және жаппай таратуды жүзеге асырумен

сипатталады. Бүгінгі болашақ мұғалімдерді даярлау үдерісінде ақпараттық технологияларды оқу құралы ретінде кеңінен пайдалануға теориялық және практикалық терең білім беру, оларды болашақта өзінің кәсіби қызметінде қолдануда шынайы, кәсіби маман болуға қалыптастырады.

Қорытынды

Зерттеу барысында біз мынадай қорытынды жасадық: ақпараттық-коммуникациялық технологияларды білім беру процесіне енгізу болашақ мамандардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді, өйткені практикалық бағыттылық пен оқытудың жаңа формасымен жұмыс істеу өте маңызды болып табылады.

Сипатталған ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың түрлерін пайдалану тәсілдері қазіргі оқыту сапасын өзгертуге арналған. Болашақ мұғалімдердің білім беру мекемелерінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануларына арналған оқытудың жобалау әдістері мен тәсілдерін қамтуы керек.

Осылайша, ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктерін пайдалана отырып оқыту мазмұндық жағынан да, әдістемелік-технологиялық аспектілер бойынша да маңызды білім беру әлеуетіне ие. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды білім беру үдерісінде пайдаланудың тиімді жолдары осы мақалада келтірілген мүмкіндіктермен шектелмейді, олардың келешегі сипатталған ақпараттардан да әлдеқайда ауқымды және оқу үдерісінің материалдық-техникалық қамтамасыз етілу дәрежесіне, әрбір мұғалімнің педагогикалық шеберлік деңгейіне байланысты.

ӘДЕБИЕТ

[1] Государственная программа Президента Республики Казахстан информатизации системы среднего образования Республики Казахстан. Распоряжение Президента Республики Казахстан от 22 сентября 1997 г. N 3645. – Режим доступа: https://adilet.zan.kz/rus/docs/N970003645_/links [Дата обращения: 17.08.2022]

[2] Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. 27.07.2007ж., №319. – Кіру режимі: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_ [Қаралған күні: 24.08.2022]

[3] Вострокнутов И.Е. Сущность и особенности рынка информатизации школьного образования //Приволжский научный вестник – 2015. -№3-2 (31). – С.22-27

[4] Бидайбеков Е.Ы. и др. Экспериментальная проверка эффективности обучения будущих учителей информатики компьютерной сети на основе моделирования сети. //Вестник КазНПУ им. Абая «Физико-математические науки». - 2021. – №4. – С.143–148.

[5] Нургалиева Г.К. и др. Электронное обучение как условие инновационного развития системы образования // Вестник КазНУ. Серия «Педагогические науки». – 2015. – № 1(35). – С.9-12.

[6] Артыкбаева Е., Бактыбаев Ж. и др. Готовность преподавателей к внедрению дистанционных образовательных технологий в высшем образовании. // Вестник Казахского национального педагогического университета им. Абая. Серия «Физико-математические науки». – 2021. - №1. – С. 280–285.

[7] Полат Е.С. Педагогические технологии дистанционного обучения: учебное пособие для вузов. - 3-е изд. - Москва. Издательство Юрайт, 2023. — 392 с.

REFERENCES

[1] Gosudarstvennaya programma Prezidenta Respubliki Kazakhstan informatizatsii sistemy srednego obrazovaniya Respubliki Kazakhstan. Rasporyazheniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan ot 22 sentyabrya 1997 g. N 3645 (State program of the President of the Republic of Kazakhstan informatization of the system of secondary education of the Republic of Kazakhstan. Order of the President of the Republic of Kazakhstan dated September 22, 1997 N 3645). – Rezhim dostupa: https://adilet.zan.kz/rus/docs/N970003645_/links [Data obrashcheniya: 17.08.2022] [in Rus.]

[2] Qazaqstan Respwblıkasınıñ «Bilim twralı» Zańı. 27.07.2007j., №319 (Law of the Republic of Kazakhstan “On Education”. 27.07.2007, No. 319). – Kirw rejimi: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_ [Qaralğan küni: 24.08.2022] [in Kaz]

[3] Vostroknutov I.Ye. Sushchnost' i osobennosti rynka informatizatsii shkol'nogo obrazovaniya (Essence and features of the school education informatization market) // Privolzhskiy nauchnyy vestnik – 2015. - №3-2 (31). – S.22-27 [in Rus.]

[4] Bidaybekov Ye.Y. i dr. Eksperimental'naya proverka effektivnosti obucheniya budushchikh uchiteley informatiki komp'yuternoy seti na osnove modelirovaniya seti (Experimental verification of the effectiveness of training future teachers of computer network informatics based on network modeling) // Vestnik KazNPU im. Abaya «Fiziko-matematicheskiye nauki». - 2021. – №4. – S.143–148. [in Rus.]

[5] Nurgaliyeva G.K. i dr. Elektronnoye obucheniye kak usloviye innnovatsionnogo razvitiya sistemy obrazovaniya (E-learning as a condition for the innovative development of the education system) // Vestnik KazNU. Seriya «Pedagogicheskiye nauki». – 2015. – № 1(35). – S.9-12. [in Rus.]

[6] Artykbayeva Ye., Baktybayev ZH. i dr. Gotovnost' prepodavateley k vnedreniyu distantsionnykh obrazovatel'nykh tekhnologiy v vysshem obrazovanii (Readiness of teachers to implement distance learning technologies in higher education) // Vestnik Kazakhskogo natsional'nogo pedagogicheskogo

universiteta im. Abaya. Seriya «Fiziko-matematicheskiye nauki». – 2021. -№1. – S. 280–285. [in Rus.]

[7] Polat Ye.S. Pedagogicheskiye tekhnologii distantsionnogo obucheniya: uchebnoye posobiye dlya vuzov (Pedagogical technologies of distance learning: textbook for universities). - 3-ye izd. - Moskva. Izdatel'stvo Yurayt, 2023. — 392 s. [in Rus.]

ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

*Бейсембаева А.А.¹, Утемуратова Б.С.², Ахметжанова Д.С.³

*¹к.п.н., ассоц.профессор, Казахский Национальный Женский педагогический университет, Алматы, Казахстан,
e-mail: altynai.beisembaeva@mail.ru

² к.п.н., доцент, Казахский Национальный Женский педагогический университет, Алматы, Казахстан,
e-mail: be kzada_u@mail.ru

³ ст.преподаватель, Казахский Национальный Женский педагогический университет, Алматы, Казахстан,
e-mail: ahmetzanovadidar@gmail.com

Аннотация. Особый подход требует процесс подготовки будущих учителей к обучению и воспитанию подрастающего поколения в соответствии с требованиями современного века информационно-коммуникационных технологий. Дело подготовки будущих учителей в вузах должно строиться по-новому для эффективной организации взаимодействия преподавателя и студента. Образование с использованием информационных технологий требует всесторонне профессионально развитых, грамотных специалистов. В статье рассматриваются этапы информатизации системы образования страны, новые методы и формы обучения с анализом научно-методических работ и исследований ученых, посвященных формированию профессиональной подготовки будущих учителей. Будущим учителям дается направление на широкое использование видов средств массовой информации в своей профессиональной деятельности. Здесь показаны способы использования электронных учебных изданий (мультимедийных, электронных учебников, дидактических пособий) в обучении с использованием компьютера – одного из незаменимых инструментов активизации педагогической деятельности. Рассматриваются следующие аспекты: формы организации самостоятельной работы студентов с электронными средствами при подготовке к уроку, рациональные методы работы с электронными средствами обучения, пути развития самостоятельности, активности, контроля и контроля знаний студентов в деятельности по

работе с электронным учебником, развитие навыков самообразовательной деятельности.

В то же время онлайн-овая (синхронная) и офлайн (асинхронная) и наиболее распространенная форма дистанционного обучения затрагивают формы проведения вебинаров и занятий по телевидению. С помощью программы дистанционного обучения ZOOM обучающиеся получают онлайн-уроки и способы их организации. Уточняется, что обучение с использованием средств массовой информации повышает активность учащихся и развивает навыки мышления.

Ключевые слова: образование, воспитание, информационно-коммуникационные технологии, подготовка будущих учителей, методы обучения, педагогическая деятельность, формы дистанционного обучения, электронные учебные пособия

EFFECTIVE WAYS TO PREPARE FUTURE TEACHERS TO USE OF INFORMATION TECHNOLOGIES

*Beisembaeva A.A.¹, Utemuratova B.C.², Ahmetzanova D.S.³

¹c.p.s., ass.professor, Kazakh National

Women's pedagogical university, Almaty, Kazakhstan,

e-mail: altynai.beisembaeva@mail.ru

² c.p.s., docent, Kazakh National

Women's pedagogical university,

Almaty, Kazakhstan, e-mail: beczada_u@mail.ru

³senior lecturer, Kazakh National

Women's pedagogical university,

Almaty, Kazakhstan, e-mail: ahmetzanovadidar@gmail.com

Abstract. A special approach requires the process of preparing future teachers to teach and educate the younger generation in accordance with the requirements of the modern age of information and communication technologies. The business of training future teachers in universities should be built in a new way for the effective organization of teacher-student interaction. Education using information technologies requires comprehensively professionally developed, competent specialists. The article discusses the stages of informatization of the country's education system, new methods and forms of education with the analysis of scientific and methodological works and research of scientists devoted to the formation of professional training of future teachers. Future teachers are given directions for the widespread use of types of mass media in their professional activities. It shows the ways of using electronic educational publications (multimedia, electronic textbooks, didactic manuals) in teaching using a computer – one of the indispensable tools for activating pedagogical activity. The following aspects are considered: forms of organization of students' independent work with electronic means

in preparation for the lesson, rational methods of working with electronic learning tools, ways of developing independence, activity, control and control of students' knowledge in working with an electronic textbook, development of self-educational skills. At the same time, online (synchronous) and offline (asynchronous) and the most common form of distance learning affect the forms of webinars and classes on television. With the help of the ZOOM distance learning program, students receive online lessons and ways to organize them. It is clarified that teaching using mass media increases the activity of students and develops thinking skills.

Key words: education, upbringing, information and communication technologies, training of future teachers, teaching methods, pedagogical activity, forms of distance learning, electronic textbooks

Статья поступила 06.03.2023

2 Бөлім
ОҚЫТУДАҒЫ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ
Раздел 2
СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ
ОБУЧЕНИЯ
Part 2
MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES OF TEACHING

УДК 372.8
МРНТИ 14.25.09
<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.010>

ҚАЗАҚ ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕ МӘТІН ТАҢДАУ ЖӘНЕ ТИІМДІ
ПАЙДАЛАНУ ӘДІСТЕРІ

Нұрмышева Ш.А.¹, Аққожина Б.Қ.², Алдабергенова Г.Д.³

^{*1}ф.ғ.к., қауымдаст. профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: nurmesheva75@mail.ru

²ф.ғ.к., қауымдаст. профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: bayan-kanatovna@mail.ru

³ф.ғ.к., доцент, Т.Жүргенов атындағы ҚазҰӨА, Алматы, Қазақстан,
e-mail: gulnara.dildahan@gmail.com

Аңдатпа. Мәтін - білім беруде кез келген тақырыптың маңызды тірегі. Алайда пәннің мақсатына, тақырыптың ниетіне қарай іріктеліп алынған мәтін білімгер қызығушылығын арттыратындай белсенді дискурсқа түспейінше негізгі қызметін толыққанды жүзеге асыра алмайды. Әсіресе қазақ тілін оқытуда, үйретуде мәтіннің негізгі міндеті білімдік ақпарат берумен қатар, білімгерлердің қазақша тілдік коммуникативтік күзiреттіліктерін арттырып, ойын нақты әрі толық жеткізуге үйрету, олардың жазу сауаттылығын қалыптастыру, ойлау қабілетін дамыту болып саналады. Сондықтан сабақ контентін жасауда тақырып мазмұнын ашар лексикалық тірек сөздері айқын, ойдан ой тудыруға бейім, жетектеушілік қасиеті зор, дискурстық әлеуеті жоғары мәтін таңдау айтарлықтай ізденісті талап етеді.

Мәтінді әртүрлі тың әдіс-тәсіл, технология, стратегиялармен жандандыру – оның тіл үйретіп, қосымша білім берудегі мүмкіндігін күшейтіп, дискурстық динамикасын жоғарылатады. Мәтіннің дискурстық сипатын тілдік коммуникацияның тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым түрінде оңтайлы қолдану оқытушының шығармашылық шеберлігін көрсетеді.

Тіл үйрету барысында мәтінді тіл үйрету материалы ретінде пайдалану үшін оқытушы алдымен білімгердің тіл білу деңгейін ескеруі тиіс. Ендеше осы деңгейді ары қарай дамытып, коммуникативтік құзіреттіліктің жаңа сатысына жеткізу үшін тыңдалым, оқылым мәтіндерін қандай талаптарға сүйеніп іріктейміз, таңдаймыз? Қандай қасиеттерін басты назарға алуымыз керек? Ал дайын материалды қалай интеракцияға түсіреміз?

Бұл мақалада жоғарыда қойылған сұрақтарға жауап беріліп, тіл үйретумен қатар қосымша ақпарат беруде жоғары нәтижелерге қол жеткізуге ықпалды мәтін таңдау ұстанымдары мен оның дискурстық құзыреттілігін арттыратын тиімділігі жоғары әдіс-тәсілдер сөз болады.

Тірек сөздер: лингвистика, экстралингвистика, мәтін, әдістер, құзыреттілік, жазу сауаттылығы, дискурс, коммуникация, тыңдалым, оқылым, жазылым, шығармашылық шеберлік, сабақ жоспары, мақсат-міндет

Кіріспе

Мәтін – білім берумен қатар қазақ тілін үйрету бағытындағы әрбір тақырыптың негізгі арқауы. Оқытуда мәтінді пайдаланудың басты мақсаты студенттердің қазақша тілдік құзыреттіліктерін арттырып, айтылым кезінде көкейіндегі пікірін нақты әрі сауатты жеткізуге дағдыландыру, қисынды ойлау мүмкіндігін дамыту, жазу сауаттылығын қалыптастыру. Сонымен қатар мәтінді әртүрлі әдіс-тәсіл, технология, стратегиялармен жандандыру – оның тіл үйретіп, қосымша білім берудегі мүмкіндігін күшейтіп, дискурстық сипатын жоғарылатады. Ал дискурстың басты қызметінің бірі – жағдаятқа байланысты тілдік коммуникацияға түсе білу екені белгілі. Әсіресе тақырып мақсат-міндетінің нақтылығы, таңдалған мәтін бойынша сабақ жоспарының жүйелі құрылуы сабақ барысында оң нәтижелі дискурсқа қол жеткізетін бірден бір жол. Мәтіннің дискурстық сипатын тілдік коммуникацияда тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым түрінде оңтайлы қолдану оқытушының шығармашылық шеберлігін көрсетеді.

Ендеше орыс топтарында өткізілетін практикалық қазақ тілі сабағында мәтінді тиімді пайдалану мүмкіндіктеріне назар аударсақ.

Негізгі ережелер

Мәтінді оқыту материалы ретінде пайдалану үшін өзімізді тіл үйренуші студенттің орнына қоя отырып біраз талаптардан өткізуге тура келеді. Мәтін таңдау барысында біз алдымен тіл үйренушінің «сөзден-мәтінге» бағыты бойынша тіл білу деңгейін ескереміз. Осыған орай әртүрлі дереккөздерден тақырыпқа сай тыңдалым, оқылым мәтінін іздеу, таңдап алу, оны аудиторияға бейімдеп реттеп беру оңай емес. Артық жерін қысқартып, кем жерін икемдеу – оқытушыдан айтарлықтай шығармашылық шеберлік қажет етеді.

Мәтінді іріктеу, материал жинақтау кезінде біз 2 факторды ескеруіміз қажет.

1. Экстралингвистикалық факторлар: - мотивациялық; әдістемелік; қолжетімділік; білімгерлердің танымдық даму әлеуеті; өзектілік ресурсы секілді талаптарды; 2. Лингвистикалық факторлар: - мәтіннің прагматикалық әлеуеттілігі; грамматикалық сауаттылығы, мәтін құрылымы; мәтін түрлері секілді талаптарды қамтиды.

Осы екі фактордан мәтін таңдауда ескерілуі тиіс төмендегі 9 ұстаным шығады.

1. Мәтіннің білімгерлердің жас ерекшелігіне, қызығушылығына сәйкестігі (мәтін мазмұнының күрделілік деңгейі білімгерлердің танымдық даму деңгейіне сәйкес болуы);

2. Ақпараттық өзектілігі (білімгерлерді қызықтыратын ақпарат бар);

3. Жағдаяттылығы («бұл жағдайда мен қандай шешім ұсынамын?» деген ой тудыра алуы);

4. Проблемалық (проблемалық түрткінің болуы және неге? деген сұрақты туындата алуы);

5. Әлеуметтік-мәденилігі (қоғам құбылыстарын дәл және шынайы сипаттау қызметі);

6. Тілдік коммуникацияда жазу, сөйлеу дағдыларын дамыту үшін қолдануға икемділігі;

7. Тыңдаушылардың кәсіптік бағдары немесе мамандығына сәйкестігі (мәтін мазмұнының күрделілік деңгейі білімгердің танымдық деңгейіне сай болуы);

8. Танымдық әлеуеттілігі – оқушылардың олан әрі танымдық, тәрбиелік дамуына ықпал ету қабілеттілігі.

9. Мәтін көлемі. Қай деңгейге арналған болса да ұзақ немесе тым күрделі құрмалас сөйлемдерден құралған мәтіндер студенттерді жылдам жалықтырып жібереді. Сондықтан мәтін көлемі мен құрмалас сөйлемдер саны тіл үйрену деңгейіне қарай шақталып жасалуға тиісті. Сөйлемдегі сөздер мен сөз тіркестеріне мән беру керек.

Өтетін тақырыбымызға байланысты таңдалаған мәтіндердің барлығы қазақ халқының мәдениеті мен әдет-ғұрыптарымен таныстыру қызметін атқармауы да мүмкін. Бірақ сабақ мақсатына орай мұндай мәдениеттанымдық, тәрбиелік қызметін де жандандыруға болады.

Сонымен мәтін мақсатымызға орай елеп-екшеленді, сабақта пайдалануға әзір. Енді оны практикалық түрде қалай іске қосамыз? Мәтіннің тіл үйретімділік динамикасын қалай арттырамыз? Тіл үйретімдік дискурсты нәтижелі орнату үшін түрліше қандай әдіс-тәсілдер мен технологияларға жүгінеміз?

Бәріміз білетіндей, мәтінмен жұмыс істеу - мәтінді оқығанға дейінгі, мәтінмен жұмыс, мәтінді оқығаннан кейінгі секілді үш кезеңді қамтитыны белгілі. Осыған сәйкес тақырып тыңдалым мәтінінен

басталса тыңдалымалды, тыңдалым кезіндегі және тыңдалымнан кейінгі тапсырмаларды орындау арқылы жүзеге асады.

Мысал ретінде қазақ тілінің B2-1 ортадан жоғары деңгейдің «Сандық технологиялар - заманауи қажеттілік» тақырыбы бойынша сабақтың екінші жартысында ұсынылатын оқылым мәтінімен жұмыс істеп көрейік. Біз бір нәрсені басшылыққа алғанымыз жөн, сабақтың нәтижелі болуы үшін студент оқу үдерісіне белсенді түрде атсалысуы керек. Осы жағдайда ғана ғана олар мәтінді жеңіл қабылдап, мағынасын жақсы түсінеді, ақпараттарды, тілдік бірліктерді естеріне жақсы сақтайды. Мәтінде баяндалған оқиғаға қызығушылық танытса, жағдайды белсенді талдауға ұмтылса, эмоциясын шынайы әрі орынды білдірсе онда білімгердің ішкі уәжінің оянғаны, оның ақпаратты қабылдауға, тілді үйренуге саналы түрде ынталанғаны деп есептейміз [1]. Сондықтан оқылымға кіріспес бұрын оқылымалды тапсырмаларымен жұмыс жасатамыз. Қай кезде де студенттің қызығушылығын арттырып, әрекетке тартатын оқытудың белсенді және интербелсенді үлгілерін пайдалана білу аса маңызды. Бұл жерде тақырып бойынша меңгерілуі тиіс лексикалық минимумдар міндетті түрде қамтылады.

Сонымен оқылымалдының мәтін мазмұнын болжау әрекетіне негізделген алғашқы «Оқылымның дәйексөзі» тапсырмасы төмендегі орны ауысқан сөздерді ретімен қойып шығудан басталады. Тапсырма толық орындалғанда білімгер Бауыржан Момышұлы айтқан дәйексөзді оқитын болады: алмайды./ парасатты/ адамның/ ойлайтын/ дамып жетілгенмен./ орнын /Техника қаншама/ ауыстыра. (Техника қанша дамып жетілгенімен, ойлайтын парасатты адамның орнын баса алмайды) Бұл тапсырма бойынша «Б.Момышұлы-кім? Ол неге бұлай деді? - деген секілді жетекші сұрақтар қоя отырып сөйлемдегі сөздерді дұрыс тіркестіріп, логикалық қисындастыру, сөйлеу дағдысын қалыптастыруға жетелейміз. Негізінде әр тақырып барысында әртүрлі цитаталар беріп отыру арқылы қазақтың танымал тұлғаларының бейнесін шеттілді білімгерлер санасына орнықтырып, танымын кеңейтеміз. Дәл осы тапсырманы «Құрақ» әдісімен, яғни дәйексөздегі сөздерді үш тілде араластырып беру сөз жоқ, студенттің қызығушылығын оятады.

Келесі тапсырмада оқылым мәтіннің тірек сөздері және сөз тіркестерімен жұмыс жасаймыз. Осы арқылы тіл үйренушілердің белсенді және пассивті сөздік қорын айтылым, жазылымда қолдану арқылы бекітеміз. Біздің жағдайымызда зейін, қабілет, ақпаратты түсіну, сыни ойлау, шығармашылық ой, әсіре, әуестену, иек арту, құлтемір, мүшел жас секілді сөздер мен сөз тіркестерінің мазмұнын оқытушы мен білімгер бірлесе отырып ашамыз. «Мүшел жас» ұғымы арқылы ұлттық дүниетанымнан хабардар етіп өтеміз. Ал «Сандық ішіндегі сандық» технологиясы арқылы тірек сөздерді қазақша, орысша, ағылшын тілінде кестеге салып өзара сәйкестендіруге немесе антонимдері мен

синонимдерін табуға, грамматикалық минимум тапсырмаларын да орындатуға да, қателермен жұмыс істетіп, себептерін түсіндіруге де болады. Бұл алдағы уақытта білімгердің тірек сөздерді қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде жеңіл интерпретациялауына оң ықпалын тигізеді, оқылым мәтінінің мазмұнына болжам жасауға мүмкіндік береді. Бұл технологияның тиімділігі өте жоғары, бір мезгілде білімгер асқан қызығушылықпен бірнеше тапсырма орындап әрі сыни ойлау дағдысын қалыптастырып, тақырыптың интеграциялы түрде меңгерілуіне жол ашады. Бұл технологияны жаңашылдық десек те болады.

3-тапсырма ретінде үш қатарға тізілген, нөмірленген, бір-бірімен қисындық байланысы бар 9 суреттен құралатын «Кроссенс» әдісі бойынша топтық жұмыс беруге болады. Ортада тұрған негізгі сурет бүкіл мағынаны қорытындылап, ойды аяқтайды. Осылайша біртұтас әңгіме құрастыруға мүмкіндік береді. Топ санына қарай суреттердің бірнеше нұсқасын жасап ұсынуға болады. Кроссенс әдісімен әр топ біріншіден, төмендегі суреттерге қарап белгіленген уақыт ішінде 8-9 сөйлемнен тұратын әңгіме құрастырады. Екіншіден, құрастырылған әңгімелеріне тақырып қояды. Үшіншіден, топтың әр мүшесі өздері құрастырған шығын мәтіннен 1-2 сөйлемнен айтып береді. Ең бастысы, студенттер өздері құрастырған шағын әңгімеге тақырыптың тірек сөздерін пайдалануы керек.

4- тапсырма. Салыстыру әдісі. Әр студент 1-2-3 тапсырма нәтижелерін салыстыра отырып оқылым мәтіні мазмұнына бір-екі сөзбен болжам жасайды. Бұл әдіс студенттің ойын шапшаң жинақтау, салыстыру, қорыта білу, жазылым, нақтылап айту дағдыларын қалыптастырады. Осылайша бірде-бір студент сабақтан тысқары қалмайды.

Басты ескеретін жайт, берілген әр тапсырма тақырыптың тірек сөздерін үнемі қайталатып отыруы керек.

Оқылым. Студенттерге ұсынылған тақырыпсыз мәтін «Түсініп оқу» стратегиясы бойынша жүзеге асады. Яғни берілген ақпаратты аңғаруға, мағынасын ашуға, автор идеясын, мақсатын түсініп оқуға талпындырады. (Негізінде B2-1 деңгейі бойынша оқылым кезіндегі ең тиімдісі түсініп оқу, зерттеп оқу, рөлге бөлініп оқу стратегиясы деп санаймыз. Мысалы зерттеп оқу нәтижесінде білімгер мәтіндегі жасырын ойды, басты мәселені, автор ұстанымын анықтайды. Түсініп оқу стратегиясында мазмұнмен бірге автордың мақсатын түсіну үшін негізгі ақпараттарды анықтайды. Рөлге бөліп оқу стратегиясы мәнерлеп оқумен қатар әр кейіпкердің мақсатын түсіндіреді, жинақтау арқылы негізгі ой, мазмұнды көрсетеді) [2]. Мысал ретінде төмендегі оқылым мәтінімен жұмыс жасап көрейік.

Бүгінде смартфондарға тым құмар Zet, Alfa ұрпақтары тез жалыққыш, ақпаратқа 30 секундтан артық зейін аударып отыра алмайтын жағдайға жеткен. Зейінсіздік - тақырыптағы ақпаратты толық қабылдамай, есте сақтау, талдау, сыни ойлау, өз пікірін қалыптастыру секілді маңызды дағдыларын әлсіретеді. Осындайда дәстүрлі білім берудегі кітап оқу,

жазу талаптарының оқушыларға ақпаратты жадыда сақтауға жақсы көмектесетін мойндауымыз керек

Қазір медиатеchnологиялы аралас білім беру үрдісі жолға қойылды. Бірақ оқушылармен жанды байланысқа түсетін ұстаздарды жаңа технологиялар ауыстыра ала ма? Табиғи коммуникациясыз құлтемір секілді болып кетпейміз бе?

Болашақ үшін сыни ойлау, жанды шығармашылық ізденіс бірінші орында болу керек. Сондықтан жаңа технологияларға тым иек арту осы тұрғыдан зиянды. Сөзетіп отырғанға жайып гаджеттерді, бағдарламаларды ойлап тапқан өнертапқыштардың өздері де машиналды түрде кодтай алатындықтан емес, шығармашылық түрде ойлана алатындықтан ұлы табыстарға қол жеткізді емес пе?

Бірақ ұстаздар сандық технология талаптарына бейімделеді, ізденеді. Осылайша оқушылардың жаңа технологияларды орнымен қолданып, үздік нәтиже шығаруына әсер ете алады» [3].

Ұсынылып отырған мәтін жоғарыда атап көрсеткен факторлар мен ұстанымдарға сай. Енді мәтіннің дискурстық қабілетін жандандырайық.

Оқылымнан кейінгі тапсырма бойынша студенттерге айтылым тапсырмасы ашық сұрақтар қойылудан басталады. Байқағанымыздай тілді оқытуда жабық сұрақтарде гөрі ашық сұрақтар әлдеқайда тиімді. Себабі ашық сұрақтар мәселе сұрақтар құрастыруға түрткі болады.

Келесі айтылым тапсырмасы - мәтінге тақырып ұсыну және оны дәлелдеу. Тақырып ретінде студенттерге бірнеше мақал ұсынуға болады. Айтылым бойынша берілген тапсырмалардың бұл түрлері студентке ойын жүйелеуге, оқыған мәтін мазмұнын жедел анализдеуге, сыни ойлауына, ойын қисындастыруға, дәлелдеуге, тілдік қорын байтуға ықпал етеді.

Жазылым тапсырмалары студентке меңгерген құзіреттіліктері мен дағдыларын шегелей түсуге мүмкіндік беретінін білеміз. Мәтіннен тірек сөздерді тауып жазу, түсініксіз сөздердің мағынасын оқытушының немесе сөздіктің көмегі арқылы түсіну оларды есте сақтап қалуға көмектеседі. Осы тапсырма нәтижесін рефлексия кезінде пайдалануға болады. Сөйлемдерді ретімен қойып шығу тапсырмасын орындау үшін мәтінді бірнеше мәрте оқып шығу әрекеті білімгерге мәтін мазмұнын, ондағы ақпараттарды логикалық байланысы бойынша есте сақтауына әрі синонимдерді табуға көмектеседі. Тапсырма:

А. Бұл бас қатырарлық жағдай. (1?)

Ә. Қазіргі оқушылар созылған мәтін оқуға сабыры жетпейді. (2?)

Б. Гаджеттер оқушылардың зейінін бұзады. (3?)

В. Zet ұрпағы оқылымға емес, бейнекөріністерге басымдық беріпті. (4?)

Г. Білім беру саласына сандық технологияның кіруі енді тоқтамайды. (5?)

Ғ. Келешек үшін сыни ойлау, шығармашылық ізденіс алғашқы орында тұрады (6?)

«Дайын жауаптарға сұрақ қой» жазылымның келесі тапсырмасы ретінде ұсынылады. Әдетте берілген сұрақтарға жауап табуға болады. Ал дайын жауаптар студенттерді мәтін мазмұнын қайта анализдеп, сұраулы сөйлем құрылымын жаңаша трансформациялап шығуға мүмкіндік береді. Мысалы:

Сұрақ:?

Жауап: - Өкінішке орай, сенуге мәжбүрмін. Бұл жағдай расында зейіннің төмендеуіне әкеледі.

Міне, осылай жалғастырып кете беруге болады.

Сабақ барысында айтылым-жазылым тапсырмаларының аралас қолданылғаны аудиторияның жалықпауына оң ықпал етеді. Кезекті айтылым тапсырмасы ретінде жағдаят ұсынамыз. Жағдаят әдетте күрделі мәселеге байланысты туындайтын, сыни ойлау мен шешім табуға бағытталған технология түрі. Мысал жағдаят: ХХІ ғасыр ұрпақтары жаңа технологияларға иек артып, табиғи ойланудан қалып барады. Кез келген сұрақтың жауабын ізденіп бас қатырмай-ақ ғаламтордан қарай саламыз. Кітап оқудан, қатесіз жазудан қалып барамыз. Бізге бәрі жылдам болуы керек. Жағдаяттың проблемалық сұрақтары: Осылай жасағанымыз дұрыс па? Бұл үдерістің соңы қалай болуы мүмкін? Сыни ойлау мен адами шығармашылықтан мақұрым қалмаймыз ба? Жағдаят нәтижесі: Студенттің шешім табуға, еркін пікір білдіруіне, тілдік құзыреттілігін дамытуына ықпал ету.

Студенттердің пікір білдіру, ой қорту, анализдеу, өз пікірін қоғай білу, түйіндеу, нақтылау т.б. секілді дағдыларын қалыптастыру мақсатында қолдануға өте тиімді «Төрт сөйлем» әдісі арқылы студенттерге тыңдалым-оқылым мәтіндерінің негізгі идеяларына байланысты өз ойларын мысал келтіре отырып дәлелдеу, түйінді пікір айту, талдау дағдысын қалыптастырамыз. Ол үшін сіз ұсынған тапсырма аудиторияны ойлантатындай болуы керек. Мысалы:

1. Жаңа технологиялар оқушының зейінін әлсіретеді.
2. Ұстаздардың орнын цифрлы технологиялар баса алады.
3. Цифрлық технология білім жүйесін өзгертуді талап етеді.
4. Zet ұрпағы кітап оқымайтын ұрпақ.

Мәтіндегі ақпаратты интерпретациялап, сыни көзқарас білдіріп, ақпаратты талдауда, мәселінің шешімін ізденуде, түйіндеуде «Фишбоун» әдсі де аса тиімді.

Осылайша оқылымға қатысты неше түрлі айтылым-жазылым, диалог секілді тапсырмалар легін алмастыра отырып молынан пайдалануға болады. Дей тұрғанмен студенттер жалығып кетпеу үшін мәтінге, жалпы тақырыпқа қатысты мақал-мәтелдер, дәйексөздер жасырылған ребус шешуді тапсырма ретінде беру де оңды шешім (мысалы «Елу жылда ел жаңа, жүз жылда – қазан»). Берілген тапсырма сабақтың алғашқы жартысын еске түсіруге де ықпал етеді.

Сабақ қорытындылау кезеңінде жұптық жұмыс арқылы тыңдалым және оқылым мәтіндерін салыстыра отырып «Цифрлы технологиялардың тиімділігі мен зияны» тақырыбында 1 минуттық жұптық диалог жасатып, уатсап желісі арқылы ортақ чатқа салуға және оған комментарий жаздыруға болады. Осы арқылы білімгердің топ алдында қысылмай пікір білдіруде тілдік құзіреттілігін, тақырып бойынша меңгерген лексикалық бірліктерді қаншалықты меңгергенін бағалап, грамматикалық қателердің алдын аламыз.

Сонымен бірге ойын технологиясы немесе флипчарт арқылы да рефлексия кезеңін топтық жұмыс ретінде жүзеге асыруды ұсынамыз. Ол үшін студенттер 2 топқа бөлінеді. Тақтаға тақырыптың тірек сөздері жазылып қойылады. Әр топ флипчартқа өздері қалаған цифрлық технологиялық құрылғылардың суретін салып шығады. 1-топтың әр студенті тірек сөздерге сүйеніп, өз суреттеріндегі заттың бір-бір пайдалы жағын баяндаса, керісінше 2-топтың әр студенті зияны жөнінде 1-2 сөйлемнен мәлімет береді. Бұл әдіс арқылы топ студенттері бірін-бірі бағалап, пікір білдіреді, дәлелдейді. Бағалау критерийін жасауға оқытушы алдын ала көмектеседі.

Рефлексия кезеңін «Сөйлемді жалғастыр» ойынымен шегендейміз. Оқытушы тақырыпқа қатысты бір сөйлемді бастап оқиды да допты білімгерлердің біріне лақтырады. Допты алған студент сөйлемді ары қарай толықтырып, келесі қатысушыға лақтырып, жауаптар тізбегін жалғастырады.

Білімгерлердің белсенділігін арттыратын мәтінімен жұмыс түрлері өте көп. Бәрін бір тақырыпта қолдану міндетті емес. Тек сабақтың мақсат-міндетіне қарай ең ыңғалысын бір-бірімен үйлестіре жүзеге асырып отыру керек. Сонымен қатар әр тақырыптың негізгі тілдік бірліктерін сабақтың өн бойында үнемі қайталатып, қолданыстан үзбей отырса, шеттілді топтарда қазақ тілін үйрету, меңгерту нәтижелі болатыны анық.

Бір ескеретін және қадағалануы тиіс жағдай – студенттерге әр тапсырманы орындауға шектеулі уақыт (таймменджмент) берілуі тиіс. Бұл студентке уақытты тиімді пайдалану, жауапкершілікпен қарау дағдысын қалыптастырса, оқытушыға мақсат-міндеттеріне жүйелі түрде жетуге мүмкіндік береді.

Материалдар мен әдістер сипаттамасы

Зерттеу жұмысы қазақ тілі B2 жеткілікті деңгейіндегі «Цифрлы технология» тақырыбының сабақ әзірлемесіне сәйкес орыс тілді аудиторияда практикалық түрде жүргізілді. Зерттеудің мақсаты - талапқа сай таңдалған мәтіндердің тың әдіс-тәсілдер арқылы дискурстық құзіреттілігін күшейтіп, тіл үйренуде білімгерлердің белсенділігін арттыру. Зерттеу барысында мәтін таңдау ұстанымдарының, қолданылған методикалық тың әдіс-тәсілдердің тіл үйретушілік тиімділігі орыс тілді

аудиторияда қазақша коммуникативті құзіреттілік қалыптастырушы дискурстық тапсырмалармен дәлелденді. Зерттеу жұмысы 3 кезеңнен тұрады.

I-кезең. Тақырыптың сабақ контентін жасауда негізгі рөл атқаратын тыңдалым-оқылым мәтініне қойылатын талаптарды анықтадық. Яғни тіл үйрету, қосымша ақпарат беруде мәтіннің дискурстық құзыреттілігін арттырушы лингвистикалық және экстралингвистикалық факторлардың рөлін нақтыладық.

II-кезең. Оқылыммен жұмыс кезеңдерінің динамикалық тиімділігін арттыру үшін оқылымалды, оқылым кезі, оқылымнан кейінгі тапсырмаларды түрліше оңтайлы әдіс-тәсілдер мен технологиялар арқылы орындату амалдарын қарастырдық. Мысалы тірек сөздермен жұмыс, дәйексөз бен суреттер арқылы оқылым мазмұнына болжам жасату, сөйлемдерді дұрыс орналастыру, жауапқа сұрақ, төрт сөйлеммен тұжырымдау т.б. секілді әдіс-тәсілдер білімгердің қызығушылығын арттырып, айтылым, жазылым дағдыларын қалыптастырады.

III-кезең. Рефлексия кезеңінде ойын технологиясы немесе флипчарт секілді жеке, жұптық, топтық жұмыс стратегиялары арқылы сабақтың өн бойында қолданылатын тыңдалым және оқылым мәтіндеріне ортақ диалог жасатуға болады. Осы арқылы тірек сөздерді бекітеміз, студенттердің бүкіл тақырып бойынша берілген лексикалық бірліктерді қаншалықты меңгергенін бағалай аламыз.

Нәтижелер

Білімгерлердің интербелсенділігін күшейтіп, сабақ дискурстілігін арттыруда, мәтіннің тіл үйретімділік, мәдениеттанымдық динамикасын жоғарылатуда біз мынадай талаптарды ұсындық:

- мәтіннің білімгерлердің жас ерекшелігіне, қызығушылығына сәйкестігі;

- ақпараттық өзектілігі мен уақытқа сай болуы;

- жағдаяттылығы;

- проблемалығы;

- әлеуметтік-мәденилігі;

- тілдік коммуникацияда жазу, сөйлеу дағдыларын дамыту үшін қолдануға икемділігі;

- тыңдаушыларыдың кәсіптік бағдары немесе мамандығына сәйкестігі;

- танымдық әлеуеттілігі;

- мәтін көлемі;

- мәтін құрамындағы сөйлемдердегі күрделілік шамасының тілді білу деңгейіне сай болуы.

Сонымен қатар сапалы таңдалған мәтінді оқыту әдістерімен шебер үйлестіре білу арқылы білімгерлердің интербелсенділігін арттыру

мүмкіндігіне қол жеткіздік. Тілдік-коммуникативтік құзыреттілікті жетілдіруде «Құрақ», «Сандық ішіндегі сандық» секілді креативті әдіс, технология ұсындық.

Талқылау

Баяндалып отырған тақырыптағы бүкіл әдістер мен технологиялар орыс тілді аудиторияда толығымен жүзеге асырылып, практикалық апробациядан өтті. Оқылым мәтініне қойылатын талаптардың теориялық негіздерін практика жүзінде дәлелдедік. Яғни тіл үйретуде қолданылатын әдіс-тәсілдерден бөлек мәтін таңдауда оның экстралингвистикалық және лингвистикалық факторларын ескеру қажеттілігін, сол арқылы мәтіннің дискурстық қасиетінің күшейетіндігін анықтатадық. Ыждақатты түрде іріктелген, жоғарыда көрсетілген талаптарға сай өңделген мәтін ғана тапсырмадан тапсырма туғызуға, жаңа ой өрбітуге, білімгер қызығушылығын оятарлықтай әдістер қолдануға мүмкіндік жасайды. Сонымен қатар оқылым мәтінмен жұмыс кезеңдерінің тиімділігін арттыру үшін оқылымалды, оқылым кезі, оқылымнан кейінгі тапсырмаларды түрліше оңтайлы әдіс-тәсілдер мен стратегия арқылы орындату амалдарын қарастырдық. Сабақ тақырыбы мен оқытушы мақсатына қарай «статикалық қалыптан динамикалық қалыпқа бағытталған кезде ғана мәтіннің дискурстық құзіреттілігі жоғарылап» [4] студенттің интербелсенділігін арттыра алады. Маңызды жағдайдың бірі - сабақ мақсаты айқын болуы тиіс.

Қорытынды

Тіл үйретуде таңдалып алынған мәтіннің статикалық болмысын нәтижелі дискурстық өнімділікке айналдыру үшін белсенді оқу мен оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерін жүйелелік пен айқын мақсат-міндеттерге негіздеген жөн. Оқымайтын, білуге, үйренуге талпынбайтын оқушы, студент болмайды. Олар оқылым мәтінінде баяндалғандай бүгінгі жастар - Alfa, Zet ұрпақтарының қызығушылығы да, талабы да өте жоғары. Сондықтан оқытушыға пәннің, сабақтың мақсат-міндетіне орай студент ынтасын оятатын оқу материалын, қазақ тілін өз бетімен меңгеруге жетелеп отыратын мәтін ұсыну, өзара белсенді жаттығулар мен тапсырмаларды әзірлеу үшін жан-жақты ізденіс қажет. Тапсырмалар өзара тығыз байланысты берілсе тіл үйренуде жан-жақты тиімділігін танытады. Қателермен жұмыс жасауды да ұмытпаған лазым. Мақсат та міндет те білімгердің мемлекеттік тілді меңгеру құзыреттілігін арттырып, өзара белсенділікке, диалогтілік деңгейіне жеткізу. Әсіресе өзге тілді аудиторияда қазақ тілін үйрету мақсатында алынған мәтін де, әдістер де білімгердің қазақ тілінде дискурсқа түсуіне мықты жетекшілік қызмет атқара білуі керек. Мұқият таңдалған мәтінге креативті әдістер ойлап тауып, дискурстық тетіктер ретінде қолдана алсақ тіл үйретуге қосылған тың үлес болар еді.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Симбаева С. Белсенді оқу мен оқытуда қолданылатын әдістер: әдістемелік құрал. -Нұр-Сұлтан, 2019. - 133 б.
- [2] Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі /Оқу құралы/ - Алматы, 2000. - 108 б.
- [3] Қуанышбек А. ВВС басылымы: Цифрлық технология білім жүйесін өзгертуді талап ете ме?//Ағылшын тілінен аударылған 24.02.19; <https://baq.kz/news/othernews/digital/> (қаралған уақыты 1.12.22).
- [4] Жайтапова А.А., Картабаева А.А. Шетел тілін оқытудағы кәсіби бағытталған дискурсивті құзыреттілік (туризм мамандығы бойынша) Оқу-әдістемелік құрал/ «Полилингва» баспасы, 2021. - 248 б.

REFERENCES

- [1] Simbaeva S. Belsendi oqw men oqıtwda qoldanılatın ädister: ädistemelik qural (Methods used in active learning and teaching: methodological tool). – Nur-Sultan, 2019. - 133 b. [in Kaz]
- [2] Orazbaeva F.Ş. Tildik qatınas: teoriyası jäne ädistemesi /Oqw quralı/ (Linguistic communication: theory and methodolog). - Almatı, 2000. -108 b. [in Kaz]
- [3] Qwanışbek A. BBS basılıımı: Cıfrlıq texnologıya bilim jüyesin özgertwdi talap ete me? (Will digital technology change the education system?) //Ağılşın tilinen awdarılğan 24.02.19; <https://baq.kz/news/othernews/digital/> (qaralğan waqıtı 1.12.22). [in Kaz]
- [4] Jaytapova A.A., Kartabaeva A.A. Şetel tilin oqıtwdağı kәsibi bağıttalğan dıskwrsıvtı quzırettilik (twrızm mamandıǵı boyınşa) (Professionally oriented discursive competence in teaching a foreign language (in the specialty of tourism). Oqw-ädistemelik qural/ - Almatı, 2021. -248 b. [in Kaz]

МЕТОДЫ ПОДБОРА ТЕКСТА И ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ В ОБУЧЕНИИ КАЗАХСКОМУ ЯЗЫКУ

*Нурмышева Ш.А.¹, Аккожина Б.Қ.², Алдабергенова Г.Д.³

*¹к.ф.н., ассоц. профессор, КазУМО МЯ им.Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: nurmesheva75@mail.ru

²к.ф.н., ассоц. профессор, КазУМО МЯ им.Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: bayan-kanatovna@mail.ru

³к.ф.н., доцент КазНАИ им. Т. Жургенова, Алматы, Казахстан,
e-mail: gulnara.dildahan@gmail.com

Аннотация. Текст являются важной опорой любой темы в образовании. Однако в зависимости от цели и интенции субъекта, текст не может в полной мере реализовать свою основную функцию не вступая в дискурс. Особенно в преподавании и изучении казахского языка основной задачей текста, помимо передачи знаний, является

повышение коммуникативных навыков обучающихся, научить их четко и полно излагать свои мысли, грамотно сформировать письменной форме, а также развивать их мыслительные способности на казахском языке. Поэтому выбор текста с высокой дискурсивной компетентностью требует тщательного поиска.

В то время «оживление» текста различными методами, технологиями и стратегиями укрепит его способность обучать языку и повысит его дискурсивность. Оптимальное использование дискурсивного особенности текста в форме аудирования, чтения, письма и говорении показывает творческое мастерство педагога.

Для того чтобы использовать текст в качестве учебного материала при обучении языку, преподаватель должен в первую очередь учитывать уровень студента в знании языка. Итак, для дальнейшего развития этого уровня и вывода студента на новый этап коммуникативной компетенции, каковы требования к выбору текстов для прослушивания и чтения? И как сделать выбранный текст интерактивным?

В данной статье рассматриваются ответы на эти вопросы, то есть, принципы отбора текста, а так же различные эффективные методы повышающие дискурсивную компетентность текста.

Ключевые слова: лингвистика, экстралингвистика, текст, методы, компетентность, письменная грамотность, дискурс, коммуникация, аудирование, чтение, письмо, творческое мастерство, план урока, цель и задача

METHODS OF TEXT SELECTION AND EFFECTIVE USE IN TEACHING THE KAZAKH LANGUAGE

*Nurmysheva Sh.A.¹, Akkozshina B.K.², Aldabergenova G.D.³

^{*1}c.phil.s., ass. professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty,
Kazakhstan, e-mail: nurmysheva75@mail.ru

²c.phil.s., ass. professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty,
Kazakhstan, Almaty, Kazakhstan, e-mail: bayan-kanatovna@mail.ru

³c. phil.s., ass. professor of KazNAI named after. T. Zhurgenov, Almaty,
Kazakhstan, e-mail: gulnara.dildahan@gmail.com

Abstract. The text is an important support for any topic in education. However, depending on the purpose and intention of the subject, the text, selected from various sources of information, can either fully realize its main function or enter the discourse. Especially in the teaching and learning of the Kazakh language, the main task of the text, in addition to the transfer of knowledge, is to improve the communicative skills of students, to teach them to clearly and fully express their thoughts, to form competently in written form, and also to develop their thinking abilities in the Kazakh language. Therefore, choosing a text with high discursive competence requires a careful search.

At the same time, the «revival» of the text with various methods, technologies and strategies will strengthen its ability to teach the language and increase its discursiveness. The optimal use of discursive features of the text in the form of listening, reading, writing and speaking shows the creative mastery of the teacher.

In order to use the text as a teaching material when teaching the language, the teacher must first of all take into account the language level of the student «from simple to complex». So, to further develop this level and bring the student to a new stage of communicative competence, what are the requirements for choosing texts for listening and reading? And how to make the selected text interactive?

In this article, the answers to these questions are discussed, that is, the criteria for selecting the text, as well as various effective methods that increase the discursive competence of the text.

Key words: linguistics, extralinguistics, text, methods, competence, written literacy, discourse, communication, listening, reading, writing, creative skills, lesson plan, goals and tasks

Статья поступила 27.12.2022

УДК 37:378.4

МРНТИ 14.35.09

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.011>

КВЕСТ-ТЕХНОЛОГИЯ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: ИЗ ОПЫТА ПРИМЕНЕНИЯ

***Жумагулова Б.С.¹, Цуй Синдэ², Сеидомарова С.Н.³**

¹д.ф.н., асс.профессор, Казахский национальный педагогический университет им. Абая, Алматы, Казахстан, e-mail: bakitgul@inbox.ru

²докторант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан, e-mail: chendian0406@163.com

³докторант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан, e-mail: sauleshka.69@inbox.ru

Аннотация. В современной лингводидактике активно разрабатываются новые методы, которые можно параллельно применять в традиционном и в дистанционном формате. Среди инновационных педагогических технологий данным параметрам вполне соответствует квест-технология. В современных научно-методических трудах данная технология признается эффективной и результативной. В статье представлена разработка образовательного квеста для филологов.

В названии квеста заявлена проблема – выявить феномен чуда в тексте сказки. Материалом послужили сказки народов мира. Каждая команда выбирает сказку, поэтапно проводит когнитивный анализ текста. Выбор данного вида анализа обусловлен его активной разработкой в русле когнитивной парадигмы, что обеспечивает актуальность работы. В статье мы опираемся на методику когнитивного анализа Т.В.Романовой. Для выполнения когнитивного анализа студенты широко используют электронные ресурсы. В качестве иллюстрации приведены фрагменты работы одной команды. Методологической основой работы послужили труды ученых в области когнитивной лингвистики. Проведен обзор работ исследователей, которые используют тексты сказок для обучения родному и иностранному языкам, а также привлекаются труды с описанием применения квест-технологии на практике. Традиционно учебный текст используется как источник для отработки навыков произношения, чтения, письма, аудирования, а также является основой для формирования коммуникативной, лингвокультурологической, страноведческой, профессиональной компетенций. Научная новизна работы заключается в выборе предмета и объекта исследования, демонстрации этапов проведения когнитивного анализа с применением квест-технологии. Теоретическая значимость работы заключается в апробации когнитивного анализа на материале сказки и дальнейшего его применения в учебном процессе. Практическая ценность состоит в использовании полученных результатов в вузовской практике преподавания русского языка как иностранного.

Ключевые слова: методика, инновационные педагогические технологии, квест-технология, образовательный квест, когнитивный анализ, тексты сказок, электронные ресурсы, русский язык, преподавание русского языка как иностранного

Основные положения

Работа базируется на основных постулатах и принципах современной лингводидактики в области преподавания филологических дисциплин в высшей школе. Организация обучения базируется на функционально-компетентностном подходе, разрабатываемым Ю.Г.Фокиным, С.И.Львовой, Е.А.Соболевой, а также С.С.Кунанбаевой, Г.А.Кажигалиевой, Р.А.Шахановой и др., что способствует формированию ряда ключевых компетенций – коммуникативной, филологической, профессиональной, концептуальной, технологической и др. с учетом последних достижений данного направления.

В статье основополагающими являются достижения в области когнитивной лингвистики, разработанные в трудах Ю.С.Степанова, В.А.Масловой, А.П.Бабушкина, а также З.К.Ахметжановой, Э.Д.Сулейменовой, З.К.Сабитовой, М.Ш.Мусатаевой и др.

Немаловажным звеном признается выбор оптимальных методов обучения, репертуар которых довольно широк, для максимальной реализации целей обучения – формирование ключевых компетенций обучающихся, подготовка высококвалифицированных кадров, способных транслировать знания в будущей профессиональной сфере.

Введение

В современном мире на фоне увеличения различных компьютерных программ, разработанных не только для работы в определенных областях жизнедеятельности человека, но и развлекательного характера, уменьшается потребность в чтении научной, учебной, а также художественной литературы. Образовательный процесс в рамках кредитной технологии обучения, основная задача которого заключается в формировании у будущих специалистов навыков самоорганизации, а также самообразования, предполагает увеличение роли самого обучающегося в поиске знаний, а не потребление готового продукта в виде трансляции знаний. Поэтому учебный процесс строится таким образом, чтобы привлекать наиболее эффективные образовательные технологии, способствующие развитию навыков активного поиска информации, ее обработки, а также умения использовать полученные знания в своей профессиональной деятельности на учебной и производственной практике. В учебный процесс активно внедряются апробированные технологии, рекомендованные в образовательном поле как эффективные и результативные. При обучении неродному, а также иностранному языку, используются как традиционные, так и инновационные методы. Особое внимание уделяется методикам, которые основаны на комбинировании современных методов и приемов. С каждым годом наблюдается увеличение доли учебного времени на самостоятельную работу обучающихся, поэтому становится необходимым не только научить студентов добывать знания без обращения к готовым работам, но и творчески подходить к выполнению заданий разного уровня сложности.

Целью статьи является разработка образовательного квеста, способствующего расширению ключевых компетенций обучающихся. В качестве предмета исследования выступает процесс профессиональной подготовки студентов 4 курса специальности Русский язык и литература по лингвистическим дисциплинам. Объектом исследования определен образовательный квест. В поисках чуда на материале сказок с привлечением произведений детской и художественной литературы. Актуальность работы определяется необходимостью развития у студентов филологической компетенции как части профессиональной компетенции, включая критический подход как к анализу текстов, так и к самому учебному процессу. Новизна работы обеспечивается обращением к одной из современных инновационных педагогических технологий – квест-технологии, в рамках которой широко используются как традиционные

и инновационные методы, так и привлекаются образовательные ресурсы сети интернет. Также базой квеста является когнитивный анализ, для выполнения которого обучающиеся должны привлечь ряд лингвистических методов: концептуальный, семантический, компонентный, дискурсивный анализ и др., что способствует закреплению полученных в вузе знаний и уверенному их применению на практике. С 2021 г. студенты-выпускники КазНПУ им. Абая защищают не индивидуальные дипломные работы, а коллективные научные проекты, поэтому им необходимо научиться, с одной стороны, работать в команде, что в полной мере обеспечивается организацией и проведением занятий в форме квеста, с другой стороны, владеть методами обучения русскому языку иностранных студентов.

Описание материалов и методов

Материалом для исследования данной работы являются тексты сказок, что сопряжено с решением большого количества образовательных задач при обучении языку как неродному и как иностранному. С целью определения изученности проблемы обучения языку на материале сказок был проведен мониторинг научных изысканий в данной области по публикациям казахстанских и зарубежных исследователей, в том числе входящих в разные базы цитирования с 2015г. Определено, что интерес к привлечению текстов сказок с каждым годом возрастает.

Например, тексты сказок используются для развития:

1) фонетических навыков, так как на материале сказок можно отрабатывать правильное произношение под наблюдением преподавателя; пополнять словарный запас учащихся; поддерживать интерес к изучению языка [1, с. 8];

2) грамматических навыков посредством составления грамматических моделей, так как в них заключаются общее значение или общие свойства, выделенные в процессе наблюдения над объектом, содержание данной модели включает внутренние характеристики изучаемого объекта [2, с. 1033];

3) на базе отдельных частей речи, в частности, на примере имени прилагательного, посредством которого можно передать особенности характера сказочного персонажа, душевное и психическое состояние, своеобразие настроения и т.п. [3, с. 255];

4) при обучении английскому языку для преодоления возникающих трудностей, так как привлечение материала сказок в образовательный процесс позволяет преодолеть трудности овладения иностранным языком учащимися среднего звена [4, с. 454] и др.

Необходимость критического подхода самого педагога к процессу обучения высказывается N.Novianti, так как сказки транслируют определенную идеологию, содержат стереотипы и могут быть направлены на маргинализацию определенных групп людей. Поэтому возникает

необходимость подвергать тексты сказок глубокому анализу, ставить их содержание под сомнение на предмет их предвзятости [5, с. 146]. Автор разработал методику, базирующуюся на переписывании преподавателем той или иной сказки с выделением социальных, политических установок, закодированных в тексте.

Разрабатываются и применяются различные методики обучения языку на материале сказок. Так, Цзюань Чжан предлагает апробированную методику, базирующуюся на развитии навыков учащихся в области коммуникации, состоящую из следующих этапов: 1) чтение текста сказки с последующей глубокой проработкой семантики на уровне слов, словосочетаний, предложений и всего текста; 2) работа над содержанием текста с выявлением в сказке традиционных формул; 3) формирование на материале текста сказки лексических, грамматических, фонетических навыков; 4) выявление смысла сказки [6, с. 84] и др.

Одним из эффективных методов, позволяющий поэтапно применить различные педагогические приемы, а также использовать возможности образовательных сайтов и другие ресурсы интернета, является квест-технология. Данная технология нашла широкое распространение как за рубежом – Maria Luisa Renau, Marta Pesudo (2016), Ira Irzawati (2021) и др., работах исследователей ближнего зарубежья: образовательные квесты – Е.О.Магич (2014), Е.В.Дружинина (2016), Ю.В. Калугина (2016), Ю.К.Костенко (2017) и др.; веб-квесты – О.А.Воеводина (2016), И.А.Акинин (2017), А.А.Артюхина (2017) и др.; квесты в туризме и экскурсионной деятельности – А.В.Дмитриева (2017), С.О.Кургина (2017) и др.; городские квесты – А.Каплан (2015), А.В.Печерских (2015) и др.; квесты литературные, исторические, краеведческие – И.Ю.Головина (2016), К.И.Акилбаева (2017) и др. [7], так и в Казахстане – Жуманова Н.А., Ережепова А.Ш., Бекназарова А.Б. [8], Калиева К.М., Темиргалиева А.С. [9] и др.

Квест-технология активно привлекается для обучения, преимущественно, английского языка, в данной работе мы применяем данную технологию в рамках лингвистических дисциплин на материале сказок. Студенты сами выбирают сказку для анализа – единственным требованием является тема квеста – наличие некоего чуда (волшебного предмета, волшебного помощника – человек или представитель флоры и фауны), которое меняет жизнь главного героя сказки: например, в русской народной сказке Емеля-дурак – это щука, в сказке Волшебное кольцо – это кольцо; в арабской сказке Волшебная лампа Аладина – это лампа; в белорусской народной сказке Вихревые подарки – это скатерть; в китайской народной сказке Портрет девушки из дворца – это циновка и др. Работа с выбранными текстами строится по квест-технологии в виде алгоритма, каждый элемент которого включает поэтапное применение современных методов прикладной лингвистики, в частности когнитивной.

Также задания построены таким образом, чтобы привлекать персонажи, обладающие тем или иным качеством, из других произведений – детской литературы, художественных произведений. Такой подход способствует расширению кругозора обучающихся, умению по определенным признакам выделять образы, соответствующие определенным качествам, присущим персонажам сказок, например, в русской сказке Емеля-дурак – образ ленивого человека, который можно найти в сказках других народов: китайская сказка Ленивец, ирландская сказка Ленивая красавица и ее тетушки, в комедии Д.И.Фонвизина Недоросль – Митрофанушка, в романе И.А.Гончарова Обломов – Илья Ильич и др.

Результаты

1. Определено, что тексты сказок широко используются в учебном процессе, в том числе и в методике преподавания иностранных языков, имеют высокий лингвометодический потенциал при постановке проблемной ситуации и ее решения обучающимися, данный материал привлекается для проведения разных видов анализа для формирования профессиональной компетенции студентов-филологов.

2. Одним из высоко результативных методов обучения признается квест-технология, позволяющая осуществлять разноуровневое обучение для повышения мотивации к овладению профессиональными навыками, применять разные виды анализа по принципу обучаясь - обучаю, что особенно ценно в условиях дуального обучения.

3. При когнитивном анализе текста сказок: 1) расширяется понимание содержания текста за счет выявления ключевых операторов – слов-концептов, которые имеют особую нагрузку, помогая декодировать смыслы, заключенные в ткани текста; 2) развивается познавательная деятельность обучающихся – определение лингвокультурных компонентов, понимание их символики, определение их смысловой нагрузки; 3) студенты обучаются составлять сложные структурные модели текста; 4) используются различные технические средства и электронные программы для обработки данных; 5) учатся работать в команде, что является необходимым навыком для подготовки дипломного проекта; 6) отрабатывают навык защиты своих результатов в процессе обсуждения; 7) учатся критически мыслить.

4. Организация и проведение образовательного квеста В поисках чуда позволило обучающимся закрепить теоретические знания, а также на практике систематизировать умение анализировать текст с применением достижений в области когнитивной лингвистики.

5. В результате обсуждения выступлений команд выявлено, что понимание чуда разнится не только у разных народов, но и в рамках одной лингвокультуры. Если в китайской сказке Портрет девушки из дворца главный герой обладает чудом – волшебной циновкой, которая дана ему в дар как вознаграждение за его трудолюбие и доброту, то в

русских сказках Емеля-дурак чудо – заговор По щучьему велению, по моему хотению, – это не дар, а приобретение в обмен на жизнь щуки; а в сказке Волшебное кольцо – плата за скромность и сострадание.

Обсуждение

Использование квест-технологии позволяет организовать учебный процесс таким образом, чтобы обучающиеся могли не только овладеть изучаемым языком на уровне грамматики, лексики, семантики, синтаксиса, производить семантический, концептуальный, когнитивный анализ на материале текста сказок, но и понять принципы организации обучения с применением данной технологии для использования на практике в образовательной среде.

Целью проведения квеста В поисках чуда является активизация знаний студентов в области когнитивной лингвистики, отработка навыков применения разных видов анализа на материале текстов сказок, освоение педагогической технологии на практике.

Продолжительность квеста – 3 учебные недели. Форма – СРС. Место сбора и хранения информации – Гугл-диск, тема: Квест-технология В поисках чуда.

Условия квеста. Группа студентов делится на команды по 5 человек. В каждой группе определяется лидер, который распределяет задания между участниками, а также несет ответственность за результат проделанной работы.

Содержание квеста. Когнитивный анализ текста предполагает определенную последовательность, в соответствии с которой задания распределяются по блокам.

1 блок. Анализ концептуальной структуры текста. На данном этапе команда выявляет слово-концепт на материале одной сказки, делает анализ заголовка, соотносит заголовок с началом текста, проводит семантический анализ с использованием электронного ресурса (<https://advego.com/>), обращает внимание на наличие подтекстового смысла (прецедентные тексты, паремии, афоризмы и др.). Результат данного этапа: 1) наличие словарных статей слов-концептов, определение их ядерных, дифференциальных и потенциальных сем; 2) фрагменты из текста сказки с употреблением слов-концептов и их словоформ; 3) выписанные из онлайн-словарей, сайтов паремии со словом-концептом, установление их лингвокультурного содержания; 4) результаты концептуального анализа, представленные в виде рисунка, схемы, интеллект-карты и т.д., размещение – Гугл-диск.

Фрагмент выполненной работы по китайской сказке Портрет девушки из дворца (источник: https://librebook.me/kitaiskie_narodnye_skazki/vol1/20).

1) Архисемаслова-концептаработа – ‘занятость’, дифференциальные

семы - 'усилие', 'занятость', 'необходимость', потенциальные семы - 'непосильный труд', 'занимает много времени', 'орудие', 'содержание себя/семьи' и др.

2) Анализ словоупотреблений. В тексте слово-концепт работа используется 1 раз в диалоге с матушкой-волшебницей – Благодаря тебе не я страдаю от голода, от непосильной работы избавился, Тянь-тай выражает благодарность за спасение от голода, за избавление от непосильной, тяжелой работы.

В тексте широко представлен сам процесс работы:

- актуализируется значение 'весь день', так, герой уходит из дома в горы для сбора хвороста рано утром до позднего вечера, преодолевает высокие горы, крутые спуски, горные реки, узкие тропы, тонкие как ниточки;

- используется особое орудие для работы – топор, но он не облегчает работу, так как в четыре раза тяжелее обычного – кузнец выковал его нарочно, чтобы герою было сложно носить топор и рубить дрова.

После обретения волшебного подарка труд героя заметно облегчился:

- увеличение результата труда: волшебная циновка помогает герою сделать три-четыре своеобразных рейсов за хворостом за день;

- появление возможности путешествия на большие расстояния, чтобы посмотреть мир и др.

3) Группа студентов составляет таблицу с включением китайских пословиц о труде и их эквивалента на русском языке. Пословицы отражают отношение китайского народа к процессу работы, который необходим для жизнедеятельности человека. В результате выясняется, что в пословицах прослеживается наличие национальной идеи – необходимость работы как гаранта сытости, жизнеспособности человека.

4) Пример интеллект-карты слова-концепта работа. В национальном сознании работа представляется деятельностью, в которой необходимо прилагать усилие, тратить много времени и сил, но относиться к ней с любовью, см. Рис.1.

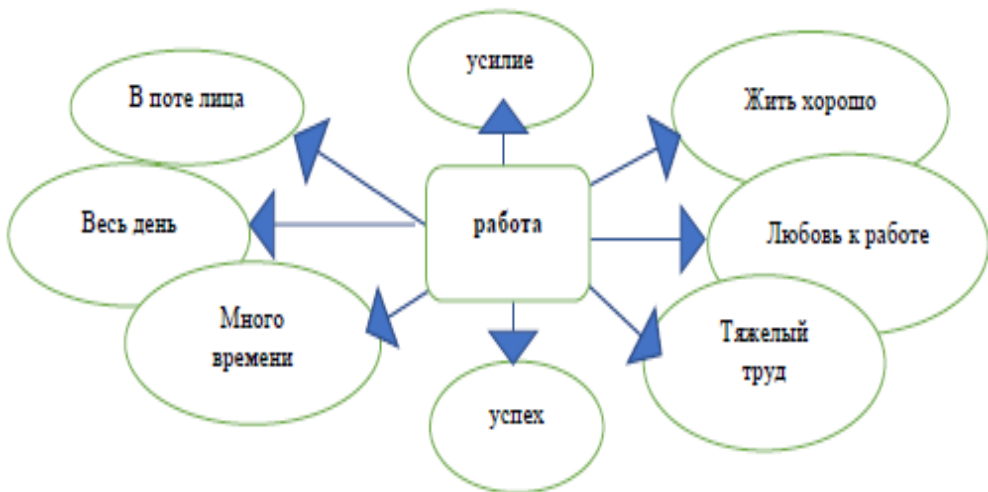

Рис. 1 – Интеллект-карта слова-концепта работа

2 блок. Дискурсивный анализ текста сказки. На данном этапе анализируются узловые компоненты дискурса, обращается внимание на языковые средства их выражения в ткани текста: 1) персонажи, их речевые особенности, роль в развитии сюжета, взаимовлияние; 2) пространство (свой/чужой); 3) действия персонажа; 4) время.

Фрагмент выполненной работы по китайской сказке *Портрет девушки из дворца*.

1) Персонажи, их речевые особенности, роль в развитии сюжета, взаимовлияние. Имя главного героя - Тянь-тай, Тянь знакомо по названию горной системы – Тянь-Шань, значение – *Небесные горы*, второй элемент – означает *очень, экстремальные* (<https://ru.surnameanalysis.com/opredeleniye-imeni-Tai.html>). Итак, в значение имени героя вложено значение слов *небесный, экстремальный*, что подтверждается поведением героя в тексте сказки: он родился в деревушке возле ущелья *Девяти драконов*, поэтому и обладает сверхспособностью – он ловкий (в 9 лет барсуков ловит), бесстрашный (в 12 лет может увести волчат из нор). Физическая сила соотносима и с его внешностью – юноша был пригожий, статный, особенный; лицо у него доброе, взгляд веселый; подчеркиваются такие характеристики: сильный, смекалистый, высокий. Признак *добрый* проявляется в отношении с другими персонажами и становится важным для построения своей семьи – ему нужно было вызволить заколдованную девушку и дать ей свободу. Тянь-тай не робок, легко входит в контакт с другими персонажами: к матери обращается *матушка*; старуху из подземного мира называет *добрая женщина, матушка-волиебница* и др. Обладает физической силой – топор его в 4 раза тяжелее обычного, в сезон дождей отправляется за хворостом, чтобы добыть денег на покупку еды. Номинация героя по данным семантического анализа составляет:

юноша – 55, Тянь-тай – 40, входит в ядро семантического поля текста.

2) Пространство (свой/чужой). Языковые средства выражения пространства: река – 19, горы – 16, село – 13, дерево – 10, город – 8, дворец – 7, земля – 7, ущелье – 7, дверь – 6, берег – 5, горный – 5, дворцовый – 5, песок – 5, везде – 4, вокруг – 4, гора – 4, дорожка – 4, заводь – 4, колодец – 4, стен – 4, столица – 4, вершина – 3, внутрь – 3, высота – 3, деревушка – 3, дорога – 3 и др.

Для выражения локативов (языковые средства обозначения пространства) используются географические названия (реальные и вымышленные) – два места в горах Ишань: первое место *Цзюлункоу* – это ущелье *Девяти драконов*, второе – *Цилункоу* – это ущелье *Семи драконов*. Тянь-тай живет с матерью в маленькой деревне около ущелья Девяти драконов, повествование не ограничивается этим местом, так как герой является добытчиком с малых лет и постоянно ходит в горы за хворостом. Расширение пространства повествования происходит за счет волшебного предмета – циновки – которая позволяет герою преодолевать большие расстояния – столица с дворцом императора, проникновение в Запретный город, полет в горы Мэншань к Байдисяню (бессмертному духу Белой земли), к реке Красные пески к матушке Черной рыбе, в бухту Старого дракона к тетке Туаньданын (черепаха), к императору – указать на колодец с нефритовым поясом, возвращение с картиной домой. Схема локации пространства сказки следующая: дом – приключения/подвиги – возвращение в дом.

3) Действия персонажа. Развертывание повествования в тексте сказки напрямую зависит от событий, происходящих в жизни главного героя, в тот момент, когда он обеспечил семью самым необходимым и решает *увидеть мир*, т.е. пройти путь взросления. Это его собственное решение. Из столицы он пробирается в Запретный город, где видит заточенную в башенке красавицу. Испытание героя начинается от жалости к ней, так как ее заперли в темном доме, в котором не было мебели, печи для приготовления пищи (кан), элементарных условий (циновка, одеяло). Он соглашается помочь девушке по ее просьбе, потому что ее давно держат взаперти, запрещают общаться с внешним миром. В полном одиночестве проходят дни и годы. Чтобы ей помочь, нужно найти и вывезти из города картину, на которой изображена дворовая девушка.

Действие 1. Обращение к помощнику, который уже дал ему волшебную циновку, к старухе, которая живет под черным камнем. Чтобы вызволить девушку, нужно разбудить великана – бессмертного духа Белой земли (гора Мэншань), для этого необходимо уколоть великана волшебной иглой; игла находится у Черной рыбы (река Красные пески).

Действие 2. Выполнение совета. С трудом находит великана, чтобы разбудить его, летит за волшебной иглой в реку, за счет смекалки побеждает Черную рыбу, отказывается от предлагаемых подарков.

Спасение девушки находится под угрозой, потому что игла была выкрана теткой Туаньданы из бухты Старого дракона, но получает волшебный инструмент: рыба дает *ложку-уховертку*, чтобы вычерпать всю воду из бухты, тогда можно найти иглу.

Действие 3. Герой находит черепаху, которая, превратившись в женщину, возвращает иглу, она небольшая, но очень тяжелая.

Действие 4. Будит великана, который соглашается ему помочь: обернувшись кошкой великан ворует нефритовый пояс императрицы и прячет его в колодце.

Действие 5. Император назначает большой приз тому, кто найдет пояс. Герой показывает место, отказывается от ценных даров в обмен на картину.

Действие 6. Герой возвращается домой с картиной, с которой сходит красавица. Она остается жить в его маленьком доме, проникшись добрым сердцем юноши.

4) Время. Языковые средства выражения времени: пока – 6, миг – 5, сейчас – 5, скоро – 2, вскорости – 2, однажды – 2, ночь, ночью – 3, утро, утром – 2, вечер, вечером – 2, пора – 2, осенью – 1, век – 1, тотчас – 1 и др. Время повествования иллюзорно и, по-сказочному, абстрактно – Тянь-Тай облетает девяносто рек, затем тысячу раз 999 верст и только после этого видит реку с чистой и прозрачной водой. По временной линии читатель продвигается в соответствии с маршрутом главного героя. На то, что путешествия героя были и закончились, указывает форма прошедшего времени использованных в тексте глаголов.

3 блок. Дискуссия. Выявление общего и специфического в ткани проанализированных текстов сказок. По методике Т.В. Романовой [10] определение соотношения содержания понятий текст (сказки) – дискурс (текст+контекст) – интертекст (сплетение следов других текстов) – гипертекст (нелинейная структура подачи информации) – сверхтекст (нелинейность+открытость).

Фрагмент выполненной работы по китайской сказке *Портрет девушки из дворца*. Обращает на себя внимание привлечение в ткани повествования трех из четырех первостихий – воды (дождь, реки), земли – черный камень как связь этого мира с подземным, ветра – полет на циновке. В тексте сказки много лексики со значением цвета, дается описание природы, значимым является и использование символов – дракон (символ земледелия и власти), черепаха (символ долголетия), рыба (символ изобилия), бамбук (символ роста), лотос (символ чистоты), нефрит (символ правления) и др.

Определение разного понимания феномена чуда на материале полученных результатов.

Рефлексия. Обсуждение полученных результатов, определение сложностей, которые возникают в процессе анализа текста сказки всех

блоков квеста. Заполнение Гугл-формы – отзыв по прохождению квеста, рекомендации.

Организация самостоятельной работы студентов с привлечением квест-технологии вполне оправданна. Обзор научных публикаций, как отечественных, так и зарубежных, позволяет сделать вывод о высоком потенциале данной технологии, имеющей ряд преимуществ перед традиционными формами обучения языкам, преимущественно иностранным.

В частности, применение квест-технологии позволяет:

- учитывать потребности обучающихся, повышать мотивацию к изучению языка [11, с. 46];
- способствует развитию критического мышления, всех видов речевой деятельности, позволяет расширить словарный запас на изучаемом языке [12, с. 160];
- позволяет закрепить теоретические знания, развить навыки практического использования алгоритмов и ознакомить студентов со схемами анализа практических ситуаций, а также способствуют приобретению аналитических, практических, социальных, коммуникативных навыков и навыков самоанализа [8, с. 102];
- дает возможность активизировать теоретические знания и практический опыт студентов, развивать умение выражать мысли, идеи, предложения, аргументировать альтернативную точку зрения и свое мнение, аналитические и оценочные навыки и др. [9, с. 147] и т.п.

Отметим, что модель организации занятий по квест-технологии, предложенной в статье, вполне можно экстраполировать на организацию учебного процесса по другим дисциплинам филологического цикла.

Заключение

Мощное развитие интернета и внедрение инноваций в образовательную сферу, направленных в конце 2019 года на организацию обучения в дистанционной форме, способствовало расширению границ использования электронных ресурсов, созданию новых образовательных платформ и сайтов, которые существенно облегчают поиск и обработку информации, например, Национальный корпус русского языка (<https://ruscorpora.ru>), контент *Семантический анализ текста* (<https://advego.com>), компьютерные базы данных для быстрого поиска по ключевым словам, электронные словари и т.д. Образовательный процесс с использованием данных электронных продуктов становится разнообразнее, уменьшается время для анализа текстов и представления результатов в виде *живых* презентаций. Однако внедрение образовательных ресурсов, новых инновационных технологий должно быть основано на достижениях современной дидактики. Одной из результативных технологий определена квест-технология, позволяющая на каждом этапе делать определенные

выводы и в его завершении получить конкретные результаты. Овладение процессом организации и проведения занятий по данной технологии позволяет обучающимся применять теоретические знания на практике, способствует выработке *командного духа*, дает его участникам возможность проявить свою эрудицию, проявлять креативность при решении нестандартных ситуаций. Одним из преимуществ квест-технологии является ее гибкость, возможность делить этапы квеста в соответствии с кредитной системой обучения, корректировать время проведения каждого этапа и форму проведения – семинар, СРСП, СРС. Одним из самых творческих этапов квеста является процесс его составления, продумывания заданий, составление критериев оценки, определение вида обратной связи. В качестве рефлексии на прохождение образовательного квеста *В поисках чуда* стало понимание, что чудо бывает разным, лень может быть маркером состояния перехода от одной деятельности к другой, возможно, очень продолжительным, как у Емели, работа – это время и усилие для получения блага и т.д. Применение квест-технологии на материале сказок позволило глубже понять те смыслы, которые *спрятаны* предками в образах определенных персонажей, их действиях и поступках. Данный подход можно применять в процессе обучения с целью развития у студентов ответственности, креативности, здоровой состязательности, привития любви к поиску и обработке информации.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Arfani S., Martiwi R. Sekali, O.br. K. Improving English pronunciation skill through thumbelina and pinocchio fairy tales. Journal of English Language and literature. – 2020, – 5(2), – pp. 1-10.
- [2] Shimchuk A.O. The concept of grammatical models and their role in the formation of educational actions// Scientific progress. – 2021. – №1. – pp. 1030-1034.
- [3] Самосенкова Т.В., Ду Яли. Национальные особенности понимания использования прилагательных в русских народных сказках китайскими студентами //Вопросы журналистики, педагогики, языкознания. – 2013. – №20 (163). – С. 252-257.
- [4] Aripova M. The effective use of fairy tales in EFL classrooms // Science and Education. – 2021. – №6. – pp. 452-454.
- [5] Novianti N. Introducing Critical Literacy to Pre-Service English Teachers through Fairy Tales// Journal of Literary Education. – 2021. – #4. – pp. 131-150.
- [6] Чжан Цзюань. Использование сказки при обучении русскому языку китайских студентов (на примере русской народной сказки “Царевна-лягушка”) //Вестник науки и образования. – 2018. – №5 (41). – С.83-86.

[7] Квест как популярная форма работы с молодежью: рек. Указ. / Дальневост. гос. науч. б-ка, информ.-библиогр. отд.; [сост. Л.М.Тимкова; редкол.: Т.Ю.Якуба и др.]. – Хабаровск [ДВГНБ], 2018. – 43с. [Библиографический бюллетень; вып 19].

[8] Zhumanova N.A., Yerezhepova A. Sh., Beknazarova A.B. Use of case-study method for forming intercultural and professional competencies in studying chemical disciplines in English//Bulletin of Ablai khan KazUIRandWL, Series Pedagogical sciences, 2019. – №4. – pp. 97-104.

[9] Калиева К.М., Темірғалиева А.С. Кейс-технологиясы болашақ мұғалімнің мамандыққа бағытталған кәсіптік білімін қалыптастыру құралы //Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӨТУ Хабаршысы, Педагогика ғылымдары сериясы. – 2020. – №2(57). – 142-148 б.

[10] Романова Т.В. Когнитивный анализ текста: работа над методологическими ошибками //Когнитивные исследования языка. Когнитивная лингвистика: итоги, перспективы //Мат-лы Всеросс.научн. конф. 11-12 апр. 2013г. Вып.XIV. – Тамбов: Издательский дом ТГУ им. Г.Р.Державина, 2013. – С. 493-496.

[11] Renau M.L., Pesudo M. Analysis of the implementation of a WebQuest for learning English in a secondary school in Spain // International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology (IJEDICT). – 2016. – Vol. 12, Issue 2. – pp. 26-49.

[12] Irzawati I. The Integration of Webquest into English Learning: A Review Study //Wacana Akademika: Majalah Ilmiah Kependidikan. – 2021. –Volume 5(2), November. – pp. 153 – 161.

REFERENCES

[1] Arfani S., Martiwi R. Sekali, O.br. K. Improving English pronunciation skill through thumbelina and pinocchio fairy tales. Journal of English Language and literature. – 2020. – №5(2). – pp. 1-10.

[2] Shimchuk A.O. The concept of grammatical models and their role in the formation of educational actions // Scientific progress. – 2021. – №1. – pp. 1030-1034.

[3] Samosenkova T.V., Du Yali. Naczional`ny`e osobennosti ponimaniya ispol`zovaniya prilagatel`ny`kh v russkikh narodny`kh skazkakh kitajskimi studentami (National peculiarities of understanding the use of adjectives in Russian folk tales by Chinese students) //Voprosy` zhurnalistiki, pedagogiki, yazy`koznaniya. – 2013. – №20(163). – S. 252-257. [in Rus.]

[4] Aripova M. The effective use of fairy tales in EFL classrooms // Science and Education. –2021. – №6. – pp. 452-454.

[5] Novianti N. Introducing Critical Literacy to Pre-Service English Teachers through Fairy Tales// Journal of Literary Education. – 2021. – №4. – pp. 131-150. <https://doi.org/10.7203/JLE.4.21026> [in Eng.]

[6] Chzhan Czzyuan`. Ispol`zovanie skazki pri obuchenii russkomu yazy`ku kitajskikh studentov (na primere russkoj narodnoj skazki 'Czarevna-

lyagushka') (using the example of the Russian folk tale 'The Frog Princess') // Vestnik nauki i obrazovaniya (Russian language teaching using fairy tales for Chinese students. – 2018. – №5(41). – S.83-86. [in Rus.]

[7] Kvest kak populyarnaya forma raboty s molodezh'yu: rek. (Quest as a popular form of work with young people) Ukaz / Dal'nevost. gos. nauch. b-ka, inform. - bibliogr. otd.; [sost. L.M. Timkova; redkol.: T.Yu. Yakuba]. – Khabarovsk: [DVGNB], 2018. – 43 s. – (Bibliograficheskij byulleten'; vy'p. 19). [in Rus.]

[8] Zhumanova N.A., Yerezhepova A. Sh., Beknazarova A.B. Use of case-study method for forming intercultural and professional competencies in studying chemical disciplines in English //Bulletin of Ablai khan KazUIRandWL, Series Pedagogical sciences. – 2019. – №4. – pp. 97-104.

[9] Kalieva K.M., Temirgalieva A.S. Keis-tehnologiasy bolaşaq mūğalımñın mamandyqqa bağyttalğan qūzirettılıgın qalyptastyru qūraly. (Case technology as a means of forming professional competence of future teacher) // Abylai han atyndağy QazHQjĀTU Habarşysy, Pedagogika ğylymdary seriesy. – 2020– #2(57). – 142-148 b. [in Kaz.]

[10] Romanova T.V. Kognitivnyj analiz teksta: rabota nad metodologicheskimi oshibkami (Cognitive text analysis: work on methodological errors) //Kognitivnye issledovaniya jazyka. Kognitivnaya lingvistika: itogi, perspektivy //Mat-ly Vserossijskoj nauchnoj konferencii 11-12 aprelja 2013g. Vyp. XIV. – Tambov: Izdatel'skij dom TGU im. G.R.Derzhavina, 2013. – S.493-496.

[11] Renau M.L., Pesudo M. Analysis of the implementation of a ShhebbJauest for learning English in a secondary school in Spain //International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology (IJeDICT). – 2016. – Vol. 12, Issue 2. – pp. 26-49.

[12] Irzawati I. The Integration of Webquest into English Learning: A Review Study //Wacana Akademika: Majalah Ilmiah Kependidikan. – 2021. – Volume 5(2), November. – pp. 153 – 161.

ШЕТЕЛДІК СТУДЕНТТЕРДІ ОРЫС ТІЛІН ОҚЫТУДА КВЕСТ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ

*Жұмағұлова Б.С.¹, Цуй Синдэ², Сеидомарова С.Н.³

*¹ф.ғ.д., асс.профессор, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail: bakitgul@inbox.ru

²докторант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail: chendian0406@163.com

³докторант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail: sauleshka.69@inbox.ru

Аңдатпа. Қазіргі лингводидактикада дәстүрлі және қашықтағы форматта қатар қолдануға болатын жаңа әдістер белсенді дамуда. Инновациялық педагогикалық технологиялардың ішінде квест технологиясы осы параметрлерге толық сәйкес келеді. Қазіргі ғылыми-

әдістемелік еңбектерде бұл технология тиімді және өнімді деп танылады. Мақалада филологтарға арналған квест ұсынады. Квест тақырыбында шешілетін проблема қойылады, ол - ертегі мәтініндегі ғажайып құбылысты анықтау. Зерттеу материалы ретінде әлем халықтарының ертегілері алынды. Әр команда ертегіні таңдап, кейін мәтінді когнитивті талдауды кезең-кезеңмен өткізеді. Бұл жұмыстың өзектілігі – когнитивті парадигмаға сәйкес талдау жасау. Мақалада біз Т.В. Романованың когнитивтік талдау әдістемесіне сүйенеміз. Когнитивтік талдауды орындау үшін студенттер электронды ресурстарды кеңінен қолданады. Мысал ретінде бір команданың жұмысының үзінділері келтірілген. Жұмыстың әдіснамалық негізінде когнитивті лингвистика саласындағы ғалымдардың еңбектері қолданылады. Мақалада орыс тілі және орыс тілін шет тілі ретінде оқыту практикасында қолданылған ертегі мәтіндерін зерттеушілер, сонымен квест технологиясын қарастырған ғалымдардың еңбектері сипатталады. Негізінде, оқу мәтіні айтылу, оқу, жазу, тыңдау дағдыларын дамыту көзі ретінде қолданылады, сонымен қатар коммуникативті, лингвомәдениеттік, елтану, кәсіби құзіреттілікті қалыптастыру үшін маңызды болып табылады. Жұмыстың ғылыми жаңалығы-зерттеу пәні мен объектісін анықтау, сонымен бірге квест технологиясын қолдана отырып, когнитивтік талдау кезеңдерін жасау. Жұмыстың теориялық маңыздылығы ертегі материалындағы когнитивтік талдауды апробациядан өткізу және оны оқу процесінде одан әрі қолдану болып табылады. Жұмыстың практикалық құндылығы – алынған нәтижелерді орыс тілін шет тілі ретінде оқытудың тәжірибесінде қолдану.

Тірек сөздер: әдістеме, инновациялық педагогикалық технологиялар, квест-технологиясы, білім беру квесті, когнитивтік талдау, ертегі мәтіндері, электронды ресурстар, орыс тілі, орыс тілін шет тілі ретінде оқыту

QUEST TECHNOLOGY IN TEACHING FOREIGN STUDENTS THE RUSSIAN LANGUAGE: FROM THE EXPERIENCE OF APPLICATION

*Zhumagulova B.¹, Cunde Cui², Seidomarova S.³

¹Doctor of Philology, Associate Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, e-mail: bakitgul@inbox.ru

²PhD student, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, e-mail: chendian0406@163.com

³PhD student, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, e-mail: sauleshka.69@inbox.ru

Abstract. In modern linguodidactics, new methods are being actively developed that can be applied in parallel in the traditional and remote

format. Among innovative pedagogical technologies, quest technology fully corresponds to these parameters. In modern scientific and methodological works, this technology is recognized as effective and efficient. The article presents the development of an educational quest for philologists. The problem is stated in the name of the quest to identify the phenomenon of a miracle in the text of a fairy tale. The material was fairy tales of the peoples of the world. Each team chooses a fairy tale, conducts a cognitive analysis of the text in stages. The choice of this type of analysis is due to its active development in line with the cognitive paradigm, which ensures the relevance of the work. In the article we rely on the methodology of cognitive analysis by T.V.Romanova. Students make extensive use of electronic resources to perform cognitive analysis. As an illustration, fragments of the work of one team are given. The results in the field of cognitive science were the basis of the methodology of this article. A review of the works of researchers who use the texts of fairy tales to teach native and foreign languages is conducted, as well as works describing the application of quest technology in practice are also involved. Traditionally, the educational text is used as a source for practicing pronunciation, reading, writing, listening skills, as well as also the basis for the formation of communicative, linguocultural, country studies, and professional competencies. The scientific novelty of the work consists in choosing the subject and object of the research, demonstrating the stages of conducting cognitive analysis using the quest technology. The theoretical significance of the work lies in the approbation of cognitive analysis on the material of fairy tales and its further application in the educational process. The practical value lies in the use of the results obtained in the university practice of teaching Russian as a foreign language.

Key words: methodology, innovative pedagogical technologies, quest technology, educational quest, cognitive analysis, texts of fairy tales, electronic resources, Russian language, Russian as a foreign language

Статья поступила 28.02.2023

УДК 371.1

МРНТИ 14.31.09

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.012>

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ КӘСІБИ ІС-ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Баймухамбетова К.М.¹, *Есназар А.Ж.²

¹докторант, І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті,

Талдықорған, Қазақстан, e-mail: baymukhambetova.kuralay@bk.ru

*²PhD, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті,
Шымкент, Қазақстан, e-mail: asel.esnazar@mail.ru

Аңдатпа. Педагогикалық процесте болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыру қазіргі білім беру жүйесінің өзекті зерттеу мәселесі. Себебі жаңашылдыққа деген белсенділік, кәсіби іс-әрекетті меңгеруге деген талпыныс, инновациялық технологияларды саралап, бағалай алу қабілеті инновациялық кәсіби іс-әрекеттің негізін құрайды. Осыған орай, мақала авторлары болашақ мұғалімнің кәсіби сапасы мен әдістемелік тұрғыда дайындығын арттыруда инновациялық технологиялардың рөлін қарастырады. Отандық және шетелдік ғалымдардың ғылыми еңбектерін зерделеу барысында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастырудың компоненттері, өлшемдері мен көрсеткіштері анықталады. Зерттеудің негізгі мақсаты - болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыруда Mindmapping технологиясы (ассоциограмма), Project based learning (жобаға негізделген оқыту) және тағы сол секілді технологиялардың маңыздылығын көрсету. Осы мақсатқа жету үшін оқу процесінде цифрлық платформаларды қолдана отырып ақыл-ой карталарын әзірлеу, жобалау әрекеттерін қалыптастыру және білімге негізделген жобалау технологиясының сәтті болуына әсер ететін үш әрекетті (көрме ұйымдастыру, бірнеше жоба даярлау, сын пікір білдіру) практикалық жұмыстар барысында ұйымдастыру мәселесі талданады. Сондай-ақ, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыруда инновациялық технологиялардың маңыздылығын анықтауға арналған эксперименттің қалыптастырушы кезеңдерінің бірі беріледі. Экспериментке І.Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің 6В130100 - «Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі мұғалімін даярлау» білім беру бағдарламасының 56 білім алушылары қатысып, зерттеу нәтижелеріне талдау ұсынылады. Зерттеу нәтижесінде инновациялық технологиялар болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыруда маңызды рөл атқаратыны анықталады.

Тірек сөздер: болашақ бастауыш сынып мұғалімі, инновациялық іс-әрекет, кәсіби іс-әрекет, инновациялық технология, ақыл-ой картасы, жобалау, жаңашылдық, цифрлық ресурс

Кіріспе

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2022-2026 жылдарға арналған тұжырымдамасында педагогтердің кәсібилігін дамыту мәселесіне байланысты: «... дамыған елдерде мұғалім өзінің кәсіби деңгейін тек ресми оқыту аясында ғана емес, сонымен қатар бейресми түрде тренингтерге, вебинарларға, мастер-класстарға қатысу, әріптестерімен өзара әрекеттесу, мектептегі ішкі оқыту нысандарына қатысу арқылы арттырады» деп көрсетеді [1]. Бұл болашақ мұғалімдердің кәсіби тұрғыда сапасын жақсарту мен әдістемелік тұрғыда дайындығын күшейтудің маңыздылығын арттырады. Ендеше, бүгінгі таңдағы білім мобильді, жаңашылдыққа құштар, кәсіби бағытын нақты білетін, жаңа нәрселерге ашық және инновациялық белсенділік көрқараспен қарайтын мұғалімге бағытталған. Олай болса, педагогикалық процесте болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыру өзекті болып табылады.

Қазіргі таңда мұғалімнің кәсіби қызметінің ең жоғары деңгейі - педагогикалық жаңашылдық. Олай деуге негіз бар, себебі педагогикалық жаңашылдық әдістемелік түрде оқыту мен тәрбиелеу процесінде жаңа, прогрессивті идеяларды, қағидаттар мен инновациялық технологияларды ұсынуды, іске асыруды және олардың сапасын едәуір арттыруды қамтиды.

Инновациялық педагогикалық технологиялар адамзат дамуының басым тенденцияларының бірі болып табылады, нақты және өте күрделі, арнайы білімді, дағдыларды, қабілеттерді қажет етеді. Инновацияларды енгізу жүйелі ойлауы, шығармашылығы дамыған, қабілеті инновацияларға қалыптасқан және саналы дайындығы бар зерттеуші мұғалім [2].

Негізгі ережелер

Қазақстанда мұғалімнің инновациялық іс-әрекетке даярлығын қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық негіздері Ш.Т.Таубаева [3], К.Ж.Бұзаубақова [4], Қ.М.Нағымжанова [5], Б.Т.Барсай [6] және жаңа форматта дайындалған ғалымдар М.Н.Оспанбекова [7], Ж.Стамбекова [8] және Ү.Нісүйілмәз [9] М. Fang, [10] және т.б. шетелдік ғалымдардың зерттеулерінде қарастырылған.

Ш.Т. Таубаева оқытушының инновациялық іс-әрекетке даярлаудың қадамдарын ұсынады [3,б.15]: бірінші - педагогикалық процесті жүзеге асыруда кәсіби тұрғыда өзін-өзі жетілдіруге деген алғашқы қадамы жасалады; екінші - педагогикалық инновациялық білім беру технологиялардың қыр-сырымен танысады; үшінші - инновациялық іс-әрекетті жүзеге асыру нәтижесінде инновациялық авторлық бағдарлама

әзірлеуге қатысады; төртінші - кәсіби іс-әрекетке талдау жүргізу арқылы инновациялық ұстанымды қалыптастыруға бағытталған қадам жасалады.

К.Ж.Бұзаубақова мұғалімнің инновациялық іс-әрекетке даярлаудың педагогикалық, зерттеушілік, әдістемелік, инновациялық технологиялық, шығармашылық және т.с.с іс-әрекет деңгейлерін ұсынады. Бұл ұсынған деңгейлерді зерттеу жұмысымыздың өлшемдері мен көрсеткіштерін құруда басшылыққа аламыз.

Сондай-ақ, Ү.Нісүйімаз зерттеулері білім беру жүйесінде мектеп мұғалімдерінің басқару деңгейлерін және инновацияларды басқару аспектілерін анықтауға бағытталған. Ал, Т.Ббюзен жаңашылдыққа, шығармашылыққа, интеллектуалды ойлауға бағытталған инновациялық технологиялардың түрлерін ұсынады.

Осыған орай, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыруда инновациялық технологияларды қолданудың маңыздылығы зор. Әсіресе тілге бағытталған сабақтарындағы инновациялық технологиялар жұмыстың жеке, топтық, ауызша және жазбаша нысандарын біріктіреді, сөйлеу әрекетінің тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым дағдыларын қолдануға бағытталады. Біз ұсынатын *Mindmapping технологиясы (ассоциограмма)*, *Task-based learning (тапсырмаға негізделген оқыту)*, *Cooperative learning (ынтымақтастықта оқыту)*, *Project based learning (жобаға негізделген оқыту) технологиялары* білім алушылардың жаңашылдыққа ұмтылуын жетілдіріп, білімін толықтырып, инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыруға ықпал етеді деп санаймыз.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу жұмысын зерделеу барысында ғылыми әдебиеттерге талдау жүргіздік. Отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектерін зерттеу барысында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің (бұдан әрі қарай ББСМ) инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастырудың компоненттері мен өлшемдерін және көрсеткіштерін анықтадық. Ендеше, оларды қарастырайық.

ББСМ инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыруда *мотивациялық компонент* негіз болады. Себебі, бастауыш сынып мұғалімдерін даярлауда инновацияға, жаңашылдыққа, креативтілікке бетбұрысы жаңа серпін алып келетіні сөзсіз. Демек, білім алушының ішкі мотивін анықтауға, кәсіби деңгейде білімін арттыруға, жаңашылдыққа ұмтылуға деген белсенділігін анықтайды. Өлшем ретінде біз «инновациялық жаңашылдыққа қызығушылық» деп бөлдік. Бұл өлшемнің көрсеткіштері: инновациялық кәсіби қызметінде жаңашылдыққа деген құштарлық; инновациялық технологияларды меңгеруге деген белсенділік; өзін-өзі кәсіби тұрғыда дамытуға деген талпыныс.

ББСМ инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастырудың келесі компоненті - бұл инновациялық кәсіби іс-әрекеттің педагогикалық процесс үшін қажетті инновациялық технологияларды танып, сараптай алуы және жеткілікті әдістемелік білімді қаруландыруды көздейтін *мазмұндық компонент*. Өлшем ретінде біз «инновациялық кәсіби іс-әрекет туралы білім» деп атап өтеміз, келесі көрсеткіштерде көрсетілген: инновациялық кәсіби іс-әрекеттің мақсаты мен міндеттері туралы қабілеті; инновациялық технологиялардың түрлері мен негізгі жүйелерін меңгергендігі туралы білімі; инновациялық кәсіби іс-әрекетті жүзеге асыру үшін қажетті әдістерді, тәсілдерді және құралдарды білуге деген жаңашылдығы.

Іс-әрекеттік компонент - инновациялық кәсіби іс-әрекеттің мақсаттары мен міндеттерін іске асыру бойынша педагогикалық процесті жоспарлауға, ұйымдастыруға және жүзеге асыруға байланысты болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби инновациялық іс-әрекетін қалыптастыру нәтижелерін сипаттайды. Өлшемі ретінде біз «инновациялық кәсіби іс-әрекетті жүзеге асыру білігі» деп бөлеміз, оның көрсеткіштері: инновациялық кәсіби іс-әрекетті жүзеге асыруы; инновациялық технологияларды талдап, саралап, бағалай алу қабілеті; инновациялық кәсіби іс-әрекетті оқу процесінде және өзіндік жұмыстарды жоспарлай және ұйымдастыра алу білігі.

Осылайша, ББСМ инновациялық кәсіби іс-әрекетті қалыптастырудың келесі өлшемдері мен көрсеткіштерін ұсынамыз (кесте 1).

Кесте 1 - Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастырудың компоненттері, өлшемдері мен көрсеткіштері

Компонент	Өлшемдері мен көрсеткіштері
1	2
Мотивациялық	Инновациялық жаңашылдыққа қызығушылық
	- инновациялық кәсіби қызметінде жаңашылдыққа деген құштарлық;
	- инновациялық технологияларды меңгеруге деген белсенділік;
	- өзін-өзі кәсіби тұрғыда дамытуға деген талпыныс.
Мазмұндық	Инновациялық кәсіби іс-әрекет туралы білім

	- инновациялық кәсіби іс-әрекеттің мақсаты мен міндеттері туралы қабілеті; - инновациялық технологиялардың түрлері мен негізгі жүйелерін меңгергендігі туралы білімі; - инновациялық кәсіби іс-әрекетті жүзеге асыру үшін қажетті әдістерді, тәсілдерді және құралдарды білуге деген жаңашылдығы.
Іс-әрекеттік	Инновациялық кәсіби іс-әрекетті жүзеге асыру білігі - инновациялық кәсіби іс-әрекетті жүзеге асыруы; - инновациялық технологияларды талдап, саралап, бағалай алу қабілеті; - инновациялық кәсіби іс-әрекетті оқу процесінде және өзіндік жұмыстарды жоспарлай және ұйымдастыра алу білігі.

Сондықтан, бұл көрсеткіштер білім алушылардың жаңашылдыққа деген оң көзқарасын арттыруға бағытталады, сондай-ақ, инновациялық кәсіби іс-әрекетті жүзеге асыруда инновациялық білім беру технологияларын меңгерудің және саралап, бағалай алудың қажеттілігін көрсетеді. Ендеше, біздің міндетіміз инновациялық кәсіби іс-әрекет туралы ғылыми-педагогикалық білім қалыптастырып, педагогтік қызметінде инновациялық білім беру технологияларын меңгеруге, жаңашылдыққа, шығармашылыққа бейімделудің және өзінің кәсіби іс-әрекетіне баға беруге, инновациялық іс-әрекеттің қажеттілігін түсінуге, проблемалардың шешімін табуда, ақпаратпен жұмыс жасауда мүмкіндік беретін жолдарды таныту.

Олай болса, біздің зерттеу жұмысымыздың негізгі әдісі білім алушылармен сауалнама жүргізуді, сауалнама деректерін түсіндіруді, оқытудың инновациялық әдістерін практикалық тұрғыда қолдану нәтижелерін қорытындылауды қамтитын сипаттамалық әдіс болып табылады. Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің оқу процесіне қатысу барысында, яғни құжаттарды, сауалнама, сұхбаттасу, анкета, тест жұмыстарын жүргізу арқылы оқытушы мен білім алушылардың қызметін талдау кезінде біз жоғарыда ұсынған инновациялық технологиялар университеттің педагогикалық процесінде тиімді нәтиже беретіндігіне көз жеткіздік. Бұл технологиялар зерттелінетін мәселесінің негізгі элементтерін қамтып ғана қоймай, сондай-ақ білім алушылардың инновациялық кәсіби іс-әрекетін цифрлық білім беру жағдайында қалыптастыруға мүмкіндік берді.

Сабақ барысында *Mindmapping технологиясын (ассоциограмма)* қолдану білім алушылардың ой ұшқырлығын дамытуға, жаңа идеяны құра білуге, ерекше дүние ойлап табуға, ойды жүйелі түрде жеткізуге, ақпаратпен жұмыс жасау және оны өңдеуге бағытталады. Т.Бьюзеннің зерттеуінше, бұл технология ақпаратты жан-жақты аналитикалық

тұрғыда талдауды қамтамасыз ететін, жаңа идеяларды қалыптастыруға, айқын емес шешімдерді табуға және өнімсіз нұсқалардан бас тартуға көмектесетін құрал [10, с. 7].

Mindmapping технологиясының бірнеше атауларын төмендегі суретте (сурет 1) ұсынамыз.

Сурет 1 - «Mindmapping» технологиясының атаулары

«Mindmapping» технологиясын қолдану арқылы практикалық тәжірибе мен зерттеу нәтижелері ақыл-ой карталарын жасау техникасы барлық жастағы білім алушыларға зейін мен түсіну деңгейін арттыруға, ақпаратты тезірек есте сақтауға, жаңашылдыққа, жаңа идея құра білуге, өзін сенімді сезінуге қалай көмектесетінін көрсетеді. Инновациялық әрекетті жоспарлаудың тиімді құралы бола отырып, ақыл-ой карталары әсіресе кәсіби қызмет пен білім алуда пайдалы болатыны сөзсіз.

А.Дилиптің айтуынша, «... ақыл-ой карталарының көмегімен техникалық сұрақтарға талдау жасадым, заңдылықтарды бөліп алдым, деректерді жүйелеу мәселесінің мәнін түсіндім, ... егер сіз ақыл-ой карталарын құрсаңыз, онда ойлау қабілетіңіз артады!» деп тұжырымдайды. Картаға мақсаттар, жұмыс кестесі, міндеттер, критерийлер, сапа, жоспар, ресурстар, қорытынды нәтижелерге арналған бағыттар кіреді.

Сондай-ақ, ББСМ инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыру мақсатында *Project based learning* технологиясын қолдануға мүмкіндік бар. Себебі, бұл технологияны қолдануда білім алушылар күрделі сұрақты, мәселені немесе қиындықты зерттеу арқылы үйренетін оқыту әдісі. Яғни, ойлаудың жоғары деңгейіне жетуге мүмкіндік беретін белсенді түрі. Мұнда білім алушылар нақты мәселелерді зерттей отырып, нәтижесінде жауап алады. Сондай-ақ, білім алушылар жобаны басқара отырып, жобаның қалай аяқталатынын, яғни соңғы өнімді бақылауға мүмкіндік алады.

М.Фангтің зерттеуі инновациялық инвестициялық жобаларды әзірлеуге және жүзеге асыруға бағытталған топтық жұмысты басқаруға

арналған онлайн-коммуникациялық қызметтердің мүмкіндіктерін зерттеуге бағытталған [11].

Білім алушылардың инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыру мақсатында жобалау әрекетін ұйымдастыра отырып, біз келесідей түрлерін қарастырдық: *конструктивті* - білім алушылар әлеуметтік өмірге қатысты кейбір нәрселерді схема, модель, карта және т.б. құрастырады; *көркем* - бұл жобалар музыка, сурет, бейнелеу өнері және мәдениет сияқты өмірдің эстетикалық салаларына қатысты; *мәселелерді шешу* - бұл жобалар кез келген өмірлік жағдайға немесе тақырыпқа байланысты мәселелерді шешуге арналған; *топтық жұмыс* - топта орындау. Білім алушылар тобына, мысалы, мектепте бақшаны жабдықтау бойынша орындалуы керек жұмыс жүктеледі.

Project based learning технологиясының артықшылықтары мен кемшіліктерін атап өтсек (сурет 2).

КЕМШІЛІКТЕРІ	АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ
• жобаны барлық пәндер үшін жоспарлау мүмкін емес • жобалау уақыт пен шығын тұрғысынан үнемді емес • мұғалімге оқушыларға арналған жобаларды жоспарлау және бақылау өте қиын туғызады	• әлеуметтік нормалар мен құндылықтарды дамытады • пәннің әртүрлі элементтерін байланыстыруға мүмкіндіктер береді • ынтымақтастық нәтижесінде білімді кеңейтуге өте тиімді • инновациялық әрекетті ұйымдастыруға тиімді

Сурет 2 - «Project based learning» технологиясының артықшылықтары мен кемшіліктері

Білімге негізделген жобалау технологиясының сәтті болуына әсер ететін үш кілтті қарастырайық.

Біріншісі, *көрме жобасын* ұйымдастыру. Білім алушылар көрмелерді мұражайлар, галереялар, саябақтар, қоғамдық орталықтар және т.б. орындарда өткізуге болады. Инновациялық әрекетке бағытталған көрме жобасын ұйымдастыруда көрмені насихаттауды, яғни креативті плакаттар дайындауды, парақшалар таратып, әлеуметтік желілердегі сілтемелерді пайдаланып, жергілікті радио және теледидар станцияларымен байланысқа шығуды қамтамасыз етеді. Бұл университет мен қоғамдық қарым-қатынасты нығайтуға мүмкіндік береді.

Екіншісі, *бірнеше жобаларды* ұйымдастыру. Рон Бергердің айтуынша, бірнеше жобаға уақыт бөлу қиын, сондықтан нақты жоба кестесін жасау өте маңызды себептердің бірі екенін түсіндіреді. Көптеген жобалар бағалауды жекелендіру үшін де құнды, өйткені олар білім алушының соңғы өнімін ғана емес, сонымен қатар оның алғашқы жобадан

бастап жұмысын қаншалықты жақсартқанын бағалауға мүмкіндік береді.

Үшіншісі, жобаға *сын* білдіру. Бұл әсіресе білім алушылар жобаларды мұғалімге ұсынудың орнына бір-бірінің жобаларын сынағанда тиімді. Білім алушылар ресми сын сабақтарында құрылымдық, қауіпсіз контексте бір-бірінің жұмысынан және бір-бірінің пікірлерінен сабақ алуға мүмкіндік алады. Сын талдау сеанстарының өзі сабақ болуы мүмкін. Сын жобаның күшті және әлсіз жақтарын атау ғана емес, сонымен қатар бұл жұмысты қалай жақсартуға болатынын анықтауды көздейді [12, p.67].

Ендеше, ББСМ инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыру инновациялық технологияларды меңгеріп, саралай білуді, жаңашыл әдіс-тәсілдерді игеруді ақпаратты талдап, жинақтап, бағалай білуге, проблемалық мәселелерді шешуге, инновациялық әрекетке бағытталған әр түрлі тапсырмалар мен жаттығулардан тұрады. Атап айтсақ: ақыл-ой картасын құру, жоба жасау (топпен және жеке), жобаға сын пікір білдіру, көрме жобасын ұйымдастыру, цифрлық ресурстарды қолдану арқылы бағдарлама құру, зерттеу тақырыбы бойынша есеп құрастыру, пресс-конференция ұйымдастыру, мәтіндерді талдау, сұрақтар желісін ұйымдастыру және т.б. тапсырмалар ұсынылады. ББСМ инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыруға арналған тапсырмалар педагогикалық жаңашылдыққа оқыту процесінде жаңа, прогрессивті, креативті идеяларды ұсынуға және іске асыруға бағытталған. Мұнда инновациялық технологияларды меңгеру маңызы рөл атқарады.

Нәтижелер және талқылау

Ендігі кезекте, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекетін қалыптастыруда инновациялық технологияларды қолданудың тиімділігі туралы болжамның дұрысығын дәлелдеу мақсатында біз І.Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің 6B130100 - «Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі мұғалімін даярлау» білім беру бағдарламасының 56 білім алушыларымен тәжірибелік-эксперименттік жұмыс жүргіздік.

Тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың анықтау кезеңінде инновация, кәсіби іс-әрекетті түсінуге бағытталған сауалнама, тест және кесінді тапсырмалар ұсынылды. Білім алушылардың кесінді тапсырмалардың нәтижелерін талдай отырып, біз эксперименттің анықтау кезеңінің нәтижелерін диаграмма түрінде ұсынамыз (сурет 3).

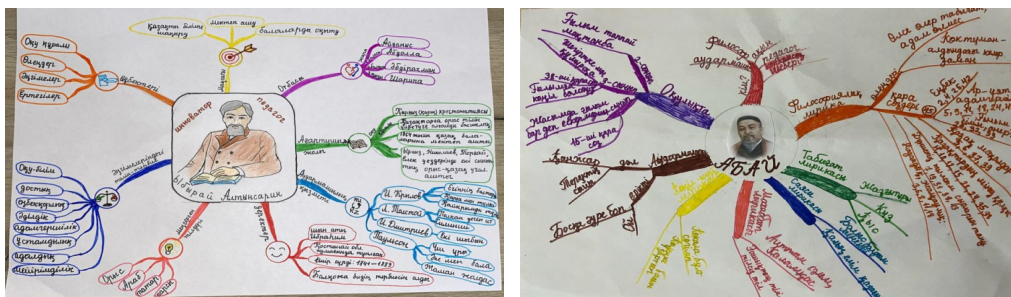

Сурет 3 - Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекетінің деңгейі

Жоғарыдағы суретте көріп отырғанымыздай, білім алушылардың инновациялық кәсіби іс-әрекет нәтижелерінің деңгейі: бақылау тобы білім алушыларының жоғары деңгейі 10 пайызды, ал орта деңгейі 50 пайызды, төменгі деңгейі 40 пайызды құрайды. Тәжірибелік тобы білім алушылардың 12 пайызы жоғары деңгейді, 52 пайызы орта деңгейді, 36 пайызы төменгі деңгейді көрсетті. Бақылау және тәжірибелік тобының білім алушыларының шамамен 40 пайызы тапсырманы орындай алмады. Атап өтсек, төмен деңгейдегі білім алушылар тапсырмаларды мүлдем орындай алмады. Олай болса, біз эксперименттің қалыптастыру кезеңінде инновациялық кәсіби іс-әрекетті қалыптастыруға бағытталған оқытудың инновациялық технологиялар кешенін сынап көрдік.

Тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың қалыптастыру кезеңінде оқу процесіне оқытудың инновациялық технологияларын енгізе отырып, жеті сабақ өткізілді. Бұл технологияларды жаңа материалды талқылау және үй тапсырмасын орындау барысында қолданды. Ендеше, оқу процесінде қолданылған инновациялық технологияларға тоқталайық.

Mindmapping технологиясының «Ақыл-ой картасын» қолдандық. Мысалы, «Инноватор мұғалімдер» атты тақырыпта дәріс тыңдау немесе алдын ала дайындалған мәтін арқылы ақыл-ой картасын жасау ұсынылды. Бұл әзірленген ақыл-ой карталары өзіндік ерекшелік, тартымдылық, түстерді қолдану, әзіл мысал, қиял, сөз тіркестерін қолдану және т.б. көрсеткіштер бойынша бағаланды. Сондай-ақ, білім алушыларға «БІ.Алтынсарин - инноватор педагог», «Абай - инноватор педагог» тақырыбы бойынша топтық жұмыста ақыл-ой картасын жасау ұсынылды (сурет 4).

Сурет 4 - Білім алушылардың топтық жұмыста
әзірлеген ақыл-ой картасы

Ендігі кезекте, цифрлық ресурстарды қолдану арқылы «Инновациялық кәсіби іс-әрекеті қалыптасқан бастауыш сынып мұғалімінің моделі» атты тақырыпта ақыл-ой картасын құру тапсырмасы берілген болатын. Төменде білім алушылардың цифрлық бағдарламаларды қолдану арқылы әзірлеген ақыл-ой картасы ұсынылған (сурет 5).

Сурет 5 - Цифрлық бағдарламаларды қолдану арқылы
әзірлеген ақыл-ой картасы

Бұл бағдарлама арқылы әзірлеген карта миға шабуыл жасау, тақырыптың мазмұнын толық ашу, жоспар құру, нақты қадамдарды көрсету, жақсы презентациялар жасау және стратегияны әзірлеу кезінде тиімді екенін дәлелдеді. Цифрлық бағдарламаларды қолдану арқылы әзірлеген ақыл-ой карталарының артықшылықтары: қажет болған жағдайда өңдеуге, мәліметтерді сандық түрде сақтауға, мультимедиялық құралдармен байланыстыруға, жалпы процесті талдауға тиімді құрал болып табылады. Сондай-ақ, топ арасында пікір қалдырып, ой бөлісуге мүмкіндігі де бар. Ендеше, бұл технология болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби тұрғыда жаңашылдыққа, креативтілікке, инновациялық ойлау дағдыларын қалыптастыруға бағытталады.

Осыған орай Х.Ван, Х.Сун, Д.Ли зерттеулерінде компьютерлік мультимедиялық технологиялар мен интернет технологияларын меңгеру оқу уақытының икемділігін арттырады және мұғалім мен білім алушының өзара әрекеттесуін жақсартатынын атап өткен [13].

И.Лииса және М.Лаккала цифрлық технологияны қолданудың өзіндік тәжірибесін зерттеуге мүмкіндік беретін зерттеулерге негізделген цифрлық мектеп моделін ұсынады [14]. Авторлардың ұсынған моделі болашақ мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетін жақсартудың негізгі элементтерін сипаттайтын көрсеткіштері мен олардың ең жақсы тәжірибелері негізге алынуы тиіс деп санаймыз. Себебі, болашақ маман тек білім беріп қана қоймай, инновациялық кәсіби тұрғыда цифрлық технологияларды меңгеруді қажет етеді.

Сонымен қатар, эксперименттің қалыптастыру кезеңінде *Project based learning* (жобаға негізделген оқыту) технологиясын қолдандық.

Жобалау әрекетін ұйымдастыру барысында білім алушыларға ұсынылатын тақырыптар инновациялық кәсіби іс-әрекеттің әр түрлі қырларын қалыптастыруға тікелей байланысты. Мысалы: «4 сынып қазақ тілі оқулығына талдау жасау» жобасын ұсынамыз. Оқулықты талдау арқылы инновациялық әрекетке бағытталған тапсырмаларды саралау, ақын-жазушылардың шығармаларының идеясын инновациялық тұрғыда талдай білуге, болашақ маман ретінде өз стратегиясын ұсынуға, өз идеясын ғылыми тұрғыда дәлелдеуге, жаңа идеяларды ұсынуға мүмкіндігі бар. *Біріншіден*, 4 сыныпта оқытылатын шығармалар туралы көрме жобасын үш бағытта, яғни, ақын-жазушылардың инновациялық идеясы, стратегиясы және іс-әрекеті талданып, білім алушылар топпен бірге инновациялық сарапшылық қабілетін көрсете алды. *Екіншіден*, жобаның кестесін яғни, әрбір инновациялық әрекеттің кезеңдері ретімен құрылды. *Үшіншіден*, білім алушылар ішінен іріктелген сарапшылар ғылыми негізге сүйене отырып кәсіби инновациялық тұрғыда сыни пікір білдіріп, жобаны жақсартудың жолдарын көрсетті. Сонымен қатар, жобаны жоспарлауға, тапсырмаларды беруге, ресурстарды бөлуге, басшылыққа және қорытынды нәтижеге дейінгі бірқатар кезеңдерді басқаруда инновациялық технологияның бірі ақыл-ой картасы жобаны басқарудың кез келген кезеңінде баға жетпес көмекші құрал бола алатынына көзі жетті. Сондай-ақ, жобалар презентация ретінде орындалып, оларды қорғау ғылыми үйірмелердің отырысында да өтеді [15].

Жалпы біздің ойымызша, бұл атқарылған жұмыстар болашақ маманның кәсіби тұрғыда қалыптасуында, оқу үдерісінде инновациялық әрекетке даярлығында, өзіндік инновациялық әрекеттің авторы болуында, инновациялық орта құруға қажеттілігін дәлелдей алды.

Қорытынды

Тәжірибелік-эксперименттің бақылау кезеңінде алынған нәтижелерді диагностикалау, талдау және жалпылау негізінде біз *Mindmapping*

технологиясы (ассоциограмма), Task-based learning (тапсырмаға негізделген оқыту), Cooperative learning (ынтымақтастықта оқыту), Project based learning (жобаға негізделген оқыту) технологиялары және т.б. технологиялардың болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби инновациялық іс-әрекетін қалыптастыруға оң әсерін анықтадық. Инновациялық технологиялардың тиімділігін анықтау және жұмыстың нәтижесін алу мақсатында айқындау кезеңінде жүргізілген диагностикалық жұмыстар қайта жүргізілді (сурет 6).

Сурет 6 - Эксперименттен кейінгі болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекеті деңгейінің нәтижелері

Нәтижесінде, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің инновациялық кәсіби іс-әрекетінің деңгейі эксперименттен кейін айтарлықтай жоғарылағанын байқаймыз. Демек, қалыптастыру эксперименті кезеңінде жүргізілген жұмыстардың нәтижелі болғандығын көрсетеді. Ендеше, зерттеу жұмысының болжамы дәлелденді деуге негіз бар. Жалпы алғанда, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби инновациялық іс-әрекетін қалыптастыруда инновациялық технологияларды қолдану нәтижелері білім алушылардың жаңашылдыққа ұмтылуын, кәсіби өсуіне инновациялық әрекеттің қажет екенін және оны дамыту керектігін көрсетті.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2022 – 2026 жылдарға арналған тұжырымдамасы. Кіру режимі: URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2200000941/links> [Қаралған күні: 04.01.2023].
- [2] Пальтов А.Е. Инновационные образовательные технологии: Учебное пособие. – Владим. Гос. ун-т им. А.Г. Столетовых. – Владимир : Изд-во ВлГУ, 2018. – 119 с.
- [3] Таубаева Ш.Т. Жоғары мектеп оқытушысының инновациялық мәдениеті: стратегиялар, парадигмалар, құзыреттер //«Білім беру мазмұнын жанарту жағдайында педагогикалық кадрларды кәсіби

даярлау: құзыреттілік, технология және инновация» атты республикалық ғылыми-әдістемелік конференциясының материалдар жинағы. – Атырау: Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті, 2019. – Б. 3-16

[4] Бұзаубақова К.Ж. Мұғалімнің инновациялық іс-әрекетке даярлығын қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық негіздері: пед. ғыл. док. ... дис. – Алматы, 2009. – 395 б.

[5] Нағымжанова Қ.М. Университет студенттерінің педагогикалық креативтілігін инновациялық білім беру ортасында қалыптастырудың ғылыми негіздері: пед. ғыл. док... дис.: 13.00.01. – Алматы, 2010. – 345 б.

[6] Барсай Б.Т. Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби-дидактикалық құзыреттілігін қалыптастырудың ғылыми – педагогикалық негіздері: пед. ғыл. док. ... дис. - Шымкент, 2010. - 349 б.

[7] Оспанбекова М.Н. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін инновациялық технологиялар негізінде оқушылардың рефлексиясын дамытуға даярлау: филос. док. (PhD) ... дис. - Алматы, 2018. – 181 б.

[8] Стамбекова Ж.К. Жаңартылған білім мазмұны жағдайында болашақ бастауыш сынып педагогтерін инновациялық әрекетке даярлау: филос. док. (PhD) ... дис. – Алматы, 2022. – 169 б.

[9] Nıcıylmaz Yasin, Şahin Semiha. Öğretmen Algılarına Göre Okul Müdürlerinin Yenilik Yönetimi Düzeyleri1. - Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 2020. - sayı 50. - s. 243-257

[10] Тони Бьюзен. Интеллект-карты. Полное руководство по мощному инструменту мышления: Манн, Иванов и Фербер; Москва; 2019. - 113 с.

[11] of STEM: The Use of Online Communication Services to Manage Teamwork in Project-Based Learning Fang, M., Jandigulov, A., Snezhko, Z., Volkov, L., & Dudnik, O. New Technologies in Educational Solutions in the Field Activities. International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET). - 2021. - 16(24), pp. 4–22. Access mode: URL: <https://doi.org/10.3991/ijet.v16i24.25227> [Date of access: 05.01.2023].

[12] Alec Patton, Jeff Robin Work that matters The teacher's guide to project-based learning /Published by the Paul Hamlyn Foundation February 2012. - 110 p.

[13] Wang, X., Sun, H., & Li, L. An Innovative Preschool Education Method Based on Computer Multimedia Technology. International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET). - 2019. - 14(14). - pp. 57–68.

[14] Ilomäki, L., Lakkala, M. Digital technology and practices for school improvement: innovative digital school model. – RPTEL, 2018. - pp.13-25.

[15] Кабенова Д.М., Ускенбаева С.Т. Применение инновационных методов обучения как условие формирования вторичной языковой личности //Вестник Карагандинского университета. Серия «Педагогика». - 2022. - №2 (106). - С.116-127.

REFERENCES

- [1] Qazaqstan Respublikasynda bilim berudi damytudyń 2022 – 2026 jyldarǵa arnalǵan tıjyrymdamasy. (Concept for the development of education in the Republic of Kazakhstan for 2022-2026). Kirw rejimi: URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2200000941/links> [Qaralǵan kúni: 04.01.2023]. [in Kaz.]
- [2] Páltov A.E. Innovasionnye obrazovatelnye tehnologii. (Innovative educational technologies).- Uchebnoe posobie. – Vladim. Gos. un-t im. A.G. Stoletovyh. – Vladimir: İzd-vo VIGU, 2018. – 119 s. [in Rus.]
- [3] Taubaeva Ş.T. Joǵary mektep oqytuşysynyń innovasiyalq mádenietı: strategialar, paradigmalar, qūzyretter//Bılım beru mazmūnyn jańartu jaǵdaiynda pedagogikalq kadrlardy kásibi daiarlau: qūzyrettilik, tehnologia jáne innovasia» atty respublikalq ğylymi-ádıstemelik konferenciasynyń materialdar jinaǵy (Innovative culture of a high school teacher: strategies, paradigms, competencies//collection of materials of the Republican scientific and methodological conference «professional training of teaching staff in the context of updating the content of Education: competence, technology and innovation»). – Atyrau: H.Dosmūhamedov atyndaǵy Atyrau memlekettik universiteti, 2019. – B. 3-16. [in Kaz.]
- [4] Būzaubaqova K.J. Mūǵalımnyń innovasiyalq ıś-áreketke daiarlyǵyn qalyptasty Rudyń teorıalq-ádısnamalyq negızderi (Theoretical and methodological foundations of the formation of a teacher's readiness for innovative activities): ped. ğyl. dok. ... dis. – Almaty, 2009. – 395 b. [in Kaz.]
- [5] Naǵymjanova Q.M. Universitet studentteriniń pedagogikalq kreativtiliǵın innovasiyalq bilim beru ortasynda qalyptasty Rudyń ğylymi negızderi (Scientific foundations of the formation of pedagogical creativity of university students in an innovative educational environment): ped. ğyl. dok... dis.: 13.00.01. – Almaty, 2010. – 345 b. [in Kaz.]
- [6] Barsai B.T. Bolaşaq bastauyş synyp mūǵalımınıń kásibi-didaktikalq qūzyrettiliǵın qalyptasty Rudyń ğylymi – pedagogikalq negızderi (Scientific and pedagogical foundations of the formation of professional and didactic competence of the future primary school teacher): ped. ğyl. dok. ... dis. - Şymkent, 2010. - 349 b. [in Kaz.]
- [7] Ospanbekova M.N. Bolaşaq bastauyş synyp mūǵalımderin innovasiyalq tehnologialar negızinde oquşylardyń refleksiasyn damytuǵa daiarlau (Preparing future primary school teachers for the development of students ' reflection on the basis of innovative technologies): filos. dok. (PhD) ... dis. - Almaty, 2018. – 181 b. [in Kaz.]
- [8] Stambekova J.K. Jańartylǵan bilim mazmūny jaǵdaiynda bolaşaq bastauyş synyp pedagogterin innovasiyalq áreketke daiarlau. (Preparation of future primary school teachers for innovative activities in the context of updated educational content). : filos. dok. (PhD) ... dis. – Almaty, 2022. – 169 b. [in Kaz.]

[9] Hıcıymaz Yasin, Şahin Semiha. Öğretmen Algılarına Göre Okul Müdürlerinin Yenilik Yönetimi Düzeyleri1 (Innovation Management Levels of School Principals According to the Perceptions of Teachers). - Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 2020. - sayı 50. - s. 243-257. [in Turkish]

[10] Toni Büzen. Интелект-карты. Полное руководство по мощному инструменту мышления. (Intelligence cards. A Complete Guide to a Powerful Thinking Tool): Mann, Іванов і Ferber. -Moskva; 2019. - 113 s. [in Rus.]

[11] Fang, M., Jandigulov, A., Snezhko, Z., Volkov, L., & Dudnik, O. New Technologies in Educational Solutions in the Field of STEM: The Use of Online Communication Services to Manage Teamwork in Project-Based Learning Activities. International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET). - 2021. - 16(24). -PP. 4–22. - Access mode: URL: <https://doi.org/10.3991/ijet.v16i24.25227> [Date of access: 05.01.2023].

[12] Alec Patton, Jeff Robin Work that matters The teacher's guide to project-based learning / Published by the Paul Hamlyn Foundation February 2012. - 110 p.

[13] Wang, X., Sun, H., & Li, L. An Innovative Preschool Education Method Based on Computer Multimedia Technology. International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET). - 2019. - 14(14). - PP. 57–68.

[14] Ilomäki, L., Lakkala, M. Digital technology and practices for school improvement: innovative digital school model. – RPTEL, 2018. - PP.13-25.

[15] Kabenova D.M., Uskenbaeva S.T. Primenenie innovatsionnykh metodov obucheniya kak usloviye formirovaniya vtorichnoi iazykovoi lichnosti. (The use of innovative teaching methods as a condition for the formation of a secondary linguistic personality). //Vestnik Karagandinskogo universiteta, Seriya «Pedagogika». - 2022. - №2(106). -S.116-127. [in Rus.]

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Баймухамбетова К.М.¹, *Есназар А.Ж.²

¹докторант, Жетысуский университет имени Ильяса Жансугурова, Талдыкорган, Казахстан, e-mail: baymukhambetova.kuralay@bk.ru

²PhD, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент, Казахстан, e-mail: asel.esnazar@mail.ru

Аннотация. Формирование инновационной профессиональной деятельности будущих учителей начальных классов в педагогическом процессе - актуальная исследовательская проблема современной системы образования. Потому что активность в инновациях, стремление к овладению профессиональной деятельностью, умение анализировать и оценивать инновационные технологии составляют

основу инновационной профессиональной деятельности. В этой связи авторы статьи рассматривают роль инновационных технологий в повышении профессиональных качества и методической готовности будущего учителя. В ходе изучения научных трудов отечественных и зарубежных ученых определяются компоненты, критерии и показатели формирования инновационной профессиональной деятельности будущих учителей начальных классов. Основная цель исследования - показать важность технологии Mindmapping (ассоциограмма), Project based learning (проектное обучение) и т.п. в формировании инновационной профессиональной деятельности будущих учителей начальных классов. Для достижения этой цели анализируется проблема организации в учебном процессе практической работы по разработке интеллект-карт с использованием цифровых платформ, организации проектной деятельности и трех видов деятельности (организация выставки, подготовка нескольких проектов, критическое высказывание), влияющих на успех технологии проектирования, основанной на знаниях. В качестве примера описан один из формирующих этапов эксперимента по определению значимости инновационных технологий в формировании инновационной профессиональной деятельности будущего учителя начальных классов. В эксперименте приняли участие 56 обучающихся образовательной программы 6В130100 - «Подготовка учителя педагогики и методики начального обучения» Жетысуского университета им.И. Жансугурова. В статье представлен анализ результатов исследования, который показал значимость роли инновационных технологий в формировании инновационной профессиональной деятельности будущих учителей начальных классов.

Ключевые слова: будущий учитель начальных классов, инновационная деятельность, профессиональная деятельность, инновационные технологии, интеллектуальная карта, проектирование, инновация, цифровой ресурс

INNOVATIVE TECHNOLOGIES AS A MEANS OF FORMING INNOVATIVE PROFESSIONAL ACTIVITY OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Baimukhambetova K.M.¹, *Yesnazar A.²

¹Doctoral student, Zhetysuskyi University named after Ilyasa Zhansugurova, Taldykorgan, Kazakhstan, e-mail: baymukhambetova.kuralay@bk.ru

*²PhD, South Kazakhstan state pedagogical university, Shymkent, Kazakhstan, e-mail: asel.esnazar@mail.ru

Abstract. The formation of innovative professional activity of future primary school teachers in the pedagogical process is an actual research problem

of the modern education system. Because the activity in innovation, the desire to master professional activity, the ability to analyze and evaluate innovative technologies form the basis of innovative professional activity. In this regard, the authors of the article consider the role of innovative technologies in improving the professional quality and methodological readiness of the future teacher. In the course of studying the scientific works of domestic and foreign scientists, the components, criteria and indicators of the formation of innovative professional activity of future primary school teachers are determined. The main purpose of the study is to show the importance of Mindmapping technology (associogram), Project based learning, etc. in the formation of innovative professional activity of future primary school teachers. The main purpose of the study is to show the importance of Mindmapping technology (associogram), Project based learning, etc. in the formation of innovative professional activity of future primary school teachers. To achieve this goal, the problem of organizing practical work in the educational process of developing intelligence maps using digital platforms, organizing project activities and three types of activities (organizing an exhibition, preparing several projects, critical statements) that affect the success of knowledge-based design technology is analyzed. As an example, one of the formative stages of the experiment to determine the importance of innovative technologies in the formation of innovative professional activity of a future primary school teacher is described. 56 students of the educational program 6B130100 - «Teacher training of pedagogy and methods of primary education» of Zhetysu University named after I. Zhansugurov took part in the experiment. The article presents an analysis of the results of the study, which showed the importance of the role of innovative technologies in the formation of innovative professional activity of future primary school teachers.

Key words: future primary school teacher, innovative activity, professional activity, innovative technologies, mental map, design, innovation, digital resource

Статья поступила 11.01.2023

УДК 37.026.1

МРНТИ 14.35.09

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.013>

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ВИРТУАЛДЫ ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ҚҰРУ МЕН ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

***Туркменбаев А.Б.¹, Абдыкеримова Э.А.²,
Куанбаева Б.У.³, Рахметов М.Е.⁴**

¹п.ғ.к, қауымдастырылған профессор, Ш.Есенов атындағы Каспий технологиялар және инжиниринг университеті, Ақтау, Қазақстан,
e-mail: olimpiada_kguti@mail.ru

²п.ғ.к, қауымдастырылған профессор, Ш.Есенов атындағы Каспий технологиялар және инжиниринг университеті, Ақтау, Қазақстан,
e-mail: Abdykerimova_el@mail.ru

³ п.ғ.к, қауымдастырылған профессор, Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау, Қазақстан,
e-mail: bayan_kuanbaeva@mail.ru

⁴докторант, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан, e-mail: maksot.raxmetov.96@mail.ru

Аңдатпа. Қашықтықтан қарым-қатынас жасау адамдар арасындағы байланыс пен өзара әрекеттесу тәсілдерін өзгертті. Ақпараттық-коммуникациялық құралдар арқылы онлайн оқыту оқу орындарында дәстүрлі оффлайн оқытуды, әріптестік кездесуді және т.б. оқыту формасын өзгертіп алмастырды. Әлеуметтік қашықтықты сақтау жағдайы білім беру саласына өзгерістер әкелуде, өйткені білім беру жүйесі барлық білім оқушылардың үйде оқуына дайын емес еді. Оқушылардың әлеуметтік ортада бір-бірімен тікелей байланыста болу мүмкіндігі болмады, олар жаңа жағдайларға бейімделуі қажет болды. Онлайн оқыту жағдайында білім сапасының тиімділігі айтарлықтай өзгерді. Google Meet, Zoom платформалары арқылы оқушылармен онлайн-конференциялар өткізумен қатар, қосымша білімалу үшін онлайн білім беру ресурстарын оқу үдерісіне енгізу қажет болды. Оқушылар алдымен бейне конференцияларда оқыды, содан кейін үй тапсырмаларын орындады және оны өз сыныбының бұлтына орналастырды, сонымен қатар бұл интернетке қосылудың жоғары жылдамдығын, смартфондар мен ноутбуктердің болуын талап етті. Әлеуметтік жағдайларына байланысты оқушылардың тең емес мүмкіндіктері, атап айтқанда интернет және компьютерментолық қамтылмауы, ата-аналар тарапынан қолдаудың болмауы және онлайн режимінде оқуды жеңілдету үшін қажетті платформалар оқушылардың сапалы білім алуын қиындатты. Бүкіл әлемдегі білім беру жүйесі жаңа жағдайларға бейімделуге мәжбүр болды және үлкен өзгерістерге

ұшырады. Осыған орай біздің тарапымыздан C# және C++ бағдарламалау тілін пайдалана отырып, білім беру үдерісінің барлық қатысушыларымен интербелсенді өзара әрекеттесу мүмкіндігімен қашықтықтан оқыту жағдайында үш өлшемді цифрлық оқыту платформасы жасақталды. Біздің зерттеуіміздің негізінде нақты уақыт режимінде өзара әрекеттесу мүмкіндігі бар «Alternative Education» платформааралық қосымшасы құрылды. «Alternative Education» платформааралық қосымшасы түрлі эксперименттер жүргізуге, ғаламшарларды 3D өлшемде қарауға және зерттеуге болатын зертханалары бар виртуалды ортаға түсуге, сондай-ақ оқу үдерісінің барлық қатысушыларымен нақты уақыт режимінде дауыстық байланыс арқылы оқуға және өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді. Виртуалды шындық (VR) бұл компьютерде жасалған орта, көріністер мен нысандар нақты болып көрінеді, мұнда пайдаланушы қоршаған ортаға енгендей сезінеді. Мақалада біздің зерттеуіміздің негізінде жасақталған «Alternative Education» платформааралық қосымшасын оқу үдерісіне қолдану мәселесі қарастырылған.

Тірек сөздер: цифрлық оқыту, платформа, виртуалды оқу орны, виртуалды шындық, иммерсивті оқыту, қашықтықтан оқыту, зертханалық жұмыстар, әдістеме

Негізгі ережелер

Бүгінгі күні білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында оқыту сапасын түпкілікті өзгертулерге нақты қадамдар жасалуы қоғам талаптары арқылы туындайтындықтан, білім беру саласындағы түрлі өзгерістер жаңа идеялармен жұмыс істеуге негіз болып отыр. Сондықтан бүгінгі ақпараттық технология ғасырында, оқушылар дамуының жаңа технологиялық кезеңінде білім беру мен оқытудың заманауи үлгілері сәйкес келуі керек. Сондай-ақ, білім беру саласындағы пандемиялық ақуал да өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Бұл мәселелерді шешуде платформалық оқытудың ең жақсы бағдарламалық жасақтамасы қарапайым және икемді болғаны дұрыс. Ол нәтижелердің сәйкестігін қамтамасыз ете отырып, өзгеріп отыратын оқу қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жеткілікті ыңғайлы болуы керек. Ең жақсы оқу бағдарламасы қосымша құралдарға жүгінбестен онлайн режимінде оқытудың барлық аспектілерін қанағаттандыруға көмектесетін толық шешімдерді ұсынуы тиіс [1].

Кіріспе

Қашықтықтан оқыту көбінесе қажетті білім алудың ыңғайлы құралы ғана емес, сонымен қатар мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін өмірлік қажеттілікке айналады. Қашықтықтан оқыту мүмкіндіктері шексіз, виртуалды орта кедергілерді жеңуге көмектеседі. Виртуалды орта адамға өзінің сезімдері: көру, есту, жанасу және басқалар арқылы

берілетін жаңа жасанды әлемді жасайды. Адам үш өлшемді виртуалды ортамен өзара әрекеттесе алады, сонымен қатар объектілерді басқара алады немесе нақты тапсырмаларды орындай алады. Зерттеулер көрсеткендей, виртуалды кеңістіктегі пайдаланушыны жекелендіру үшін қолданылатын үш өлшемді кейіпкерлер мен мәтіндік диалог, тіпті ең белсенді емес оқушылардың сабаққа қатысу үлесін арттыруға жетелейді. VR-технологиялар онлайн-сабақтардың сапасын едәуір жақсартуға мүмкіндік береді, өйткені мұғалім мен оқушылар виртуалды бір бөлмеде болып, соның арқасында өзара жақсы қарым-қатынаста бола алады [2].

Цифрлық құрылғылар дәуірінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы оқыту күн сайын жақсарып келеді. Дидактикалық тұрғыдан алғанда, оқытуға көмектесуге арналған технологиялардың көпшілігі ақпарат пен әлемді бақылауға қол жеткізуді қамтамасыз етуге бағытталған. Кітаптар мен оқу құралдары компьютерлерге дейін ақпараттарды алатын қуатты құрал болып есептелді. Сандық дәуірде кітаптар электронды болды. Қазіргі заманғы іздеу жүйелері ақпараттарды іздеуді өте қарапайым етеді – тінтуірді бірнеше рет басу арқылы көптеген сұрақтарға жауап табуға болады [3].

Зерттеу тақырыбына байланысты алдымен, виртуалды шындықты түсінудің үш негізгі тәсілін бөліп көрсетуді орынды деп санадық:

О.Е. Баксанский [2], С.А. Борчикова [3], Д.В. Иванова [4] және т.б. зерттеулерін бірінші тәсілге жатқызуға болады: өте кең, оның шеңберінде виртуалды шындық барлық шындықты білдіреді, өйткені субъект объективті әлеммен емес, ол туралы идеялармен өзара әрекеттеседі;

Екінші тәсіл В.С. Бабенко [5], В.А. Глазунов [6], Д.И. Шапиро [7] зерттеулеріне сәйкес, виртуалды шындықты заманауи ақпараттық технологиялар контекстінде түсіну болып табылады;

Үшінші тәсіл О.С. Анисимов [8], О.Н. Астафьева [9], С.И. Орехов [10] және т.б. зерттеулерімен анықталады, яғни виртуалды шындық ұғымы когнитивті және әлеуметтік модельдердің, абстрактілі ұғымдар мен категориялардың, көркем фантастика мен қиял бейнелерінің, сондай-ақ армандардың, сананың өзгерген күйлерінің шындығына қолданылады.

Алайда, виртуалды шындық құбылысын зерттеудің қазіргі жағдайы бұл құбылыстың нақты және толық онтологиялық сипаттамасын және оның маңызды ерекшеліктерін, сондай-ақ виртуалды шындық типологиясын бермейді.

Білім беру саласындағы виртуалды шындық – бұл модельдеу ортасын құру үшін компьютерлік технологияны қолдану деп, қарастырамыз. Дәстүрлі пайдаланушы интерфейстерінен айырмашылығы, виртуалды шындық пайдаланушыны тәжірибеге енгізеді. Пайдаланушылар үш өлшемді әлемдермен өзара әрекеттесіп, көру, есту, жанасу сияқты көптеген сезімдерге еліктей алады, компьютер осы жасанды әлемге өткізгіштікке айналады [11]. Әлеуметтік қашықтаудың шектеулеріне

байланысты виртуалды шындықты қолдану 2020 жылдан бастап, әсіресе білім беру саласында күрт өсті.

Сондай-ақ, В.И.Блиновтің пікірінше: мектеп оқушыларының жаңа буыны (Z буыны, 2000 жылдардың балалары) иммерсивті технологиялар қалыптастыратын цифрлық ортада өмір сүруде. Атап айтқанда: үлкен деректер массивтері, жасанды интеллект, робототехника компоненттері, сымсыз байланыс технологиялары, телекоммуникация және бұлт технологиялары, электрондық сәйкестендіру және аутентификация технологиялары, 3D-технологиялары, виртуалды, толықтырылған және аралас шындық және т.б.. Білім берудің барлық салаларында иммерсивті технологияларды қолданудың өзектілігі мен маңыздылығы БҰҰ Бас Ассамблеясы қабылдаған «2030 жылға дейінгі кезеңге арналған орнықты даму саласындағы күн тәртібіне» сәйкес келетін ЮНЕСКО-ның жаңа ұсыныстарында көрінеді («UNESCO ICT Competency framework for Teachers. VERSION 3», 2018) [12].

Иммерсивті оқыту – бұл жасанды немесе модельденген ортаны қолданатын әдіс, соның арқасында оқушылар оқу үдерісіне толықтай ене алады. Иммерсивті оқыту оқушылардың белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді, сондықтан оқуды нәтижелі және құнды етеді. Иммерсивті оқыту қауіпсіз ортада оқушыларға нәтижелерді нақты тәжірибемен байланыстыру арқылы басқаруға мүмкіндік береді. Қатысу деңгейін жоғарылатумен қатар, бұл олардың мотивациясын арттырады, өйткені олар өздері орналасқан виртуалды әлемге жауап береді. Тағы бір қызықты ерекшелігі – оқытудың бұл түрі оқушыларға виртуалды және физикалық жағынан өте интербелсенді орта ұсынады. Осының арқасында аудиторияда қол жетімді емес әртүрлі физикалық орталарды іс жүзінде қайта жасауға болады. Виртуалды мазмұн соншалықты шабыттандырады, бұл оқушыларға үлкен әсер қалдырады.

Виртуалды шындық (VR) технологиясы нақты сценарийлерді қайта құру үшін сандық модельдеуді қолданады. Оқушы шлемді киіп виртуалды әлемге енеді, физикалық қол жетімді емес жерлерге саяхаттай алады. Виртуалды шындықты оқушылардың оқуы мен белсенділігін жақсарту үшін пайдалануға болады. Виртуалды шындықтағы білім - білім беру контентін жеткізу тәсілін өзгерте алады; ол виртуалды әлемді құру негізінде жұмыс істейді, яғни нақты немесе қиял және пайдаланушыларға оны көруге ғана емес, онымен өзара әрекеттесуге де мүмкіндік береді.

Виртуалды шындықтың білім беру саласына әсері зор. Оқушылар виртуалды экскурсиялар жасайды, сонымен қатар химия, физика сабақтарында денсаулыққа қауіпті деп табылатын, оқу орнында тәжірибені жасап көруге мүмкін емес жағдайда түрлі тәжірибелерді виртуалды әлемде көріп және ғарышқа зымырандар ұшыра алады.

Виртуалды нақтылықтың ерекшеліктері мынада: мұғалім төменгі сынып оқушыларына фотосинтез принциптерін көрсету үшін таза

визуалды иммерсивті мазмұнды қолданады, ал жоғары сынып оқушылары үшін оны сынақтармен және басқа да мазмұнмен толықтыра алады. Виртуалды шындық мүмкіндіктерімен адам ешқашан болмаған жерге жетіп, әрқашан армандаған жерлерге барады.

Материалдар мен әдістерді сипаттау

Зерттеудің міндеттері:

- материалдарды іздеу және зерттеу, қашықтықтан және дәстүрлі оқыту формаларын бір уақытта жүзеге асыру үшін платформаларды таңдау;
 - оқыту сапасына дәстүрлі және қашықтықтан оқытудың әсерін зерттеу;
 - Unity редакторын пайдалану мүмкіндіктерін талдау және графикамен жұмыс істеуді үйрену;
 - Blender арнайы мақсаттағы бағдарламалық қамтамасыз ету арқылы оқу орнының 3D моделін құру;
 - мұғалімдер мен оқушылардың рөлдері үшін кейіпкерлер құру ;
 - бағдарламалау арқылы кейіпкерлердің қимылдарын жүзеге асыру;
 - сценарийлер үшін C # және C++ бағдарламалау тілдерінде код жазу;
 - виртуалды оқу орнының соңғы нұсқасын веб-хостингке орналастыру;
 - қашықтықтан оқыту жағдайында бағдарламалық өнімді тестілеу.
- Зерттеу әдістері: нақты уақыт режимінде білім беру үдерісінің барлық қатысушыларымен өзара әрекеттесу мүмкіндігі және эксперименттер жүргізу, сондай-ақ планеталарды 3D өлшемде зерттеу мүмкіндігімен «виртуалды оқу орны» моделін әзірлеу.

Виртуалды оқу орнының өзіндік ерекшелігі сияқты, артықшылықтары да бар: оның мәні мынада, ұялшақ оқушыларға виртуалды сыныптарға қатысу әлдеқайда ыңғайлы, демек, оларда ешқандай алаңдаушылық болмайды. Егер олар нақты сыныпта қолдарын көтерсе, басқа оқушылар оларды бақылап отырады; қол жетімділік – кез-келген оқушы компьютерге қол жетімді болса және тұрақты интернет байланысы болса, білім беру үдерісіне қатыса алады; тренингтегі жедел кері байланыс – интернеттегі оқыту сабақтарының көпшілігі тез арада кері байланыс мүмкіндігін ұсынады. Бұл дәстүрлі оқуға қарағанда оқушылардың танымдық қызығушылығын дамытуға мүмкіндік беру арқылы ақыл-ой жұмысының тәсілдерін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Виртуалды шындық мұғалімдер мен оқушылар арасындағы алшақтықты азайтуға мүмкіндік береді. Қашықтан оқыту кезінде виртуалды шындық құралдарын қолдана отырып, мұғалімдер мен оқушыларды виртуалды көріністермен бір бөлмеге жинауға болады

– мұғалімдер виртуалды шындық әлеміне хабар жасай алады және оқушыларды тәжірибелер арқылы бағыттай алады. Мұғалімдер дайын білім беруге емес, оқуға жағдай жасауға назар аударады. Виртуалды шындықты тиімді пайдаланудың тағы бір тамаша тәсілі – мәтіндік мазмұнды жандандыру.

Виртуалды шындық мәтіндік мазмұнды 3D форматында бейне және аудио формаларда ойнатуға көмектеседі, бұл түсінуді жеңілдетеді. Бұл сонымен қатар суреттерді есте сақтауға көмектеседі.

Теориялық тұрғыдан алғанда, виртуалды шындық технологиясын оқыту білім берудің тамаша құрал. Бүгінгі күні іс виртуалды шындық жүзінде білім беру мекемелерінде баяу дамып келеді, өйткені оны енгізу әлі де қымбатқа түсуде.

Ұсынылған «виртуалды оқу орны» 5 кезеңнен тұрады: оқу орнының платформалық дизайны, платформаның сипаты мен мәзірін құру, кейіпкерлерді басқару, басқа мүшелерді қосу үшін жергілікті желіні орнату, ортақ пайдалану платформасын құру.

Ұсынылған «виртуалды оқу орны» моделінде оқу кабинеттері, планетарий және сахна бар. Виртуалды шындықты енгізу оқушыларға білімін қызықты тәсілдермен сынауға мүмкіндік береді. VR оқушыларды химикаттарды араластыруға және реакцияны физикалық зиян келтірместен байқауға және оларды көруге ғана емес, сонымен бірге виртуалды әлемдермен өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді.

Мектептерде оқушыларды оқыту әдістері айтарлықтай өзгеріске ұшыраған жоқ. Мәліметтерді сақтай отырып оқыту ұзақ уақыттан бері білім берудің дәстүрлі тәсілі болып келеді. Тестке дайындық, сабақ өткізу және оқулықты визуализациялауға тырысу – бұл әдеттегі тәжірибе. Сынып тақталары SMART тақталарына ауыстырылды. Қарындаш пен қағаз планшеттерге айналды. Мұндай білім беру тәсілінің артықшылықтары шексіз. Барлық оқушылар әртүрлі қарқынмен оқиды. Олардың кейбіреулері көрнекі түрде үйренеді, ал басқалары ынталандырумен немесе ауызша бұйрықтармен жақсы жұмыс істейді. Виртуалды шындықта оқыту оқушылар арасындағы алшақтықты жоюға көмектеседі.

Виртуалды шындық оқушыларды практикалық дағдыларға үйрету арқылы болашақ мамандыққа дайындауға көмектеседі. Оқушылар өз шығармашылығымен тәжірибе жасай алады. Барлық тәжірибе оқытуды жаңа деңгейге шығарады. Бұл платформа кең виртуалды шындық мүмкіндіктерімен, құралдарымен виртуалды оқу ортасына түсуге мүмкіндік береді.

Нәтижелер

1. Оқу орнының 3D моделін әзірлеу. Оқу орнының үш өлшемді компьютерлік моделін құруға арналған платформаны таңдау.

Оқу орнының үш өлшемді моделін жасау үшін біз Blender

бағдарламасын таңдадық. Blender – үш өлшемді компьютерлік графиканы құруға арналған тегін пакет, оған модельдеу, анимация, көрсету, бейнені өңдеуден кейінгі құралдар, сонымен қатар интерактивті ойындар жасау кіреді. Blender пакетінің ерекшелігі сол, оның көлемі аз. Орнатылған пакет шамамен 50 МБ алады. Сондай-ақ, платформаны дамытуда біз Unreal Engine ойын қозғалтқышын қолдандық. Blueprints Visual Scripting сценарийлерін визуалды құру жүйесін қолдана отырып, дайын визуалды көріністерді жасауға болады. Ыңғайлы интерфейспен бірге бұл жұмыс прототиптерін тез жасауға мүмкіндік береді.

Осы жобаны іске асыру үшін біз әрекеттер алгоритмін келесі кезеңдерге бөлдік:

- платформа ішілік дизайнды әзірлеу (кейіпкерлердің 3D модельдері, оқу орны, орындар);

- платформа мәзірі, таңбаларды импорттау;
- кейіпкерді басқарудың сценарий тілі;
- пайдаланушыларды қосу үшін жергілікті желі;
- жалпы пайдалану үшін платформа қалыптастыру.

Платформа ішіндегі дизайнды жобалау:

- аумақты құру;
- түрлі декорациялардың 3D модельдерін импорттау;
- 3D кабинетін импорттау;
- 3D кейіпкерлерді импорттау (мұғалім, оқушы)
- 3D кабинет құру;
- 3D планетарийін құру;
- косметикалық өзгерістер.

2. Жалпы пайдалану үшін платформаны таңдау және қалыптастыру.

Жобаны толық және қол жетімді пайдалану Windows операциялық жүйесі үшін құрастырылған болатын.

Басында біз оқу орны орналасатын орта құру туралы шешім қабылдадық. Сонымен, алдымен бізге қоршаған ортаны одан әрі модельдейтін аумақ қажет болды. Landscape құралының көмегімен аумақ құрылды. Бұл құрал таулар, шұңқырлар, төбелер, шатқалдар сияқты аумақтың элементтерін жасау үшін қолданылады.

Осыдан кейін біз ағаштардың, орындықтардың және декорацияның басқа элементтерінің үлгілерін әкелдік. Тексуралар мен басқа да косметикалық заттар қосылды. Әрбір нысан 3D Blender модельдеу бағдарламасында жасалды. Барлық қажетті нысандар импортталып, бүкіл аумаққа орналастырылды.

Келесі қадам – Blender бағдарламасында жасалған оқу орнының 3D моделін импорттау. Оқу орны бұрын дайындалған жерге көшірілді.

3. Платформа мәзірі, кейіпкерлерді импорттау

Бұл кезеңде біз Blender-де кейіпкер құрдық. Олар платформаға импортталды, содан кейін біз оларды бөлмеге қостық, кірістірілген Unreal

Engine құралдарын қолдана отырып, берілген кейіпкердің қасиеттерінің өзгеруінің визуалды көрінісі (анимация) қосылды. Бұл визуалды дисплей объектілерге тіршілік пен шынайылық беру мақсатында қосылды.

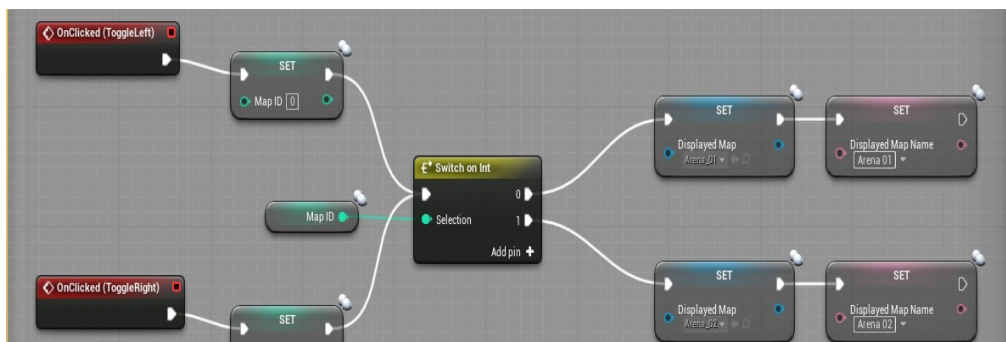
Әрі қарай, біз кейіпкерлердің орналасуын жасай бастадық. Камералар әлемді бейнелеу құралы болып табылады. Таңдау кезінде кейіпкерлерді көрсететін камералар қосылды. Кейіпкерді таңдағанда, дисплей камерасы өзгереді, бұл әр кейіпкердің жеке көрінуіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар, мәзірді бастау үшін бастапқы пайдаланушы интерфейсі жасалды.

Кейіпкерге басқан кезде, кейіпкер туралы қысқаша ақпарат және «таңдау» батырмасы пайда болады. Батырманы басқан кезде кейіпкер пайда болады және адам осы платформамен өзара әрекеттесе бастайды. Техникалық бөлік осылай көрінеді. Пайдаланушы кейіпкерге басқан кезде («on Clicked» функциясы) «Call Start Level One» функциясы жүреді – келесі көріністі жүктеу (көрініс немесе сахна - бұл процестің өзі болатын жер) (1-сурет).

4. Кейіпкерді басқарудың сценарий тілі

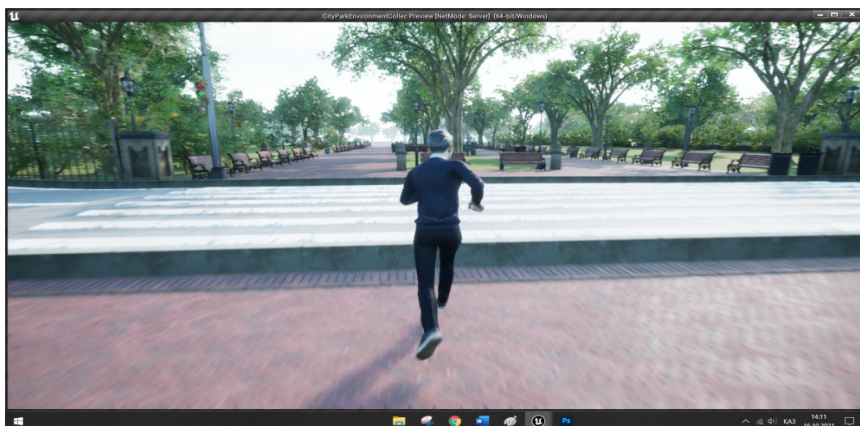
Жасақтау кезеңі платформада адамның сыртқы әлеммен бақылауы мен өзара әрекеттесуін қамтиды (2, 3-сурет).

Мұнда визуалды бағдарламалау құралдары тартылды. Көрнекі бағдарламалау – бұл графикалық нысандарды өңдеу және құру арқылы бағдарламалау тәсілі болып табылады.

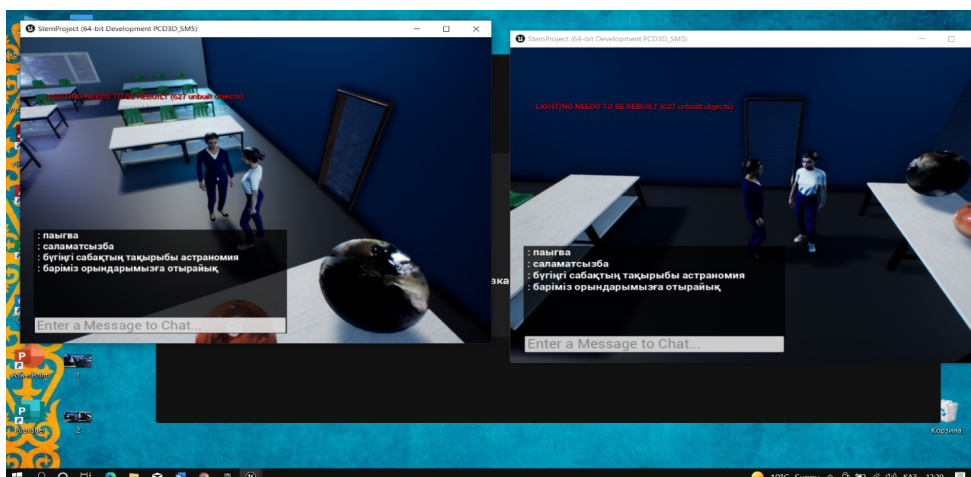

Сурет 1 – Визуалды код (кабинетке кіру коды)

Unreal Engine-де визуалды бағдарламалау (қозғалтқыш) түйіндерге негізделген интерфейстің арқасында жүзеге асырылады. Бұл әдіс кодты жазу кезінде уақыт пен қиындықты азайтады. Графикалық элементтер кодқа айналады.

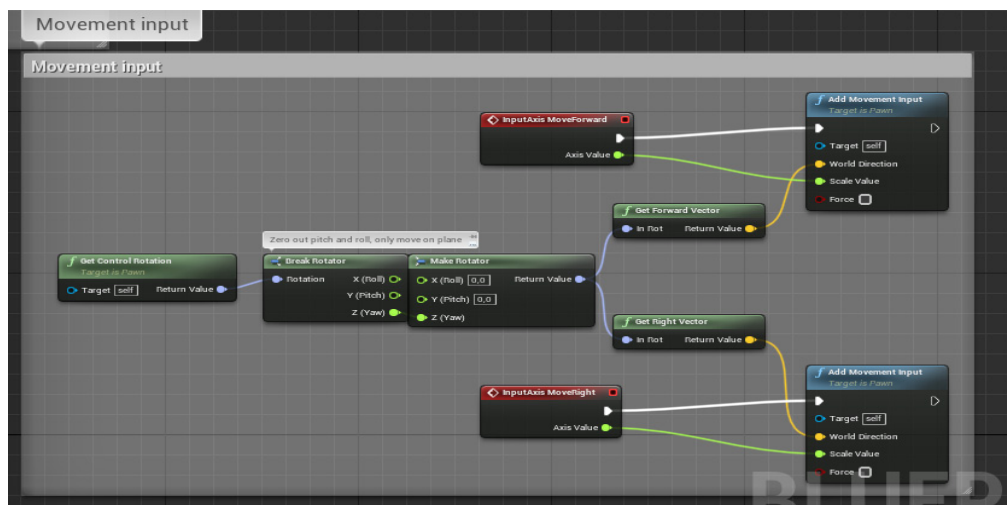

Сурет 2 – Виртуалды шындықтағы биология кабинеті

Сурет 3 – Виртуалды шындықтағы астрономия кабинеті

Сценарий тілі – бағдарламалау тілін қолдана отырып, әзірлеуші белгілеген әрекеттер тізбегі. Бұл жағдайда бұл қозғалыстың сценарий тілі. Бастау үшін InputAxis пернесін қабылдау функциялары қолданылды, содан кейін осы функциялардың деректері «Add Movement Input» функциясына ауысады, бұл қозғалуға мүмкіндік береді. Қалған функциялар басқару және өзара әрекеттесу процесін жақсартуға арналған (4-сурет).

Сурет 4 – Визуалды бағдарламалау коды

5. Пайдаланушыларды қосу үшін жергілікті желі.

Оқу үдерісіне қалған мүшелерді қосу үшін жергілікті серверді қайта құру және оған платформаны орнату қажет. Жергілікті желіде бір пайдаланушы сервер ретінде әрекет етеді, қалғандары серверге клиент ретінде кіреді. Бірінші пайдаланушы платформаны іске қосады және кіреді. Қалғандары қосылады. Сценарий тілінің логикасы: пайдаланушы мәзірде серверді іске қосу арқылы ашқанда, ол келесі көрініске ауыстырылады (процестің өзі орын алатын орын), содан кейін жергілікті сервер автоматты түрде жасалады. Әрі қарай, қалған пайдаланушылар қосылып, оларды жергілікті сервермен бір сахнаға шығарады. Осылайша, олардың әрқайсысы бір-бірімен өзара әрекеттесе алады.

Талқылау

Виртуалды шындықтың маңыздылығы мен дәстүрлі оқу орны моделін виртуалды түрде біріктіретін және нақты уақыт режимінде бүкіл білім беру үдерісіне қатысушылармен өзара әрекеттесуге мүмкіндік беретін «Alternative Education» платформааралық қосымшасын жасаудың маңыздылығы туралы зерттеу барысында осы қосымшаны қолданудың айтарлықтай артықшылықтары анықталды. Жоғарыда айтылғандай, «виртуалды оқу орны» режимінде оқушылардың оқуға қызығушылығы мен ынтасын едәуір арттырады, сонымен қатар сабақты әр тараптандыруға көмектеседі (тарихи жерде болу мүмкіндігі), география (бұрын болмаған жерлерге бару), физика (зымыран ұшыру) және басқа да кітаптар мен электронды көздерді ғана емес, сонымен қатар 3D модельдерін де терең түсіну және оқушылардың әрі қарай практикалық қолдануы үшін де маңызды. Болашақта біздің басты міндетіміз осы қосымшаның

кең ауқымды нұсқасын жүктеу, Маңғыстау облысының және бүкіл Қазақстанның тарихи маңызды орындары мен зертханаларының функционалдығын қосу және жетілдіру болып табылады.

Қорытынды

Қорытындылай келе, виртуалды шындық оқу тақырыбын жақсырақ көруге және сезінуге мүмкіндік береді. VR арқасында оқушылар материалды көрнекі түрде қабылдап қана қоймай, оны жақсы есте сақтайды. Қатысу сезімі оқушылардың эмоционалды реакциясын тудырады, ал эмоциялар ассоциативті байланыстар жасайды. Виртуалды оқу орнының осы моделін қолдану туралы оқушылардан сауалнама алынды. Сауалнамаға берген жауаптардың көп бөлігі оң болды, сондай-ақ мұғалімдермен сұхбат осындай модельді аралас оқыту форматында қолдану қажетті екендігі айтылды.

Егер, алдағы уақытта қашықтықтан оқыту үдерісінде өзбетімен білім алуға бағытталған оқу материалдары виртуалды шындық негізінде әдістемелік қамтамасыз етілсе, оқушылардың білім, дағды, іскерлікті қалыптастыруға бағытталған оқу қызметі жандандырылып, пән туралы неғұрлым толық түсініктері мен оқу материалдарын түсіну деңгейі жоғарылайды, сондай-ақ олардың жаратылыстану пәндеріне қатысты мамандықтарды таңдау мүмкіндіктерінің үлесі артатындығына сеніміміз мол.

ӘДЕБИЕТ

[1] Садвакасова А.К., Рахметов М.Е. Білім беруде қолдануға арналған онлайн платформалар. //Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӘТУ Хабаршысы. – 2022. -Т.64. - №1. –28-40 б.

[2] Баксанский О.Е. Виртуальная реальность и виртуализация реальности. /Концепция виртуальных миров и научное познание. – Спб.: Изд-во РХГИ, 2000. - С.292-305.

[3] Борчиков С.А. Метафизика виртуальности (Опыт единой теории виртуальной реальности). //Труды лаборатории виртуалистики. Вып 8. –М., Ин-т человека РАН, 2000. – 49с.

[4] Иванова Д.В. Виртуализация общества. Версия2.0. – СПб.: Петербургское Востоковедение, 2002. – 224 с.

[5] Бабенько В.С. Таксономия систем виртуальной реальности. / Виртуальные реальности: Труды лаборатории виртуалистики. Вып 4. –М.,1998.

[6] Глазунов В.А. О некоторых истоках и возможных границах виртуалистики. /Виртуалистика:экзистенциальные и эпистемологические аспекты. 2004. – С.362-367.

[7] Шапиро Д.И. Человек и виртуальный мир: когнитивные, креативные и прикладные проблемы. – М.:Эдиториал УРСС,2000. – 224 с.

- [8] Анисимов О.С. Виртуальные особенности игромоделирование. – М., 2003. – 82 с. Труды Центра виртуалистики. Вып.20.
- [9] Астафьева О.Н. Компьютерная виртуальная реальность и искусство (к вопросу о расширении эстетического опыта личности). / Виртуальные реальности: Труды лаборатории виртуалистики. Вып 4. – М., 1998. – С.141-145.
- [10] Орехов С.И. Поиск виртуальной реальности: Монография.- Омск: Издат-во ОМГПУ, 2002. – 184 с.
- [11] Иванова А.В. Технологии виртуальной идополненной реальности: возможности и препятствия применения. //Стратегические решения и риск-менеджмент. 2018. - №3. – С. 88-107.
- [12] Блинов В.И. Проект дидактической концепции цифрового профессионального образования и обучения. – М.: Издательство «Перо», 2019. - 72 с. [Қаралған күні: 14.10.2021].

REFERENCES

- [1]Sadvakasova A.K., Raxmetov M.E. Bilim berwde qoldanwǵa arnalǵan onlayn platformalar (Online platforms for educational use). //Abılay xan atındaǵı QazXQjÄTW Xabarısı. – 2022. -T.64. - №1. – 28-40 b.) [in Kaz].
- [2] Baksansky O.E. Virtual reality and virtualization of reality. /The concept of virtual worlds and scientific cognition. -St. Petersburg: Publishing House of the Russian Academy of Sciences, 2000. – S. 292-305. [in Rus.].
- [3] Borchikov S.A. Metaphysics of virtuality (Experience of the unified theory of virtual reality) // Proceedings of the laboratory of Virtualistics. Issue 8. – М., Institute of Human Sciences, 2000.-49s. [in Rus.].
- [4] Ivanova D.V. Virtualization of society. Version2.0.-St. Petersburg: St. Petersburg Oriental Vision, 2002.-224s. [in Rus.].
- [5] Babenko V.S. Taxonomy of virtual reality systems/ Virtual realities: Proceedings of the Laboratory of Virtualistics. Issue 4. – М., 1998. [in Rus.].
- [6] Glazunov V.A. About some origins and possible limits of Virtualistics. /Virtualistics:existential and epistemological aspects. -2004. – S.362-367. [in Rus.].
- [7] Shapiro D.I. Man and the virtual world: cognitive, creative and applied problems.-Moscow:Editorial URSS, 2000.-224s. [in Rus.].
- [8] Anisimov O.S. Virtual features of game modeling.-М., 2003.-82s. Proceedings of the Virtualistics Center. Issue 20. [in Rus.].
- [9] Astafyeva O.N. Computer virtual reality and art (on the issue of expanding the aesthetic experience of the individual) / Virtual realities: Proceedings of the Laboratory of Virtualistics.Issue 4.-М., 1998. S. 141-145.
- [10] Orekhov S.I. Search for virtual reality: Monograph. – Омск: Publishing house of OMSPU, 2002. – 184s. [in Rus.].
- [11] Ivanova A.V. Tekhnologii virtual'noy i dopolnennoy real'nosti: vozmozhnosti i prepyatstviya primeneniya (Virtual and augmented reality

technologies: opportunities and obstacles of application). //Strategicheskiye resheniya i risk-menedzhment. 2018. - №3. – S. 88-107.[in Rus.].

[12] Blinov V.I. The project of the didactic concept of digital vocational education and training. - М.: Publishing House “Pero”, 2019. - 72 p. [Karalğan kuni: 10/14/2021]. [Qaralğan kúni: 14.10.2021]. [in Kaz]

МЕТОДИКА СОЗДАНИЯ И ПРИМЕНЕНИЯ ВИРТУАЛЬНЫХ ЛАБОРАТОРНЫХ РАБОТ В ПРОЦЕССЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

*Туркменбаев А.Б.¹, Абдыкеримова Э.А.²,
Куанбаева Б.У.³, Рахметов М.Е.⁴

¹к.н.п, ассоциированный профессор, Каспийский университет
технологий и инжиниринга имени Ш. Есенова,
Актау, Казахстан, e-mail: olimpiada_kguti@mail.ru

²к.н.п, ассоциированный профессор, Каспийский университет
технологий и инжиниринга имени Ш. Есенова,
Актау, Казахстан, e-mail: Abdykerimova_el@mail.ru

³к.н.п, ассоциированный профессор, Атырауский университет имени
Х. Досмухамедова, Атырау, Казахстан, e-mail:bayan_kuanbaeva@mail.ru

⁴докторант, Евразийский национальный университет имени
Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан, e-mail: maksot.raxmetov.96@mail.ru

Аннотация. Дистанционное общение изменило способ общения и взаимодействия между людьми. Онлайн-обучение с помощью информационно-коммуникационных средств заменило традиционное оффлайн обучение в учебных заведениях, партнерские встречи и т.д., изменив форму обучения. Ситуация социального дистанцирования вносит изменения в сферу образования, поскольку система образования не была готова к обучению на дому для всех обучающихся. У обучающихся не было возможности напрямую общаться друг с другом в социальной среде, им нужно было адаптироваться к новым условиям. В условиях онлайн-обучения эффективность качества образования существенно изменилась. Помимо проведения онлайн-конференций с обучающимися через платформы Google Meet, Zoom, необходимо было включить в учебный процесс онлайн-образовательные ресурсы для получения дополнительного образования. Обучающиеся сначала учились на видеоконференциях, затем выполняли домашние задания и помещали их в облако своего класса, но это требовало высокой скорости подключения к интернету, наличия смартфонов и ноутбуков. Неравные возможности обучающихся из-за их социальных условий, а именно неполный охват интернетом и компьютером, отсутствие поддержки со стороны родителей и платформы, необходимые для облегчения обучения

в режиме онлайн, затрудняли получение обучающимися качественного образования. Система образования во всем мире была вынуждена адаптироваться к новым условиям и претерпела серьезные изменения. В этой связи с нашей стороны разработана трехмерная цифровая обучающая платформа в условиях дистанционного обучения с возможностью интерактивного взаимодействия со всеми участниками образовательного процесса с использованием языка программирования C# и C++. На основе нашего исследования было создано кроссплатформенное приложение «Alternative Education» с возможностью взаимодействия в режиме реального времени. Кроссплатформенное приложение «Alternative Education» позволяет проводить различные эксперименты, погружаться в виртуальную среду с лабораториями, где можно просматривать и исследовать планеты в 3D-измерении, а также учиться и взаимодействовать со всеми участниками учебного процесса посредством голосового общения в режиме реального времени. Виртуальная реальность (VR) это компьютерная среда, в которой сцены и объекты кажутся реальными, здесь пользователь чувствует себя погруженным в окружающую среду. В статье рассмотрен проблема применения в учебном процессе кроссплатформенного приложения «Alternative Education», разработанного на основе нашего исследования.

Ключевые слова: цифровое обучение, платформа, виртуальное учебное заведение, виртуальная реальность, иммерсивное обучение, дистанционное обучение, лабораторные работы, методика

METHODOLOGY OF CREATION AND APPLICATION OF VIRTUAL LABORATORY WORK IN THE PROCESS OF DISTANCE LEARNING

*Turkmenbaev A.¹, Abdykerimova E.², Kuanbayeva B.³, Rakhmetov M.⁴

^{*1}associate professor, Caspian university of technology and
engineering named after Sh.Yessenov, Aktay, Kazakhstan,
e-mail: olimpiada_kguti@mail.ru

²associate professor, Caspian university of technology and engineering named
after Sh.Yessenov, Aktay, Kazakhstan, e-mail: Abdykerimova_el@mail.ru

³Atyrau University named after Kh. Dosmukhamedov, Atyrau, Kazakhstan,
e-mail: bayan_kuanbaeva@mail.ru

⁴doctoral student, L.N. Gumilyov Eurasian National University,
Astana, Kazakhstan, e-mail: maksot.raxmetov.96@mail.ru

Abstract. Remote communication has changed the way people communicate and interact. Online training using information and communication tools has replaced traditional offline training in educational institutions, partner meetings, etc., changing the form of training. The

situation of social distancing is making changes in the field of education, since the education system was not ready for homeschooling for all students. The students did not have the opportunity to communicate directly with each other in a social environment, they had to adapt to new conditions. In the context of online learning, the effectiveness of the quality of education has changed significantly. In addition to holding online conferences with students through the Google Meet, Zoom platforms, it was necessary to include online educational resources in the educational process for obtaining additional education. The students first studied at video conferences, then completed their homework and placed them in the cloud of their class, but this required a high-speed Internet connection, smartphones and laptops. Unequal opportunities for students due to their social conditions, namely incomplete Internet and computer coverage, lack of support from parents and platforms necessary to facilitate online learning, made it difficult for students to receive a quality education. The education system around the world has been forced to adapt to new conditions and has undergone major changes. In this regard, we have developed a three-dimensional digital learning platform in the conditions of distance learning with the possibility of interactive interaction with all participants of the educational process using the C# and C++ programming languages. Based on our research, a cross-platform application «Alternative Education» was created with the ability to interact in real time. The cross-platform application «Alternative Education» allows you to conduct various experiments, immerse yourself in a virtual environment with laboratories where you can view and explore planets in 3D, as well as learn and interact with all participants in the educational process through voice communication in real time. Virtual reality (VR) is a computer environment in which scenes and objects seem real, here the user feels immersed in the environment. The article considers the problem of using the cross-platform application «Alternative Education» in the educational process, developed on the basis of our research.

Key words: digital learning, platform, virtual educational institution, virtual reality, immersive learning, distance learning, laboratory works, methodology

Статья поступила 25.12.2022

УДК 81`25

МРНТН 14.35.01, 14.35.07

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.014>

**COMPARATIVE ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF ONLINE
AND TRADITIONAL FORMATS OF
TEACHING A FOREIGN LANGUAGE**

*Zyryanov V.¹, Smagulova M.², Zhaxylykova A.³

*¹MA, Senior-Lector, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan,
e-mail: forvladislav@mail.ru

²MA, Senior-Lector, Astana IT University, Astana, Kazakhstan.
e-mail: moldir.smagulova@astanait.edu

³MA, Senior-Lector, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan.
e-mail: a.zhaxylykova@gmail.com

Abstract. The modern world is developing quite rapidly, affecting absolutely all spheres of human activity. The education system was no exception. Today's realities dictate their own conditions for the existence and functioning of higher education. One of these conditions is education with the use of special information and communication platforms. E-learning is as of now one of the effective catalysts for the development of the educational process. This is often basically due to the inventive nature of data and communication advances, on the premise of which present day e-learning is creating. E-learning learning has many shapes, and the present-day e-learning is rather developing concept which in fact has not been defined as stable term yet. The active use of this type of education with all its pros and cons took place during the period of the coronavirus pandemic. The article discusses the implementation of blended learning in the educational process. The purpose of the article is to consider the encounter of presenting blended learning innovations into the educational process in the first-year students. Between fully online courses and conventional format of education authors state that blended learning is the optimal mode of learning presently. As a result of comparative analysis which was applied between e-learning modes such as MOOCs and Blended learning has concluded that MOOCs are not as efficient as blended learning. The methodological base for the investigation was a survey among the students. The survey included detailed questionnaire to grade the satisfaction of students with blended learning compared to face-to-face and fully online modes. It was identified that through blended learning students are persuaded for individual advancement and self-determination in the process of education.

Key words: blended learning, higher education institution, e-learning, electronic educational platform, online learning, MOOC, mixed learning technologies, higher education

Basic provisions

When considering the advantages and disadvantages of different educational formats it should be noted that despite the words of philology

or pedagogy experts and specialists, the concept of “better” or “worse” is always subjective. This means that what is “better” for some people may not necessarily be the same for another ones.

However, it is possible to compare the peculiarities of these formats themselves, based on existing experience, to give their assessment.

Also, when determining the effectiveness, it is necessary to take into account the volume and body of knowledge and skills that students receive during classes.

Introduction

The quantity of educational institutions offering distance learning has risen in recent years, owing in part to the Covid pandemic. The benefits of e-learning mediums such as flexibility of time and space have allowed it to rise to prominence [1]. The need in the online education is shaped by several reasons such as:

- flexibility and self-paced learning, because it allows any learner from any spot in the world to get a full access to the studied materials, getting feedback from the instructor at any time the learner want [2].
- self-motivation as many students must manage their time and responsibilities throughout the learning process to achieve the academic success.

As the current situation around the world related to epidemic restrictions require the implementation of a balanced mode of education the Blended learning is seen as the only option available to all the instructors and educational institutions around the world.

The history of online education dates to at maximum to twenty years back when the technological advancements allowed people to get the education without stepping out from their homes. Mostly people were online educating themselves for personal skills and qualifications development and the traditional format of education prevailed over the fully online [3].

The situation started to slowly shift in the past two years as many institutions and educational platforms started to provide online format of educations on the regular and mixed basis trying to meet the requirements of a newborn digitalized society, educational platforms and institutions are highly expected to offer more flexibility and individualization in a way that learners can get the chance to adjust into the learning process to their own requirements and individual life phases [4]

As it was mentioned above blended learning is a new concept with no clear limitations for the accurate definition as it is in the process of developing itself and the researchers have varying definitions trying to shape and frame it [5]. *In a general sense we can suggest our own definition to blended learning as a mode of education with the use of technologies prone to both online and traditional formats of education, borrowing the best techniques from both modes.*

There could be a solid conclusion among the overpowering number of methodologists and professionals of e-learning that developments in instruction based on advanced data innovations ought to *not supplant conventional shapes of instruction but to complement them*. Undoubtedly, formal, conventional instruction - whether at school, college, or at the college level - could be a steady framework, cemented by an interconnected set of rules, requirements, understandings, strategies for creating educational module, organizing and supporting the instructive prepare, guaranteeing the correct quality and viability of it comes about, i.e. everything that stands up to any outside changes. We suggest that "mixed learning", which includes "combining genuine learning" face-to-face with an instructor within the classroom and intuitively opportunities is the most in demand form of education. Therefore, the study aims to define and evaluate effectiveness of blended learning opposed to fully online MOOCs. The benefits of Blended learning are proven by carrying out a survey and observation among first year students and analyzing the feedback from them.

As of now, the innovation in request is the "versatile learning" innovation, which permits the utilize of instructive data from individual computerized gadgets (smartphones, tablets, etc.). When educating online, instructors utilize such innovation as the "Course Administration Framework". This innovation comprises of apparatuses (computer program) that give the educator with the opportunity to plan instructive courses and put them online. Of great significance in advanced learning is the e-learning framework, which has different applications-innovations and forms that empower understudies to utilize instructive materials.

MOOCs

In the modern scientific and methodological literature devoted to the problems of e-learning development, the attention of researchers, as a rule, is still focused mainly on discussing and analyzing the ways and methods of using various information technologies and Internet services in the educational process, and not those new didactic opportunities that these technologies and services provide-they're being insulted. At the same time, it should be noted that e-learning itself is increasingly being considered as a specific integrated didactic system based on the use of distance learning technologies. The emerging rethinking of the role and place of modern information technologies in further improving the innovative aspects of e-learning has become possible thanks to the emergence and rapid development of "massive open online courses" (MOOC). MOOCs have firmly entered the main professional lexicon of modern e-learning in higher education and therefore deserve more detailed consideration and evaluation.

In the professional literature, the opinion is mainly supported that for the first time the "MOE movement" originated in Canada in 2008 and quickly spread to the United States and other developed countries. In addition to the

Massachusetts Institute of Technology, which initiated open access to its own electronic educational resources back in 2001 (the OpenCourseWare project), other key adaptors of its own e-learning systems and electronic educational resources (ESR) supported by them to the tasks of the MOE were Stanford University, Duke University, the University of Pennsylvania, the University of Michigan, the London Open University and the University of Edinburgh. Each of them has made a certain contribution to the development of the MOE as an innovative form of presentation of electronic educational content.

While these, as well as some other universities, were engaged in research on a new form of delivery of educational content, including issues of training specialists, the development of specialized software and learning technologies, etc., a number of commercial companies actively filled the emerging gap in distance education services for a wide range of users armed with modern information technologies and numerous software Internet applications.

As a result, several successful independent MEP projects, such as Udacity, Coursera, EdX, Udemy, FutureLearn, NovoEd, Open2Study very quickly became the focus of attention of both the academic and media public sphere, collecting a wide range of opinions, ranging from enthusiastic approval [6]. At the same time, it should be emphasized that such close attention to the MOE, observed in the academic press, automatically means that their significance is perceived differently by different specialists. Some of them believe that “mass courses”, first, provide unique opportunities for the diversification of university education, while others focus on the possibilities of forming global self-organizing student communities with the help of the MOE, sharing the proposed educational ideas, resources, and best practices. Still, others consider the MOE mainly as a tool that significantly expands access to education.

However, fully online courses provided as MOOC platforms despite having many positive sides does not allow students to fully immerse into the education process as it heavily relies on students’ ability of concentration or the lack of thereof. It claimed that going fully online deprives the students of sense of the classroom community and it does not engage students to the collaborative environment. Many students having MOOC courses on fee-based platforms have self-motivation challenges which is in turn is an obstacle in the pursuit of educational goal [7]

Blended Learning. The educational paradigm has changed its direction, but at the same time, there is a need to preserve and improve the quality of education. With the introduction of new technologies in the past 20 years educational processes transformed from the traditional format to fully online format. The emergence of new technologies boosted the development of ways of education throughout the world. *Blended learning* is seen as the middle ground between the traditional and online formats as it is a combination of traditional forms of classroom learning with elements of e-learning, which uses special information technologies such as computer graphics, audio and video, interactive elements etc. The learning process in blended learning is a

sequence of phases of traditional and e-learning, which alternate in time.

Blended learning as practice shows, despite being actively introduced into the educational process is still rather a new approach in learning. In fact, blended learning has not been mentioned before the beginning of the XX century. The technology of blended learning is no in demand all around the world right now. It has boosted in the past few years with spread of COVID pandemic which led to the search of a satisfactory formats of teaching without putting at risk the academic achievement of students and health.

The informatization of society gives a powerful impetus to the development of innovations in the educational process of higher schools. Teaching is moving to another level, new technologies are emerging in teaching, striving to optimize the educational process in terms of reducing the classroom load and increasing the share of independent work of students, while trying not only not to lose the quality of education, but also to make it better. Researchers and scientists considered the issue of education development and concluded that within the framework of the new educational paradigm, the most effective learning format will be Blended Learning.

Blended Learning is considered one of the most effective both in Kazakhstan and abroad. Kazakhstan's Ministry of Higher education prompted the educational institutions on the compulsory and higher-education levels to shift the educational process into the fully online format at the beginning of the pandemic and then to half online and half traditional format, the latter is exercised until today. As it is early to make firm conclusions if the Blended learning has proven itself as the ideal option for educating process, nonetheless it has not proved itself otherwise as teacher all over the world both at schools and tertiary education environments continue to distribute the knowledge. The research such as case studies, surveys, comparative studies carried out by authors throughout the past twenty years indicated that blended learning format is the promising direction for education [8]. The effectiveness and convenience of the mixed educational environment was discussed in the study carried out by Knine and Lourdusmay [9] the educational course which was delivered in the "blended" way as a compilation of fac-to-face and online classes with the use of multimedia. The study involved 250 students who gave feedback on the process of learning through the blended approach the overall outcome revealed that students were satisfied with this approach both for academical and non-academical reasons. It is noted that the success of mastering the material depends on student's motivation and discipline. Mixed learning models have been established, each of which can be used in the educational process. In Kazakhstan, blended learning has common goals: improving the quality of teaching, increasing the flexibility and accessibility of courses, and more rational use of funds and resources. As an example, the use of the multifunctional electronic platform Moodle was given, which allows the teacher to quickly adjust the educational direction of students through the provided tools.

So, among the advantages of blended learning, there is an opportunity for each student to choose a convenient learning format. Everyone can plan and understand what results from this training should bring. Below we will talk about the fact that e-courses allow students to see the goals, objectives, and future results of mastering the discipline. Training, at the same time, is equipped with the necessary tools that optimize the process. The time and financial costs of training are reduced without losing the advantages of the traditional approach.

Methods and materials

The methods of study are: 1) theoretical: analyses of literature on e-learning and ways of using various information technologies and Internet services in the educational process; 2) empirical: observation, survey, questioning.

Students of AITU of the first year were having blended-mode learning through the trimester consisting of 10 weeks and they have been observed by teachers. Three fifty minutes face to face lessons (synchronous lessons) were conducted in conventional mode with a teacher. During the first lesson teachers explained the new material to students, and other two lessons were dedicated to in-class practice. Students had two quizzes on the fifth and tenth weeks subsequently.

Two independent self-study lessons (which are called asynchronous subsequently) were assigned on electronic educational portal with step-by step instructions and a link to a material comprehension quiz. Students were told that getting less than half of the answers right for one quiz got them one class missing mark. According to syllabus rules when student gets more than 30% of classes as “absent” that student is not allowed to pass exams and automatically retakes the course. The deadline for each independent study tasks were the Sunday midnights of each week. So, students had the motivation to complete the asynchronous (independent study) assignments with full seriousness and determination. The survey was arranged to track the satisfaction with blended-learning mode and as result hundred percent of students were satisfied with blended mode. Students were asked about the reason for blended learning mode approval. At the end of the trimester students did a survey on the effectiveness of the blended learning and a hundred percent of students stayed satisfied of the blended mode of learning. Students were provided with a task to answer the following questions to assess their challenges when completing the tasks asynchronously as following:

- approximately how long they had spent on each activity
 - if the material for self-study was difficult or easy to comprehend
 - how would they assess their academic achievements between blended learning, online and face-to-face learning.
 - if they lack the sense of the classroom interaction (open ended question).
- The observations were made by the teachers on the following variables:

- the participation of students on the online lessons via tools as MS Teams and Moodle platform.

- The interaction in activities between students
- The comprehension of the material presented by the teacher.

The course was aimed at helping students to focus on basic skills in academic writing, reading, listening, and speaking with an emphasis on the rules of academic English style, research and academic vocabulary and academic language use so that the students can successfully apply their knowledge and skills gained in the course in other subjects, demonstrate their Academic English language competence (citing sources, appropriate use of grammatical structures and vocabulary etc.), and successfully accomplish the Astana IT University coursework assignments. Based on the aims the following competences were identified to be developed in students:

Table1 - Competences, skills, and course outcomes

Skills & Competences	1. Reading and understanding a range of authentic texts 2. Listening to lectures, presentations and interviews 3. Participating in group discussions 4. Accessing and taking part in informal discussions 5. Writing academic texts 6. Recognizing and using academic grammar and vocabulary 7. Developing self-study skills 8. Developing research skills and critical thinking 9. Developing self and peer evaluation skills
Course Learning Outcomes:	By the end of this course, students should have developed the following results: Reading outcomes: • Read academic texts and identify text types, the structure and the purpose of texts • Read academic texts and understand the general idea and specific information • Apply critical reading skills Writing outcomes: • Write summaries of academic literature • Know the key components of an Academic Essay, including: - How to construct effective Thesis statement - How to build clear topic sentences - How to paraphrase and how to conclude your essay Listening outcomes: • Listen and follow a range of formal and informal discussions in academic contexts • Listen and follow lectures and presentations • Take notes from aural input for further study purposes Speaking outcomes: • Participate in formal and informal classroom discussions and conversations • Ask and respond with appropriate syntax and vocabulary to open-ended higher-order thinking questions • Interact with peers to give and receive constructive feedback

The assessment rubric for the students' graded assignments in the traditional educational format encompassed the following competences:

Table 2 - Assessment rubric based on the gained competences, skills and knowledge.

Letter Grade	Percentage	Speaking Criteria	Writing Criteria
A	95-100	Can reasonably fluently sustain a straightforward description of one of a variety of subjects within his/her field of interest, presenting it as a linear sequence of points.	Can write clear, smoothly flowing, complex texts in an appropriate and effective style and a logical structure which helps the reader to find significant points.
A-	90-94	Can give clear, systematically developed descriptions and presentations, with appropriate highlighting of significant points, and relevant supporting detail	Can write clear, well-structured texts of complex subjects, underlining the relevant salient issues, expanding and supporting points of view at some length with subsidiary points, reasons and relevant examples, and rounding off with an appropriate conclusion.
B+	85-89		
B	80-84	Can give clear, detailed descriptions and presentations on a wide range of subjects related to his/her field of interest, expanding and supporting ideas with subsidiary points and relevant examples.	Can write clear, detailed texts on a variety of subjects related to his field of interest, synthesising and evaluating information and arguments from a number of sources.
B-	75-79	Can reasonably fluently sustain a straightforward description of one of a variety of subjects within his/her field of interest, presenting it as a linear sequence of points.	Can write straightforward connected texts on a range of familiar subjects within his field of interest, by linking a series of shorter discrete elements into a linear sequence
C+	70-74		
C	65-69	Can give a simple description or presentation of people, living or working conditions, daily routines, likes/dislikes etc. as a short series of simple phrases and sentences linked into a list	Can write a series of simple phrases and sentences linked with simple connectors like "and", "but" and "because".
C-	60-64		
D+	55-59		
D	50-54	Can produce simple mainly isolated phrases about people and places.	Can write simple isolated phrases and sentences
FX	30-49		
F	0-29		

As a part of Blended learning's online lessons students were given for self-study presentations with lesson materials based on the De Chazal, E., & Moore, J. (2021). *Oxford EAP: A Course in English for Academic Purposes* (Advanced/C1, B2 by Oxford University Press) and Paterson, K. (2017).

Oxford Grammar for EAP by (Oxford University Press). The lesson materials included vocabulary and grammar tasks within the framework of Academic English. Having studied the materials independently students were to take the MS Teams Quiz consisting of 10 questions each week. If students got lower than 50% of answers correct- students attendance rate decreased as students got marked as ‘absent’.

The results of the quiz taken by students interpreted as follows:

Table 3 - Asynchronous quiz results interpretation rubric.

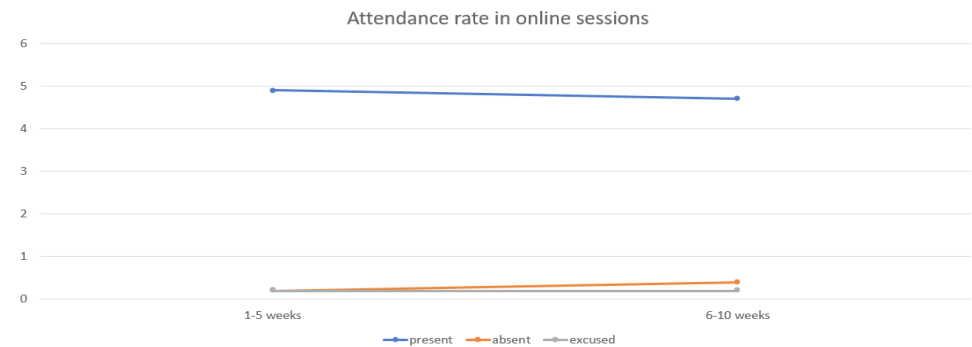
	Quiz results	Interpretation of results
1	5-10	Comprehended the material at a level sufficient to interpret and critically analyze with subsequent application of the acquired knowledge and competences.
2	0-4	Requires one or more revision of the lesson material. Student did not comprehend material on the sufficient level to complete the assignments and can not apply the gained knowledge freely.

Results

At the first stage was done the following:

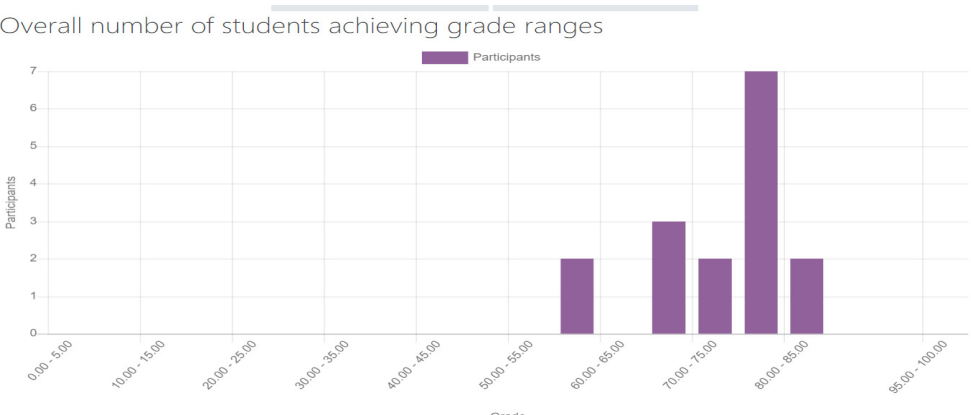
- a theoretical analysis of the implementation of e-learning tools in teaching at universities.
- comparing different tools
- observation
- questionnaire

The result of the study shows that blended learning is highly effective even though the observations made by teachers during the lessons which were carried out synchronously showed that students synchronous attendance rates were higher that at asynchronous ones. Observations made during 10 weeks of study have found that students attendance rate dropped by 7% since by the end of the course [picture 1]. Although, their attendance did not influence the academic performance rate as all the sessions were recorded and place in cloud storages. Students had the opportunity to review materials later.

Picture 1 - Attendance rate in online sessions

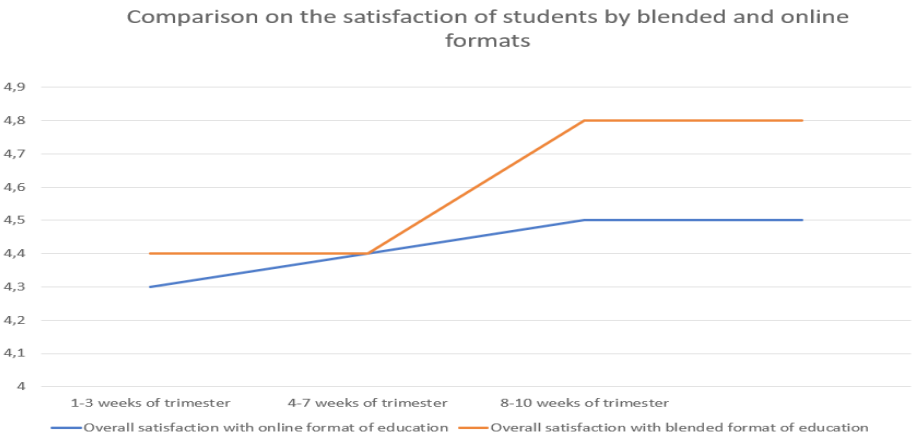
As for the academic performance rate students did not demonstrate the dramatic drop in achievements. The grades students got for face-to-face lesson assignments and independent work of students correlated proportionally. The highest average grade ranged from 80 to 85 [picture 2].

Picture 2 - Grade ranges at the end of blended learning course
retrieved from Moodle platform

The survey was arranged to track the satisfaction with blended-learning mode and as result hundred percent of students were satisfied with blended mode. Students were asked open-ended questions also questions with optional answers were provided. The carried-out survey revealed that the most students stayed satisfied with the blended mode of learning for several reasons including [picture 3]:

- flexible time for completing the tasks
- the pace of the learning was up to student’s choice
- they had the opportunity to revise the asynchronous materials whenever they had doubts on the proper comprehension of them.

Picture 3 - Comparison based on survey with the satisfaction
levels by two modes

Discussion

Although methodologically it is a challenge to assess the between the different aspects of learning process, carried out surveys shed a light of clarification on the learning process. The analysis of the answers allowed to conclude that the blended (online and face-to-face) learning environments provide students with a wider range of opportunities to interact with each other and with their teacher. In the mixed learning mode environments students, did not lack the socialization, sense of connection with others, or academic development, thereby exhibiting a stronger sense that educational goals are achieved by membership in a community. Technology and teaching complement each other. Communication with the teacher can be carried out almost constantly. The teacher exercises individual control over the training. At the same time, without creating an additional burden for yourself due to the tools provided by electronic systems. Among other things, mixed learning contributes to the natural development of modern means of work organization and communication by students. Electronic platforms also integrate online and offline educational and methodological content for multiple uses. Thanks to the use of electronic platforms in teaching, the flexibility of the educational direction is realized.

Therefore, it is sufficient to say that blended learning environment doesn't harm the educational process rather supplements it and gives both students and teachers the opportunity to have classroom discourse interactions to match with the independent online studies which in turn contributes the academic success of the students the same way as the traditional format of education.

Conclusion

The conducted study showed that the so called "middle ground" has proven itself once again. By "middle ground" we mean Blended learning mode. However, despite all the advantages of blended learning, it is worth mentioning the challenges that still need to be resolved soon. The success of mastering the material depends on the student's motivation and discipline. Constant access to educational results, that is, the opportunities acquired by students after completing the course, allows them to motivate them for further training. Tests for self-control and preparation for the classroom are also available on Moodle. The teacher, thanks to this form of testing, can get instant results and correct gaps in the educational direction of students in time.

As we have already said, the number of independent work students is gradually increasing. Blended learning responds to this trend and reduces the number of classroom sessions through systematic substitution of types of interaction in an electronic environment. So, the classroom lecture is replaced by a lecture in an electronic environment with testing, video materials, work with information. Admission to laboratory work is carried out through an electronic environment. Practical group tasks can be performed in the same environment.

To sum up, it is evident that the experience of implementing blended learning technologies both in Kazakhstan and abroad show positive results, most students react positively to Blended Learning, which is confirmed by their educational results. In the future, mixed learning technologies will be developed and implemented in all higher educational institutions. As the practice of rapid implementation of the technologies under consideration shows, the problems we have identified will be rapidly resolved. Thus, considering the practice of using blended learning in universities allows us to say that Blended Learning gives the university an increase in the quality of education, an increase in resource efficiency, the teacher - optimization of work, liberation from routine, the student - involvement in the learning process through new communicative educational models.

REFERENCES

- [1] Yavuzalp N., Bahcivan E. A structural equation modeling analysis of relationships among university students' readiness for e-learning, self-regulation skills, satisfaction, and academic achievement. //Research and Practice in Technology Enhanced Learning. – 2021. – №16 (1), article #15.
- [2] Barnett R. Conditions of flexibility: Securing a more responsive higher education system. – Higher Education Academy, York, UK. – 2014. – 88p.
- [3] Orr D., Luebcke M., Schmidt J.P., Ebner M., Wannemacher K., Ebner M., et al. From lines of development to scenarios Higher education landscape 2030: A trend analysis based on the AHEAD international horizon scanning. – Springer International Publishing, Cham. – 2020. – pp. 5-24
- [4] Barnett R.. The Philosophy of Higher Education. – 2021. – Access mode: URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781003102939/philosophy-higher-education-ronald-barnett> [Date of access: 10.11.2022]
- [5] Hrastinski S. What do we mean by blended learning? – TechTrends. – 2019. – pp. 1-6.
- [6] Pappano, L. The year of the MOOC. The New York Times. – 2012. – Access mode: URL: http://www.nytimes.com/2012/11/04/education/edlife/massive-open-onlinecourses-are-multiplying-at-a-rapid-pace.html?pagewanted=all&_r=0 [Date of access: 01.11.2022]
- [7] García Espinosa B.J., Tenorio Sepúlveda G.C., Ramírez Montoya M.S. Self-motivation challenges for student involvement in the Open Educational Movement with MOOC. – Int J Educ Technol High Educ. – 2015. – №12. – pp. 91–103. Access mode: URL: <https://doi.org/10.7238/rusc.v12i1.2185> [Date of access: 06.11.2022]
- [8] Bliuc A.M., Goodyear P. & Ellis R.A., Research focus and methodological choices in studies into students' experiences of blended learning in higher education. Internet and Higher Education. – 2007. – №10. – pp. 231–244

[9] Khine M. S., & Lourdusamy A. Blended Learning approach in teacher education: combining face-to-face instruction, multimedia viewing and on-line discussion. British Journal of Educational Technology. – 2003. – №34(5). – pp. 671–675

ШЕТ ТІЛІН ОНЛАЙН ЖӘНЕ ДӘСТҮРЛІ ФОРМАТТА ОҚЫТУ ТИІМДІЛІГІНІҢ САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУЫ

*Зырянов В.К.¹, Смагулова М.М.², Жаксылыкова А.Б.³

*¹магистр, аға оқытушы, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: forvladislav@mail.ru.

²магистр, аға оқытушы, Астана ІТ Университет, Астана, Қазақстан,
e-mail: moldir.smagulova@astanait.edu

³магистр, оқытушы, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: a.zhaxylykova@gmail.com

Аңдатпа. Заманауи әлем адамзаттың қызмет атқару өрісінің барлық салаларына әсерін тигізіп, қарқынды дамуда. Білім беру жүйесі де бұдан тыс қалмады. Осыған байланысты бүгінгі әлемдік жағдай жоғары білімнің өріс алып, дамуына өз шарттарын талап етеді. Осындай шарттардың бірі арнайы ақпараттық-коммуникативтік тұғырнамаларды қолдану арқылы жүзеге асатын білім беру жүйесі болып табылады. E-learning қазіргі уақытта білім беру үдерісін дамытудың тиімді катализаторларының бірі болып табылады. Бұл көбінесе деректердің және коммуникациялық жетістіктердің өнертапқыштық сипатына байланысты, соның негізінде бүгінгі күні электрондық оқыту жасалуда. E-learning оқытудың көптеген формалары бар және қазіргі электрондық оқыту - бұл әлі тұрақты термин ретінде анықталмаған, әлдеқайда дамып келе жатқан тұжырымдама. Білім берудің бұндай жолы оның артықшылықтары мен кемшіліктерін есепке алуымен бірге коронавирус індетінің кезінде белсенді түрде қолданылды. Мақалада аралас оқытуды білім беру үдерісіне енгізу қарастырылған. Мақаланың мақсаты – 1 курс студенттерінде аралас оқыту инновацияларын оқу үдерісіне енгізу мәселесін қарастыру. Толық онлайн курстар мен кәдімгі білім беру форматы арасындағы авторлар аралас оқыту қазіргі уақытта оқытудың оңтайлы әдісі болып табылады деп анықтады. МООС және Blended learning сияқты электрондық оқыту режимдері арасында қолданылған салыстырмалы талдау нәтижесінде МООС аралас оқыту сияқты тиімді емес деген қорытындыға келді. Зерттеудің әдістемелік негізі студенттер арасында жүргізілген сауалнама болды. Сауалнама студенттердің бетпе-бет және толық онлайн режимдерімен салыстырғанда аралас оқытуға қанағаттануын бағалау үшін егжей-тегжейлі сауалнаманы қамтыды. Аралас оқыту арқылы оқушыларды білім беру процесінде жеке ілгерілеуге және өзін-өзі анықтауға көндіретіні анықталды.

Тірек сөздер: араласқан оқу форматы, ЖОО, электронды оқу, электронды білім платформасы, онлайн оқу, ЖАОК, аралас оқу технологиялары, жоғары білім

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОНЛАЙН И ТРАДИЦИОННОГО ФОРМАТОВ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

*Зырянов В.К.¹, Смагулова М.М.², Жаксылыкова А.Б.³

*¹магистр, ст. преподаватель, КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: forvladislav@mail.ru.

²магистр, ст. преподаватель, Астана IT Университет, Астана, Казахстан,
e-mail: moldir.smagulova@astanait.edu

³магистр, преподаватель, КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: a.zhaxylykova@gmail.com

Аннотация. Современный мир развивается довольно стремительно, влияя абсолютно на все сферы деятельности человека. Исключением не стала и система образования. Сегодняшние реалии диктуют свои условия для существования и функционирования высшего образования. Одним из таких условий является образование с применением специальных информационно-коммуникативных платформ. Электронное обучение на сегодняшний день является одним из эффективных катализаторов развития образовательного процесса. Это часто в основном связано с изобретательским характером данных и коммуникационных достижений, на основе которых создается современное электронное обучение. Электронное обучение имеет много форм, и современное электронное обучение является довольно развивающейся концепцией, которая фактически еще не определена как устойчивый термин. Активное применение такого вида образования со всеми его плюсами и минусами пришлось на период пандемии коронавируса. В статье рассматривается внедрение смешанного обучения в образовательный процесс. Цель статьи – рассмотреть опыт внедрения инноваций смешанного обучения в образовательный процесс у студентов первого курса. Между полностью онлайн-курсами и традиционным форматом обучения авторы отмечают, что оптимальной формой обучения в настоящее время является смешанное обучение. В результате сравнительного анализа, который был применен между режимами электронного обучения, такими как МООК и смешанное обучение (Blended Learning), был сделан вывод, что МООК не так эффективны, как смешанное обучение. Методологической основой исследования послужило анкетирование студентов. Опрос включал подробную анкету и обзор учебного процесса преподавателями для оценки степени удовлетворенности студентов смешанным обучением по сравнению с очным и полностью онлайн-режимами.

Выявлено, что посредством смешанного обучения учащиеся склоняются к индивидуальному продвижению и самоопределению в процессе обучения.

Ключевые слова: смешанный формат обучения, ВУЗ, электронное обучение, электронная образовательная платформа, онлайн-обучение, MOOK, смешанные технологии обучения, высшее образование

Статья поступила 04.01.2023

УДК 372.881.111.1

МРНТИ 14.35.09

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.015>

ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИИ АКАДЕМИЧЕСКОГО ПИСЬМА У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

***Бектурова М.Б.¹**

^{*1}докторант, КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан,
e-mail: mb.bekturova@gmail.com

Аннотация. В данной статье представлено относительно новое для казахстанской системы образования направление – академическое письмо. Для определения понятийной сущности категории «академическое письмо» был проведен краткий анализ некоторых научных работ, посвященных данной теме; поднят вопрос о важности внедрения данной дисциплины в образовательные программы ВУЗов РК; выявлены наиболее сложные области в формировании компетенции академического письма среди студентов бакалавриата и магистратуры программы «Подготовка педагогов иностранного языка»; определены и описаны факторы, вызывающие трудности в академическом письме. Исследование проводилось в форме опроса, в котором приняли участие 38 студентов. Данные были собраны с помощью полуструктурированных анкет, разработанных авторами на основе анализа литературы по теме, и в которые были включены вопросы с множественным выбором и открытые вопросы, охватывающие проблемы, с которыми сталкиваются студенты в процессе изучения академического письма, а также выявляющие факторы, лежащие в основе этих проблем. Также были проанализированы открытые отзывы респондентов. Анализ ответов проводился с помощью Google Forms.

Результаты анализа данных выявили наиболее частые трудности, с которыми сталкиваются будущие педагоги иностранного языка при

формировании компетенции академического письма. Если анализ результатов ответов респондентов показал, что такие темы, как организация идей, определение типов текста, применение стилистических приемов, грамматических конструкций и академического вокабуляра, правильное цитирование научных источников не вызывают серьезных проблем в процессе обучения, то такой навык, как использование наукометрических баз данных, а также вопрос компетентности преподавателя и несоответствие содержания дисциплины тем требованиям, которые предъявляются молодым ученым при публикации научных работ, вызывают большие затруднения у студентов, как в процессе обучения, так и в будущем, и оставляют открытым вопрос о качестве вышеперечисленных приобретенных навыков.

Ключевые слова: академическое письмо, компетенция, иноязычное письмо, наукометрические базы данных, академическая грамотность, научный текст, дискурс, научная коммуникация

Основные положения

Актуальность развития навыков академического письма у студентов высших учебных заведений бесспорна, учитывая возрастающую потребность в развитии науки и повышение уровня узнаваемости ВУЗов на международной академической арене. Самым популярным способом достижения этих целей является публикация научных работ студентов и преподавательского состава в журналах высокого рейтинга, что в свою очередь и предполагает необходимость развития компетенции академического письма у авторов.

Введение

В настоящее время коммуникация и передача информации, особенно в научном обществе, происходит по большей части в письменной форме, нежели в устной: публикация результатов научных исследований, научные эссе и статьи, дипломные работы студентов. В связи с этим, резко возросла потребность в обучении тому, каким образом необходимо оформлять научные и академические тексты в соответствии с требованиями, выставляемыми международными научными журналами, что в свою очередь актуализирует обучение академическому письму.

Что подразумевается под понятием академического письма? Термин *academic writing* применяется зарубежными учеными для определения всех видов письменной научной коммуникации, целью которой являются передача и получение знаний [1]. При этом необходимо отметить различие между *scientific writing* и *academic writing*. Прилагательное *academic* (академический) употребляется в англоязычной среде в весьма широком значении и может применяться ко всему, что связано с обучением и образованием (по большей части на университетском уровне), в то время

как scientific writing имеет отношение только к письму в естественных и точных науках. При этом есть ошибочные мнения о том, что scientific writing может применяться в общем значении как письмо, используемое в процессе подготовки непосредственно научного текста для научных журналов, что вводит в заблуждение многих [2]. Так как данная статья посвящена изучению проблем, с которыми сталкиваются студенты университетов Казахстана при изучении дисциплины «Академическое письмо», мы будем рассматривать исключительно academic writing.

Обращаясь к казахстанским работам, необходимо отметить методическое пособие «Академическое письмо: принципы структурирования и написания научного текста», где авторы определяют понятие академического письма как методологии написания научных текстов: эссе, курсовой работы, диплома, магистерской и кандидатской диссертаций, статьи, монографии; как умение формулировать и обосновывать собственные мысли, идеи и доносить их до целевой аудитории, как навык написания научных текстов, умение структурировать, форматировать, подбирать стилистику и язык описания. [3, с.4]

В свою очередь И.Б.Короткина дает следующее определение академическому письму: «научно-методическая отрасль знания, направление научно-педагогических исследований и дисциплина, изучающая методы и технологии построения академического (учебного) и научного текста» [4, с.9]. Так как данная статья направлена на изучение проблем внедрения академического письма как дисциплины в Казахстане, авторы статьи находят определение, введенное И.Б.Короткиной, емким и охватывающим все значимые аспекты академического письма как явления.

Что же касается цели академического письма, необходимо принимать во внимание, что способность писать академические тексты является отличительной чертой как студентов и работников высших учебных заведений, так и научных сотрудников. Очень важно, чтобы студенты могли выражать свою мысль ясно и логично на темы, связанные с их научно-исследовательскими интересами. Однако, как отмечают Хиранаяги [5] и Такаги [6], студенты, чей родной язык не является английским, зачастую затрудняются с написанием научных работ, соответствующих международным академическим требованиям. По большей части проблема состоит не в недостаточном знании английского языка, а в том, что студенты не знакомы с международными академическими конвенциями по написанию научных работ. Это в свою очередь имеет негативные последствия как на карьерный путь студента, так и на рейтинги университетов, что и обуславливает острую необходимость развития компетенций академического письма среди студентов высших учебных заведений. Таким образом, академическое письмо служит нескольким образовательным целям, таким как оценка

знаний, развитие критического мышления, стимуляция креативного мышления и т.п.

Определив понятийную сущность категории академического письма и важность внедрения ее как дисциплины в образовательные программы, необходимо также описать и текущую ситуацию по исследованию данной темы в контексте образовательной системы Казахстана, дабы понять критическую актуальность данной статьи: академическое письмо как базовая дисциплина была введена во все магистерские и докторские программы, а также в некоторые программы бакалавриата университетов Казахстана относительно недавно, ее продолжительность составляет один семестр. Кроме того, в учебном плане бакалавриата есть дисциплина, посвященная изучению английского для академических целей, которая также направлена на развитие компетенций, необходимых для повышения академической грамотности. Письменная работа является ведущим видом деятельности в этих дисциплинах. Тем не менее, существует небольшое количество научных исследований по развитию академического письма в Казахстане. Исследование показало, что есть несколько научных статей А.Байгараевой [7] и Э.Рузиевой [8], которые, если упомянуть вкратце, подняли вопрос о введении академического письма в учебные программы университетов и трудностях, с которыми сталкиваются студенты при изучении этой дисциплины. Отдельного внимания заслуживает исследование Г.К. Исмагуловой и др. [9]. Основной целью их исследования было выявить уровень навыков академического письма у студентов TEFL (будущих педагогов иностранного языка) и в дальнейшем способствовать развитию их академической грамотности. Авторы также подчеркнули важность решения проблем академического письма, с которыми сталкивается большинство постсоветских стран. Поскольку основной целью их исследования было определить, нужен ли студентам специальный курс для формирования навыков академической грамотности или нет, авторы не стали выяснять, с какими именно проблемами в академическом письме сталкиваются студенты. Основываясь на результатах исследования, Г.К.Исмагулова и О. Полевая [10] разработали элективный курс и опубликовали учебно – методическое пособие, посвященное таким вопросам, как написание эссе, составление плана научно-исследовательской работы, тезисов, докладов на конференции, этика и оригинальность исследовательской работы (проверка на плагиат, фальсификацию данных, подлог и манипулирование данными). И последней, но не менее важной, является работа Е.Оспана, который написал учебное пособие на русском языке [11]. Пособие вкратце раскрывает такие вопросы, как написание исследовательских работ, основные методы исследования, проведение анализа данных, отличается наличием практических заданий по каждой теме, и ориентировано в большей степени на студентов гуманитарных специальностей.

Таким образом, мы можем сделать вывод, что ввиду многочисленных вышеупомянутых факторов, академическое письмо как смысловая категория и учебная дисциплина является довольно новой в Казахстане и представляет собой плодотворную почву для научных исследований и улучшений практик обучения ему. В попытках внести вклад в развитие этой научной отрасли, авторы определили целью данной статьи раскрытие и более тщательное изучение тех проблем, с которыми сталкиваются студенты университетов Казахстана.

Материалы и методы исследования

Основным методом исследования было определено анкетирование, которое включало в себя 21 вопрос, из которых 2 вопроса были открытыми, 11 вопросов с использованием шкалы Лайкерта, 8 вопросов со множественным выбором. Таргетной аудиторией явились студенты бакалавриата, магистратуры и докторантуры университетов Республики Казахстан (общее количество респондентов – 38). Анкетирование проводилось в онлайн-формате посредством платформы Google Forms. Перед прохождением анкетирования респонденты дали согласие на добровольное участие в исследовании, подтвердили понимание того, что целью опроса являлось выявление проблем в обучении академическому письму, и что все полученные данные конфиденциальны и анонимны. Данный опрос соответствует требованиям Закона РК «О персональных данных и их защите» от 21.05.2013. [12]

Материалом для разработки вопросов анкетирования послужил теоретический анализ научной литературы, а также анализ образовательных программ по дисциплинам, посвященным развитию компетенции академического письма.

Анализ результатов исследования проводился при помощи Google Forms.

Результаты и обсуждение

Первая часть анкеты была направлена на выявление основных данных, таких, как язык обучения, год обучения, длительность дисциплины и т.п. Согласно результатам анализа, большая часть респондентов обучались дисциплине «Академическое письмо» в 2018-2020 годах, являясь по большей части студентами последнего курса бакалавриата/ первого курса магистратуры или докторантуры. Все респонденты обучались на английском языке, при этом длительность обучения дисциплине «Академическое письмо» составляла в основном 1 (один) семестр. При этом чуть больше половины респондентов (55%) считают, что одного семестра недостаточно для эффективного и полного изучения программы предмета, и у трети респондентов возникали трудности, вызванные недостаточным знанием английского языка.

Вторая часть анкетирования была ориентирована на выявление степени удовлетворенности содержанием дисциплины и уверенности в приобретенных навыках студентами ВУЗов Казахстана. Вопросы были составлены по шкале Лайкерта, где 1 – абсолютно не согласен/на, 2 – не согласен/на, 3 – согласен/на, 4 – абсолютно согласен/на. Рассмотрим результаты исследования подробнее:

а) на вопрос «Насколько Вы согласны с данным утверждением: я могу эффективно применить знания, полученные в результате обучения по данной дисциплине?» 79% респондентов ответили положительно (см. рис. 1):

Насколько Вы согласны с данным утверждением: я могу эффективно применить знания, полученные в результате обучения по данной дисциплине? (где 1 - абсолютно не согласен/на, 2- не согласен/на, 3- согласен/на, 4- абсолютно согласен/на)

38 ответов

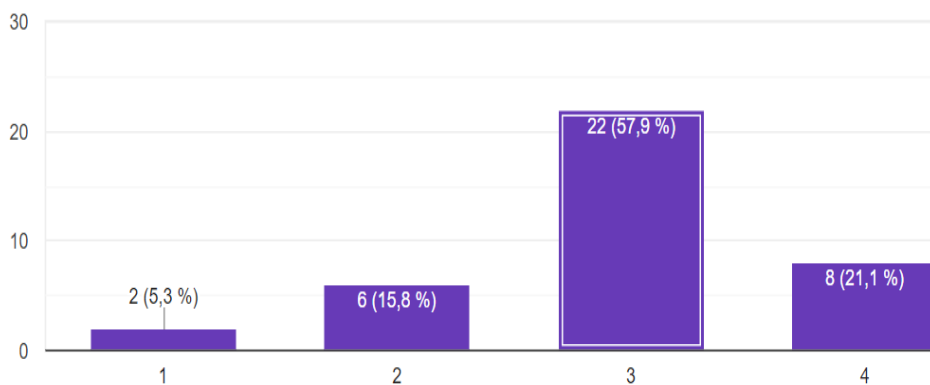
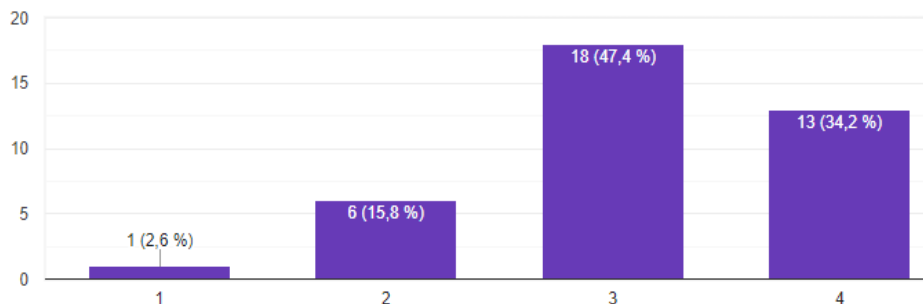

Рис.1 - Рефлексия респондентов на предмет прикладного характера содержания дисциплины

б) на утверждения «Данный курс помог мне улучшить качество моего письма» и «Данный курс научил меня организации идей и информации», респонденты также ответили по большей части положительно – 76-82% (см.рис.2):

Насколько Вы согласны с данным утверждением: данный курс помог мне улучшить качество моего письма? (где 1 - абсолютно не согласен/на, 2- не согласен/на, 3- согласен/на, 4- абсолютно согласен/на)

38 ответов

Насколько Вы согласны с данным утверждением: данный курс научил меня организации идей и информации? (где 1 - абсолютно не согласен/на, 2- не согласен/на, 3- согласен/на, 4- абсолютно согласен/на)

38 ответов

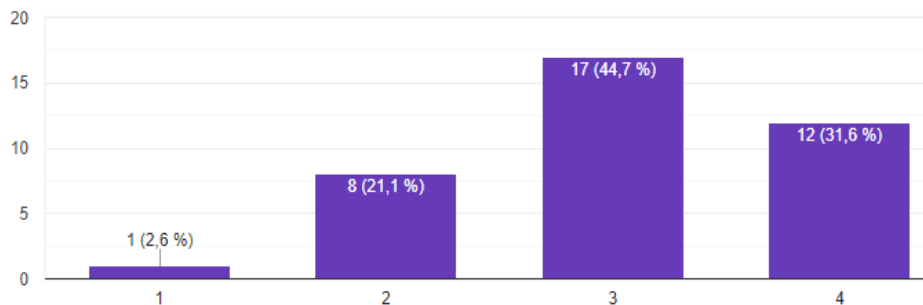

Рис.2 - Качество письма и организация информации в тексте

в) Также большая часть респондентов уверена, что обучение по дисциплине «Академическое письмо» в значительной степени повлияло на их приобретение ими навыка правильного цитирования и определения главной идеи текста (см.рис.3 и рис.4):

Насколько Вы согласны с данным утверждением: данный курс научил меня интегрировать/цитировать/делать отсылки на чужие источники в мою письменную работу, избегая плагиата? (где 1 - абсолютно не согласен/на, 2- не согласен/на, 3- согласен/на, 4- абсолютно согласен/на)

38 ответов

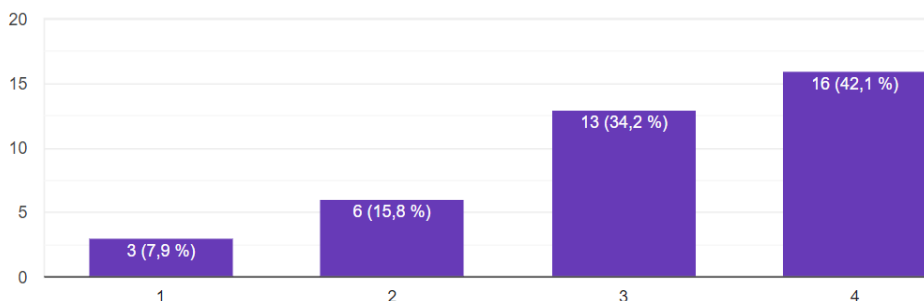

Рис.3 - Рефлексия респондентов на уровень навыка цитирования

Насколько Вы согласны с данным утверждением: данный курс научил меня определять главную идею/фокус текста? (где 1 - абсолютно не согласен/на, 2- не согласен/на, 3- согласен/на, 4- абсолютно согласен/на)

38 ответов

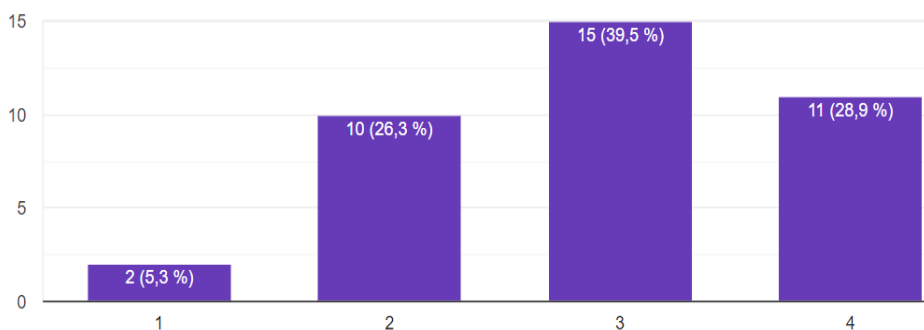

Рис.4 - Результаты анализа ответов на предмет навыка определения главной идеи текста

г) Относительно стабильные положительные показатели респонденты показали при ответе на вопросы о правильном использовании грамматических конструкций и академического вокабуляра, а также об анализе и приемах редактирования письменных работ (60-70%).

д) При этом необходимо обратить внимание и на низкие показатели: более 48% участвовавших в опросе студентов уверены, что в процессе обучения по дисциплине «Академическое письмо» они не научились учитывать интересы потенциального читателя их письменных работ, и

более 55% студентов не умеют пользоваться наукометрическими базами данных для анализа и публикации научных статей (см рис.5 и рис.6):

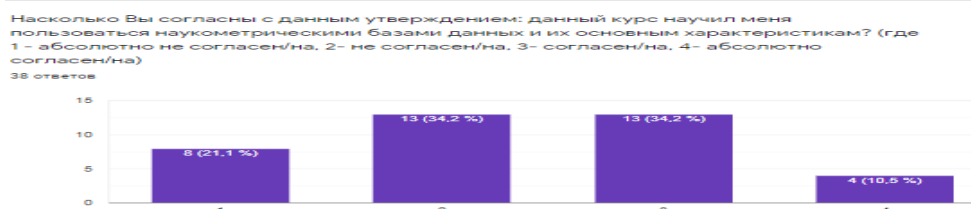

Рис.5 - Умение принимать во внимание интересы потенциального читателя

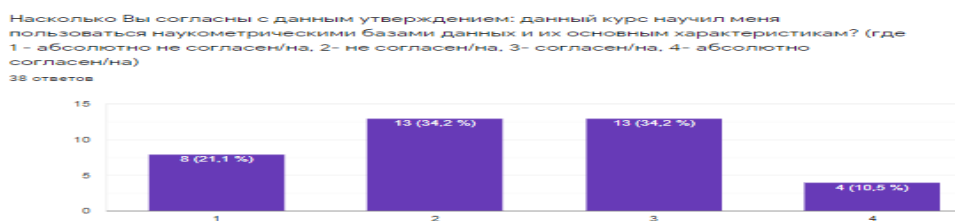

Рис.6 - Использование наукометрических баз данных

е) фокус последних вопросов был направлен на преподавателей дисциплины «Академическое письмо», а именно в какой степени студенты получали необходимую поддержку и обратную связь от преподавателя, и важность компетентности. Согласно результатам, около 65% студентов были удовлетворены обратной связью от учителя и его компетентностью, в то время как около 35% дали противоположный ответ (см. рис 7):

Как Вы считаете, насколько компетентным в вопросах академического письма был Ваш преподаватель?

38 ответов

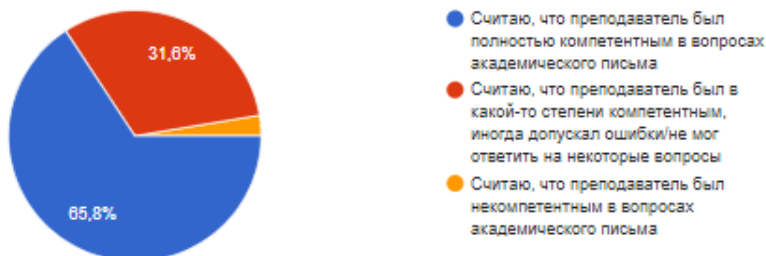

Рис.7 - Фактор влияния уровня компетентности преподавателя на освоение содержания дисциплины студентами

ж) финальный вопрос был открытого характера и предлагал студентам дать свои предложения по улучшению качества преподавания дисциплины. Анализ результатов показал, что есть 3 основных направления для работы: 1) основное количество респондентов уверены, что для обучения академическому письму одного семестра недостаточно, при этом были пожелания о построении программы дисциплины по спирали на всех ступенях вузовского обучения: бакалавриат, магистратура, докторантура; 2) уменьшение количества теории и увеличение практических заданий, таких, как анализ существующих научных статей, написание и редактирование собственной письменной работы, и т.п.; 3) обновление программы дисциплины соответственно зарубежным практикам. Согласно ответам респондентов, одним из важных проблем являются устаревшая программа и недостаточная компетентность преподавателей. Ниже приводятся ответы некоторых студентов, имевших опыт обучения как в ВУЗе Казахстана, так и зарубежом (стиль авторов сохранен):

«Я проходила курс академического письма на втором курсе в Казахстане, и так же выбрала этот курс, когда училась за границей по обмену. Преподавателю из Казахстана не хватало оригинальности и обширности в этой сфере, он больше пользовался постсоветскими материалами, хотя обучение было на английском языке, он чаще ссылался на русских ученых и исследователей. В свою очередь, зарубежные преподаватели (я выбрала несколько курсов по академическому письму) имели опыт публикации, то есть они преподавали по книге, которую сами же написали (или были в составе авторов), они были достаточно осведомлены в сфере письма (практически и теоретически), чего не скажешь о казахстанских преподавателях, так же зарубежные преподаватели обучали по современным европейским стандартам, не

используя труды русских писателей. Казахстанским преподавателям не хватает оригинальности в преподавании академического письма, курс проходит обычно в скучной форме лекции под диктовку, хотя можно было бы интереснее раскрыть тему и следить за работами студентов, давать им фидбэки, тем самым помогая улучшить стиль письма студентов.»

«Здравствуйте, сначала хотела бы пожелать вам удачи. Во-вторых, я была магистрантом казахстанского вуза. Мы учили этот предмет на 1 курсе, так проишлись по теории, тем более нам преподавал профессор, которому было 75. После, на 2 курсе мы поехали по Эразмус + в Польшу. Там преподавал этот же предмет англичанин. То, что уместилось бы в одном абзаце, мы учили 1 семестр. Так все доступно и понятно.

Сложилось впечатление, что наши преподаватели не знают, как преподавать этот предмет. И если преподаватель сам не понимает все азы, то как он может объяснить это другим. Кстати, предмет был одинаковый, но контент использовался совсем разный. Мое предложение: обучить наших преподавателей курсу изучения академического письма, составить си́ллабусы или программы по Европейским стандартам».

Заключение

В данной статье представлено относительно новое для казахстанской системы образования направление – академическое письмо. Был проведен краткий анализ некоторых научных работ, посвященных данной теме, для определения понятийной сущности категории академического письма, поднят вопрос о важности внедрения данной дисциплины в образовательные программы ВУЗов РК, а также проблемах, с которыми сталкиваются студенты в процессе обучения.

В результате исследования, проведенного методом анкетирования, респондентами которого были 38 студентов университетов Казахстана, были выявлены основные пробелы, на которые необходимо обратить внимание. Если анализ результатов ответов респондентов показал, что такие темы, как организация идей, определение типов текста, применение стилистических приемов, грамматических конструкций и академического вокабуляра, правильное цитирование научных источников не вызывают серьезных проблем в процессе обучения, то такой навык, как использование наукометрических баз данных, а также вопрос компетентности преподавателя и несоответствие содержания дисциплины тем требованиям, которые предъявляются молодым ученым при публикации научных работ, вызывают большие затруднения у студентов, как в процессе обучения, так и в будущем, и оставляют открытым вопрос о качестве вышеперечисленных приобретенных навыков.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Hyland, K., Shaw, P. The Routledge Handbook of English for Academic Purposes. - London: Routledge, 2016.
- [2] Колябина, Н.С. Формирование иноязычной компетенции академического письма магистрантов неязыковых ВУЗов (английский язык): дис. канд.пед.наук. - Волгоград, 2018. – 187 с.
- [3] Ибраева, А.Г., Ипполитова Т.В. Академическое письмо: принципы структурирования и написания научного текста. – Петропавловск: СКГУ им. М.Козыбаева, 2015. – 106 с.
- [4] Короткина, И.Б. Теория и практика обучения академическому письму в зарубежных и отечественных университетах: дис. канд.пед. наук. - Москва, 2018. – 470 с.
- [5] Hirayanagi, Y. Writing to improve analytical and organizational skills. //The Language Teacher. - 1998. -№22(12). – с. 21-23. - Access mode: URL: <https://academicjournals.org/journal/IJEL/article-full-text-pdf/0A6CC6E66500> [Date of access: 25.03.2022]
- [6] Takagi, A. The need for change in writing instruction in Japan. - The Language Teacher. - 2001. -№25(7). - pp. 5-9. – Режим доступа: URL: <https://academicjournals.org/journal/IJEL/article-full-text-pdf/0A6CC6E66500> [Дата обращения: 25.03.2022]
- [7] Байгараева, А. «Академическое письмо» в условиях интеграции науки и образования на современном этапе. - Вестник КазНПУ, 2017. – Access mode: URL: <https://articlekz.com/article/18081> [Date of access: 17.03.2022]
- [8] Рузиева, Э. Проблемы внедрения академической грамотности в ВУЗах Казахстана. - Международный научный обзор, 2016. – Режим доступа: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problems-of-implementation-of-the-academic-literacy-in-higher-education-institutions-of-kazakhstan> [Дата обращения: 15.03.2022]
- [9] Исмагулова, Г.К., Полевая, О.Н., Балгабаева, Г.З., Кулахметова, М.С., Капанова, Д.Е. Формирование основ академического письма. - Международный журнал Экологического и Научного Образования, 2016. - Выпуск 11. - с. 4194-4204.
- [10] Исмагулова, Г., Полевая О. Основы академического письма. Учебно-методическое пособие. - Издательство Ламберт Академик, 2015. – 116 с.
- [10] Оспан, Е. Академическое письмо: учебное пособие для студентов ВУЗов. - Алматы: Экономика, 2018. – 120 с.
- [12] Закон Республики Казахстан от 21 мая 2013 года № 94-V «О персональных данных и их защите» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 30.12.2021 г.)

REFERENCES

- [1] Hyland, K., Shaw, P. The Routledge Handbook of English for Academic Purposes. - London: Routledge, 2016.
- [2] Kolyabina, N.S. Formirovanie inoyazychnoi kompetentsii akademicheskogo pis'ma magistrantov neyazykovykh VUZov (angliiskii yazyk). (The formation of foreign language competence of academic writing among master students of non-language oriented universities (English language)): avto-ref. diss. kand.ped.nauk. - Volgograd, 2018. – 187 s. [in Rus.]
- [3] Ibraeva, A.G., Ippolitova T.V. Akademicheskoe pis'mo: printsipy strukturirovaniya i napisaniya nauchnogo teksta (Academic writing: principles of structuring and writing of a scientific text). – Petropavlovsk: SKGU im. M.Kozybaeva, 2015. – 106 s. [in Rus.]
- [4] Korotkina, I.B. Teoriya i praktika obucheniya akademicheskomu pis'mu v zarubezhnykh i otechestvennykh universitetakh (Theory and practice of teaching academic writing in foreign and domestic universities): avto-ref. diss. kand.ped.nauk. - Moskva, 2018. – 470 s. [in Rus.]
- [5] Hirayanagi, Y. Writing to improve analytical and organizational skills. //The Language Teacher. - 1998. -№22(12). – с. 21-23. - Access mode: URL: <https://academicjournals.org/journal/IJEL/article-full-text-pdf/0A6CC6E66500> [Date of access: 25.03.2022]
- [6] Takagi, A. The need for change in writing instruction in Japan. - The Language Teacher. - 2001. -№25(7). - pp. 5-9. – Режим доступа: URL: <https://academicjournals.org/journal/IJEL/article-full-text-pdf/0A6CC6E66500> [Дата обращения: 25.03.2022]
- [7] Baigaraeva, A. «Akademicheskoe pis'mo» v usloviyakh integratsii nauki i obrazovaniya na sovremennom etape (Academic Writing in the context of the integration of science and education at the present stage). - Vestnik KazNPU, 2017. - Rezhim dostupa: URL: <https://articlekz.com/article/18081> [Data obrashcheniia: 17.03.2022] [in Rus.]
- [8] Ruzieva, E. Problemy vnedreniya akademicheskoi gramotnosti v VUZakh Kazakhstana (Problems of implementation of the academic literacy in higher education institutions of Kazakhstan). - Mezhdunarodnyi nauchnyi obzor, 2016. - Rezhim dostupa: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problems-of-implementation-of-the-academic-literacy-in-higher-education-institutions-of-kazakhstan> [Data obrashcheniia: 15.03.2022] [in Rus.]
- [9] Ismagulova, G. K., Plevaya, O.N., Balgabayeva, G.Z., Kulakhmetova, M.S., Kapanova, D.E. Formirovanie osnov akademicheskogo pis'ma (The Formation of the Foundation of Academic Writing). //International Journal of Environmental & Science Education. - 2016. - Vol. 11. - No. 11. - S. 4194-4204. [in Rus.]
- [10] Ismagulova, G., Plevaya O. Osnovy akademicheskogo pis'ma. Uchebno-metodicheskoe posobie (The foundations of academic writing. Educational – methodical manual). //Izdatel'stvo Lambert Akademik. - 2015. – 116 s. [in Rus.]

[11] Ospan, E. Akademicheskoe pis'mo [Tekst]: uchebnoe posobie dlya studentov VUZov. (Academic writing: Educational manual for university students). - Almaty: Ekonomika, 2018. – 120 s. [in Rus.]

[12] Zakon Respubliki Kazakhstan ot 21 maya 2013 goda № 94-V «O personal'nykh dannyykh i ikh zashchite» (s izmeneniyami i dopolneniyami po sostoyaniyu na 30.12.2021 g.). (The Law of the Republic of Kazakhstan of 21 May, 2013 № 94-V, (with amendments on 30.12.2021) «On Personal Data and their Protection»)[in Rus.]

БОЛАШАҚ ШЕТ ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ АКАДЕМИЯЛЫҚ ЖАЗУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

*Бектурова М.Б.¹

*¹докторант, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӨТУ, Алматы, Қазақстан,
e-mail: mb.bekturova@gmail.com

Аңдатпа. Бұл мақалада Қазақстандық білім беру жүйесінің салыстырмалы түрдегі жаңа бағыты – академиялық жазу қарастырылған. Аталмыш тақырыптың «Академиялық жазу» мәнін ашу үшін тақырыпқа байланысты кейбір ғылыми еңбектерге қысқаша талдау жасалды; сонымен қатар осы пәнді Қазақстан Республикасы ЖОО-ның білім беру бағдарламаларына енгізудің маңыздылығы туралы мәселе көтерілді; және де «Шет тілі мұғалімдерін даярлау» бағдарламасының бакалавриат және магистранттары арасында академиялық жазу құзыреттілігін қалыптастырудың күрделі бағыттарын айқындалды; академиялық жазуда қиындықтар туғызатын факторлар анықталып, сипатталды. Зерттеуде сауалнама ақпарат жинау құралы ретінде қолданылды және сауалнамаға 38 студент қатысты. Деректер тақырып бойынша әдебиеттерді талдау негізінде авторлар жасаған жартылай құрылымдалған сауалнамалар арқылы жиналды және академиялық жазуды үйрену барысында студенттердің проблемаларын қамтитын бірнеше таңдау сұрақтары мен ашық сұрақтар және осы проблемалардың негізін құрайтын факторлар анықталды. Респонденттердің ашық жауаптары да толық анализделіп, сараланды. Жауаптар Google Forms көмегімен талданды.

Деректерді талдау нәтижелері болашақ шет тілі мұғалімдерінің академиялық жазу құзыреттілігін қалыптастыруда жиі кездесетін қиындықтарды анықтады. Егер респонденттердің жауаптарының нәтижелерін талдау кезінде идеяларды ұйымдастыру, мәтін түрлерін анықтау, стилистикалық әдістерді, грамматикалық құрылымдарды және академиялық вокабулярды қолдану, ғылыми дереккөздерді дұрыс дәйексөз ету сияқты тақырыптар оқу процесінде елеулі проблемалар туғызбайтынын көрсетсе, онда ғылымиметрикалық дерекқорды пайдалану сияқты дағды, сондай-ақ оқытушының құзыреттілігі мәселесі және пән мазмұнының сәйкес келмеуі жас ғалымдарға ғылыми жұмыстарды жариялау кезінде қойылатын талаптар студенттерге оқу үрдісіндегідей үлкен қиындықтар

туғызады, болашақта және жоғарыда аталған дағдылардың сапасы туралы мәселені ашық қалдыратындығы анық.

Тірек сөздер: академиялық жазу, құзыреттілік, шет тілдік жазу, ғылымиметрикалық деректер базалар, академиялық сауаттылық, ғылыми мәтін, дискурс, ғылыми коммуникация

THE MAIN PROBLEMS OF ACADEMIC WRITING COMPETENCE FORMATION OF PRE-SERVICE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS

*Bekturova M.B.¹

*¹doctoral student, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan,
e-mail: mb.bekturova@gmail.com

Abstract. This article presents a relatively new direction for Kazakhstan's educational system - academic writing. A brief analysis of some scientific works devoted to this topic was made in order to determine the conceptual essence of the category "academic writing"; the importance of introducing this discipline in educational programs of RK universities was raised; the most difficult areas in forming the competence of academic writing among undergraduate and graduate students of the "Training of foreign language teachers" program were revealed; the factors that cause difficulties in academic writing were determined and described. The study took the form of a survey administered to 38 students. Data were collected through semi-structured questionnaires developed by the authors based on a review of the literature on the topic and which included multiple-choice and open-ended questions covering the challenges students face in learning academic writing and identifying the factors underlying those challenges. Open-ended responses from respondents were also analyzed. Responses were analyzed using Google Forms.

The results of the data analysis revealed the most frequent difficulties faced by future foreign language teachers in developing academic writing competence. If the analysis of the results of the respondents' answers showed that such topics as organization of ideas, identification of text types, application of stylistic techniques, grammatical constructions and academic vocabulary, correct citation of academic sources do not cause serious problems in the learning process, then such a skill as use of scientometric databases, as well as the issue of teacher competence and incompatibility of the discipline content with the requirements for young scholars to publish academic papers, cause great difficulties among students during the learning process as well as in the future. As a result, the question of quality of all abovementioned acquired skills remains open.

Key words: academic writing, competence, foreign language writing, scientometric databases, academic literacy, scientific text, discourse, scientific communication

Статья поступила 01.02.2023

3 Бөлім.
ЭТНОПЕДАГОГИКА. МЕКТЕП ЖӘНЕ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ
ПЕДАГОГИКА
Раздел 3.
ЭТНОПЕДАГОГИКА. ШКОЛЬНАЯ И ДОШКОЛЬНАЯ
ПЕДАГОГИКА
Part 3.
ETHNOPEDAGOGY. SCHOOL AND PRESCHOOL PEDAGOGY

УДК 004.9:371.311.3

МРНТИ 14.23.09

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.016>

**DEVELOPMENT OF CHILDREN'S TEAMWORK THROUGH
WORLD CAFE TECHNOLOGY**

***Iskakova M.O.¹, Kariyev A.D.², Rahimzhanova N.A.³**

***¹c.p.s., PhD, Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan,
e-mail: maris1976@mail.ru**

**²c.p.s., Kazakh National Women's Pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: adlet.kariyev@gmail.com**

**³doctoral student, Alikhan Bokeikhan University,
Semey, Kazakhstan, e-mail: nazgul3011@mail.ru**

Abstract. Currently, the modernization of the education system and the introduction of updated regulatory documents have set new tasks for the entire education system of the Republic of Kazakhstan, the solution of which requires the introduction of active, innovative methods and technologies.

One of the active methods and technologies is the facilitation technology, which includes various methods and technologies, of which the authors propose the technology of the World Cafe. In this article, the authors reveal the essence of the technology of the World Cafe, and also offer its adapted version for use in preschool institutions in order to develop children's collectively creative and collectively cognitive activities as one of the main directions of socialization of children's personality. The authors of the article reveal the concepts of "collective creative" and "collective cognitive" activity of an individual. The analysis of scientists' opinions on this problem is given.

In addition, the article describes the technology of the World Cafe, adapted in accordance with the age-related psychological characteristics of children. The article also describes a pedagogical experiment that was conducted in the preschool institution "Aigolek" in Semey in three stages – the ascertaining, the forming and the final.

The authors of the article consider the State mandatory standard of preschool education and training in order to identify educational areas in which the technology of the World Café can be used. Based on the opinions of research scientists, as well as on the results of an experiment that showed positive changes in the process of teaching and educating older preschool children, the authors recommend using various methods of facilitation in working with children in accordance with their age characteristics.

Key words: facilitation, World Café technology, collective creative activity, collective cognitive activity, innovation, technology, method, activity

Basic provisions

The socialization of a child is an urgent issue of our time. The development of the child's personality occurs when exposed to the environment.

Introduction

The socio-economic development of Kazakhstan has put forward new requirements for the education system as a whole, including pre-school education and upbringing. All normative documents regulating the activities of preschool institutions have been updated.

Pre-school education and upbringing is the primary link in the general system of education and upbringing. At this stage of age, the first worldview is formed, when the child receives the first emotional impressions about the world, objects, human relations with nature, animals and plants, make friends, socialization occurs.

Mudrik A.V. believes that socialization of children, adolescents, and young men occurs more in their interaction with groups of relatives and elders. The idea that the collective is the most important means of education and training appeared a long time ago and was intensively developed by Russian pedagogy since the middle of the XIX century. The realities of modern society and prospects of its development, the problems of human socialization and its occurrence in a changing world allow considering the principle of collectivity leading organizational basis of social behavior, which gives increasing experience of life in society, the experience of interaction with others, can create the conditions for positive-directed self-knowledge, self-determination, self-realization and self-affirmation, and in general – to gain experience of adaptation in the society.

For some, the process of socialization is painless, personal psychological and communicative qualities allow them to adapt quickly to society. However, there are children who find it very difficult to adapt, to get used to new friends, to a new circle of communication. This requires a new approach and new technologies. All this led to the choice of World Café technology as a means of developing children's collective work.

Materials and methods

The purpose of preschool education and upbringing is to create conditions for the disclosure of the individual potential of the child.

In accordance with the State mandatory standard of preschool education and training of the Republic of Kazakhstan, the content of education is based on the following educational areas: “Health”, “Communication”, “Knowledge”, “Creativity”, “Society” and is implemented by integrating them through the organization of various activities.

Communication skills are a connecting component of five educational areas in the education and training of preschool children, the development of these skills contributes to the development of children’s communication skills, critical thinking, and collaboration.

A. N. Leontiev believed that the development of personality is due to the duality of the subject’s connections with the world - subject activity and communication. The development of these subordinates takes a long period. At the first stage there is a spontaneous folding of the personality, at the second stage there a conscious personality arises [1].

We decided to investigate the educational areas of “Cognition”, “Society” and “Creativity”, since in these educational areas it is more possible to use collective activity to solve the aim of the research. The aim of the educational field “Cognition” is to develop the personality of a preschool child in order to master the basic skills of cognitive activity necessary for interaction with the surrounding world. The purpose of the educational field “Society” is to positively socialize children of early and preschool age, to introduce them to the socio-cultural norms, traditions of the family, society and the state.

Practice shows that children’s relationships in constructive activities themselves are not always built on the right basis. Therefore, the role of the educator becomes important here. He should teach his pupils to work collectively, discuss the idea together beforehand, clearly distribute responsibilities in the process of building, toys, and coordinate their work with the actions of their friends [2].

Organized educational activities of the educational area “Society” include: self-cognition, familiarization with the surrounding world, the basics of ecology [3,4,5].

As a rule, in organized educational activities in preschool institutions, children perform their own work individually. Children are particularly satisfied with the creation of common paintings, compositions, where images of all the children of the group are combined. Such paintings are called collective.

To conduct such organized educational activities in older groups World Café technology is of great help. It includes children in collective work, activates them, which is expressed in independent reasoning, develops the desire to control their actions, contributes to the formation of positive relationships with their peers, and teaches them to help those who need it. Children are more

satisfied with the overall result than with individually completed work.

All of the above mentioned makes it possible to use methods of collective creative and collective cognitive activity in the educational process of preschool institutions.

Collective cognitive activity has an educational effect influence on the development and improvement of the team itself, as well as on the formation of individual interests, creative abilities and self-affirmation of the individual child's personality.

When the child develops first motor and later verbal activities, it allows him to modify his cognitive, assimilation and accommodation schemes, until he builds new knowledge. This helps to interact with the environment and solve daily situations individually or in a team. The child makes use of the logical tools that he possesses, managing to develop his thinking and build new learning, which favors the process of his individual or group cognitive development (Tornero et al., 2015).

This collective cognitive activity involves the creation of the team a system of relationships where children are engaged in mutual learning; help each other, which in turn contributes to the creation of an atmosphere of benevolence, education of comradely mutual assistance and commitment not only to their personal achievements, but also for the whole team. The atmosphere of cooperation and goodwill has a positive impact not only on the development of cognitive and social activity, but also on the education of children's groups.

Specific features of collective creative education imply dialogue of all emerging points of view; respect for the child's self, its unique position in the world; social, aesthetic orientation of collective creative activity. Collective creative education uses the phenomenon of group influence on individual creative abilities of the individual and considers the organization of collective creative activity of schoolchildren as a means to create a powerful creative field. Collective creative education is defined by such authors as O. S. Gazman, I.P. Ivanov, A.V. Mudrik, L. I. Novikova, S. A. Shmakov. In addition, in modern research by L.B. Bayborodova, L. I. Malenkova, S. D. Polyakov, M. I. Rozhkova, N. P. Suslova, and N. E. Shchurkova, it is noted that the method of collective creative activity, collective cognitive activity contains mechanisms for including an individual in the active development of the aesthetic in the surrounding world.

Creativity in Preschool Education in the last decade suggests that this is not only a question of the individual's aptitudes, but rather the disposition that has more to do with motivational and personality factors, cognitive aspects, personality traits, interests and motivations (Sánchez & Morales, 2017).

That is why, in educational practice at the preschool level, it is essential to foster in students not only cognitive skills but also creative skills, which contribute to their comprehensive training. The foregoing converges in that

children manage to express all creative talent that they possess, which generates in them important capacities and attitudes for their future life. The role of the school is regarded as one that stimulates students to think, imagine, create and, above all, that school strengthens divergent thinking (Sánchez & Morales, 2017).

The goal of collective creative activity is the emancipation of the individual, the formation of civil self-consciousness, the development of his abilities for social creativity, and the upbringing of a socially active creative personality [6].

Collective creative activity is based on the following principles:

- teaching without coercion, priority of success of the student (“Every child is talented”);
- taking into account the subjectivity (self) of the child’s personality (the child’s right to make mistakes, free choice, own point of view);
- a combination of collective and individual education, etc.;
- priority of ethical values over awareness (the main reference points: kindness, love, hard work, conscience, dignity, etc.);
- turning the school of Knowledge into a school of Education [7].

L. V. Mardakhaev in his work “Socializing situation of personal development as a phenomenon and process: socio-pedagogical analysis” wrote that each category of people has its own “socializing situation of development”. The socializing situation of development as a process is a peculiarity of the flow of qualitative and quantitative changes in human sociality under the influence of a certain driver during the life cycle or a certain period. The drivers of the socializing situation of development are: educational activities; environmental factors; purposeful activity; the duration of a person’s immersion in the activity, the attitude towards it and its effectiveness.

Collective forms of education and upbringing using World Café technology provide an even greater opportunity not only to successfully assimilate the educational material of all pupils, but also contribute to the intellectual development of children, their independence, goodwill towards the teacher and each other.

The “World Cafe” refers to facilitation methods. Studies have shown that the main methods of facilitation include: idea-log, Delphi method, Open Space, World Café, Future Search, Appreciative Inquiry Summit, Real Time Strategic Change, Work Out, Dynamic facilitation, Brainstorming, Metaphorical method, Polarization of opinions, SWOT analysis, Decision Tree, Moderation.

Facilitation technology has appeared relatively recently in the post-Soviet space, and is gaining more and more popularity, as it is a helping method in many areas of human life.

Facilitation is a complex and emerging concept based on the views of K. Rogers, D. Myers, D. Raf, E. G. Vrublevskaya, O. E. Smirnova, V. E. Sumina, I. Ya. Pundik, A.V. Martynova and other researchers. The term “facilitation”

comes from the English verb facilitate – “facilitate, facilitate, facilitate, help, promote”.

Most often, the word “facilitation” is used in combination with “social facilitation” and is a psychological term denoting the effect in which a person performs tasks more successfully in the presence of other people than alone. The main research on the problems of social facilitation was carried out in the late XIX and early XX century by N. Triplett, F. Allport, K. Levin, and then in the 60s by R. Zayonets, J. Moreno, etc..

According to V.E. Gladchenko, the use of this technique is of great importance in the formation of an active, strong, self-developing personality of a child, however, it makes no less contribution to working with parents who do not really want to be ordinary listeners at the next meeting.

To date, there are many studies in the framework of the use of facilitation technology in the educational, developmental process in preschool institutions, such as “Pedagogical facilitation in preschool education”, “Sand therapy in working with preschool children as a method of facilitation training”, “The influence of facilitating factors on the activities of informal professional communities of preschool education specialists”. Here also can be added the following studies as “Facilitation as a way to increase the motivation of preschool teachers to participate in methodological activities”, “Creating conditions for improving the effectiveness of the pedagogical process through team building in a preschool educational organization”, etc.

All the above studies prove the effectiveness of the use of facilitation methods in the educational process in group (small and large) and collective work.

Genesis shows that the World Café technology has been known in the world since 1995. It was developed in California in 1995 by a small group of business and science leaders who met at the home of Juanita Brown and David Isaacs in Mill Valley [8].

World Café technology is a dynamic format for organizing collective activities aimed at a quick exchange of views and experience between participants [9, 10]. It includes dividing the participants into groups, formulating the issues discussed, conducting several rounds of discussion with the transition of participants from topic to topic according to a certain algorithm, as well as presenting the results of collective work. The “World Café” method is well used during conferences, seminars, discussions, etc. [11].

With the help of the “World Café” one can combine completely different people in a short period of time, avoid possible misunderstandings and overcome the reluctance to work together. An informal and friendly atmosphere promotes relaxation and openness in the generation of ideas and subsequent discussion, possible relieves anxiety and stiffness. During World Café, it is allowed and even encouraged to have a free conversation over a cup of tea or coffee [12].

However, in order for the technology to really succeed, one needs to prepare it carefully. It usually takes from forty minutes to three hours, depending on the number of participants and the issues to be resolved. The host does not need special skills: his task is to observe the timing and instruct the participants.

The usual number of participants is at least 12-15 people. They sit down, as it happens in ordinary cafes, three or four at a table. In this case, one person becomes the “host” at the table, the rest - his “guests”. In order to solve the problem in a small group there should be paper tablecloths and markers, all ideas are recorded in any form - a record, drawing, or diagram. After a short period of time, for example, half an hour, the “guests” go to the next table, they act as “messengers of new ideas”, while the “host” remains in place and introduces the new “guests” who have come to him to the course of business: presents the main considerations considered before. The work continues taking into account everything that the previous “guests” have prepared. By the end of the second round of discussions, all the “visitors” of the cafe will get acquainted with each other’s ideas and suggestions, everyone will express their opinions and listen to their colleagues. After several such “walks” between tables, everyone gathers for a general discussion of the topic. At this stage, it is possible to provoke an unusual turn of the conversation in order to deepen it and make it more fruitful. At the end of the work, a “paper tablecloth vernissage” is arranged - the results of all participants are posted for public review and discussion.

Results

The further goal of our research is to adapt the World Café technology to the age criteria and psychological characteristics of older preschool children and to approbate it.

Experimental work was carried out on the basis of municipal state-owned public enterprise “Nursery-garden No. 9 “Aigolek” of Semey. The study involved older groups of preschoolers, including 46 children aged 5-6 years. The children were divided into two groups “control” and “experimental”.

Pedagogical experiment is a “general scientific method of cognition that allows getting new knowledge about the cause-and-effect relationships between pedagogical factors, conditions, processes by systematically manipulating one or more variables (factors) and registering the corresponding changes in the behavior of the studied object or system”. The pedagogical experiment was carried out in three stages: ascertaining, forming and final.

The purpose of the ascertaining experiment was to study the level of readiness of older preschoolers to work together with their peers in preschool educational institutions. In this connection, 46 respondents-children were interviewed.

The primary diagnostic tasks were:

1. To select and test a set of diagnostic techniques aimed at: a) determining the level of formation of pupils' ideas about the concept of "collective activity with peers"; b) determining the level of readiness of older preschoolers to work together with peers in preschool educational institutions;

2. Analyze and interpret the received data.

Primary diagnostics was carried out in three directions:

- individual conversation with children;
- the method of "Labyrinths" by E.E. Kravtsova;
- Moreno's sociometry.

On the basis of a complex indicator, level characteristics of collective work were compiled, which include taking into account ideas about the rules and methods of joint activity and the level of manifestation of real skills of joint activity of pupils in the studied groups.

At the first stage of the experiment, an individual conversation took place to determine the level of formation of pupils' ideas about the concept of "collective activity with peers" (Table 1). The analysis of the pupils' responses allowed us to identify three levels of formation of pupils' ideas about the concept of "joint activity with peers":

Table 1- The level of formation of ideas about the concept of "joint activity with peers"

<i>Level</i>	<i>experimental group</i>		<i>control group</i>	
High	5	21,7%	5	21,7%
Average	7	30,4%	8	34,7%
Low	11	47,8%	10	43,4%

According to table 1, we see that the children of the experimental group and the control group showed almost the same result, realizing that in order to achieve collective activity with peers, it is necessary to explain their actions and desires to their friends, to help them - 21.7%.

The average level was scored: in the experimental group – 30.4 %; in the control group-34.7%. They practically understand what collective activity is, however, they don't use this word in their speech. Students identify separate criteria for general work, express positive, friendly relations to their peers, however, mainly in the process of communicating with friends, they are aimed at themselves. They mostly hold their own opinions, as a rule, do not give in to other children and are offended when they do not agree with them.

A low level (in the experimental group – 47.8 %, in the control group - 43.4%) determined that children found it difficult to answer questions that relate to collective activity and methods of its establishment. They were characterized by the answers "when I am not understood, I tell the educator", "I will not do anything if I am not understood". These children of the senior

group #3 and # 12 are focused only on themselves, do not accept the opinion of their peers, and take a favorable position in the process of cooperation.

The next stage of the ascertaining experiment was to determine the type of cooperation and the level of readiness for collective activity of children of senior preschool age. For this purpose, the technique of E. E. Kravtsova "Labyrinths" was used.

In accordance with the method, children were offered a rather difficult labyrinth located on a 60x70 cm board. In the opposite diagonal corners of this board were two "garages" painted in different colors with four toy cars in each. The cars were also painted in two garage-corresponding colors. Before the start of the game, the cars were put in a "foreign" garage. Two children were asked to guide the cars through the labyrinth so that each one ended up in a garage of its own color.

As for the rest the rules of this game are reduced to the following three main requirements:

- you can only drive one car;
- cars should only drive on the paths of the labyrinth;
- you can't touch your partner's car with your hands.

It should be emphasized that the proposed task – to take their cars to the appropriate garage – can only be completed when the participants can "agree" together, only in this case, if the partners will somehow coordinate their own actions. The results of diagnostics of cooperation and the level of readiness for collective activity of children of senior preschool age are presented in table 2.

Table 2 - Types of interaction and levels of readiness for joint activities of older preschoolers

<i>Type of interaction</i>	<i>Level</i>	<i>experimental group</i>		<i>control group</i>	
1 - they do not see the partner's actions, there is no coordination of actions	Very low	4	17,4%	4	17,4%
2 - they «see» the partner's actions, but they perceive them as a model for uncritical, «blind» imitation	Low	7	30,4%	8	34,8%
3 - actual interaction, having a situational and impulsive-immediate nature.	Average	4	17,4%	4	17,4%
4 - for the first time they begin to perceive the situation of the task as a whole	Above the average	3	13,04%	2	8,7%
5 - the emergence of genuine cooperation and partnership in the situation of a common task	High	5	21,7%	5	21,7%

Based on the results of the performed diagnostics, five types of interaction between children of senior preschool age and their peers were conditionally identified.

The first type of interaction (very low level of development) is not even able to describe it as "collaboration". Children did not see the partner's actions, and there was not the slightest coordination of actions.

The second type of interaction (low level of development) is quite similar in behavior to the first. Subjects of this group are characterized by the fact that they "see" the partner's actions, but perceive them only as a model for uncritical and "blind" imitation.

The third type of interaction (the average level) is qualitatively different from the first and second in that it is its representatives who create the real interaction. In each specific situation and for each car, children try to agree and coordinate their actions.

The fourth type of interaction (the level of development above average) is characterized by the fact that students first begin to perceive the situation with the task as a whole. Children of this group establish a certain relationship with a partner, which is maintained throughout the joint activity. Children view their partner as an opponent in a game with which they have opposite positions and interests. The game becomes a competition.

The fifth type of interaction (high level of development of joint activities) is characterized by the appearance of real cooperation and partnership in a joint task. Children no longer have competitive relationships. Participants demonstrate the ability to jointly plan and anticipate the results of not only their own actions, but also those of their partner.

The third stage of the ascertaining experiment was to diagnose interpersonal and intergroup relations in order to change them, and improve joint activities. Moreno's sociometry and observation method were used for the experiment. According to the conducted sociometric research, it should be concluded that the results indicate an insufficient level of readiness of preschool children of the older group for joint collective activities with their peers. The results of the ascertaining experiment indicate the need to develop a new technology for organizing the educational process.

All of the above points to the insufficient level of readiness of preschoolers of the senior group for joint collective activity with peers. The results of the ascertaining experiment indicate the need to develop a new technology for organizing the educational process in preschool institutions.

For the formative experiment, technological maps were developed for the development of readiness for joint collective activity of children with their peers in preschool institutions using the World Café technology.

Aim: to increase the level of readiness of older preschool children for joint collective activities with their peers.

Objectives:

1. Development of mutual interest and interaction with peers as a manifestation of the natural need for teamwork.
2. Formation of common views in preschool age regarding the structure of joint activities and the development of a single “group language” that determines the interaction of partners in the process of joint solving of cognitive tasks.
3. Practical development of the main methods of collective activity.
4. Developing the ability of older preschoolers to independently select a model of collective activity to solve the problem.

The recommended duration of organized training activities is 25 minutes once a week.

A number of technological maps were developed for the development of children’s collective work. For example:

For the development of collective creative activity:

1. Technological map using World Café technology “Home furniture”.

Aim: to activate the name of furniture items in the speech of pupils, to improve the ability to model objects of various shapes and sizes. Model furniture in parts, combining them by pressing and smoothing the joints. To improve the performance of the collective work. Develop a careful attitude to furniture. Collectively add furniture attributes by moving from one table to another.

Preliminary work: selection of 3 table hosts and explanation of the upcoming work, conversation, viewing of illustrations.

For the development of collective cognitive activity:

2. Technological map using World Café technology “Birds on a feeder”.

Educational field: Cognition.

Aim: to improve the perception of children, the ability to emphasize various characteristics of birds; to compare birds; to teach to model a bird in parts; to develop the ability to enjoy the formed figures; to arouse interest in nature, the desire to help birds.

Preliminary work: monitoring birds on the walk and from the window, looking at them in the illustrations. Reading fairy tales, poems about birds, etc.

All the principles and rules of World Café technology have been preserved in the organization of collective creative and collective cognitive activities. Tables covered with white paper were displayed, necessary materials for children’s activities and creativity were distributed on the table, and a bouquet of flowers was placed in the center of the table, associating home comfort.

The “hosts” of the tables were selected and the tasks to be performed were explained. It was not forbidden, but on the contrary children were encouraged

to go from one table to another, their contribution to joint creativity was also encouraged.

At the end of classes, the results of collective work were summed up and the whole team was evaluated. Individual active children designated as "reference children" were also encouraged. Classes were held in a stormy discussion, reflection, addition and active involvement of children in collective activities.

We can distinguish the following areas of formation of readiness for joint activities: communicative, emotional, and cognitive.

The orientative stage was conducted in two interrelated directions. The first is devoted to strengthening positive emotional contacts between pupils, their expansive rapport, the formation of mutual interest in a friend and cooperation, as a manifestation of the natural need for collective activity. The second is devoted to the formation of common ideas about the structure of collective activity of children and the development of a single "group language", which determines the mutual understanding of partners in the joint solution of educational and cognitive tasks.

A set of skills, as well as accompanying communicative acts that were used by children at each stage of cooperation were highlighted:

- the ability to accept a common goal, define it as a collective and feasible joint effort;
- ability to determine the conditions for upcoming collaboration, coordinate the sequence of actions of the process and indicate the positions of participants;
- the ability to talk to each other while working, with the content of replicas that are aimed at: fixing and comparing individual methods of action;
- ability to correlate the result with the goal, perform basic control and evaluation actions, make adjustments and additions based on the overall goal.

Thus, based on the results of the formative experiment, a final one was organized, in which the following results were obtained during an individual conversation (table 3).

Table 3 - The level of formation of children's ideas about the concept of "collective activity"

<i>Level</i>	<i>Experimental group</i>	<i>Control group</i>
High	39,1%	26%
Average	52,1%	39,1%
Low	8,6%	34,7%

The results of repeated diagnostics of children according to the method of E.E. Kravtsova “Labyrinths” are presented in table 4.

Table 4 - Levels of readiness to collaborate with peers

<i>Type of interaction</i>	<i>Level of development</i>	<i>Experimental group</i>	<i>Control group</i>
1 - do not see the partner's actions, there is no coordination of actions	Very low	4,3%	13%
2 - «see» the partner's actions, but perceive them as a model for uncritical, «blind» imitation	Low	8,6%	26%
3 - actual interaction that has situational and impulsive-immediate character	Average	13%	26%
4 - for the first time begin to perceive the situation of the task as a whole	Above the average	34,7%	13%
5 - the emergence of genuine cooperation and partnership in a situation of common purpose	High	39,1%	21,7%

According to tables 3-4, the majority of children were characterized by forming partnerships in a common working situation, the ability to plan and anticipate the results of actions not only of their own, but also of their partners, as well as to actively involve the partner in joint actions.

According to the results of repeated sociometric research, it should be noted that the relationship of children changed in the experimental group. In the experimental group, there were fewer isolated children. There were small changes in the control group, but there were significantly more isolated individuals than in the experimental group.

Discussion

Group facilitation effects increase motivation, provide interactive participation of all, and also affect team cohesion.

Gerber Yu.S. in her work emphasized that the advantages of facilitation include such features as the appeal to the personal experience of participants, the activity of participants, the combination of theory and practice, the mutual enrichment of the experience of participants, the ability to use new experience, ease of perception and assimilation, creativity of participants, a variety of points of view [13,14,15].

The conducted pedagogical experiment on the development of collective activity of children using the World Café technology allowed us to draw the following conclusions:

- the use of World Café technology adapted for children in the educational

activities of preschool institutions gives great potential for variability of topics, approaches and results;

- technology allows you to create a platform for reflecting experience, planning and creating creative ideas and products;

- the "World Café" technology allows you to create an atmosphere necessary for fruitful communication of children in a group.

All of the above is achieved through the correct choice of the facilitation method, the ability to create warm and trusting relationships with children, the ability to create a special atmosphere of cooperation, avoiding conflicts.

Conclusion

Thus, the study of such technologies and continuous improvement of skills in applying various formats will not only increase the effectiveness of methodological work and raise it to a new level, but also contribute to the development of pedagogical skills of mentors, since they can be used in pedagogical practice when organizing group work with parents and children, in methodological support of work with the team. The conducted pedagogical experiment of development of collective activity in senior preschoolers with the use of World Café technology allowed expanding the boundaries of using various methods and technologies in preschool institutions.

REFERENCES

[1] Fouché, C., & Light, G. An Invitation to Dialogue: 'The World Café' In Social Work Research //Qualitative Social Work. – 2011. - 10(1). – P. 28-48.

[2] Tornero B., Ramaciotti A., Truffello A., Valenzuela F. (2015). Nivel cognitivo de las preguntas que formulan las educadoras de párvulos //Educ. Educ. – 2015. - 18 (2). – P. 261-283.

[3] Farr, J. 'Shared listening': using a World cafe approach as a revision tool in a final year undergraduate programme //Compass: Journal of Learning and Teaching. – 2013. - 4(8).

[4] Estacio, E.V., Karic, T. The World Café: An innovative method to facilitate reflections on internationalisation in higher education //Journal of Further and Higher Education. – 2016. – 40 (6). P. 731-745.

[5] Moe, R. How to teach kindergarten teacher education students about play? The perspective of academic pedagogy teachers // Universal Journal of Educational Research. – 2019. - 7 (3A). - P. 60-67.

[6] Gibbs, L., Press, F., Wong, S., & Cumming, T. Innovative Methods for Researching Leadership Emergence //Qualitative Report. – 2020. – 25(8). - P. 2026-2043.

[7] Collard, P., & Looney, J. Nurturing creativity in education //European Journal of Education. – 2014. – 49(3). - P. 348-364.

[8] Bumblea, J. L., & Carterb, E. W. The World Cafe as a methodology for examining disability issues: Review and recommendations //International

Review Research in Developmental Disabilities. – 2020. – 58. - P. 107-108.

[9] Brown, J. The World Café, A Resource Guide for Hosting Conversations that Matter. - Mill Valley, CA: Whole Systems Associates, 2002. – 28 p.

[10] Terry, J., Raithby, M., Cutter, J., Murphy, F. A menu for learning: a World Café approach for user involvement and inter-professional learning on mental health //Social Work Education. – 2015. – 34 (4). - P. 437-458.

[11] The World Café Community Foundation. (2017). - Режим доступа: URL: <https://designprinciples.org/the-world-cafe/> [Дата обращения: 24.01.2023]

[12] Tan, S., & Brown, J. The world café in Singapore: Creating a learning culture through dialogue // The Journal of Applied Behavioral Science. – 2005. – 41(1). - P. 83-90.

[13] Гербер Ю.С. Песочная терапия в работе с детьми дошкольного возраста как метод фасилитационного обучения //Материалы всероссийской научно-практической конференции «Актуальные проблемы фасилитации межличностных отношений в образовательном процессе». – М.: 2017. - С. 154-161.

[14] Саиджалалова С. М. Инновационное образование: фасилитация как эффективный способ организации учебного процесса //Бюллетень науки и практики. – 2020. - Т. 6. - №5. - С. 483-490.

[15] Трач М. А. Педагогические условия формирования коммуникативной компетентности младших школьников методами фасилитации //Научно-практический электронный журнал Аллея науки. – 2020. - №6 (45). - С. 934-938.

REFERENCES

[1] Fouché, C., & Light, G. An Invitation to Dialogue: ‘The World Café’ In Social Work Research //Qualitative Social Work. – 2011. - 10(1). – P. 28-48.

[2] Tornero B., Ramaciotti A., Truffello A., Valenzuela F. (2015). Nivel cognitivo de las preguntas que formulan las educadoras de párvulos // Educ. Educ. – 2015. - 18 (2). – P. 261-283.

[3] Farr, J. ‘Shared listening’: using a World cafe approach as a revision tool in a final year undergraduate programme //Compass: Journal of Learning and Teaching. – 2013. - 4(8).

[4] Estacio, E.V., Karic, T. The World Café: An innovative method to facilitate reflections on internationalisation in higher education //Journal of Further and Higher Education. – 2016. – 40 (6). P. 731-745.

[5] Moe, R. How to teach kindergarten teacher education students about play? The perspective of academic pedagogy teachers //Universal Journal of Educational Research. – 2019. - 7 (3A). - P. 60-67.

[6] Gibbs, L., Press, F., Wong, S., & Cumming, T. Innovative Methods for Researching Leadership Emergence // Qualitative Report. – 2020. – 25(8). - P. 2026-2043.

[7] Collard, P., & Looney, J. Nurturing creativity in education //European Journal of Education. – 2014. – 49(3). - P. 348-364.

[8] Bumblea, J. L., & Carterb, E. W. The World Cafe as a methodology for examining disability issues: Review and recommendations //International Review Research in Developmental Disabilities. – 2020. – 58. - P. 107-108.

[9] Brown, J. The World Café, A Resource Guide for Hosting Conversations that Matter. - Mill Valley, CA: Whole Systems Associates, 2002. – 28 p.

[10] Terry, J., Raithby, M., Cutter, J., Murphy, F. A menu for learning: a World Café approach for user involvement and inter-professional learning on mental health //Social Work Education. – 2015. – 34 (4). - P. 437-458.

[11] The World Café Community Foundation. (2017). - Access mode: URL: <https://www.worldcafe.org/design-principles> : The World Cafe [Date of access: 24.01.2023]

[12] Tan, S., & Brown, J. The world café in Singapore: Creating a learning culture through dialogue //The Journal of Applied Behavioral Science. – 2005. – 41(1). - P. 83-90.

[13] Gerber Yu.S. Pesoch'naya terapiya v rabote s det'mi doshkol'nogo vozrasta kak metod fasilitacionnogo obucheniya (Sand therapy in working with preschool children as a method of facilitation training) //Materialy`vserossiyskoj nauchno-prakticheskoy konferencii «Aktual'ny'e problemy`fasilitacii mezhlichnostny`x otnoshenij v obrazovatel`nom processe». – 2017. - pp. 154-161. [In Rus.]

[14] Saidzhalalova S. M. Innovacionnoe obrazovanie: fasilitaciya kak e`ffektivny`j sposob organizacii uchebnogo processa (Innovative education: facilitation as an Effective Method of Educational Process Organization) //Byulleten` nauki i praktiki. – 2020. - T. 6. №5. - pp. 483-490. [In Rus.]

[15] Trach M. A. Pedagogicheskie usloviya formirovaniya kommunikativnoj kompetentnosti mladshix shkol`nikov metodami fasilitacii (Pedagogical conditions for the formation of communicative competence of younger schoolchildren by facilitation methods) //Nauchno-prakticheskij e`lektronny`j zhurnal Alleya nauki. – 2020. - №6 (45). - pp. 934-938. [In Rus.]

ӘЛЕМДІК КАФЕ ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ҰЖЫМДЫҚ ЖҰМЫСЫН ДАМУ

*Искакова М.О.¹, Кариев А.Д.², Рахимжанова Н.А.³

*¹п.ғ.к., PhD, Әлихан Бөкейхан атындағы Университет,
Семей, Қазақстан, e-mail: maris1976@mail.ru

²п.ғ.к., Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы,
Қазақстан, e-mail: adlet.kariyev@gmail.com

³ докторант, Әлихан Бөкейхан атындағы Университет, Семей, Қазақстан,
e-mail: nazgul3011@mail.ru

Аңдатпа. Қазіргі уақытта білім беру жүйесін жаңғырту және жаңартылған нормативтік құжаттарды енгізу Қазақстан Республикасының

бүкіл білім беру жүйесінің алдына жаңа міндеттер қойды және оларды шешу белсенді, инновациялық әдістер мен технологияларды енгізуді талап етеді.

Белсенді әдістер мен технологиялардың бірі - фасилитация технологиясы болып табылады, оның құрамында әртүрлі әдістер мен технологиялар бар. Олардың ішінен авторлар Әлемдік кафе технологиясын ұсынады. Бұл мақалада авторлар Әлемдік кафе технологиясының мәнін ашады. Сонымен қатар балалардың жеке басын әлеуметтендірудің негізгі бағыттарының бірі ретінде табылатын балалардың ұжымдық шығармашылық және ұжымдық танымдық қызметін дамыту мақсатында мектепке дейінгі мекемелерде қолдануға бейімделген Әлемдік кафе технологиясының нұсқасын ұсынады. Мақалада авторлар жеке тұлғаның «ұжымдық шығармашылық» және «ұжымдық танымдық» әрекеттері туралы түсініктерді ашады. Бұл мәселе бойынша ғалымдардың пікірлеріне талдау жасалды.

Мақалада авторлар балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес бейімделген Әлемдік кафе технологиясын сипаттайды. Сондай-ақ, мақалада Семей қаласының «Айгөлек» мектепке дейінгі мекемесінде үш кезеңде жүргізілген педагогикалық эксперименттің сипаттамасы келтірілген – анықтаушы, қалыптастырушы және қорытынды.

Сондай-ақ, мақалада авторлар Әлемдік кафе технологиясын қолдануға болатын білім беру салаларын анықтау мақсатында Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандартын қарастырады.

Зерттеуші ғалымдардың пікірлеріне, сондай-ақ егде жастағы мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеу процесінде оң өзгерістер көрсеткен эксперимент нәтижелеріне сүйене отырып, авторлар балалармен жұмыс кезінде олардың жас ерекшеліктеріне сәйкес әр түрлі фасилитация әдістерін қолдануды ұсынады.

Тірек сөздер: фасилитация, Әлемдік кафе технологиясы, ұжымдық шығармашылық жұмыс, ұжымдық танымдық жұмыс, инновация, технология, әдіс, қызмет

РАЗВИТИЕ КОЛЛЕКТИВНОЙ РАБОТЫ ДЕТЕЙ С ПОМОЩЬЮ ТЕХНОЛОГИИ МИРОВОЕ КАФЕ

*Искакова М.О.¹, Кариев А.Д.², Рахимжанова Н.А.³

*¹к.п.н., PhD, Университет имени Алихана Букейхана,
Семей, Казахстан, e-mail: maris1976@mail.ru

²к.п.н, Казахский национальный женский педагогический университет,
Алматы, Казахстан, e-mail: adlet.kariyev@gmail.com

³докторант, Университет имени Алихана Букейхана, Семей, Казахстан,
e-mail: nazgul3011@mail.ru

Аннотация. Модернизация системы образования и внедрение обновленных нормативных документов поставили перед всей

системой образования Республики Казахстан новые задачи, решение которых требует внедрения активных, инновационных методов и технологий.

Одним из активных методов и технологий является технология фасилитации, в составе которой имеются различные методы и технологии. Из которых авторы предлагают технологию Мирового кафе. В данной статье авторы раскрывают сущность технологии Мирового кафе, а также предлагают ее адаптированный вариант для использования в дошкольных учреждениях с целью развития детской коллективно творческой и коллективно познавательной деятельности, как одних из основных направлений социализации личности детей. Авторами в статье раскрываются понятия «коллективная творческая» и «коллективная познавательная» деятельность индивида. Приведен анализ мнений ученых по данной проблеме.

Кроме того, в статье описывается технология Мирового кафе, адаптированная в соответствии с возрастными психологическими особенностями детей. Также в статье приведено описание педагогического эксперимента, который проводился в дошкольном учреждении «Айголек» города Семей в три этапа – констатирующий, формирующий и заключительный.

Авторами в статье рассматривается Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения с целью выявления образовательных областей, в которых может быть использована технология Мирового кафе.

Опираясь на мнения ученых-исследователей, а также на результаты эксперимента, который показал положительные изменения в процессе обучения и воспитания детей старшего дошкольного возраста, авторы рекомендуют использовать различные методы фасилитации в работе с детьми в соответствии с их возрастными особенностями.

Ключевые слова: фасилитация, технология Мирового кафе, коллективная творческая деятельность, коллективная познавательная деятельность, инновация, технология, метод, деятельность

Статья поступила 25.12.2022

УДК 377.031.4

МРНТИ 20.01.07

<https://doi.org/10.48371/PEDS.2023.68.1.017>

ИНФОРМАЦИОННО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА ПО КУРСАМ SCRATCH И РОБОТОТЕХНИКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ: ОСОБЕННОСТИ И АКТУАЛЬНОСТЬ

*Сабырханова Л.Ш.¹, Ибашова А.Б.², Белесова Д.Т.³

^{*1}докторант, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент, Казахстан, e-mail: s.lazzat_777@mail.ru

²к.п.н., доцент, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент, Казахстан, e-mail: almira_i@mail.ru

³докторант, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент, Казахстан, e-mail: damira_belesova@mail.ru

Аннотация. С введением новых государственных общеобязательных стандартов важнейшим компонентом новой системы образования становится информационно-образовательная среда (ИОС), в основе которой лежат современные информационные технологии, обеспечивающие свободный доступ к разнообразным информационным ресурсам.

При этом ИОС школы трактуется как педагогический процесс нового уровня и должна содержать совокупность технологических средств.

Наданный момент собо актуально проведение научных исследований в области формирования информационной грамотности, который невозможен без выстраивания ее информационно-образовательной среды, выполнение которых приводит к гарантированному достижению педагогических целей.

В настоящее время мы занимаемся разработкой и внедрением информационно-образовательной среды для учеников начальных классов в частности, разработкой текстовых контентов, развивающих анимационных видеороликов, учебно-методических пособий по курсам «Scratch» и «Робототехника».

Созданная ИОС будет применяться при изучении в начальных классах предмета «Информационная грамотность», электронные ресурсы – при проведении факультативных занятий, методические разработки – при обучении языка программирования в школе, для развития детей.

ИОС повышает мотивацию обучающегося к обучению в процессе развития его личности. Помогает учащимся активно искать информацию и самостоятельно выполнять работу, дает мотивацию к обучению на разных этапах развития личности.

Ключевые слова: информационно-образовательная среда, начальная школа, Smart-образование, видеоролики, учебно-методические пособия, Scratch, робототехника, компонент

Введение и основные положения

Государственный общеобязательный стандарт образования устанавливает новый уровень развития нашего образования. В нем по-новому сформулированы цели образования, по-новому раскрыто содержание образования, дано новое целеполагание для учащихся и учителей. В современных условиях образование невозможно реализовать без новых подходов, необходимы новые технологии обучения. Новые технологии предъявляют совершенно новые требования к знаниям. Одна из них способность учителя начальной школы организовать профессиональную деятельность в информационно-образовательной среде.

В государственной программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы: "Неотъемлемой частью современной системы образования является развитая цифровая инфраструктура. В организациях образования необходимо развивать IT-инфраструктуру, цифровые образовательные ресурсы, сети и платформы массовых открытых онлайн-курсов, автоматизировать государственные услуги" [1].

В государственной программе "Цифровой Казахстан» на 2018-2022 годы подчеркивается важность цифровизации школ, создания удобных и эффективных инструментов для учащихся, их родителей, учителей, администраторов системы образования и цифровизации учебного процесса, оптимального баланса человеческого общения и своеобразного синтеза реального и цифрового мира в виртуальной среде.

Исходя из приведенных нормативных документов, известно, что результаты освоения программы начального общего образования, в том числе навыки использования информационных и коммуникационных технологий для решения коммуникативных и познавательных задач, использование учащимися различных способов поиска информации (в справочных источниках, в открытом учебном информационном пространстве сети Интернет), современный учитель должен обладать знаниями в вопросах организации информационно-образовательной среды в учебном процессе [2].

С введением новых государственных общеобязательных стандартов важнейшим компонентом новой системы образования становится информационно-образовательная среда, в основе которой лежат современные информационные технологии, обеспечивающие свободный доступ к разнообразным информационным ресурсам.

Современная ИОС – это современные открытые ворота в систему образования (подсистему), который способствуют формированию творческой, интеллектуальной и социально прогрессивной личности. А также набор интерактивных компонентов: образовательный банк информации и ресурсов компьютерные средства обучения, современные

средства связи (интернет), образовательные технологии [3, pp. 100-107].

Таким образом, одним из результатов внедрения нового государственного общеобязательного стандарта является создание оптимальных информационно-методических условий – информационно-образовательной среды в школе для реализации основных образовательных программ.

Наданный момент собо актуально проведение научных исследований в области формирования информационной грамотности, который невозможен без выстраивания ее информационно-образовательной среды, выполнение которых приводит к гарантированному достижению педагогических целей. Это и является одной из важных комплексных задач, в решении которых мы должны принять участие, что является предпосылкой для определения направления нашего исследования.

В современных условиях выпускник школы должен обладать знаниями в тех областях науки и техники, которые оформились в виде научных дисциплин за последние годы. Поэтому одним из основных направлений важнейшего процесса развития современного общества является информатизация образования, обеспечивающая широкое внедрение психолого-педагогического развития в практику, направленную на интенсификацию процесса обучения, реализацию идей развивающего обучения, совершенствование форм и методов организации учебного процесса, обеспечивающих переход от механического усвоения конкретных знаний к самостоятельному усвоению новых знаний [4, pp. 229-241].

Среди характеристик школы, которые должны быть сформированы в современном поколении: способность планировать структуру своей деятельности; способность формировать информационную модель исследуемого объекта или процесса; способность организовывать поиск информации; проядок общения и способность структурировать свои сообщения; способность своевременно получать доступ к новым приемам и новым методам знать общие средства информационного общества-технические навыки свободного владения компьютерами.

Информационно-образовательная среда в процессе обучения одновременно выступает и как условие современного процесса обучения, и одновременно, как средство формирования новой системы образования [5, pp. 275-294].

С точки зрения образовательного процесса, современная информационно-образовательная среда – это открытая педагогическая система (подсистема), направленная на формирование творческой, интеллектуально и социально развитой личности. Она представляет собой совокупность взаимодействующих компонентов – банка информационно-образовательных ресурсов, компьютерных средств обучения, современных средств коммуникации (Интернета), педагогических технологий.

Таким образом, одним из результатов внедрения нового государственного общеобязательного стандарта является создание оптимальных информационно-методических условий – информационно-образовательной среды в школе для реализации основных образовательных программ в условиях Smart-образования.

В то же время информационно-образовательная среда школы понимается как новый уровень системы обучения и включает технологические инструменты (компьютеры, базы данных, каналы связи, программное обеспечение и т.д.), культурные и организационные формы информационного взаимодействия, навыки преподавания. Участники образовательного процесса в решении образовательных, интеллектуальных и профессиональных задач с использованием информационных технологий и интеллектуальной коммуникации, а также услуги поддержки информационно-пропагандистской деятельности доступны [6, pp. 3-29].

Информационно-образовательная среда состоит из множества взаимодействующих компонентов. Это и система автоматизации учебного процесса, и система дистанционного обучения, и информационно-справочная система. В качестве содержательной основы образовательной среды выступают электронные образовательные ресурсы и услуги, предоставляемые различными образовательными учреждениями.

Термин «информационно-образовательная среда» (ИОС) обозначает новое значение интеграции образовательной и информационной среды, поэтому реализация этой идеи требует решения ряда важных задач. Новые формы работы предполагают изменение и минимизацию типа личностных отношений преподавателя и ученика. К данной проблеме примыкает необходимость построения механизмов группового обучения информационными средствами. Актуальные задачи создания качественных электронных образовательных ресурсов, а также технологии и методики их использования [7, pp. 116-125].

Для более глубокого понимания сущности информационно-образовательной среды в дополнение к ней следует рассмотреть также термины «информационная среда» и «образовательная среда».

Информационная среда – это мир информации вокруг человека, мир его информационной деятельности. Разница между современным информационным обществом и школьной информационно-образовательной средой, которая должна соответствовать этому обществу, заключается в том, что они основаны на использовании информационно-коммуникационных технологий. Для достижения образовательных результатов ученика XXI века необходима новая образовательная среда [8].

Информационно-образовательная среда (ИОС) в школах Казахстана включает методические ресурсы и учебно-методические материалы, расписание уроков, видеоуроки, помощь педагогу, школе и

ученику, психологическую поддержку и др. Компоненты ИОС входят в программный комплекс, предоставляющий полный набор сервисных услуг и информационных ресурсов, обеспечивающих учебный процесс в отдельном учебном заведении.

Все вышесказанное послужило основанием статьи, целью которой является исследование созданной информационно-образовательной среды (ИОС) по курсам Scratch и Робототехника в начальной школе.

В настоящее время мы занимаемся над разработкой и внедрением информационно-образовательной среды для учеников начальных классов в частности, разработкой текстовых контентов, развивающих анимационных видеороликов, учебно-методических пособий по курсам «Scratch» и «Робототехника».

ИОС применяется при изучении в начальных классах предмета «Цифровая грамотность», электронные ресурсы – при проведении факультативных занятий, методические разработки – при обучении языка программирования в школе, для развития детей,

ИОС создаст мотивацию к обучению на разных этапах развития личности обучающегося. Поможет ученикам самостоятельно осуществлять активный поиск и работу с информацией, создаст мотивацию к обучению на разных этапах развития личности.

Нами разработаны развивающие анимационные видеоролики и игровые тренажеры по курсу Scratch и робототехнике для учеников начальных классов.

Нами представлены познавательные анимационные уроки, которые полностью охватывают программу «Scratch» и «Робототехника», и сотни игровых заданий, которые помогут ее закрепить. Мультимедийный курс служит вспомогательным учебным пособием, полезным как ученику, так и учителю и родителю (рисунок 1).

Рисунок 1 – Мультимедийный курс по изучению Scratch

Скретч (Scratch) это новая среда разработки, в которой дети могут создавать свои собственные анимации, интерактивные истории, игры и модели. Проблема в том, что вы можете «играть» с другими объектами, изменять их внешний вид, перемещаться по экрану и взаимодействовать между объектами. Этот блок приложения представляет собой объектно-ориентированную среду, укомплектованную из блоков управления цветом. В этой среде ребенок должен изучать не программы, а различные виды деятельности: придумывать свою историю, игры, создавать компьютерные модели. Дети в этой игровой среде могут самостоятельно изучать основы программирования, играя с изображениями, звуками и анимацией (рисунок 2).

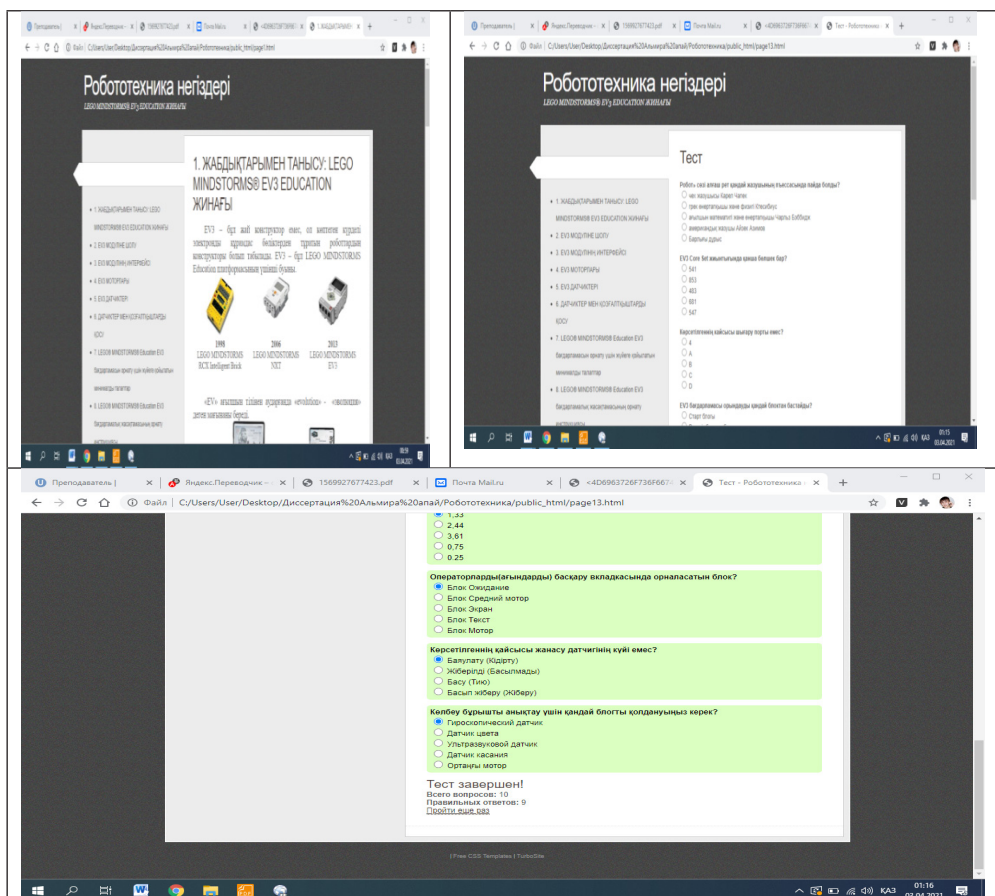

Рисунок 2 – Мультимедийный курс по изучению Робототехники

Робототехника – область науки и техники, связанная с изучением, созданием и использованием принципиально нового технического средства комплексной автоматизации производственных процессов — робототехнических систем.

До недавнего времени робототехника развивалась, в основном, в качестве внеклассной формы работы. Большинство публикаций посвящалось анализу опыта этой работы. В настоящее время пока не проводятся специальные исследования по использованию робототехники в учебном процессе. Вместе с тем в связи с требованиями общеобязательного стандарта РК имеются возможности для модернизации преподавания с применением робототехнических наборов.

Материалы и методы

Основными методами исследования являются анализ научной литературы, посвященной информационно-образовательной среде по курсам scratch и робототехники в начальной школе, управления

информационным образовательным пространством, организации информационной образовательной среды в начальной школе, а также диагностические методы, включающие наблюдение, описание, анкетирование, метод статической обработки данных.

Исходя из выше изложенных обоснований, исследование включало опрос учителя начальных классов и информатики, а также родителей в количестве 48 человек с целью выявления информационно-образовательной среды для начальных классов. Для этого респондентам было предложено ответить на 10 вопросов (на казахском или русском языке) с 3 различными вариантами ответов («Да», «Нет», «Затрудняюсь ответить»), касающихся ИОС в начальных классах, в том числе определить обеспеченность методических пособий и разработок по курсам "Scratch" и "Робототехника".

Результаты исследования и обсуждение

В настоящее время цифровая грамотность начинается с начальной школы. Возникает вопрос: Можно ли в начальной школе учить детей алгоритмизации и программированию?

Конечно, можно, но при учете следующих обстоятельств:

- для решения алгоритмических задач выбрана предметная область, понятная и интересная учащимся;
- программное обеспечение среды программирования для чтения имеет удобный интерфейс;
- для построения алгоритма решения задачи используются наглядные средства представления структур данных и структур управления, не требующие запоминания большого количества служебных слов и синтаксических правил написания программы.

В рамках этих размышлений в Туркестанской области был проведен опрос

учителей информатики и родителей.

Основная цель анкетирования-выявить роль предмета информатики в формировании алгоритмического стиля мышления младших школьников, значение использования информационно-образовательную среду при изучении тем "Scratch" и "Робототехника" в условиях Smart-образования и информатики.

Опрос проводился через объекты Google, результаты которого представлены на (рисунке 3).

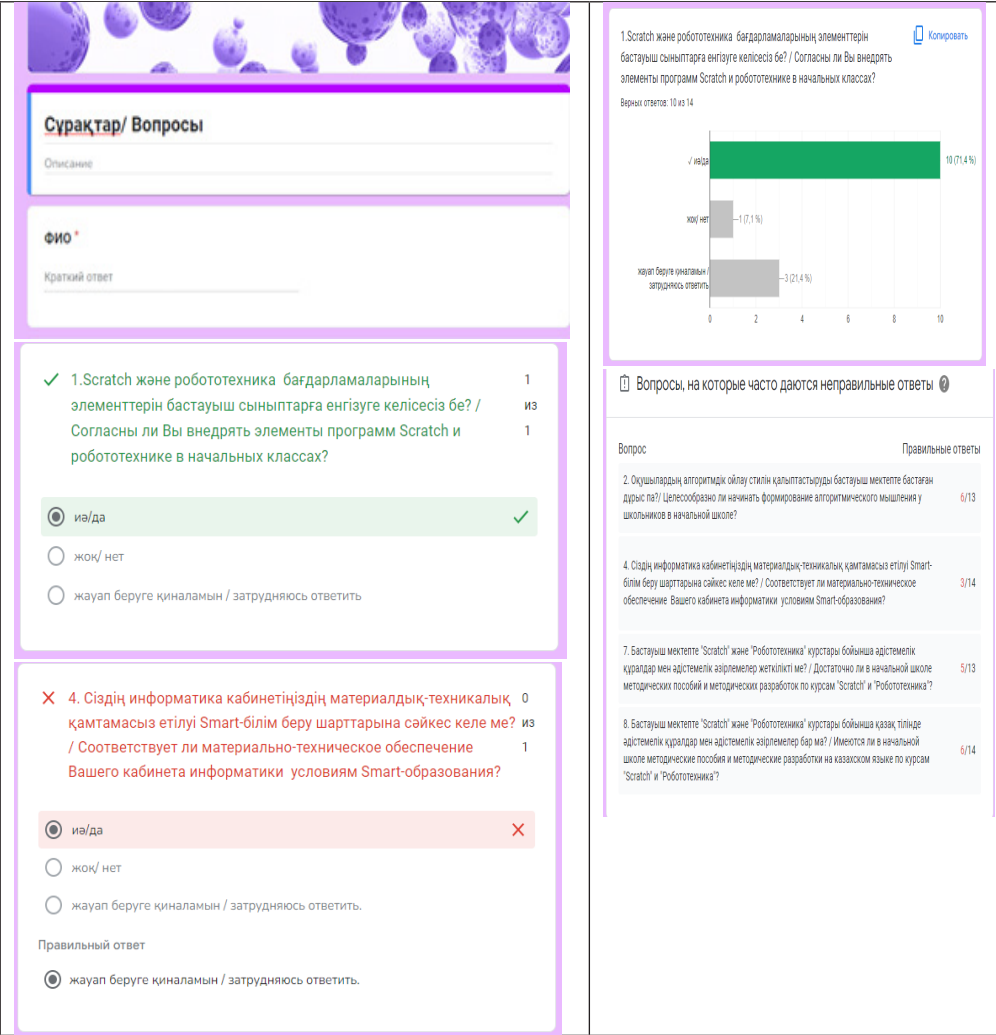

Рисунок 3- Результаты опроса

Результаты опроса представлены в виде гистограммы в таблице 1 и на рисунке 4. На гистограмме показано процентное соотношение вариантов ответов респондентов по результатам 10 заданных вопросов.

Таблица 1-Результаты опроса

Сұрақтар/ Вопросы	Сауалнама нәтижесі/ Результаты опроса, %
1. Scratch және робототехника бағдарламалық элементтерін бастауыш сыныпқа енгізуді қолдайсыз ба? / Поддерживаете ли вы внедрение программных элементов Scratch и робототехники в начальный класс?	иә/да-23,4 жоқ/ нет-7,1 жауап беруге қиналамын / затрудняюсь ответить-18,4

2. Информатика пәні бастауыш сыныпта оқушылардың алгоритмдік ойлау стильді қалыптастыруға маңызды рөл атқарады ма? / Играет ли информатика важную роль в формировании алгоритмического мышления учащихся в начальной школе?	иә/да-16,2 жок/ нет-7,7 жауап беруге қиналамын / затрудняюсь ответить.-16,2
3. Сіздің информатика кабинетіңіз Smart-білім беруге материалдық-техникалық шарттарға сай қамтамасыз етілген бе? / Обеспечен ли ваш кабинет информатики материально-техническими условиями Smart-образование?	иә/да-21,4 жок/ нет-7,1 жауап беруге қиналамын / затрудняюсь ответить.-17,4
4. Өзіңізді Smart-білім беру ортасында жұмыс жасауға дайын деп ойлайсыз ба? / Думаете, вы готовы работать в среде Smart-образования?	иә/да-22,9 жок/ нет-15,7 жауап беруге қиналамын / затрудняюсь ответить.-8,4
5. Оқушылардың ойлау стилін бастауыш сыныптан бастаған дұрыс па? / Лучше ли начинать стиль мышления учащихся с начальной школе?	иә/да-25,7 жок/ нет-7,1 жауап беруге қиналамын / затрудняюсь ответить.-7,1
6. Сіз бастауыш сынып информатика сабағында әзірленген ұсыныстар мен әдістемелерді қолданасыз ба? / Используете ли вы рекомендации и методологии, разработанные на уроках информатики в начальной школе?	иә/да-21,4 жок/ нет-12,9 жауап беруге қиналамын / затрудняюсь ответить-5,7
7. Бастауыш сынып мектепте «Scratch» және «Робототехника» курстарында әдістемелік құрал-жабдықтар мен әдістемелік әзірлемелер жеткілікті түрде ме? / Достаточно ли методического оборудования и методических разработок в начальной школе на курсах «Scratch» и «Робототехника»?	иә/да-7,7 жок/ нет-38,5 жауап беруге қиналамын / затрудняюсь ответить-5,8
8. Бастауыш мектепте «Scratch» және «Робототехника» курстарда әдістемелік құрал және әдістемеліктер қазақ тілінде бар ма? / Есть ли начальной школе методические пособия и методики на курсах «Scratch» и «Робототехника» на казахском языке?	иә/да-21,4 жок/ нет-12,9 жауап беруге қиналамын / затрудняюсь ответить-3,7

9. Бастауыш мектепте информатика пәніндегі «Scratch» және «Робототехника» оқытуда қарапайым және көрнекі орындаулар маңызды ма? / Важны ли простые и наглядные исполнители при обучении информатике «Scratch» и «Робототехника» в начальном классе?	иә/да-14,3 жоқ/ нет-14,3 жауап беруге қиналамын / затрудняюсь ответить-11,4
10. Бастауыш сынып оқушыларына «Scratch» және «Робототехника» курстарын ақпараттық-білім беру ортасында жасау маңызды деп санайсыз ба? / Считаете ли вы, что для учащихся начальных классов важно проводить курсы «Scratch» и «Робототехника» в информационно-образовательной среде?	иә/да-18,6 жоқ/ нет-7,1 жауап беруге қиналамын / затрудняюсь ответить-14,3

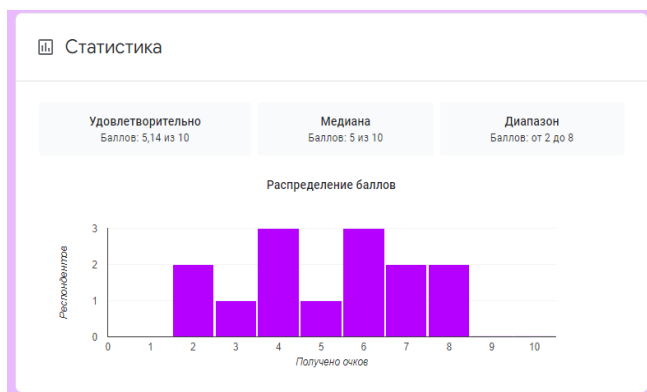

Рисунок 4 - Гистограмма по результатам опроса

Вопросе совпадают мнения респондентов по первому вопросу. По результатам опроса 1 и 2 видно, что большинство школ РК изучают элементы программирования Scratch и робототехники на уроках информатики в начальных классах (70-71%). Результаты 3 и 4 вопросов анкеты свидетельствуют о необходимости полного материально-технического обеспечения кабинета информатики для Smart-образования и готовности учителей к работе в условиях Smart-образования. По вопросам 5 и 6 большинство респондентов указывают на необходимость формирования алгоритмического мышления младших школьников на уроках информатики -85%, против и затрудняются ответить -15%. Результаты 7 и 8 вопросов опроса выявляют недостаточность методических пособий и методических разработок, в том числе по курсам “Scratch” и “Робототехника” на казахском языке (20%). По результатам 9, 10 вопросов анкетирования выявлена необходимость создания простой

и наглядной и информационно-образовательной среды для младших школьников на курсах "Scratch" и "Робототехника" (60-70%).

То есть, несмотря на недостаточность учебно-методических пособий и методических разработок (на казахском языке), учителя понимают важность изучения тем "Scratch" и "Робототехника" в начальных классах и необходимость создания информационно-образовательную среду. Так, по результатам опроса можно сделать вывод о том, что существует, а его отсутствие замедляет переход в условиях Smart-образования.

Поэтому теперь задача-определить педагогические условия использования информационно-образовательную среду в условиях Smart-образования в начальной школе в зависимости от цели исследования.

Актуальность и мотивация для учеников начальных классов является практическая направленность программы, возможность углубления и систематизации знаний из курса основного образования. Работа с мультимедийным курсом позволяет ученикам начальных классов в форме познавательной игры узнать многие важные идеи и развить необходимые в дальнейшей жизни навыки. Способствует не только умственному развитию ребёнка, но и формированию таких качеств как самостоятельность и работа в коллективе, а также развитию исследовательских навыков ученика.

В связи с этим, сейчас особо актуально проведение научных исследований в области формирования информационной грамотности, который невозможен без выстраивания ее информационно-образовательной среды, выполнение которых приводит к гарантированному достижению педагогических целей. Это и является одной из важных комплексных задач, в решении которых мы должны принять участие, что является предпосылкой для определения направления нашего исследования.

Созданная нами информационно-образовательная среда для учеников начальных классов по курсам «Scratch» и «Робототехника» это:

- инструменты
- культурно-организационные формы информационного взаимодействия
- мониторинг хода и результата системы образования
- иметь доступ к информационным данным
- планирование образовательного процесса
- анализ и оценка деятельности с установкой учебных материалов с регистрацией учебного процесса;
- доступ к информации, устанавливаемой для общих участников образовательного процесса.

Мы провели апробацию с целью определения того, что программа курса в Scratch, будет являться хорошим введением в тему «Начало программирования». Идея апробации заключается в том,

чтобы показать позитивное влияние практических занятий в Scratch на развитие алгоритмических умений у обучающихся. Апробация направлена и на решение педагогических задач, в частности, на развитие алгоритмического мышления у обучающихся посредством практических работ. Была разработана диагностическая работа, целью которой было определение первоначального уровня развития алгоритмических умений у обучающихся. Группа респондентов составила 21 человек. Правильно выполненное задание оценивалось 5 баллом. Рабочий этап был осуществлен на базе ЧНШ «Аскар». Результаты диагностической работы представлены на рисунке 5.

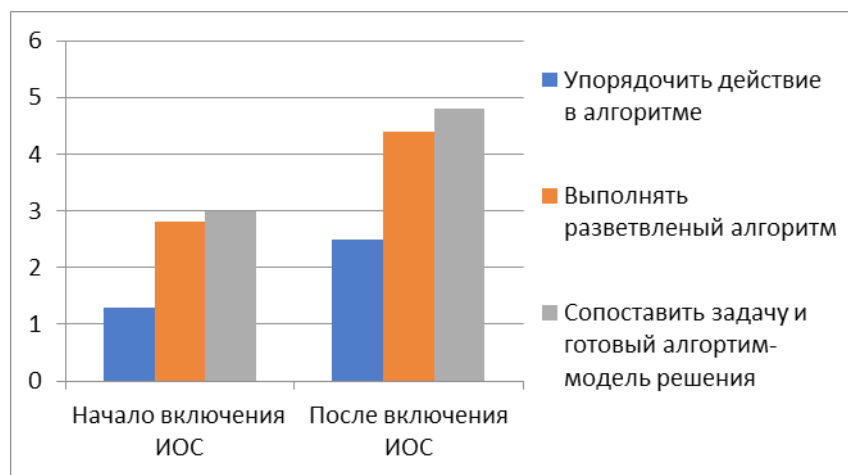

Рисунок 5 - Гистограмма по результатам диагностической работы

На основании этих результатов был проведен анализ выполнения заданий и получены следующие выводы. С заданиями, в которых требовалось упорядочить действия в алгоритме, на выполнение разветвленного алгоритма, на сопоставление задачи и готового алгоритма успешно справились.

По успеваемости учащихся начальных классов по разработанным мультимедийным курсам обучающимся нравилось заниматься в среде программирования Scratch и Робототехника, материал был освоен хорошо. Дети с интересом выполняли практические работы. Сначала ученики не могли запомнить значения определенных блоков, терялись в интерфейсе. Но спустя первых заданий, школьники освоили интерфейс программы. Так же, ученики начали придумывать свои собственные истории и воплощать их на экранах компьютера с помощью Scratch и Робототехника дома. Положительный результат апробации обусловлен четко составленными практическими занятиями, а также красочным и понятным интерфейсом программы Scratch и Робототехника, вызывающим интерес у школьников. Что указывает на достаточный уровень разработанности программы

курса по изучению Scratch и Робототехника в начальной классе.

Таким образом, проведенная апробация позволила организовать занятия в начальной классе на основе разработанной методики и установить ее эффективность в части развития у обучающихся алгоритмических умений. Все это позволяет сделать вывод о том, что поставленные задачи и цель исследования достигнуты в полном объеме.

Заключение

Было определено, что Scratch и Робототехника являются хорошим введением в тему «Начало программирования», а так же оказывает позитивное влияние на развитие алгоритмических умений у обучающихся.

Использование среды Scratch и Робототехника в учебной деятельности позволяет: активизировать процесс их подготовки к учебным занятиям, созданию интерактивных анимированных материалов, коллективно работать над проектами и обмениваться результатами через Scratch сообщество, побуждать к самостоятельной деятельности.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020 - 2025 годы. - Режим доступа: URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988> [Дата обращения: 21.09.2021].

[2] Роберт И.В. Основные тенденции развития информационно-коммуникационной предметной среды //Электронное периодическое издание информационная среда образования и науки. -2012. - №3. –С. 1-26.

[3] Информационно-образовательная среда – важнейшее условие реализации стандартов второго поколения. - Режим доступа: URL: nsportal.ru [Дата обращения: 27.08.2022].

[4] Ibashova Almira., Orazbayeva Elmira., Kalzhanova Altynay., Buletova Lyazzat., Yesnazar Asel. Formation of information culture of primary school students //Astra Salvensis. - 2017. - Issue 10. -pp. 234-240. 13p.

[5] Mary Webb. Pedagogy with information and communications technologies in transition. //Education and Information Technologies. –URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10639-012-9216-x> [Date of access: 19.10.2021].

[6] Chan, T.-W., Roschelle, J., Hsi, S., Sharples, M., Brown, T., Patton, C., Cherniavsky, J., Pea, R., Norris, C. One-to-one technology-enhanced learning: An opportunity for global research collaboration. Res. Pract. Technol. Enhanc. Learn. - 2006. - Vol 1. - № 1. -Pp 3–29.

[7] Hartnett, M., Brown, M., Anderson, B. Learning in the digital age: How are the ways in which we learn changing with the use of technologies? In Facing the Big Questions in Teaching: Purpose, Power and Learning, 2nd ed.; St. George, S.B., O'Neill, J., Eds.; Cengage: Melbourne. -Australia, - 2014. -Pp. 116–125.

[8] Конопатова Н.К. Информационно-образовательная среда как важнейшее условие достижения нового качества образования. - Режим доступа: URL: http://www.admedu.spb.ru/sites/default/files/sovremennaya_obrazovatel'naya_sreda.pdf [Дата обращения: 27.10.2021].

REFERENCES

[1] Gosudarstvennaia programa razvitiia obrazovaniia i nauki Respubliki Kazakhstan na 2020 - 2025 gody (The State Program for the development of Education and Science of the Republic of Kazakhstan for 2020 - 2025). - Rezhim dostupa: URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988> [Data obrashheniia 21.09.2021]. [in Rus.]

[2] Robert I.V. Osnovnye tendensii razvitiia informasionno-komunikasionnoi predmetnoi sredy (The main trends in the development of the information and communication subject environment) //Elektronnoe periodicheskoe izdanie informasionnaia sreda obrazovaniia i nauki. -2012. - № 3. - S. 1-26. [in Rus.]

[3] Informatsionno-obrazovatel'naya sreda yavlyaetsya vazhnym uslovie vnedreniia standartov vtorogo pokoleniia (The information and educational environment is the most important condition for the implementation of second-generation standards). - Rezhim dostupa: URL: nsportal.ru [Data obrashheniia 27.08.2022]. [in Rus.]

[4] Ibashova Almira., Orazbayeva Elmira., Kalzhanova Altynay., Buletova Lyazzat., Yesnazar Asel. Formation of information culture of primary school students //Astra Salvensis. - 2017. - Issue 10. -pp. 234-240. 13p.

[5] Mary Webb. Pedagogy with information and communications technologies in transition. //Education and Information Technologies, –URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10639-012-9216-x> [Date of access: 19.10.2021].

[6] Chan, T.-W., Roschelle, J., Hsi, S., Sharples, M., Brown, T., Patton, C., Cherniavsky, J., Pea, R., Norris, C. One-to-one technology-enhanced learning: An opportunity for global research collaboration. Res. Pract. Technol. Enhanc. Learn, - 2006. -Vol 1. - № 1. -Pp 3-29.

[7] Hartnett, M., Brown, M., Anderson, B. Learning in the digital age: How are the ways in which we learn changing with the use of technologies? In Facing the Big Questions in Teaching: Purpose, Power and Learning, 2nd ed.; St. George, S.B., O'Neill, J., Eds.; Cengage: Melbourne, Australia, - 2014. -Pp. 116-125.

[8] Konopatova N.K. Informasionno-obrazovatel'naiasredakakvajneiše uslovie dostijeniia novogo kachestva obrazovaniia. (Information and educational environment as the most important condition for achieving a new quality of education). - Rezhim dostupa: URL: http://www.admedu.spb.ru/sites/default/files/sovremennaya_obrazovatel'naya_sreda.pdf [Data obrashheniia: 27.10.2021]. [in Rus.]

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕГІ SCRATCH ЖӘНЕ РОБОТОТЕХНИКА КУРСТАРЫ БОЙЫНША АҚПАРАТТЫҚ-БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫ: ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН ӨЗЕКТІЛІГІ

*Сабырханова Л.Ш.¹, Ибашова А.Б.², Белесова Д.Т.³

¹докторант, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан, e-mail: s.lazzat_777@mail.ru

²п.ғ.к, доцент, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан, e-mail: almira_i@mail.ru

³докторант, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан, e-mail: damira_belesova@mail.ru

Аңдатпа. Қазіргі заманғы ақпараттық технологияларға негізделген әртүрлі ақпараттық ресурстарға еркін қол жеткізуді қамтамасыз ететін жаңа мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттардың енгізілуіне байланысты ақпараттық білім беру ортасы білім берудің жаңа жүйесінің маңызды құрамдас бөлігіне айналууда.

Бұл жағдайда мектептің ақпараттық білім беру ортасы жаңа деңгейдегі педагогикалық жүйе ретінде және технологиялық құралдардың жиынтығын қамту қажеттілігі түсіндіріледі.

Дәл қазіргі таңда ақпараттық сауаттылықты қалыптастыру саласында ғылыми зерттеулер жүргізі өте маңызды, оны педагогикалық мақсаттарға кепілді қол жеткізуге әкелетін ақпараттық білім беру ортасын құрмай жүзеге асыру мүмкін емес.

Қазіргі уақытта біз бастауыш сынып оқушылары үшін ақпараттық білім беру ортасын әзірлеумен және енгізумен, атап айтқанда мәтіндік контенттерді, дамушы анимациялық бейнероликтерді, “Scratch” және “Робототехника” курстары бойынша оқу-әдістемелік құралдарды әзірлеумен айналысамыз.

Құрылған ақпараттық білім беру ортасы бастауыш сыныптарда “Ақпараттық сауаттылық” пәнін оқу кезінде, электрондық ресурстар-факультативтік сабақтар өткізу кезінде, әдістемелік әзірлемелер-мектепте бағдарламалау тілін оқыту кезінде, балаларды дамыту үшін қолданылатын болады.

Ақпараттық білім беру ортасы білім алушы тұлғасының дамуының әртүрлі кезеңдерінде оқуға мотивация береді. Оқушыларға белсенді іздеуді және ақпаратпен жұмыс жасауды дербес жүзеге асыруға көмектесіп, жеке дамудың әртүрлі кезеңдерінде оқуға мотивация береді.

Тірек сөздер: ақпараттық білім беру ортасы, бастауыш мектеп, Smart- білім беру, бейнероликтер, оқу-әдістемелік құралдар, Scratch, робототехника, компонент

INFORMATION AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR SCRATCH AND ROBOTICS COURSES IN ELEMENTARY SCHOOL: FEATURES AND RELEVANCE

*Sabyrkhanova L.Sh.¹, Ibashova A.B.², Belesova D.T.³

¹PhD student, South Kazakhstan State Pedagogical University,
Shymkent, Kazakhstan, e-mail: s.lazzat_777@mail.ru

²d.p.s., Associate professor, South Kazakhstan State Pedagogical University,
Shymkent, Kazakhstan, e-mail: almira_i@mail.ru

³PhD student, South Kazakhstan State Pedagogical University,
Shymkent, Kazakhstan, e-mail: damira_belesova@mail.ru

Abstract. With the introduction of new state mandatory standards, the most important component of the new education system is the information and environment, which is based on modern information technologies that provide free access to a variety of information resources.

At the same time, the information and educational environment of the school is understood as a pedagogical system of a new level and should include a set of technological means.

At the moment, it is especially important to conduct scientific research in the field of information literacy formation, which is impossible without building its information and educational environment, the implementation of which leads to the guaranteed achievement of pedagogical goals.

Currently, we are engaged in the development and implementation of an information and educational environment for primary school students, in particular, the development of text content, developmental animation videos, teaching aids for the courses “Scratch” and “Robotics”.

The created informational environment will be used in the study of the subject “Information Literacy” in primary classes, electronic resources-during elective classes, methodological development-when teaching a programming language at school, for the development of children.

Information and educational environment will create motivation for learning at different stage of the student’s personality development. It will help students to independently carry out an active search and work with information, create motivation for learning at different stages of personality development.

Key words: information and educational environment, primary school, Smart education, videos, teaching aids, Scratch, robotics, component

Статья поступила 26.12.2022

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ
ХАБАРШЫСЫ
“ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫ” сериясы

ИЗВЕСТИЯ
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
серия “ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ”

BULLETIN
of Ablai khan KazUIRandWL
Series “PEDAGOGICAL SCIENCES”

1 (68) 2023
ISSN 2412-2149 (Print)
ISSN 2710-3269 (Online)

e-mail: pedagogika.bulletin@ablaikhan.kz

Отпечатано в издательстве “Полилингва”
«Издательство не несет ответственности за содержание авторских материалов
и не предоставляет гарантий в связи с публикацией фактов,
данных результатов и другой информации»

Директор издательства:
Есенгалиева Б.А.

Технический редактор, компьютерная верстка:
Кынырбеков Б.С.

Подписано в печать 24.03.2023 г.
Формат 70х90 1/8. Объем 34,0 п.л. Заказ № 3262.
Тираж 300 экз. Гарнитура «Times New Roman»

Издательство “Полилингва” КазУМОиМЯ имени Абылай хана
050022, г. Алматы, ул. Муратбаева, 200
Тел.: +7 (727) 292-03-84, 292-03-85, вн. 21-19
E-mail: kazumo@ablaikhan.kz, ablaikhan@list.ru